

การบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด
ในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว

โดย

พลตรี วรยุทธ แก้ววิบูลย์พันธุ์
ผู้บัญชาการกองพลทหารราบที่ ๑๑
กองทัพบก

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๖๑
ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๖๑ - ๒๕๖๒

หนังสือรับรอง

วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ได้อนุมัติให้เอกสารวิจัยส่วนบุคคล เรื่อง “การบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว” ลักษณะวิชา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ของ พลตรี วรยุทธ แก้ววิบูลย์พันธุ์ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร การป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๖๑ ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๖๑ – ๒๕๖๒

พลโท

(ขจรฤทธิ์ นิลกำแหง)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

บทคัดย่อ

เรื่อง การบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว

ลักษณะวิชา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ผู้วิจัย พลตรี วรยุทธ แก้ววิบูลย์พันธุ์ หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๖๑

การวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว” มีวัตถุประสงค์ ๒ ประการ ได้แก่ ๑. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ๒. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ระเบียบวิธีวิจัยใช้แบบการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informants) โดยการเลือกแบบเจาะจง จากผู้บริหารหน่วยงานเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ, ผู้ทรงคุณวุฒิ, นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ พิเศษ และผู้นำชุมชน จำนวน ๑๕ คน เครื่องมือในการเก็บข้อมูล ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกมีโครงสร้าง เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เจาะลึก และวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และด้วยเทคนิคการวิเคราะห์แบบTAC กล่าวคือ การจำแนกและจัดระบบข้อมูล (Typology and Taxonomy) การวิเคราะห์สรุปอุปนัย (Analytic Induction) และการวิเคราะห์สาเหตุและผล (Cause and Effect Analysis) พรรณนาความ ผลการวิจัย พบว่า สภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ในภาพรวม พบว่า ขาดการบูรณาการความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน รวมถึงขาดแผนแม่บทในการวางแผนงานและโครงการ แนวทางและข้อเสนอแนะการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว พบว่า มีองค์ประกอบ ๕ ส่วน คือ ๑. หลักการ ๒. วัตถุประสงค์ ๓. กระบวนการ ๔. การนำแนวทางไปใช้ และ ๕. เงื่อนไขแห่งความสำเร็จ สำหรับกระบวนการของแนวทาง ประกอบด้วย ๓ ส่วน คือ ๑. องค์ประกอบ ๒. ขั้นตอน ๓. โครงการและกิจกรรม ขั้นตอนของแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว มี ๔ ขั้นตอน คือ ๑. สำรวจและวิเคราะห์ความต้องการ ๒. กำหนดโครงการ ๓. การดำเนินการ และ ๔. การประเมินผล สำหรับข้อเสนอแนะการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพ สูงสุด ได้แก่ การกักเก็บน้ำให้เพียงพอต่อความต้องการใช้น้ำในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับประเทศ จังหวัด อำเภอ ตำบลและหมู่บ้าน ให้การเชื่อมต่อกันสามารถบริหารจัดการและส่งน้ำให้ได้ทั่วถึง ควรมีการ กักเก็บตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ และเห็นควรจัดทำคลองวงแหวนรอบพื้นที่ เพื่อใช้กักเก็บน้ำ และป้องกันน้ำท่วมชุมชน และสามารถกระจายน้ำได้ทุกทิศทาง

Abstract

Name Water Management for Maximum Efficiency in Sa Kaeo Province

Name Science and Technology

Name Major General Worayuth Kaewwiboonphan Course : NDC Class : 61

Research Title “Water Management for Maximum Efficiency in Sa Kaeo Province” with 3 objectives 1. to study the problems of water management in Sa Kaeo Province 2. to study the guidelines for water management for maximum efficiency in the area of Sa Kaeo. Research methodology using qualitative research model collect data from the main contributors (key informants) by choosing a specific style from the water management agencies, experts, special technical scholars and community leaders 15 people, data collecting tools use in-depth interviews with structures and analyze data using content analysis and with analytical techniques TAC which is Typology and Taxonomy, Analytic Induction and Cause and Effect Analysis describe the research found that state of water management problems for maximum efficiency in the area of Sa Kaeo province. In the overall picture, it was found that the lack of integration of cooperation and participation of all sectors, including the lack of a master plan for event planning and projects guidelines and suggestions. Water management for maximum efficiency in the area of Sa Kaeo province found that there are 5 parts 1. principles 2. objective 3. process 4. applying guidelines and 5. conditions of success for the process of guidelines consisting of 3 parts are 1. element 2. step 3. projects and activities procedures of water management guidelines for maximum efficiency in the area of Sa Kaeo province there are 4 steps 1. explore and analyze the needs 2. define the scope of the project 3. operation and 4. evaluation for suggestions on water management to achieve full potential include water retention is sufficient to meet the demand of water for every levels since country, province, district and village to connect together. In order to be able to manage and deliver water evenly there should be storage from the upstream, midstream and downstream. And also encourage building the canal around the area to use to contain water and protect communities from the flood and be able to distribute water in all directions.

คำนำ

การวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว” มีวัตถุประสงค์ ๒ ประการ ได้แก่ ๑. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ๒. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยได้รับข้อมูล จากผู้บริหารหน่วยงานเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ, ผู้ทรงคุณวุฒิ, นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญพิเศษ และผู้นำชุมชน ในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า สภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ในภาพรวม ยังขาดการบูรณาการความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน รวมถึงขาดแผนแม่บทในการวางแผนงานและโครงการ

แนวทางและข้อเสนอแนะการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว มีองค์ประกอบ ๕ ส่วน คือ ๑. หลักการ ๒. วัตถุประสงค์ ๓. กระบวนการ ๔. การนำแนวทางไปใช้ และ ๕. เงื่อนไขแห่งความสำเร็จ สำหรับกระบวนการของแนวทาง ประกอบด้วย ๓ ส่วน คือ ๑. องค์ประกอบ ๒. ขั้นตอน ๓. โครงการและกิจกรรม ขั้นตอนของแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว มี ๔ ขั้นตอน คือ ๑. สำรวจและวิเคราะห์ความต้องการ ๒. กำหนดโครงการ ๓. การดำเนินการ และ ๔. การประเมินผล สำหรับข้อเสนอแนะการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ได้แก่ ควรมีพื้นที่ในการกักเก็บน้ำให้เพียงพอต่อความต้องการใช้น้ำในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับประเทศ จังหวัด อำเภอ ตำบลและหมู่บ้าน ให้มีการเชื่อมต่อกันสามารถบริหารจัดการและส่งน้ำให้ได้ทั่วถึงทุกพื้นที่เกษตรกรรม ควรมีการกักเก็บตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ และเห็นควรจัดทำคลองวงแหวนรอบพื้นที่ เพื่อใช้กักเก็บน้ำและป้องกันน้ำท่วมชุมชน โดยเฉพาะพื้นที่ที่น้ำท่วมซ้ำซ้อน ซ้ำซาก ทั้งนี้การทำคลองวงแหวน จะสามารถช่วยให้กระจายน้ำได้มากและหลายทิศทาง

งานวิจัยเล่มนี้ ผู้วิจัยหวังว่าคงจะเป็นประโยชน์ในการนำแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ไปปรับประยุกต์ใช้ ทั้งในด้านงานวิชาการ ด้านงานนโยบาย และด้านงานปฏิบัติการ เพื่อเป็นแก้ไขปัญหาน้ำให้กับประชาชนและผู้ที่ได้รับผลกระทบต่อไป

พลตรี

(วรยุทธ แก้ววิบูลย์พันธุ์)

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๖๑

ผู้วิจัย

กิตติกรรมประกาศ

งานการวิจัยเล่มนี้ เรื่อง “การบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว” ประสบผลสำเร็จลุล่วงด้วยดีอย่างสมบูรณ์ยิ่ง เพราะได้รับความอนุเคราะห์และเมตตาช่วยเหลือจากบุคคลหลายท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ขอขอบพระคุณ วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร ซึ่งเป็นสถาบันที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้การศึกษาตามหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร ขอขอบพระคุณ พลโท ขจรฤทธิ์ นิลกำแหง ผู้อำนวยการวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ และพลเรือตรีหญิง จินดา สระสมบูรณ์ ท่านอาจารย์ที่ปรึกษา ที่ให้ความเมตตาและกรุณาเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณ นายเฉลิมเกียรติ คงวิเชียรวัฒน์ รองอธิบดีฝ่ายวิชาการ กรมชลประทาน ที่ได้กรุณาสละเวลาอันมีค่าให้เกียรติมาเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ให้คำปรึกษาชี้แนะแนวทาง ตรวจสอบ ดูแลแก้ไขในการเขียนงานวิจัยเล่มนี้ จึงสำเร็จลงด้วยดีและขอขอบคุณคณะกรรมการตรวจสอบงานการวิจัยทุกท่าน ที่ได้ให้ความร่วมมือและอนุเคราะห์ในการศึกษาวิจัยเป็นอย่างดี

ขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิทุก ๆ คน ที่ได้อนุเคราะห์ให้ความร่วมมือการเก็บข้อมูลการวิจัยและกรุณาได้ให้การสัมภาษณ์ แก่ผู้วิจัยด้วยความเป็นกันเอง

บุญกุศลคุณงามความดีและคุณประโยชน์อันได้อันพึงมี ในการศึกษาตามหลักหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักรในครั้งนี้ ข้าพเจ้าขอน้อมบูชาคุณแด่พระพุทธรศาสนา เพื่อเป็นแสงสว่างแห่งความพ้นทุกข์ของมนุษยชาติต่อไป และขอบูชาคุณอุปัชฌาย์ อาจารย์ ผู้ให้กำเนิดแก่ข้าพเจ้า ตลอดถึงญาติพี่น้อง ปุชนิยบุคคลรวมถึงผู้ที่เป็นกัลยาณมิตรทั้งหลายที่ได้ให้ความช่วยเหลือ ให้กำลังใจด้วยดี ข้าพเจ้าขอขอบคุณ ด้วยความจริงใจและด้วยความเคารพอย่างสูง

พลตรี

(วรยุทธ แก้ววิบูลย์พันธุ์)

นักศึกษาวินิจฉัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๖๑

ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
Abstarct	ข
คำนำ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญแผนภาพ	ซ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
ขอบเขตการวิจัย	๔
วิธีดำเนินการวิจัย	๔
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๕
คำจำกัดความ	๕
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๙
แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ	๑๐
แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพ	๒๒
แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ	๓๒
ข้อมูลศึกษาจังหวัดสระแก้ว	๖๕
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗๗
กรอบแนวคิดในการวิจัย	๘๓
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๘๔
ขั้นตอนการวิจัย	๘๔
ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลหลัก	๘๕
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๘๖
การเก็บรวบรวมข้อมูล	๘๗

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
การวิเคราะห์ข้อมูล	๘๗
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๙๐
ผลการวิจัยเกี่ยวกับสภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว	๙๐
ผลการวิจัยแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว	๑๒๑
แนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว	๑๒๘
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๑๓๔
สรุป	๑๓๔
อภิปรายผล	๑๓๘
ข้อเสนอแนะ	๑๔๒
บรรณานุกรม	๑๔๖
ภาคผนวก	
แบบสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ทรงคุณวุฒิที่ไม่มีโครงสร้างเพื่อการวิจัย	๑๕๐
ประวัติย่อผู้วิจัย	๑๕๖

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๒-๑ การวิเคราะห์ความหมายของการบริหารจัดการ	๑๓
๔-๑ สรุปความถี่ ร้อยละ และจำนวนผู้ตอบประเด็นสภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ด้านการวางแผน	๙๔
๔-๒ สรุปความถี่ ร้อยละ และจำนวนผู้ตอบประเด็นสภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ด้านการปฏิบัติตามแผน	๙๖
๔-๓ สรุปความถี่ ร้อยละ และจำนวนผู้ตอบประเด็นสภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ด้านการตรวจสอบและประเมินผล	๙๗
๔-๔ สรุปความถี่ ร้อยละ และจำนวนผู้ตอบประเด็นสภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ด้านการปรับปรุงแก้ไข	๙๙
๔-๕ สรุปสภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว	๙๙
๔-๖ สรุปความถี่ ร้อยละ และจำนวนผู้ตอบประเด็นแนวทางและข้อเสนอแนะการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ด้านการวางแผน	๑๐๓
๔-๗ สรุปความถี่ ร้อยละ และจำนวนผู้ตอบประเด็นแนวทางและข้อเสนอแนะการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ด้านการปฏิบัติตามแผน	๑๐๗
๔-๘ สรุปความถี่ ร้อยละ และจำนวนผู้ตอบประเด็นแนวทางและข้อเสนอแนะการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ด้านการตรวจสอบและประเมินผล	๑๑๐
๔-๙ สรุปความถี่ ร้อยละ และจำนวนผู้ตอบประเด็นแนวทางและข้อเสนอแนะการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ด้านการปรับปรุงแก้ไข	๑๑๒
๔-๑๐ สรุปความถี่ ร้อยละ และจำนวนผู้ตอบประเด็นข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว	๑๑๖

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
๒-๑ กระบวนการบริหารจัดการ	๑๘
๒-๒ กระบวนการบริหาร	๑๙
๒-๓ วงจรเดมมิง (Deming Cycle)	๒๙
๒-๔ กระบวนการบริหารจัดการคุณภาพ	๓๑
๒-๕ ที่ตั้งและอาณาเขตจังหวัดสระแก้ว	๖๘
๒-๖ หน่วยการปกครองจังหวัดสระแก้ว	๖๙
๒-๗ กรอบแนวคิดการวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว	๘๓
๔-๑ แนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว (ยกร่าง)	๑๒๒
๔-๒ แนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว (สมบูรณ์)	๑๓๑

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยประสบกับวิกฤตของปัญหาทรัพยากรน้ำอย่างต่อเนื่องทุกปีจนถึงปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านการขาดแคลนน้ำ น้ำท่วมและน้ำแล้ง ก่อให้เกิดความเสียหายและสูญเสียงบประมาณในการแก้ปัญหาดังกล่าว แต่ละปีเป็นจำนวนมาก ปัญหาหลักสำคัญที่ก่อให้เกิดวิกฤตดังกล่าว คือ การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรและ มีการใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือยในกิจกรรมต่างๆ ของมนุษย์เนื่องจากคุณภาพของประชากรที่ถูกอบรมขัดเกลา (Socialization) ให้คิดและมองปัญหาแบบแยกส่วนมองเฉพาะในส่วนที่ตนได้และเสียประโยชน์ มิได้มองปัญหาแบบเชื่อมโยงเป็นองค์รวม ทำให้การแก้ปัญหา ยิ่งเพิ่มปัญหาไม่จบสิ้น ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างเป็นระบบ ถือเป็นโจทย์หลักที่มีความสำคัญที่จะส่งผลให้คนคิดเป็นระบบแบบเชื่อมโยงในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

ลุ่มน้ำที่หล่อเลี้ยงชุมชนในประเทศไทยได้แบ่งพื้นที่ออกเป็น ๒๕ ลุ่มน้ำหลัก ๒๕๔ ลุ่มน้ำสาขา และ ๕,๐๐๐ ลุ่มน้ำย่อย จะมีความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมแต่ปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลง ขาดความสมดุลทางระบบนิเวศ โดยเฉพาะระบบนิเวศต้นน้ำ ป่าไม้ น้ำ และดินถูกทำลาย เพื่อบุกเบิกพื้นที่การเกษตร ทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วมสร้างความเสียหาย สูญเสีย ทรัพย์สินและชีวิต ปริมาณน้ำสำหรับการรักษาระบบนิเวศในช่วงฤดูแล้งมีไม่เพียงพอ ส่งผลให้น้ำเค็มรุกล้ำกินอาณาเขตในพื้นที่ดินแหล่งน้ำจืดทุกปี เกิดภัยแล้งในพื้นที่ลุ่มน้ำเพิ่มขึ้น ส่วนพื้นที่บริเวณกลางน้ำจะเป็นเขตชุมชน มีการก่อสร้างขวางทางน้ำไหล ทั้งสิ่งปลูกสร้างในแหล่งน้ำ และการปล่อยน้ำเสียลงพื้นที่การเกษตร จากที่อยู่อาศัยและกิจกรรมด้านอุตสาหกรรมทำให้เกิดน้ำเสีย ส่งผลกระทบต่อชุมชนปลายน้ำ ด้านคุณภาพชีวิต การประกอบอาชีพและระบบนิเวศ ปัจจุบันพื้นที่ลุ่มน้ำปะเหลียน มีการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร การขยายตัวของชุมชน ทั้งภาคอุตสาหกรรม เกษตรกรรม การท่องเที่ยวอย่างรวดเร็วส่งผลให้การบุกรุกพื้นที่ประกอบกับความต้องการใช้น้ำอุปโภค บริโภค และการใช้น้ำเพื่อภาคส่วนต่างๆ มากขึ้น ทำให้ระบบนิเวศขาดความสมดุล ก่อให้เกิดสภาวะภัยแล้ง น้ำท่วม การรุกรานของน้ำทะเล บุกรุกลำน้ำ การพังทลายของดินริมฝั่ง เพื่อบรรเทาการเกิดวิกฤตธรรมชาติดังกล่าว จึงได้มีการร่วมมือกันวางแผนในการแก้ไขปัญหาให้สอดคล้องกับ สภาพพื้นที่ภูมิประเทศ ความเป็นจริงและตามความต้องการของชุมชน ประชาชน

ที่ประสบปัญหา และมีจิตสำนึกต่อภัยพิบัติที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อรองรับปัญหาที่จะเกิดขึ้น เรื่องน้ำต้นทุนที่จะเพียงพอต่อการบริโภค อุปโภค อุตสาหกรรม การท่องเที่ยว การเกษตรน้ำเพื่อการรักษาระบบนิเวศ ทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ โดยยึดหลักการบริหารจัดการน้ำ โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ในการร่างแผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อสนองนโยบายรัฐ “พัฒนาการเกษตรสู่สากล” และให้ประชาชนมีส่วนร่วมการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ และระบบนิเวศลุ่มน้ำ เพื่อสนองความต้องการของประชาชนทุกภาคส่วนอย่างเพียงพอและยั่งยืนในสภาวะที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา แต่ภาครัฐยังมีข้อจำกัด จึงทำให้สถานการณ์ต่างๆ ไม่ก้าวหน้า ซึ่งข้อจำกัดในภาครัฐในการจัดการปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีดังนี้ (กนกศักดิ์ แก้วเทพ, ๒๕๓๕ : ๒๐-๒๑) (๑) ข้อจำกัดด้านนโยบายไม่ชัดเจน ในเรื่องการพัฒนาคุณภาพของสิ่งแวดล้อมขาดความต่อเนื่องในการปฏิบัติ (๒) ปัญหาเรื่องงบประมาณ และบุคลากรที่จะใช้ในการควบคุมดูแลให้มีการปฏิบัติตามมาตรการต่างๆ ที่กำหนดไว้ไม่เพียงพอ (๓) ปัญหาในเรื่องการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่างๆ เพราะปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับขอบเขตที่กว้างขวาง ซึ่งยากต่อการควบคุม และต้องใช้ความร่วมมือของหน่วยงานหลายฝ่าย

ประเทศไทยประสบปัญหาอุทกภัยและภัยแล้งมาตลอดตั้งแต่ในอดีตจนกระทั่งปัจจุบัน ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรมแต่ประสบปัญหาดังกล่าวมาตั้งแต่บรรพบุรุษนับไม่รู้จักชั่วยุคน ทำให้จึงไม่สามารถแก้ปัญหาได้ และสำหรับในพื้นที่ภาคตะวันออกของประเทศไทยมีลุ่มน้ำที่สำคัญ จำนวน ๔ ลุ่มน้ำ ได้แก่ ลุ่มน้ำปราจีนบุรี ลุ่มน้ำบางปะกง ลุ่มน้ำโตนเลสาป และลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก ความต้องการน้ำของทุกส่วนต่าง ๆ อาทิเช่น ภาคประชาชน ภาคเกษตรกรรม ภาคสังคมและภาคอุตสาหกรรม มีความต้องการมากขึ้นในทุกปี จากการศึกษารายงานของกรมชลประทานในปัจจุบัน และในอนาคต ๒๐ ปีข้างหน้า มีความต้องการใช้น้ำในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว เพื่อกิจกรรมต่าง ๆ ประมาณ ๔๙.๘๕ ล้านลูกบาศก์เมตร (พ.ศ.๒๕๕๙) และประมาณ ๑๓๒.๒๖ ล้านลูกบาศก์เมตร (พ.ศ.๒๕๗๙)^๑ แต่ก็ยังมีสถานการณ์น้ำแล้ง น้ำท่วมและคุณภาพของน้ำเกิดขึ้นในพื้นที่ลุ่มน้ำดังกล่าวก็มีมากขึ้นด้วย โดยเฉพาะพื้นที่ลุ่มน้ำปราจีนและลุ่มน้ำโตนเลสาป ซึ่งครอบคลุมพื้นที่จังหวัดสระแก้วเป็นหลัก รวมถึงพื้นที่จังหวัดใกล้เคียงและพื้นที่ชายแดนประเทศเพื่อนบ้าน ในฤดูฝนน้ำจะมีมาก ก็เกิดน้ำท่วม ในฤดูแล้งก็เกิดภัยแล้งการขาดแคลนน้ำ สำหรับในพื้นที่จังหวัดสระแก้วมีลุ่มน้ำย่อยและอ่างเก็บกักน้ำเป็นจำนวนมาก^๒ แต่สถานการณ์ด้านการขาดแคลนน้ำและภัยแล้ง ในฤดูแล้งและฝนทิ้งช่วง มีสภาพปัญหาเนื่องจากปริมาณฝนที่ตกในลุ่มน้ำโตนเลสาปมีปริมาณน้อยกว่าเกณฑ์เฉลี่ย

^๑กรมชลประทาน, รายงานฉบับสุดท้ายการศึกษาความเหมาะสมบรรเทาภัยแล้งพื้นที่เกษตรและพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษสระแก้ว, มีนาคม ๒๕๖๑

^๒การประชุมการบริหารจัดการน้ำท่วม ภัยแล้ง ในพื้นที่ชายแดนระหว่างราชอาณาจักรไทยและราชอาณาจักรกัมพูชา ครั้งที่ ๒, ธันวาคม ๒๕๖๑.

โดยเฉพาะพื้นที่อำเภอตาพระยา อำเภอโคกสูง ปัจจุบัน มีฝนตกเฉลี่ย ๙๐๐-๑,๐๐๐ มิลลิเมตรต่อปี ซึ่งเกณฑ์เฉลี่ยอยู่ที่ ๑,๔๐๐-๑,๕๐๐ มิลลิเมตรต่อปี จึงทำให้อ่างเก็บน้ำห้วยยางที่มีความจุอ่าง ๖๐ ล้านลูกบาศก์เมตร มีปริมาณน้ำเพียง ๒๐-๓๐ ล้านลูกบาศก์เมตร ซึ่งไม่เพียงพอต่อพื้นที่ชลประทาน ๔๐,๐๐๐ ไร่^๓ สำหรับสภาพปัญหาด้านน้ำท่วมและอุทกภัย กล่าวคือ ในพื้นที่ลุ่มน้ำปราจีนบุรี เขตลุ่มน้ำย่อยคลองพระสะทึง มีปัญหาอุทกภัย ในช่วงฤดูน้ำหลากฝนตกหนักแหล่งน้ำในพื้นที่ไม่สามารถรองรับปริมาณน้ำได้ ทำให้น้ำท่วมพื้นที่ลุ่มต่ำข้างคลองธรรมชาติ และในพื้นที่ลุ่มน้ำโตนเลสาป มีสภาพปัญหาช่วงฤดูฝน ในเขตลุ่มน้ำพรหมโหด อำเภออรัญประเทศ ซึ่งมีชุมชนย่านการค้าการลงทุน ตลาดการค้าชายแดนจำนวนมาก น้ำท่วมในพื้นที่เทศบาลอรัญประเทศบ่อยครั้ง สร้างความเสียหายให้กับประชาชน และระบบเศรษฐกิจ รวมถึงระบบการค้าตามแนวชายแดนประเทศเพื่อนบ้านเป็นอย่างมาก^๔ นอกจากนี้ ยังเกิดภาวะน้ำท่วมพื้นที่อื่น ๆ อีกมาก อาทิเช่น ตำบลโคกปี่ฆ้อง อำเภอเมืองสระแก้ว, อำเภอวังน้ำเย็น, อำเภอเขาฉกรรจ์, ตำบลตาพระยา ตำบลทัพเสด็จ ตำบลทัพไทย อำเภอตาพระยา, ตำบลท่าข้าม เทศบาลอรัญประเทศ และตลาดโรงเกลือ อำเภออรัญประเทศ ความเสียหายจากอุทกภัย(น้ำท่วม) ที่เกิดขึ้นในห้วงเวลาที่ผ่านมา (พ.ศ.๒๕๕๖-ปัจจุบัน) จำนวน ๙ อำเภอ ๕๘ ตำบล ๓ เทศบาลเมือง ๖๕๕ หมู่บ้าน และ ๓๒ ชุมชน ราษฎรประสบอุทกภัย จำนวน ๕๔,๒๐๐ คน พื้นที่ทางการเกษตรเสียหายจำนวน ๑๐๘,๐๐๗ ไร่ นอกจากนี้ภัยจากอุทกภัยในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ยังประสบปัญหาภัยแล้งอีก จึงสร้างความเสียหายให้พื้นที่ทางการเกษตร ภาคอุตสาหกรรม การค้าชายแดน มีมูลค่าจำนวนมากต่อปี รวมไปถึงอาจจะส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านได้^๕

จากสภาพปัญหาและข้อจำกัดของภาครัฐดังกล่าวข้างต้น หากศึกษาจากข้อเท็จจริงที่มีประเทศไทยไม่ได้ขาดแคลนน้ำ เรามีน้ำเพียงพอและมากกว่าความต้องการด้วยซ้ำ ทำไมเราจึงไม่สามารถบริหารจัดการน้ำให้สามารถนำน้ำที่เกินความต้องการในห้วงเกิดอุทกภัยมาใช้ในห้วงภัยแล้งได้ ประเทศต้องสูญเสียงบประมาณในการแก้ปัญหาและเยียวยาปัญหาอุทกภัยและภัยแล้งไปเป็นจำนวนมาก และมีการผลักดันน้ำลงทะเลในห้วงเกิดอุทกภัย สูญเสียทั้งงบประมาณและเสียทั้งน้ำที่ผลักดันลงทะเล ทำไมเราไม่กักเก็บน้ำเหล่านั้นไว้ใช้ในห้วงเกิดภัยแล้ง ปัญหาความยากจนก็จะลดลง ทำไมเราไม่กักเก็บน้ำไว้แล้วกระจายน้ำให้ทั่วถึงทุกพื้นที่ที่มีการทำการเกษตร ผู้บริหารประเทศ หรือประชาชนคนไทย เราไม่เห็นคุณค่าของน้ำ เราจึงปล่อยน้ำไปโดยเปล่าประโยชน์ ไม่มีการสร้างพื้นที่

^๓กรมชลประทาน, รายงานแผนแม่บทการพัฒนาลุ่มน้ำ โครงการชลประทานสระแก้ว สำนักงานชลประทานที่ ๙, มกราคม ๒๕๖๒, หน้า ๒-๓.

^๔กรมชลประทาน, รายงานแผนแม่บทการพัฒนาลุ่มน้ำ โครงการชลประทานสระแก้ว สำนักงานชลประทานที่ ๙, มกราคม ๒๕๖๒, หน้า ๒-๘.

^๕กรมชลประทาน, การประชุมโครงการชลประทานสระแก้ว กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, มีนาคม ๒๕๕๘.

กักเก็บน้ำไว้ ให้เพียงพอในทุกจังหวัด ทุกอำเภอ ทุกตำบล และหมู่บ้าน พื้นที่ที่เกิดอุทกภัยซ้ำซ้อนและภัยแล้งซ้ำซ้อน ปัจจุบันยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาคือ ซึ่งมีปัญหาเป็นระยะเวลานานนับหลาย ๆ ปี มีการสูญเสียงบประมาณ ไปจำนวนเท่าไรในแต่ละปี แต่ก็ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาคือ เนื่องจากเพราะสาเหตุอะไร

ผู้วิจัยเห็นว่าปัญหาอุทกภัยและภัยแล้งซ้ำซากที่เกิดขึ้นในประเทศไทยเป็นปัญหาที่สำคัญควรจะต้องศึกษาเพื่อหาแนวทางแก้ไขให้สำเร็จ หากเราแก้ไขได้ มีน้ำไว้ใช้เพียงพอในฤดูแล้งและไม่เกิดอุทกภัยในฤดูฝน กระจายน้ำได้ทั่วถึงเกษตรกรทุกราย เราจะมีผลผลิตและรายได้จากด้านการเกษตรมากขึ้น เศรษฐกิจภาพรวมก็จะดีขึ้น ปัญหาคุณภาพชีวิตของประชาชนก็จะดีขึ้น ผู้วิจัยจึงได้พิจารณาศักยภาพการบริหารจัดการน้ำของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องและภาคประชาชนนอกภาครัฐ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกับภาครัฐ โดยมีหลักการพื้นฐานของการมีส่วนร่วมในการวางแผน การปฏิบัติการ การตรวจและประเมินผล และการปรับปรุงแก้ไข และรวมไปถึงการปลูกจิตสำนึกและพัฒนาประชาชนในกลุ่มน้ำ ให้มีขีดความสามารถในการกำหนดความต้องการแก้ไขปัญหาของตนเอง และยังสามารถกำหนดโครงการพัฒนาเพื่อสนองตอบความต้องการขั้นพื้นฐานดังกล่าว นอกจากนี้ประชาชนยังมีส่วนช่วยให้โครงการดำเนินการต่อไป การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาอย่างเหมาะสม จะช่วยป้องกันไม่ให้เกิดความรู้สึกว่าถูกพรากจากสิ่งแวดล้อม และถูกแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติ ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพ มีการกำหนดแนวทางการบริหารจัดการกับปัญหาต่างๆ ผู้วิจัยจึงได้เสนองานวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้วขึ้น เพื่อศึกษาสภาพของปัญหาและแนวทางการแก้ไขภัยจากอุทกภัย(น้ำท่วม) และภัยแล้ง(น้ำแล้ง) และนำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหามาเป็นนโยบายต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและปัญหาของการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว
๒. เพื่อนำเสนอแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว

ขอบเขตของการวิจัย

๑. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นเกี่ยวกับ “ระบบการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว” ได้แก่ ๑) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ ๒) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องประสิทธิภาพ และ ๓) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการน้ำ

๒. ขอบเขตด้านประชากร

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตด้านประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ, ผู้ทรงคุณวุฒิ, นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญพิเศษ และผู้นำชุมชนในพื้นที่เกิดอุทกภัย(น้ำท่วม)และภัยแล้ง(น้ำแล้ง) จำนวน ๑๕ คน

๓. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ๑) พื้นที่จังหวัดสระแก้ว จำนวน ๙ อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองสระแก้ว อำเภอตาพระยา อำเภอโคกสูง อำเภออรัญประเทศ อำเภอลองหาด อำเภอวัฒนานคร อำเภอเขาฉกรรจ์ อำเภอวังสมบูรณ์ และ อำเภอวังน้ำเย็น ๒) พื้นที่ลุ่มน้ำปราจีนบุรี ประกอบด้วยลุ่มน้ำย่อย คือ ลุ่มน้ำปราจีนบุรีตอนล่าง, แควหนุมาน, พระปรัง และพระสะทึง และ ๓) พื้นที่ลุ่มน้ำโดนเสสาป ประกอบด้วยลุ่มน้ำย่อย คือ ลุ่มน้ำโดนเสสาปตอนบน, ลุ่มน้ำโดนเสสาปตอนล่าง และ ห้วยพรมโหด

๔. ขอบเขตด้านระยะเวลา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้ระยะเวลาในการศึกษา เริ่มตั้งแต่เดือน ตุลาคม ๒๕๖๑-กันยายน ๒๕๖๒

วิธีดำเนินการวิจัย

ดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ร่วมกับการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) โดยใช้ลักษณะการดำเนินการวิจัย ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ดังนี้

๑. การรวบรวมข้อมูล

- ๑) ข้อมูลทุติยภูมิ ดำเนินการโดยการศึกษาจากตำราและเอกสารที่เกี่ยวข้องต่างๆ
- ๒) ข้อมูลปฐมภูมิ ดำเนินการโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก นักวิชาการ, ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ที่ทำงานเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ และผู้นำชุมชนในพื้นที่เกิดน้ำท่วมน้ำแล้งทุกปี

๒. การวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการโดยใช้การการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์ เปรียบเทียบและสังเคราะห์ข้อมูลทฤษฎี หลักการต่างๆ

๓. การนำเสนอข้อมูล นำเสนอระบบการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑. ทำให้ทราบถึงปัญหาการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว
๒. ทำให้ทราบถึงแนวทางในการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว
๓. ทำให้ผู้บริหารตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับประเทศ ทราบแนวทางการบริหารจัดการน้ำ และนำไปใช้ประโยชน์เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

คำจำกัดความ

การบริหารจัดการน้ำ	หมายถึง	กระบวนการ (กรรมวิธี) จัดการน้ำ ซึ่งโดยทั่วไปเกี่ยวข้องกับการจัดหา และพัฒนา การจัดสรรและใช้เพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ รวมตลอดถึงการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งน้ำให้คงอยู่และมีใช้อย่างยั่งยืนยาว รวมทั้งการแก้ไขปัญหาอันเกิดจากทรัพยากรน้ำทั้งด้านปริมาณและคุณภาพให้หมดไปซึ่งการจัดการน้ำนี้ เรามักกล่าวถึงกันเสมอ ๆ ว่าการจัดการน้ำต้องเป็น “การจัดการแบบบูรณาการ” หรือไม่ว่า “การจัดการน้ำอย่างยั่งยืน” นั้น มีหลักการอย่างไรสามารถอธิบายได้ว่า การจัดการน้ำอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือโดยด้านใดด้านหนึ่งแบบเอกเทศ ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ โดยหลักแล้วจะต้องดำเนินการให้สอดคล้องผสมผสานแบบรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างที่เรียกกันว่า “บูรณาการ” ด้วยหลายวิธีหลายเทคนิค และผู้คนในสังคมทุกชุมชนยอมรับ จึงจะนำไปสู่การจัดการหรือแก้ปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับน้ำได้อย่างสัมพันธ์กัน
อุทกภัย	หมายถึง	ภัยหรืออันตรายที่เกิดจากน้ำท่วม หรืออันตรายอันเกิดจากสภาวะที่น้ำไหลเอ่อล้นฝั่งแม่น้ำ ลำธาร หรือทางน้ำ เข้าท่วมพื้นที่ซึ่งโดยปกติแล้วไม่ได้อยู่ใต้ระดับน้ำ หรือเกิดจากการสะสมน้ำบนพื้นที่ซึ่งระบายออกไม่ทันทำให้พื้นที่นั้นปกคลุมไปด้วยน้ำ
ภัยแล้ง	หมายถึง	ภัยที่เกิดจากการขาดแคลนน้ำในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งเป็นเวลานานจนก่อให้เกิดความแห้งแล้ง และส่งผลกระทบต่อชุมชน สาเหตุของการเกิดภัยแล้ง ส่วนใหญ่เกิดจากฝนแล้งและทิ้งช่วง ซึ่งฝนแล้งเป็นภาวะปริมาณฝนตกน้อยกว่าปกติหรือฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล
น้ำเสีย	หมายถึง	น้ำที่ได้รับผลกระทบในด้านคุณภาพจากอิทธิพลของมนุษย์ ระบบบำบัดน้ำเสียของเมืองระบายลงในท่อหรือคลองระบายน้ำเพื่อส่งไปบำบัดที่โรงงานบำบัดน้ำเสียหรือลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติโดยตรง น้ำเสียที่ผ่านการบำบัดมีการปล่อยลงไปในแหล่งน้ำธรรมชาติต่อไปหรืออาจนำไปใช้ประโยชน์ทางใดทางหนึ่ง
ระบบ	หมายถึง	องค์ประกอบต่างๆที่มีความสัมพันธ์กัน หรือเป็นการรวมตัวของสิ่งหลายสิ่ง เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยส่วนประกอบต่าง ๆ ร่วมกันทำงานอย่างผสมผสานกัน เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้

ประสิทธิภาพ

หมายถึง กระบวนการ วิธีการ หรือการกระทำใด ๆ ที่นำไปสู่ผลสำเร็จ

โดยใช้ทรัพยากรต่าง ๆ อันได้แก่ ทรัพยากรทางธรรมชาติ แรงงาน เงินทุน และวิธีการดำเนินการหรือประกอบการที่มีคุณภาพสูงสุด ในการดำเนินการได้อย่างเต็มศักยภาพ อย่างไรก็ตามการดำเนินการใด ๆ นั้นก็ขึ้นอยู่กับทรัพยากร ณ ขณะนั้นด้วยว่ามีคุณภาพและปริมาณเพียงใดหากมีคุณภาพมากการจะใช้อย่างเต็มศักยภาพได้นั้นจะต้องใช้ในปริมาณน้อยจึงจะเรียกได้ว่ามีประสิทธิภาพ ต่างกันกับทรัพยากรที่มีปริมาณมากแต่คุณภาพต่ำที่จะต้องเลือกวิธีการตั้งศักยภาพของทรัพยากรออกมาให้ได้มากที่สุด จึงจะเรียกว่ามีประสิทธิภาพ

กระบวนการบริหารคุณภาพ หมายถึง กระบวนการบริหารคุณภาพเป็นกระบวนการในการบริหาร

ให้เกิดคุณภาพ เป็นขั้นตอนในการดำเนินการและวิธีการจัดการ โดยมีขั้นตอน คือ การวางแผน (Plan) การปฏิบัติตามแผน (Do) การตรวจสอบ (Check) และการปรับปรุงแก้ไข (Act) เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพตามมาตรฐาน ประกอบด้วย ๔ ขั้นตอน ดังนี้

๑. การวางแผน (Plan) เป็นการกำหนดแนวทางที่จะพัฒนาความคิดไปสู่รูปแบบที่เป็นจริงและไปสู่การปฏิบัติ (Do) โดยการกำหนดขอบเขตของปัญหาให้ชัดเจน การกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายรวมทั้งการกำหนดวิธีการที่จะบรรลุถึงวัตถุประสงค์ และเป้าหมายให้ชัดเจนแม่นยำที่สุด

๒. การปฏิบัติตามแผน (Do) เป็นขั้นตอนการดำเนินการตามแผนที่ได้กำหนดไว้เป็นการวางแผนกำหนดการ การพิจารณากิจกรรม การกำหนดเวลา การจัดสรรทรัพยากรต่างๆในการดำเนินการจัดการ การพัฒนาขีดความสามารถในการทำงานของสมาชิกในองค์กร และการลงมือปฏิบัติตามแผน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์

๓. การตรวจสอบและประเมินผล (Check) เป็นการดำเนินการตรวจสอบเพื่อให้รู้สถานการณ์ของการปฏิบัติงานที่ดำเนินไปและที่เป็นอยู่เพื่อเปรียบเทียบกับเป้าหมายและสิ่งที่กำหนดไว้เป็นแผนปฏิบัติการ โดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์ ของการตรวจสอบ

การรวบรวมข้อมูลการพิจารณากระบวนการทำงานเพื่อแสดงปริมาณ และคุณภาพผลงานที่ได้รับเปรียบเทียบตามแผนที่วางไว้

๔. การปรับปรุงแก้ไข (Act) เป็นขั้นตอนที่เมื่อหากตรวจสอบพบว่าเกิดข้อบกพร่องผิดพลาดขึ้นทำให้ผลงานที่ได้ไม่ตรงกับเป้าหมาย หรือไม่เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดก็มีการดำเนินการแก้ไขตามลักษณะที่ค้นพบ เช่นถ้าผลงานเบี่ยงเบนไปจากเป้าหมาย ต้องแก้ไขที่ต้นเหตุในการแก้ไขปัญหาเพื่อให้ผลงานเป็นไปตามมาตรฐาน อาจใช้มาตรการในการเน้นย้ำนโยบายการปรับปรุงระบบ หรือวิธีการทำงานประชุมปรับปรุง เกี่ยวกับกระบวนการในการทำงานจากกระบวนการบริหาร เพื่อปรับปรุงคุณภาพ

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัย ได้กำหนดประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ “การบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว” ผู้วิจัย ได้กำหนดเนื้อหาการศึกษาไว้ดังนี้

๑. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ
 - ๑.๑ ความหมายของการบริหารจัดการ
 - ๑.๒ ประเภทของการบริหารจัดการ
 - ๑.๓ กระบวนการของการบริหารจัดการ
๒. แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพ
 - ๒.๑ ความหมายของประสิทธิภาพ
 - ๒.๒ ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน
 - ๒.๓ การบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ
๓. การบริหารจัดการน้ำ
 - ๓.๑ ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ
 - ๓.๒ แผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ
 - ๓.๓ การบริหารจัดการน้ำ
 - ๓.๔ แนวคิดการจัดการน้ำและเทคโนโลยีดาวเทียม
 - ๓.๕ พระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำ
 - ๓.๖ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำ
๔. ข้อมูลศึกษาจังหวัดสระแก้ว
 - ๔.๑ สภาพทั่วไป/ประวัติศาสตร์ความเป็นมาจังหวัดสระแก้ว
 - ๔.๒ ลุ่มน้ำที่เกี่ยวข้อง
๕. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - ๕.๑ งานวิจัยในประเทศ
 - ๕.๒ งานวิจัยต่างประเทศ
๖. กรอบแนวคิดการวิจัย

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

๑. ความหมายของการบริหารจัดการ

ตามหลักวิชาการ องค์การทุกองค์การไม่ว่าจะเป็นของทางภาครัฐ หรือองค์กรของเอกชน จะต้องมีการบริหาร (Administration) และการบริหารนี้จะเป็นหลักการ หรือกระบวนการ กล่าวคือ การบริหารจะต้องเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมหลายอย่าง โดยมีหลักการหรือกระบวนการ บริหารตามแนวคิดทางวิชาการ ซึ่งได้มีนักวิชาการได้กล่าวไว้ ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายว่า “บริหาร” หมายถึง ปกครอง ดำเนินการ จัดการ กล่าวแก่ ดำรัส สั่ง คำแถลงไข^๑

วิโรจน์ สารรัตน์ ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุ เป้าหมายขององค์การ โดยอาศัยหน้าที่ทางการบริหารที่สำคัญ คือ การจัดการองค์การ การวางแผน การ ติดตาม และการควบคุม^๒

พนัส หันนาคินทร์ ได้ให้ความเห็นว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการที่มีผู้บริหารใช้อำนาจ ตลอดจนทรัพยากรต่าง ๆ เช่น คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่ หรือคาดว่าจะมีการดำเนินงานของสถาบัน หรือหน่วยงานนั้น ๆ ให้ดำเนินไปสู่จุดมุ่งหมายที่ต้องการ^๓

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตโต) ได้กล่าวให้ความหมายว่า การบริหาร หมายถึง การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น (Getting thing done through other people)^๔

สมพงษ์ เกษมสิน ได้ให้ความหมายว่า การบริหาร คือ การใช้ศาสตร์และศิลป์นำเอา ทรัพยากรการบริหาร (Administrative Resource) เช่น คน เงิน วัสดุสิ่งของ และการจัดการ มา ประกอบการตามกระบวนการบริหาร (Process of Administration) เช่น POSDCoRB Model ให้บรรลุ วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ^๕

เสนาะ ตีเยาว์ ได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ว่า การบริหาร คือ กิจกรรมในการใช้ ทรัพยากรขององค์การ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

^๑ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : นามิบุ๊คส์ พับลิเคชันส์, ๒๕๔๖), หน้า ๖๐๙.

^๒วิโรจน์ สารรัตน์, การบริหารหลักการทฤษฎีและประเด็นทางการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : ทิพย์วิสุทธิ์, ๒๕๔๒), หน้า ๑.

^๓พนัส นาคินทร์, หลักการบริหารโรงเรียน, (กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช, ๒๕๒๔), หน้า ๕.

^๔พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตโต), พุทธวิธีบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๑.

^๕สมพงษ์ เกษมสิน, การบริหาร, (พิมพ์ครั้งที่ ๓, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เกษมสุวรรณ, ๒๕๑๔), หน้า ๑๓-๑๔.

ตามความหมายนี้ การบริหาร ได้แก่ กิจกรรมในการวางแผน การจัดองค์การ การจูงใจ และการควบคุมทรัพยากรบุคคล และทรัพยากรวัตถุ ให้บรรลุเป้าหมายขององค์การด้วยดี^๖

เจริญผล สุวรรณโชติ ได้ให้ความหมายของการบริหาร หมายถึง กระบวนการทางสังคมอย่างหนึ่ง ที่เกิดขึ้นกับกลุ่มคนกลุ่มหนึ่ง ที่เข้ามาร่วมกันเพื่อกระทำกิจกรรมอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่าง เพื่อให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายตามที่กำหนดไว้ การกระทำนั้น จะเป็นการกระทำที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ การดำเนินการเพื่อให้คงอยู่ต่อไป การกระตุ้นหรือการยั่วยุให้เกิดการกระทำ การควบคุมและการกระทำที่ให้เกิดการรวมกันเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างมีระบบแบบแผน หรืออย่างไม่มีแบบแผนทั้งในด้านบุคคลและด้านของวัตถุ^๗

หวน พินธุพันธ์ ได้กล่าวว่า การบริหาร คือ ศิลปะในการกระทำให้สิ่งต่าง ๆ ได้รับการกระทำจนเป็นผลสำเร็จ หมายความว่า ผู้บริหารไม่ใช่ผู้ปฏิบัติ แต่ใช้ศิลปะทำให้ผู้ปฏิบัติงาน ทำงานจนเป็นผลสำเร็จตรงตามจุดมุ่งหมายขององค์การ หรือตรงตามจุดมุ่งหมายที่ผู้บริหารตัดสินใจเลือกแล้ว^๘

สมคิด บางโม ได้สรุปสาระสำคัญและให้ความหมายของการบริหาร ไว้ดังนี้ ๑) การบริหารเป็นกิจกรรมของกลุ่มบุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ๒) มีการร่วมมือกันทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง และ ๓) เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน^๙

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ มีความเห็นว่า การบริหารในฐานะที่เป็นกระบวนการ หรือกระบวนการบริหาร เกิดได้จากหลายแนวคิด เช่น โปสคอร์ด (POSDCoRB) เกิดจากแนวคิดของ ลูเทอร์ กุลิก (Luther Gulick) และ ลินดอล เออร์วิค (Lyndall Urwick) ประกอบด้วยขั้นตอนการบริหาร ๗ ประการ ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การบริหารงานบุคคล (Staffing) การอำนวยการ (Directing) การประสานงาน (Coordinating) การรายงาน (Reporting) และการงบประมาณ (Budgeting) ขณะที่กระบวนการบริหารตามแนวคิดของ เฮนรี ฟาโยล (Henry Fayol) ประกอบด้วย ๕ ประการ ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การบังคับการ (Commanding) การประสานงาน (Coordinating) และการควบคุมงาน (Controlling) หรือรวมเรียกว่า พอคค์ (POCCC)^{๑๐}

^๖เสนาะ ดิยาวี, **หลักการบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๑.

^๗เจริญผล สุวรรณโชติ, **ทฤษฎีการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : ทักษิณเธิ์, ๒๕๔๔), หน้า ๒๓๒.

^๘หวน พินธุพันธ์, **นักบริหารมืออาชีพ**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๙), หน้า ๑.

^๙สมคิด บางโม, **หลักและทฤษฎีบริหารการศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏพระนคร, ๒๕๔๔), หน้า ๒.

^{๑๐}วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, **การบริหารเมืองหลวงและการบริหารท้องถิ่น : สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น และไทย** (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โพธิ์เพชร, ๒๕๔๕), หน้า ๓๙.

เซอร์เบิร์ต เอ. ไชมอน กล่าวถึงการบริหารว่า หมายถึง กิจกรรมที่บุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ร่วมกันดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์^{๑๑}

เฟรดเดอริค ดับบลิว. เทเลอร์ ให้ความหมายการบริหารไว้ว่า งานบริหารทุกอย่าง จำเป็นต้องกระทำโดยมีหลักเกณฑ์ ซึ่งกำหนดจากการวิเคราะห์ศึกษาโดยรอบคอบ ทั้งนี้ เพื่อให้มีวิธีที่ดีที่สุดในอนาคตที่จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการผลิตมากยิ่งขึ้นเพื่อประโยชน์สำหรับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง^{๑๒}

ปีเตอร์ เอฟ. ดรักเกอร์ กล่าวว่า การบริหาร คือ ศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ร่วมกับผู้อื่น การทำงานต่าง ๆ ให้ลุล่วงไปโดยอาศัยคนอื่นเป็นผู้ทำภายในสภาพองค์การที่กล่าววานั้น ทรัพยากรด้านบุคคลจะเป็นทรัพยากรหลักขององค์การที่เข้ามาร่วมกันทำงานในองค์การ ซึ่งคนเหล่านี้จะเป็นผู้ใช้ทรัพยากรด้านวัตถุอื่น ๆ เครื่องจักร อุปกรณ์ วัตถุดิบ เงินทุน รวมทั้งข้อมูลสนเทศต่าง ๆ เพื่อผลิตสินค้าหรือบริการออกจำหน่ายและตอบสนองความพอใจให้กับสังคม^{๑๓}

แฮร์โรลด์ คูนต์ซ์ ให้ความหมายของการจัดการ หมายถึง การดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้โดยอาศัยปัจจัยทั้งหลาย ได้แก่ คน เงิน วัสดุสิ่งของ เป็นอุปกรณ์การดำเนินการนั้น^{๑๔}

ผู้วิจัย ได้ศึกษาความหมายของการบริหารจัดการจากนักวิชาการต่างๆ ดังต่อไปนี้
ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖, วิโรจน์ สารรัตนะ, ๒๕๔๒, พันธ์ หันนาคินทร์, ๒๕๒๔, พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ๒๕๔๙, สมพงษ์ เกษมสิน, ๒๕๑๔, เสนาะ ตีเยาว์, ๒๕๔๔, เจริญผล สุวรรณโชติ, ๒๕๔๔, หวน พิณรุฬพันธ์, ๒๕๔๙, สมคิด บางโม, ๒๕๔๔, วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, ๒๕๔๕, Herbert A. Simon, 1947, Peter F. Drucker อ้างถึงใน สมพงษ์ เกษมสิน, ๒๕๒๓ Harold Koontz อ้างถึงใน สมพงษ์ เกษมสิน, ๒๕๒๓, Harold Koontz อ้างถึงใน สมพงษ์ เกษมสิน, ๒๕๒๓ สามารถนำมาวิเคราะห์ความหมายของรูปแบบได้ตามตารางที่ ๒-๑

^{๑๑}Herbert A. Simon, *Administrative Behavior*, (New york: Macmillian, 1947), p. 3.

^{๑๒}Frederick W. Taylor อ้างถึงใน สมพงษ์ เกษมสิน, *การบริหาร*, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๓), หน้า ๒๗.

^{๑๓}Peter F. Drucker อ้างถึงใน สมพงษ์ เกษมสิน, *การบริหาร*, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๓), หน้า ๖.

^{๑๔}Harold Koontz อ้างถึงใน สมพงษ์ เกษมสิน, *การบริหาร*, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๓), หน้า ๖.

กันทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง และเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ร่วมกัน หรือเป็นกระบวนการทาง สังคมอย่างหนึ่ง ที่เกิดขึ้นกับกลุ่ม คนกลุ่มหนึ่ง ที่เข้ามาร่วมกันเพื่อ กระทำกิจกรรมอย่างหนึ่ง หรือ หลายอย่าง เพื่อให้บรรลุถึง จุดมุ่งหมายตามที่กำหนดไว้								✓	✓		✓	✓
การบริหารในฐานะที่เป็น กระบวนการ หรือกระบวนการ บริหาร เกิดได้จากหลายแนวคิด											✓	✓

หมายเหตุอักษรย่อ:

๑. ราชบัณฑิตยสถาน ๒. วิโรจน์ สารรัตน์ ๓. พันธุ์ หันนาคินทร์ ๔. พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตโต) ๕. สมพงษ์ เกษมสิน ๖. เสนาะ ดิยาวี ๗. เจริญผล สุวรรณโชติ ๘. หวน พิณรุฬพันธ์ ๙. สมคิด บางโม ๑๐. วิรัช วิรัชนิภาวรรณ ๑๑. Herbert A. Simon ผู้วิจัย สรุปจากแนวคิดของนักวิชาการดังที่ได้กล่าวมาได้ว่า การบริหาร หมายถึง ศาสตร์ และศิลป์ในการทำให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถปฏิบัติงานได้จนสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ มีการ บริหารจัดการอย่างเป็นระบบ กล่าวคือ มีหลักเกณฑ์และแนวคิด ทฤษฎีที่น่าเชื่อถือได้ การบริหารนั้น จะต้องอาศัยหลักความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์และทักษะของผู้บริหารแต่ละคน ที่จะทำงานให้ บรรลุเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดอย่างมีประสิทธิภาพ

๒. ประเภทของการบริหาร

ประเภทของการบริหารจากทฤษฎีหรือจากประสบการณ์ ความคิดซึ่งมีนักวิชาการด้าน ต่างๆ ได้จัดแบ่งประเภทของการบริหาร ดังนี้

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ แบ่งการบริหาร ตามวัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้งหน่วยงานไว้ ๖ ส่วน ดังนี้^{๑๕}

๑. การบริหารงานของหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งเรียกว่า การบริหารรัฐกิจ (public administration) หรือการบริหารภาครัฐ มีวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้ง คือ การให้บริการสาธารณะ (public services) ซึ่งครอบคลุมถึงการอำนวยความสะดวก การรักษาความสงบเรียบร้อย ตลอดจน

^{๑๕} วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, การบริหารเมืองหลวงและการบริหารท้องถิ่น : สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น และไทย (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไพบรุษ, ๒๕๔๕), หน้า ๓๖-๓๘.

การพัฒนาประชาชนและประเทศชาติ เป็นต้น การบริหารส่วนนี้เป็นการบริหารของหน่วยงานของภาครัฐ (public or governmental organization) ไม่ว่าจะเป็นส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น เช่น การบริหารงานของหน่วยงานของสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวง กรม หรือเทียบเท่า การบริหารงานของจังหวัดและอำเภอ การบริหารงานของหน่วยการบริหารท้องถิ่น หน่วยงานบริหารเมืองหลวง รวมตลอดทั้งการบริหารงานของหน่วยงานของรัฐวิสาหกิจ เป็นต้น

๒. การบริหารงานของหน่วยงานภาคธุรกิจ ซึ่งเรียกว่า การบริหาร ธุรกิจ (business administration) หรือการบริหารภาคเอกชนหรือการบริหารของหน่วยงานของเอกชน ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้งเพื่อการแสวงหากำไร หรือการแสวงหากำไรสูงสุด (maximum profits) ในการทำธุรกิจ การค้าขาย การผลิตอุตสาหกรรม หรือให้บริการ เห็นตัวอย่างได้อย่างชัดเจนจากการบริหารงานของ บริษัท ห้างร้าน และห้างหุ้นส่วนทั้งหลาย

๓. การบริหารของหน่วยงานที่ไม่สังกัดภาครัฐ (non-governmental organization) ซึ่งเรียกย่อว่า หน่วยงาน เอ็นจีโอ (NGO.) เป็นการบริหารงานของหน่วยงานที่ไม่แสวงหาผลกำไร (non-profit administration) มีวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้ง คือการไม่แสวงหาผลกำไร (non-profit) เช่น การบริหารของมูลนิธิ และสมาคม

๔. การบริหารงานของหน่วยงานระหว่างประเทศ (international organization) มีวัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้ง คือ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เช่น การบริหารงานของสหประชาชาติ (United Nations Organization) องค์การการค้าระหว่างประเทศ (World Trade Organization) และกลุ่มประเทศอาเซียน (ASEAN)

๕. การบริหารงานขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ การบริหารงานขององค์กรส่วนนี้เกิดขึ้นหลังจากประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. ๒๕๔๐) โดยบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้มีองค์กรตามรัฐธรรมนูญขึ้น เช่น การบริหารงานของศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการการเลือกตั้ง และผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา เป็นต้น องค์กรดังกล่าวนี้ถือว่าเป็นหน่วยงานของรัฐเช่นกัน แต่มีลักษณะพิเศษ เช่น เกิดขึ้นตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญดังกล่าว และมีวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้งเพื่อปกป้องคุ้มครองและรักษาสิทธิเสรีภาพของประชาชน ตลอดจนควบคุมตรวจสอบการปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐ

๖. การบริหารงานของหน่วยงานภาคประชาชน มีวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้งเพื่อปกป้องรักษาผลประโยชน์ของประชาชนโดยส่วนรวมซึ่งเป็นประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศและถูกเอารัดเอาเปรียบตลอดมา เช่น การบริหารงานของหน่วยงานของเกษตรกร กลุ่มผู้ใช้แรงงาน และกลุ่มผู้ให้บริการ

๓. กระบวนการของการบริหารจัดการ

มีนักวิชาการให้นิยามและความหมายหลากหลายของคำว่า “การบริหารจัดการ” อาจหมายถึงกระบวนการที่ผู้บริหารดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ หรืออาจหมายถึงกลุ่มความรู้ ความเข้าใจอันลึกซึ้งในเรื่องวิธีการบริหารจัดการ คำว่า “การบริหารจัดการ” ยังหมายถึงกลุ่มบุคคลที่นำพาและชี้แนวทางแก่องค์การ

Certo, Samuel C. (2549) ได้ทำการเปรียบเทียบคำนิยามทั้งหลายของการบริหารจัดการ แล้วสรุปว่าการบริหารจัดการมีลักษณะพิเศษ ๓ ประการ ได้แก่ ๑) การบริหารจัดการ เป็นกระบวนการหนึ่งหรือหลายๆ กระบวนการของกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกันอย่างต่อเนื่อง ๒) การบริหารจัดการรวมถึงและเน้นการบรรลุเป้าหมายขององค์การ และ ๓) การบริหารจัดการสามารถมุ่งสู่เป้าหมายเหล่านั้นได้โดยการทำงานร่วมกันและโดยการทำงานผ่านบุคลากรและทรัพยากร อื่นๆ ขององค์การ

จากความหมายนี้ จะเห็นว่าการบริหารจัดการ เป็นสิ่งที่ผู้เป็นผู้บริหาร ผู้บังคับบัญชา หรือหัวหน้างาน จะต้องกระทำอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ หากหลีกเลี่ยงหรือละเลยหน้าที่ในการการบริหารจัดการนี้ จะทำให้งานที่แต่ละบุคคลในฝ่ายต่างๆ ดำเนินการไปนั้นกระจัดกระจายและไม่เกิดผลสำเร็จขึ้นมา ดังนั้น โดยสรุปแล้ว การบริหารจัดการ จึงเป็นเรื่องของกระบวนการทำงานของนักบริหาร เพื่อให้งานต่างๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยอาศัยการทำงานร่วมกันกับบุคคลอื่นๆ

ความสำคัญและภาระหน้าที่ของการบริหารจัดการ

องค์การทุกแห่งไม่ว่าจะเป็นองค์การที่หวังผลกำไรหรือไม่หวังผลกำไรจัดตั้งขึ้นเพื่อจุดมุ่งหมายหรือเป้าหมายบางอย่าง ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่าผู้บริหารในทุกระดับมีอิทธิพลต่อองค์การสมัยใหม่เหล่านี้ในทุกแง่มุม โดยที่การบริหารจัดการของเหล่าผู้บริหารเป็นปัจจัยกำหนดประสิทธิผลและประสิทธิภาพขององค์การโดยตรง จึงเป็นประเด็นสำคัญที่ผู้บริหารต้องทำความเข้าใจในภาระหน้าที่และความรับผิดชอบของงานด้านการบริหารจัดการทั้งต่อตนเอง ต่อกลุ่ม ต่อสังคมและต่อประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกัน

ผู้บริหารทุกองค์การต่างเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการระบบย่อย ๒ ระบบคือ ๑) ระบบงาน ซึ่งก็คือทรัพยากรที่ไม่มีชีวิต ได้แก่ ทรัพยากรสิน เงินทุน เครื่องจักร วัสดุอุปกรณ์ และ ๒) ระบบคน ก็คือ มนุษย์หรือทรัพยากรบุคคล ที่เป็นผู้ปฏิบัติงานโดยใช้ทรัพยากรต่างๆ หรือสิ่งของ เพื่อที่จะก่อให้เกิดผลสำเร็จให้กับองค์การ

ดังนั้นการบริหารจัดการจึงเกี่ยวข้องกับ การ “บริหารงาน” และ “บริหารคน” อยู่ตลอดเวลา ผู้บริหารจึงต้องทำหน้าที่จัดการเรื่องระบบงานด้านต่างๆ และวิธีการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดระบบการผลิต การให้บริการ หรือการดำเนินงานด้านต่างๆ ทุกด้านเป็นไปด้วยดี พร้อมๆ กันกับ

การที่ต้องจัดการเรื่องคน หรือบุคลากร ซึ่งจะเป็นผู้เข้าไปรับมอบหมายและปฏิบัติงานตามหน้าที่หรือตำแหน่งงานต่างๆ ที่กำหนดไว้ เพื่อให้ทุกคนมีทักษะ ทักษะกำลังความสามารถ ทั้งกายและใจให้เกิดผลงานที่ดี และประสานกันกับการทำงานของบุคคลฝ่ายอื่นๆ อย่างดีด้วย อาจสรุปได้ว่าผู้บริหารทำหน้าที่จัดให้การทำงานของสองระบบนี้ คือระบบงานและระบบคน ให้สามารถประสานทำงานร่วมกันไปอย่างมีประสิทธิภาพ

กระบวนการบริหารจัดการ (Management Process)

การบริหารจัดการเป็นการกำหนดทิศทางของหน่วยงาน กลุ่มงาน หรือการดำเนินงานในหน้าที่ต่างๆ ให้ใช้ทรัพยากรทั้งหลายที่มีอยู่ในองค์การอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ (Efficient) ครอบคลุมถึง การใช้ทรัพยากรได้อย่างเฉลียวฉลาด เหมาะสมและคุ้มค่า (Cost-effective) ส่วนการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ (Effective) นั้นหมายถึงการตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง (Right decision) และมีการปฏิบัติการสำเร็จตามแผนที่กำหนดไว้ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า บทบาทสำคัญของผู้บริหารคือการนำพาองค์การไปให้ถึงเป้าหมายและบรรลุผลสำเร็จได้โดยส่วนรวม เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายขององค์การ ผู้บริหารมีหน้าที่รวบรวมและจัดการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในองค์การอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลควบคู่กัน โดยใช้กระบวนการบริหารจัดการที่ดี

กระบวนการบริหารจัดการ เป็นกลไกและตัวประสานที่สำคัญที่สุดในการประมวลผลักดัน และกำกับให้ปัจจัยต่างๆ ที่เป็นทรัพยากรการจัดการประเภทต่างๆ สามารถดำเนินไปได้โดยมีประสิทธิภาพ จนบรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการ การเข้าใจถึงกระบวนการบริหารจัดการและการฝึกฝนให้มีทักษะสูงขึ้น จะช่วยให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพมากขึ้นได้ กิจกรรมพื้นฐาน ๔ ประการที่ทำให้เกิดกระบวนการบริหารจัดการ มีดังนี้

๑. การวางแผน (Planning) หมายถึง กระบวนการในการกำหนดเป้าหมาย แผนงาน และตัดสินใจหาวิธีการที่ดีที่สุดที่ทำให้เป้าหมายนั้นบรรลุผลสำเร็จ

๒. การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง กระบวนการในการจัดตั้งและจัดวางทรัพยากรบุคคล และทรัพยากรที่ไม่ใช่บุคคล โดยวางแผนให้สามารถบรรลุผลสำเร็จขององค์การ

๓. การนำและสั่งการ (Leading and Directing) หมายถึง กระบวนการของการมีอิทธิพลเหนือบุคคลอื่นในการที่จะให้บุคคลอื่นมีพฤติกรรมในการทำงานที่ต้องการ และทำให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ

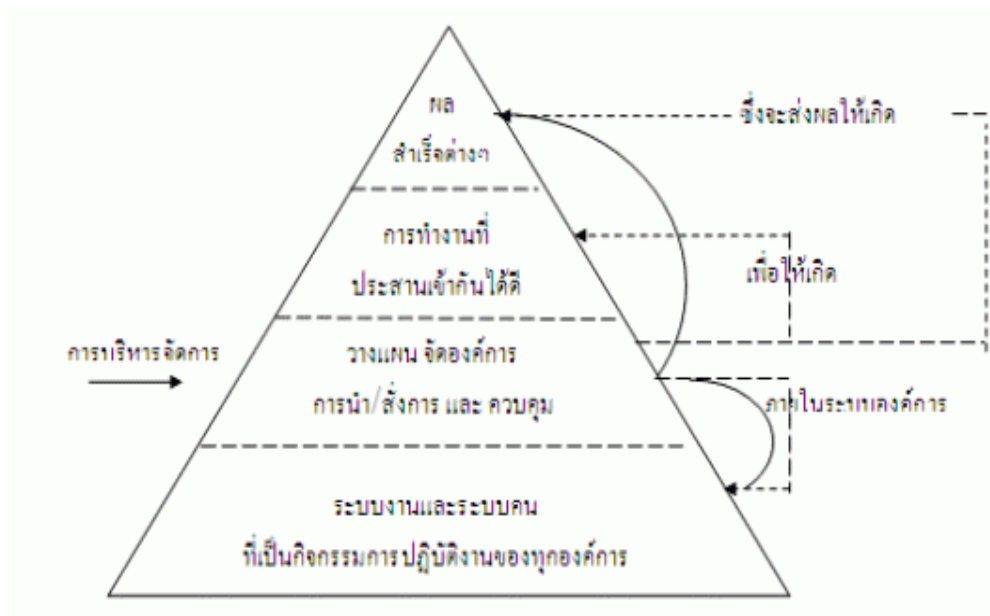
๔. การควบคุม (Controlling) หมายถึง กระบวนการในการกำหนดกิจกรรมต่างๆ ขององค์การให้เป็นไปตามมาตรฐาน และเป้าหมายที่องค์การคาดหวัง และกำหนดไว้

อธิบายได้ว่า ผู้บริหารทำหน้าที่บริหารจัดการงานและคน ซึ่งจัดเป็น “สิ่งนำเข้า” (Input) โดยผ่าน “กระบวนการ” (Process) ในกิจกรรม การวางแผน การจัดองค์การ การนำสั่งการ

และการควบคุม ให้สามารถประสานทำงานร่วมกันไป เพื่อให้ได้ “ผลลัพธ์” (Output) ซึ่งก็คือการบรรลุถึงเป้าหมายผลสำเร็จต่างๆ ทั้งทางด้านประสิทธิภาพ ประสิทธิผล คุณภาพ และความพึงพอใจของลูกค้า เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป กระบวนการบริหารจัดการที่ประกอบด้วยหน้าที่หลัก ๔ ประการนี้เป็นภาระหน้าที่ที่สำคัญของผู้บริหารพึงต้องปฏิบัติ โดยที่กระบวนการบริหารจัดการ ๔ ด้านนี้จะเกี่ยวข้องสัมพันธ์ซึ่งกันและกันตลอดเวลา ซึ่งผู้บริหารจะเป็นบุคคลที่ทำหน้าที่ในกระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรขององค์การโดยอาศัยหน้าที่ทั้ง ๔ ประการนี้^{๑๖}

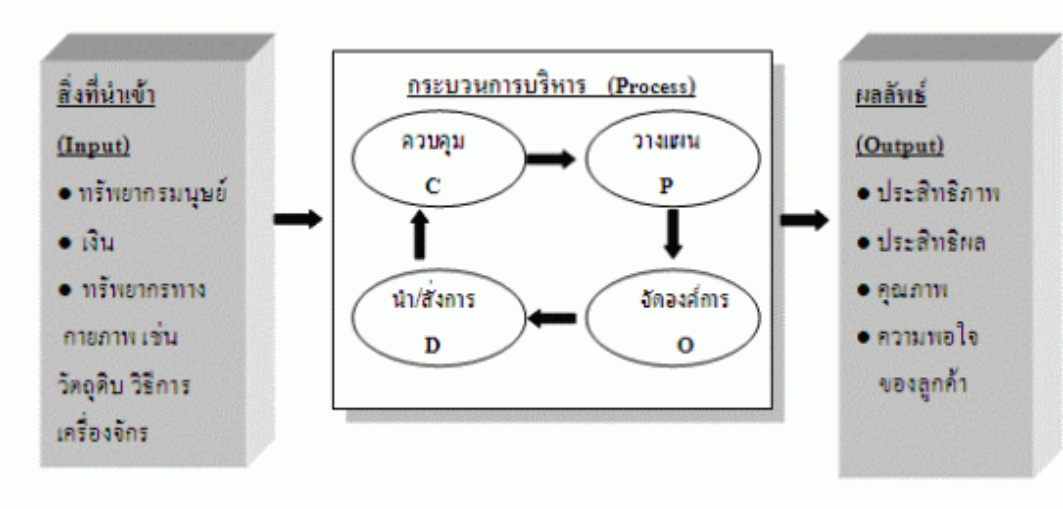
แผนภาพที่ ๒-๑ กระบวนการบริหารจัดการ (Management Process)

^{๑๖} กระบวนการบริหารจัดการ, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<https://kittiyabun.wordpress.com/2013/12/15/>, [๑๕ มกราคม ๒๕๖๒].

แผนภาพที่ ๒-๒ กระบวนการบริหาร (Process)

กระบวนการของการบริหารจัดการ ยังมีนักวิชาการได้ให้ความเห็นไว้อีก ดังนี้

ธงชัย สันติวงษ์ กล่าวถึงลักษณะของงานบริหารจัดการไว้ ๓ ด้าน^{๑๗} คือ ๑) ในด้านที่เป็นผู้นำหรือหัวหน้างาน งานบริหารจัดการ หมายถึง ภาระหน้าที่ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่ปฏิบัติตนเป็นผู้นำภายในองค์กร ๒) ในด้านของภารกิจหรือสิ่งที่ต้องทำ งานบริหารจัดการ หมายถึง การจัดระเบียบทรัพยากรต่าง ๆ ในองค์กร และการประสานกิจกรรมต่าง ๆ เข้าด้วยกัน และ ๓) ในด้านของความรับผิดชอบ งานบริหารจัดการ หมายถึง การต้องทำให้งานต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีด้วยการอาศัยบุคคลต่าง ๆ เข้าด้วยกัน

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ กล่าวไว้ว่า การบริหารจัดการ (management administration) การบริหารการพัฒนา (development administration) แม้กระทั่งการบริหารการบริการ (service administration) แต่ละคำมีความหมายคล้ายคลึงหรือใกล้เคียงกันที่เห็นได้อย่างชัดเจนมีอย่างน้อย ๓ ส่วน คือ ๑) ล้วนเป็นแนวทางหรือวิธีการบริหารงานภาครัฐที่หน่วยงานของรัฐและ/หรือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ นำมาใช้ในการปฏิบัติราชการเพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารราชการ ๒) มีกระบวนการบริหารงานที่ประกอบด้วย ๓ ขั้นตอน คือ การคิด (thinking) หรือการวางแผน (planning) การดำเนินงาน (acting) และการประเมินผล (evaluating) และ ๓) มีจุดหมายปลายทาง คือ การพัฒนาประเทศไปในทิศทางที่ทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น รวมทั้งประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้าและมั่นคงเพิ่มขึ้น สำหรับส่วนที่แตกต่างกัน คือ แต่ละคำมีจุดเน้นต่างกัน

^{๑๗} ธงชัย สันติวงษ์, *องค์กรและการบริหาร*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๓), หน้า ๒๑-๒๒.

กล่าวคือ การบริหารจัดการเน้นเรื่องการนำแนวคิดการจัดการของภาคเอกชนเข้ามาใช้ ในการบริหารราชการ เช่น การมุ่งหวังผลกำไร การแข่งขัน ความรวดเร็ว การตลาด การประชาสัมพันธ์ การจูงใจด้วยค่าตอบแทน การลดขั้นตอน และการลดพิธีการ เป็นต้น ในขณะที่การบริหารการพัฒนาให้ความสำคัญเรื่องการบริหารรวมทั้งการพัฒนานโยบาย แผน แผนงาน โครงการ (policy, plan, program, project) หรือกิจกรรมของหน่วยงานของรัฐ ส่วนการบริหารการบริการเน้นเรื่องการอำนวยความสะดวกและการให้บริการแก่ประชาชน^{๑๘}

ปัจจัยหรือทรัพยากรการบริหารจัดการ

การบริหารจัดการทุกประเภทจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยหรือทรัพยากรทางการบริหารจัดการที่สำคัญ ได้แก่ บุคลากร (Man) งบประมาณ (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) และการจัดการ (Management) หรือที่เรียกย่อ ๆ ว่า ๔ M's ถือเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ใช้ในการบริหาร เพราะการบริหารจะประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย ต้องอาศัยบุคลากรที่มีคุณภาพมีปริมาณเพียงพอ ต้องได้รับงบประมาณสนับสนุนการดำเนินการเพียงพอ ต้องมีวัสดุอุปกรณ์ที่เหมาะสมกับความต้องการของแผนงานและโครงการและต้องมีระบบการจัดการที่ดีมีประสิทธิภาพเพื่อให้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด (ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ, ๒๕๔๕ : ๑๘) ซึ่ง ธงชัย สันติวงษ์ (๒๕๔๓ : ๗-๘) และสมคิด บางโม (๒๕๔๕ : ๖๑-๖๒) ยังได้กล่าวถึงปัจจัยในการจัดการที่เป็นมูลเหตุที่สำคัญและผู้บริหารทุกคนต้องสนใจในงานด้านการบริหารจัดการ คือ ๑) คน (Man) ทรัพยากรบุคคลที่ถือได้ว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งที่จะก่อผลสำเร็จให้กับกิจการได้อย่างมาก ทั้งนี้ในแง่ของปริมาณและคุณภาพ ๒) เครื่องจักร (Machine) คือ เครื่องจักร อุปกรณ์ที่จัดหาและซื้ออย่างพิถีพิถัน เพื่อใช้ปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์สูงสุดและคุ้มค่า ๓) เงินทุน (Money) นับเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ให้การสนับสนุนในการจัดหาทรัพยากรเพื่อหล่อเลี้ยงและเอื้ออำนวยให้กิจกรรมขององค์การดำเนินไปโดยไม่ติดขัด และ ๔) วัสดุสิ่งของ (Material) ถือเป็นปัจจัยที่มีปริมาณและมูลค่าสูงไม่ต่างไปจากปัจจัยตัวอื่น ๆ เพราะวัตถุดิบและสิ่งของเหล่านี้จะต้องมีการจัดหาใช้ดำเนินการผลิต ส่วน DuBrin and Ireland (๑๙๙๓ : ๒๔๕) กล่าวว่า ทรัพยากรองค์การ ได้แก่ ทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรทางการเงิน ทรัพยากรที่เป็นวัตถุดิบของและทรัพยากรสารสนเทศ และมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (๒๕๔๕ : ๖-๗) ได้สรุปว่า การจัดการเป็นเรื่องของการผสมผสานหรือบูรณาการทรัพยากรการจัดการ ประกอบด้วย คน (Man) เงิน (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) วิธีการ (Method) ตลาด (Market) ข้อมูลข่าวสาร (Information) และเวลา (Time)

นอกจากนี้ ไตรรัตน์ จงจิตร (๒๕๔๖ : ๑๒๗-๑๓๕) และเสกสิริฐ เล่ากิจเจริญ (๒๕๕๐ : ๗-๘) มีความเห็นสอดคล้องกันว่า หลักการ ๔ M's ได้แก่ ๑. ด้านบุคลากร หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษา ครู

^{๑๘}วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, การบริหารจัดการและการบริหารการพัฒนาขององค์กรตาม

และบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่ให้บริการหรือปฏิบัติงานเกี่ยวเนื่องกับการจัดกระบวนการเรียนการสอน การนิเทศ การบริหารการศึกษาในสถานศึกษาเป็นผู้จัดหาและใช้ทรัพยากรการบริหารอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นเงิน วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการเพื่อนำสถานศึกษาไปสู่ความเจริญก้าวหน้า บุคลากรจะต้องมีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการในการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ เพื่อให้การดำเนินงานและการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษามีคุณภาพสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๒. ด้านงบประมาณ หมายถึง แผนการเงินของโรงเรียนที่จัดทำขึ้นโดยการกำหนดรายรับรายจ่ายของงาน โครงการต่าง ๆ ที่จะดำเนินการ เพื่อให้การจัดสรรทรัพยากรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เพื่อการเรียนการสอนของสถานศึกษา จะต้องมีการจัดสรรทรัพยากรและบริหารงานงบประมาณอย่างมีคุณภาพเพื่อจัดหา พัฒนา ปรับปรุง ซ่อมแซม และใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์อย่างประหยัดสุด เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนสูงสุด

๓. ด้านวัสดุอุปกรณ์ หมายถึง การจัดซื้อการเรียนการสอน และนวัตกรรมที่มีคุณภาพและเพียงพอต่อการเรียนการสอน โดยมีระบบการจัดหาและบำรุงรักษาที่มีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งมีการบริการและส่งเสริมการใช้อย่างทั่วถึงและเป็นระบบการบริหารงานวัสดุอุปกรณ์ที่ดี จะนำไปสู่การบริหารจัดการเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เพื่อการดำเนินงานและการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพทำให้การใช้วัสดุอุปกรณ์เป็นไปอย่างเหมาะสมและเกิดคุณค่าตรงกับความต้องการของผู้บริหาร ครูและนักเรียน และ

๔. ด้านการจัดการ หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่กลุ่มบุคคลร่วมกันดำเนินการเพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคมในทุก ๆ ด้าน นับตั้งแต่บุคลิกภาพ ความรู้ ความสามารถ พฤติกรรมและคุณธรรม เพื่อให้มีค่านิยมตรงกันกับความต้องการของสังคมโดยกระบวนการต่าง ๆ ที่อาศัยการควบคุมสิ่งแวดล้อมให้มีผลต่อบุคคล และอาศัยทรัพยากรตลอดจนเทคนิคต่าง ๆ อย่างเหมาะสม เพื่อให้บุคคลพัฒนาไปตรงตามเป้าหมายของสังคมที่ตนดำเนินชีวิตอยู่ การจัดการที่เหมาะสมและคำนึงถึงบุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์จะทำให้เกิดการจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและนำไปสู่การพัฒนาแบบการบริหารจัดการเทคโนโลยีและการสื่อสารตามเป้าหมายที่วางไว้ ดังนั้น ปรีชา คัมภีร์ปกรณ์ (๒๕๔๑ : ๑๐) จึงได้เสนอความเห็นว่ ในทางบริหารการศึกษา ๔ M เป็นทรัพยากรที่เป็นปัจจัยพื้นฐานเช่นเดียวกัน กล่าวคือ การบริหารการศึกษาจะประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย ต้องอาศัยบุคลากรที่มีคุณภาพและปริมาณเพียงพอ ต้องได้รับงบประมาณสนับสนุนดำเนินงานมากพอ ต้องมีวัสดุสิ่งของตามความต้องการของโครงการและแผนงานและจะต้องมีระบบบริหารที่ดีและมีประสิทธิภาพเพื่อใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด^{๑๙}

^{๑๙} ปัจจัยหรือทรัพยากรการบริหารจัดการ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา :

<https://bemler.wordpress.com/2014/04/17/>, [๑๕ มกราคม ๖๒].

แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพ

๑. ความหมายของประสิทธิภาพ

ประสิทธิภาพ (อังกฤษ: efficiency) หมายถึง กระบวนการ วิธีการ หรือการกระทำใด ๆ ที่นำไปสู่ผลสำเร็จ โดยใช้ทรัพยากรต่าง ๆ อันได้แก่ ทรัพยากรทางธรรมชาติ แรงงาน เงินทุน และวิธีการดำเนินการหรือประกอบกร ที่มีคุณภาพสูงสุดในการดำเนินการได้อย่างเต็มศักยภาพ อย่างไรก็ตามการดำเนินการใด ๆ นั้นก็ขึ้นอยู่กับทรัพยากร ณ ขณะนั้นด้วยว่ามีคุณภาพและปริมาณเพียงใด หากมีคุณภาพมากการจะใช้อย่างเต็มศักยภาพได้นั้นจะต้องใช้ในปริมาณน้อยจึงจะเรียกได้ว่ามีประสิทธิภาพ ต่างกันกับทรัพยากรที่มีปริมาณมากแต่คุณภาพต่ำที่จะต้องเลือกวิธีการตั้งศักยภาพของทรัพยากรออกมาให้ได้มากที่สุดจึงจะเรียกว่ามีประสิทธิภาพ^{๒๐}

๒. ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน หลักในการบริหารงาน จุดมุ่งหมายสำคัญอยู่ที่ต้องการให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งประหยัดเวลา ทรัพยากร และทุกคนพึงพอใจโดยอาศัยทรัพยากรพื้นฐานในการบริหาร ๔ ประการ คือ คน เงิน วัสดุสิ่งของ และวิธีการจัดการ ในบรรดาทรัพยากรทั้งหมดนี้ “คน” นับว่าเป็นทรัพยากรหลักและสำคัญที่สุดไม่ว่ายุคใดสมัยใดการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทางด้านเศรษฐกิจสังคมหรือการเมืองนั้น คนได้เข้าไปมีส่วนร่วมของการปฏิบัติงานที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรืออาจพูดได้ว่า คนกับงานเป็นสิ่งคู่กัน ฉะนั้นการปฏิบัติงานในหน่วยงานไม่ว่าจะเป็นของรัฐหรือเอกชนก็นับว่าเป็นสิ่งสำคัญ แต่การที่จะปฏิบัติงานให้มีคุณภาพย่อมอาศัยปัจจัยหลาย ๆ ด้าน ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานนั้นมีนักวิชาการหลายท่านได้เสนอปัจจัยที่แตกต่างกันออกไป ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ปัจจัยสำคัญที่ทำให้การปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ มีนักทฤษฎีได้ทำการศึกษาและสรุปเป็นปัจจัยได้ดังนี้

สตีเยอร์ส (Steers, n.d. อ้างถึงใน ฤทัยทิพย์ โพธิ์อ่อน, 2550) กล่าวว่า ปัจจัยที่สำคัญของการปฏิบัติงานที่ดีของแต่ละบุคคลในองค์กรจะต้องประกอบไปด้วย ความสามารถ ลักษณะเฉพาะตัว (Trait) และความสนใจของบุคคล ทั้ง ๓ ปัจจัยนี้รวมกันเป็น เครื่องกำหนดสมรรถนะ (Capacity) ของบุคคลในการทำงานเพื่อองค์กร ดังนั้น ถ้าขาดปัจจัยตัวใดตัวหนึ่งไปก็ยากที่จะคาดหวังได้ว่าผลปฏิบัติงานของบุคคลจะอยู่ในระดับสูงไปได้

สมใจ ลักษณะ (2552) ได้กล่าวว่า ประสิทธิภาพในการทำงาน จำแนกออกได้เป็น 2 ระดับ คือ ๑) ประสิทธิภาพส่วนบุคคล บุคคลที่มีประสิทธิภาพในการทำงาน คือ บุคคลที่ตั้งใจทำงาน

^{๒๐}ความหมายของประสิทธิภาพ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา :

http://digital_collect.lib.buu.ac.th/dcms/files/54930008/chapter2.pdf, [๑๕ มกราคม ๖๒].

อย่างเต็มความสามารถ ใช้กลวิธีหรือเทคนิคในการสร้างผลงานได้มาก เป็นผลงานที่มีคุณภาพ เป็นที่พึงพอใจในการทำงาน เป็นบุคคลที่จะเพิ่มพูนคุณภาพและปริมาณของผลงาน คิดค้น ตัดแปลงวิธีการทำงานให้ดีขึ้นอยู่เสมอ และ ๒) ประสิทธิภาพขององค์กร หมายถึง การที่องค์กรสามารถดำเนินการต่าง ๆ ตามภารกิจหน้าที่ขององค์กรโดยใช้ทรัพยากรปัจจัยต่าง ๆ รวมทั้งกำลังคนอย่างคุ้มค่าที่สุด มีการสูญเสียน้อยที่สุด มีลักษณะของการดำเนินงานไปสู่วัตถุประสงค์ได้ด้วยดี โดยประหยัดทั้งเวลา ทรัพยากร และบุคคล องค์กรระบบการบริหารจัดการที่เอื้อต่อผลผลิตและการบริการได้ตามเป้าหมาย องค์กรมีความสามารถประยุกต์ศาสตร์ กลยุทธ์ วิธีการเทคนิค และเทคโนโลยีอย่างฉลาด ทำให้เกิดวิธีการทำงานอย่างเหมาะสม มีความราบรื่นในการดำเนินงาน มีอุปสรรคและความขัดแย้งน้อยที่สุด บุคลากรมีขวัญและกำลังใจที่ดี มีความสุขความพอใจในการทำงาน

สมยศ นาวิการ (2549 อ้างถึงใน กชพร พุทธจักร, 2553) ได้เสนอปัจจัย

๗ ประการ ที่มีอิทธิพลต่อ ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานขององค์กร ดังนี้

๑) กลยุทธ์ (Strategy) เกี่ยวกับการกำหนดเป็นภารกิจ การพิจารณาจุดแข็งและจุดอ่อนในองค์กร โอกาส และอุปสรรคภายนอกองค์กร เป็นแผนปฏิบัติการที่อธิบายถึงการจัดสรรทรัพยากรและกิจกรรมให้เหมาะสม ช่วยให้องค์กรบรรลุเป้าหมาย โดยเฉพาะการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน

๒) โครงสร้าง (Structure) โครงสร้างขององค์กรที่เหมาะสมจะช่วยให้การปฏิบัติงาน

๓) ระบบ (System) ระบบขององค์กรจะทำให้บรรลุเป้าหมาย

๔) แบบ (Style) แบบของการบริหารเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร

๕) บุคลากร (Staff)

๖) ความสามารถ (Skill)

๗) ค่านิยมร่วมของคนในองค์กร (Shared value)

กลยุทธ์ เป็นแผนปฏิบัติการขององค์กร ที่อธิบายถึงการจัดสรรทรัพยากรและกิจกรรมให้เหมาะสม ช่วยให้องค์กรบรรลุเป้าหมายขององค์กร โดยเฉพาะการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน การจัดสรรทรัพยากรและกิจกรรมอื่นๆ ให้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมและช่วยให้องค์กรบรรลุเป้าหมาย องค์กรเป็นจำนวนมากได้มีการกำหนดรูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์ขึ้น โดยพิจารณาความสอดคล้องกับลักษณะการดำเนินงาน องค์กรโดยทั่วไปจะมีการกำหนดรูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์ ดังนี้ (วิทยาลัยการอาชีพกาญจนบุรี)

๑) การประเมินสภาพการทำงาน (Assessing) เป็นกระบวนการศึกษาถึงภาพต่าง ๆ รวมทั้งข้อมูลที่เป็นเท็จเพื่อกำหนดเป็นตัวกำหนดถึงความต้องการขององค์กร และความเป็นไปได้เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ซึ่งประกอบด้วยงานต่อไปนี้ คือ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการศึกษา หรือ

พิจารณาธรรมชาติและความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ สังเกตสิ่งต่าง ๆ ด้วยความรอบคอบ วัตถุประสงค์ และเปรียบเทียบพฤติกรรมการทำงาน

๒) จัดลำดับความสำคัญของงาน (Prioritizing) เป็นกระบวนการกำหนดเป้าหมาย จุดประสงค์ และกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์การตามลำดับความสำคัญ ประกอบด้วยการ กำหนดเป้าหมาย ระบุจุดประสงค์ในการทำงาน กำหนดทางเลือก จัดลำดับความสำคัญ

๓) ออกแบบวิธีการทำงาน (Designing) เป็นกระบวนการวางแผนขั้นตอนวิธีการทำงานฝ่ายต่าง ๆ เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ประกอบด้วยงานจัดสายงานให้ส่วนประกอบต่าง ๆ ทั้งภายในภายนอกองค์การมีความสัมพันธ์กัน หาวิธีการทำงานเอาทฤษฎีหรือแนวคิดไปสู่การปฏิบัติ เตรียมการต่าง ๆ ให้พร้อมที่จะทำงาน จัดระบบการทำงานทั้งสายงานการผลิต และการบริการ กำหนดแผนการทำงาน ขั้นตอนวิธีการทำงานให้ชัดเจน

๔) จัดสรรทรัพยากร (Allocation resources) เป็นกระบวนการกำหนดทรัพยากรต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการทำงาน ประกอบด้วยงานกำหนดทรัพยากรที่ต้องใช้ตามความต้องการของหน่วยงาน จัดสรรทรัพยากรที่มีคุณภาพให้หน่วยงานต่าง ๆ กำหนดทรัพยากรที่จำเป็นจะต้องใช้สำหรับจุดมุ่งหมายขององค์การ มอบหมายบุคลากรให้ทำงานตามเป้าหมายขององค์การ

๕) ประสานงาน (Coordinating) เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับคน เวลา วัสดุ อุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อจะทำให้การเปลี่ยนแปลงบรรลุผลสำเร็จ การประสานงานมี ประสานการปฏิบัติงานฝ่ายต่าง ๆ ทั้งภายในภายนอกองค์การให้ดำเนินการไปด้วยกันด้วยความราบรื่น ปรับการทำงานในส่วนต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพให้มากที่สุด กำหนดเวลาการทำงานในแต่ละช่วง สร้างความสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอกองค์การ

๖) นำการทำงาน (Directing) เป็นกระบวนการที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติของแต่ละฝ่ายภายในองค์การ เพื่อให้เกิดสภาพที่เหมาะสม บรรลุผลแห่งการเปลี่ยนแปลงให้มากที่สุดมีการ แต่งตั้งบุคลากรแต่ละฝ่าย กำหนดแนวทางหรือกฎเกณฑ์การทำงานให้มีความชัดเจน กำหนดระเบียบแบบแผนเกี่ยวกับเวลา ปริมาณหรืออัตราความเร็วในการทำงาน แนะนำการปฏิบัติและชี้แจงกระบวนการทำงาน ตัดสินใจเกี่ยวกับทางเลือกในการปฏิบัติงาน (วิทยาลัยการอาชีพกาญจนบุรี)

โครงสร้าง เป็นการจัดแบ่งงานออกเป็นหมวดหมู่ โดยกำหนดให้มีสายการบังคับบัญชา เพื่อควบคุมการทำงาน การทำงานมีการกำหนดมาตรฐาน มีความชัดเจน ลดความซ้ำซ้อน และใช้ในการติดต่อประสานงานเพื่อให้องค์การบรรลุวัตถุประสงค์ (มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย)

ระบบ ต้องมีการจัดการทำงานอย่างเป็นระบบ มีการเตรียมงานอย่างดี ไม่มีการ สับสน รุนวายนในการทำงาน

แบบ เป็นแบบอย่างหรือวิธีปฏิบัติกิจกรรม หรืองานที่กำหนดขึ้นไว้อย่างมีแบบแผน เพื่อให้ทุกคนในองค์การใช้เป็นหลักในการปฏิบัติ

บุคลากร องค์การต้องประกอบด้วยกลุ่มบุคคลที่เป็นสมาชิก โดยกำหนดหน้าที่ตามภารกิจที่ได้รับมอบหมาย ภายใต้โครงสร้างที่จัดตามกระบวนการปฏิบัติงานที่กำหนดไว้ให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์

ความสามารถ เป็นคุณสมบัติของผู้ปฏิบัติงานตรงตามงานที่ปฏิบัติอยู่ การปฏิบัติงานให้ได้ประสิทธิภาพ ผู้ปฏิบัติงานจะต้องมีความสามารถหลากหลาย เช่น มีความสามารถในการสื่อสาร การทำงานเป็นทีม การแก้ปัญหา ความคิดสร้างสรรค์ การบริหารจัดการ และมีความสามารถในการปรับตัว

ค่านิยมร่วมของคนในองค์กร เป็นข้อกำหนดร่วมกันของคนในองค์กรเพื่อใช้เป็นเครื่องกระตุ้นและโน้มน้าวให้บุคลากรเกิดความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงานและมีพฤติกรรมในทางเดียวกัน

นฤมล กิตตะยานนท์ (อ้างถึงใน สมเกียรติ แก้วหอม, 2555) ได้เสนอว่าการปฏิบัติงานของแต่ละคนจะถูกกำหนดโดย ๓ ส่วน ดังนี้

๑) คุณลักษณะเฉพาะส่วนบุคคล (Individual attributes) แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่มดังนี้

(๑) Demographic characteristics เป็นลักษณะที่เกี่ยวกับ เพศ อายุ เชื้อชาติ เผ่าพันธุ์

(๒) Competence characteristics เป็นลักษณะที่เกี่ยวกับความรู้ความสามารถ ความถนัดและความชำนาญของบุคคลซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้จะได้อาจมาจากการศึกษาอบรม และสั่งสมประสบการณ์

(๓) Psychological characteristics เป็นคุณลักษณะทางด้านจิตวิทยา ซึ่งได้แก่ ทักษะคิด ค่านิยม การรับในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งบุคลิกภาพของแต่ละบุคคลด้วย

๒). ระดับความพยายามในการทำงาน (Work effort) จะเกิดขึ้นจากการมีแรงจูงใจในการทำงาน ได้แก่ ความต้องการ แรงผลักดันอารมณ์ ความรู้สึก ความสนใจ ความตั้งใจ เพราะว่าคนที่มีความตั้งใจในการทำงานสูงจะมีความพยายามที่จะอุทิศกำลังกายและ กำลังใจให้แก่การทำงานมากกว่าผู้ที่มีความตั้งใจในการทำงานต่ำ

๓) แรงสนับสนุนจากองค์กรหรือหน่วยงาน (Organization support) ซึ่งได้แก่ ค่าตอบแทน ความยุติธรรม การติดต่อสื่อสาร และวิธีการที่จะมอบหมายงานซึ่งมีผลต่อ กำลังใจผู้ปฏิบัติงาน

สรุปได้ว่า ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของแต่ละบุคคลเกิดจากสภาพภูมิหลังของแต่ละคนที่ไม่เหมือนกัน สภาพร่างกายจิตใจ การศึกษา ความรู้ความสามารถ ความถนัดต่าง ๆ โดยมีปัจจัยสนับสนุนให้เกิดความแตกต่างจากการประเมินของผู้บังคับบัญชาแล้วให้คะแนนออกมาในระดับต่ำ ปานกลาง และระดับสูง ซึ่งมีผลต่อการปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานให้ข้าราชการผู้นั้นมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานที่มากขึ้นเรื่อย ๆ

จิตติมา อัครธิพิงศ์ (2556) กล่าวว่า ประสิทธิภาพในการทำงานในองค์การเป็นหัวใจของการนำองค์การไปสู่การบรรลุผลความสำเร็จของการดำเนินงาน องค์การจะมีผลผลิตเป็นที่น่าพอใจทั้งในด้านการผลิต การบริการ มีความเจริญก้าวหน้าและสร้างความพึงพอใจให้แก่ลูกค้า และแก่บุคลากรขององค์การ ก็ขึ้นกับองค์ประกอบสำคัญ ๔ ประการ คือ

๑) สิ่งแวดล้อมนอกองค์การ ได้แก่ ตลาดความต้องการของลูกค้า สภาพเศรษฐกิจของสังคมและของประเทศ เช่น ภาวะเงินเฟ้อ สภาพคล่องทางการเงินการธนาคาร กำลังการซื้อของลูกค้า ความเปลี่ยนแปลงของสังคม เช่น นิยมฟุ่มเฟือย ต้องการความสะดวกในการบริการบางลักษณะ เช่น บริการขายตรง บริการสื่อสารขนส่ง การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี เช่น ประดิษฐ์คิดค้นอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ใหม่ ๆ การซื้อขายสินค้าทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ สภาพภาวะการซื้อขาย ส่งออกในตลาดโลก คู่แข่งขันทางการผลิตการบริการ แหล่งวัตถุดิบคุณภาพ วัตถุดิบ และผู้ร่วมทุน

๒) สิ่งแวดล้อมในองค์การ ได้แก่ นโยบาย วิสัยทัศน์ และปรัชญาขององค์การที่จะกำหนดทิศทางของการดำเนินงานองค์การ วัฒนธรรมองค์การ และการจัดบรรยากาศการทำงานที่จะส่งเสริมการทำงานของบุคลากร

๓) ปัจจัยขององค์การ ได้แก่ สภาพความพร้อมขององค์การในด้านที่ดิน อาคารสถานที่ อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ เงินทุน เทคโนโลยี และศักยภาพของบุคลากร โดยเฉพาะด้านบุคคล ถือเป็นหัวใจของการพัฒนาประสิทธิภาพขององค์การ บุคคลจะต้องมีประสิทธิภาพในการทำงาน องค์ประกอบด้านตัวบุคคลที่จะนำไปสู่การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน ได้แก่ สิ่งสำคัญ ดังต่อไปนี้

- (๑) ปรัชญาและอุดมการณ์
- (๒) บุคลิกภาพ
- (๓) ความต้องการ
- (๔) ค่านิยม
- (๕) การมีเป้าหมายที่เหมาะสมของชีวิตและการทำงาน
- (๖) ความสามารถในการสำรวจตนเอง
- (๗) ความสามารถในการพิชิตอุปสรรคในการทำงาน
- (๘) การสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง

กระบวนการขององค์การ เป็นองค์ประกอบสำคัญเป็นลำดับสองต่อจากองค์ประกอบด้านบุคคล กระบวนการที่สำคัญขององค์การ คือ การดำเนินงานทั้งหมดที่จะทำให้เกิดการผลิต และการบริการที่น่าพอใจ ขอบข่ายของกระบวนการขององค์การที่เอื้อต่อการเพิ่มประสิทธิภาพขององค์การ ได้แก่ การจัดโครงสร้างงานขององค์การ การวางแผน การจัดองค์การในด้านบุคลากร

การสร้างแรงจูงใจในการทำงาน การควบคุมคุณภาพการทำงานและการพัฒนาองค์การเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ

Katz, Danial and Robert L. Kahn (1978) นักทฤษฎีที่ศึกษาองค์กรในลักษณะเปิด (Open system) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสำคัญต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานกล่าวว่า ประสิทธิภาพ คือ ส่วนประกอบสำคัญของประสิทธิผล และประสิทธิภาพขององค์กรนั้น ถ้าจะวัดจากปัจจัยนำเข้าและผลผลิตที่ได้นั้นจะทำให้การวัดประสิทธิภาพคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงประสิทธิภาพขององค์กร หมายถึง การบรรลุเป้าหมาย (Goal attainment) ขององค์กรในการบรรลุเป้าหมายขององค์กรนั้น ปัจจัยต่าง คือ การฝึกอบรม ประสบการณ์ ความรู้สึกรู้สีกพันยังมีความสำคัญต่อประสิทธิภาพขององค์กรด้วย นอกจากนี้ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพ การปฏิบัติงานตาม Becker and Neuhauser (อ้างถึงใน สมเกียรติ แก้วหอม, 2555) ได้เสนอตัวแบบจำลองเกี่ยวกับประสิทธิภาพองค์กร (Model of organization efficiency) โดยกล่าวว่า ประสิทธิภาพขององค์กรนอกจากจะพิจารณาถึง ทรัพยากร เช่น คน เงิน วัสดุ ที่เป็นปัจจัยนำเข้า และผลผลิตขององค์กร คือ การบรรลุเป้าหมายแล้ว องค์กรในฐานะที่เป็นองค์กรในระบบเปิด (Open system) ยังมีปัจจัยประกอบอีก ดังแบบจำลองในรูปสมมติฐานซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

๑) หากสภาพแวดล้อมในการทำงานขององค์กรนั้น มีความซับซ้อนต่ำ (Low task environment complexity) หรือมีความแน่นอน (Certain) มีการกำหนดระเบียบ ปฏิบัติในการทำงานขององค์กรอย่างละเอียดถี่ถ้วนแล้ว แน่ชัดว่าจะนำไปสู่ความมีประสิทธิภาพขององค์กรมากกว่าองค์กรที่มีสภาพแวดล้อมในการทำงานยุ่งยาก และซับซ้อนสูง (High task environment complexity) หรือมีความไม่แน่นอน (Uncertain)

๒) การกำหนดระเบียบปฏิบัติชัดเจนเพื่อเพิ่มผลการทำงานที่มองเห็นได้มีผลทำให้ประสิทธิภาพมากขึ้นด้วย

๓) ผลการทำงานที่มองเห็นได้สัมพันธ์ในทางบวกกับประสิทธิภาพ

๔) หากพิจารณาควบคู่กันไปจะปรากฏว่าการกำหนดระเบียบปฏิบัติอย่างชัดเจน และผลการทำงานที่สามารถมองเห็นได้จะมีความสัมพันธ์มากขึ้นต่อประสิทธิภาพมากกว่าตัวแปรแต่ละตัวตามลำพัง

Becker and Neuhauser (อ้างถึงใน สมเกียรติ แก้วหอม, 2555) ยังเชื่ออีกว่าการสามารถมองเห็นผลการทำงานขององค์กรได้ (Visibility consequences) และมีความสัมพันธ์ของประสิทธิภาพขององค์กร เพราะองค์กรสามารถทดลองและเลือกระเบียบการปฏิบัติได้ซึ่งระเบียบการปฏิบัติและผลการปฏิบัติงานจะมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

จากการกล่าวของนักวิชาการข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีต่อประสิทธิภาพเป็นสิ่งทำให้เกิดประสิทธิภาพในหลายด้าน และในหลาย ๆ ระดับในการทำงานซึ่งมีอยู่หลายประการ เช่น

การฝึกอบรม ประสบการณ์ ความรู้สึกรู้สีกู้กพัน ความยุติธรรมในการทำงาน การรักษาระเบียบวินัยใน
การทำงาน ความเข้าใจ และกำหนดแนวคิดในการทำงานให้กระจ่างความน่าเชื่อถือ สมรรถภาพใน
การทำงาน การกำหนดมาตรฐานที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการฝึกสอน และการให้บ้ำเห็นจรงวัล
แก่ผู้ทำงานได้ตามเป้าหมาย

๓. การบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ

กระบวนการบริหารคุณภาพเป็นกระบวนการในการบริหาร ให้เกิดคุณภาพ
เป็นขั้นตอนในการดำเนินการและวิธีการจัดการ โดยมีขั้นตอน คือ การวางแผน (Plan) การปฏิบัติ
ตามแผน (Do) การตรวจสอบ (Check) และการปรับปรุงแก้ไข (Act) เพื่อให้การดำเนินการเป็นไป
อย่างมีประสิทธิภาพตามมาตรฐาน

ณัฐพันธ์ เขจรนันท์ และคณะ กล่าวว่าคุณภาพเป็นพื้นฐานสำคัญในการดำเนินงาน
และอนาคตของทุกองค์การซึ่งการบริหารและการจัดการที่มีประสิทธิภาพเป็นกุญแจสำคัญที่นำไปสู่
ความสำเร็จ คือ คุณภาพขององค์การ ทั้งนี้ปัจจัยสำคัญที่ทำให้การบริหารมีคุณภาพ ประกอบด้วย
ปัจจัย ๓ ประการ คือ การสนับสนุนช่วยเหลือ (Contribution) ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ
(Capability) และการพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง^{๒๑}

สุธี ขวัญเงิน ได้นำแนวคิดของ(Deming) มาพัฒนาเป็นกระบวนการในการ
ปรับปรุงคุณภาพการทำงานเพื่อการดำเนินการขององค์การมุ่งสู่คุณภาพตามเป้าหมายในการ
ดำเนินการตามกระบวนการบริหารเพื่อปรับปรุงคุณภาพเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพซึ่งเรียกว่าวงจร
เดมมิ่ง (Deming Cycle PDCA Cycle) วงจรเดมมิ่งเป็นวงจรของการบริหารจัดการเพื่อปรับปรุงให้
เกิดคุณภาพอย่างต่อเนื่อง^{๒๒}

กระบวนการในการบริหารคุณภาพประกอบไปด้วยขั้นตอน ๔ ขั้นตอนคือ

๑. การวางแผน (Plan) เป็นการกำหนดแนวทางที่จะพัฒนาความคิดไปสู่รูปแบบที่
เป็นจริงและไปสู่การปฏิบัติ (Do) โดยการกำหนดขอบเขตของปัญหาให้ชัดเจน การกำหนด
วัตถุประสงค์และเป้าหมายรวมทั้งการกำหนดวิธีการที่จะบรรลุถึงวัตถุประสงค์ และเป้าหมายให้
ชัดเจนแม่นยำที่สุด

๒. การปฏิบัติตามแผน (Do) เป็นขั้นตอนการดำเนินการตามแผนที่ได้กำหนดไว้เป็น
การวางแผนกำหนดการ การพิจารณากิจกรรม การกำหนดเวลา การจัดสรรทรัพยากรต่างๆในการ
ดำเนินการจัดการ การพัฒนาขีดความสามารถในการทำงานของสมาชิกในองค์การ และการลงมือ
ปฏิบัติตามแผน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์

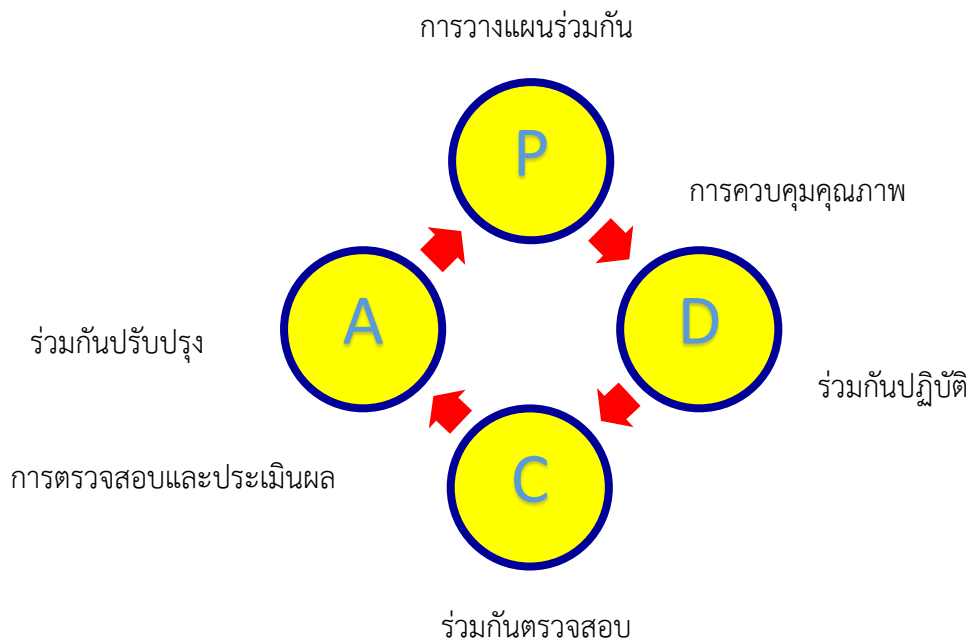
^{๒๑}ณัฐพันธ์ เขจรนันท์ และคณะ, TQM : กลยุทธ์การสร้างองค์กรคุณภาพ, (กรุงเทพมหานคร :
บริษัทเอ็กโปเม็ท, ๒๕๔๖), หน้า ๗๖.

^{๒๒}สุธี ขวัญเงิน, การจัดการผลิตและปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร : ซีเอ็ดดูเคชั่น, ๒๕๔๘), หน้า ๒๒๒.

๓. การตรวจสอบผลการปฏิบัติงาน (Check) เป็นการดำเนินการตรวจสอบเพื่อให้รู้สถานการณ์ของการปฏิบัติงานที่ดำเนินไปและที่เป็นอยู่เพื่อเปรียบเทียบกับเป้าหมายและสิ่งที่กำหนดไว้ เป็นแผนปฏิบัติการ โดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์ ของการตรวจสอบ การรวบรวมข้อมูลการพิจารณา กระบวนการทำงานเพื่อแสดงปริมาณและคุณภาพผลงานที่ได้รับเปรียบเทียบตามแผนที่วางไว้

๔. การปรับปรุงแก้ไข (Act) เป็นขั้นตอนที่เมื่อหากตรวจสอบพบว่าเกิดข้อบกพร่อง ผิดพลาดขึ้นทำให้ผลงานที่ได้ไม่ตรงกับเป้าหมาย หรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานที่กำหนดก็มีการดำเนินการแก้ไขตามลักษณะที่ค้นพบ เช่นถ้าผลงานเบี่ยงเบนไปจากเป้าหมาย ต้องแก้ไขที่ต้นเหตุในการแก้ไขปัญหาเพื่อให้ผลงานเป็นไปตามมาตรฐาน อาจใช้มาตรการในการเน้นย้ำนโยบายการปรับปรุงระบบหรือวิธีการทำงานประชุมปรับปรุง เกี่ยวกับกระบวนการในการทำงานจากกระบวนการบริหาร เพื่อปรับปรุงคุณภาพตามแนวทางของเดมมิง (Deming)^{๒๓} ดังแสดงในแผนภาพ

แผนภาพที่ ๒-๓ วงจรเดมมิง (Deming Cycle)

ทั้งนี้การบริหารคุณภาพตามแนวทางการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กร (Total Quality Management : TQM) ได้กล่าวถึง TQM ว่าเป็นเทคนิคและเครื่องมือในการดำเนินงาน อาทิเช่น การระดมสมอง (Brain Storming) การวิเคราะห์สนามพลัง (Force - Field Analysis) และ TQM เป็นปรัชญา

^{๒๓}สมศักดิ์ สินธุเวชชัย, “การประกันคุณภาพ”,วารสารวิชาการ, ๑,๔ (๘ เมษายน ๒๕๔๑),

ว่าด้วยการปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่อง ซึ่ง TQM มีหลักการสำคัญในการบริหารและควบคุมคุณภาพตามที่เสนอไว้ดังนี้^{๒๔}

๑. กำหนดเป้าหมายที่แน่นอนเพื่อปรับปรุงผลผลิตและบริการ ๒) การยอมรับแนวคิดและปรัชญาใหม่ๆ เปลี่ยนแปลงและยอมรับแนวทางใหม่ในการทำงาน ๓) ยกเลิกการตรวจตราจากภายนอกควรใช้การฝึกอบรมบุคลากรภายในเพื่อให้สามารถกำกับและพัฒนางานได้ ๔) เลิกยกย่องธุรกิจโดยการพิจารณาจากราคาเป็นหลัก วิธีแห่งคุณภาพ คือการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดี ๕) ปรับปรุงกระบวนการผลิตและการให้บริการอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ๖) สร้างภาวะผู้นำให้เกิดขึ้น ๗) ขจัดความกลัวออกไป เพื่อให้ทำงานได้อย่างเต็มที่สร้างแรงจูงใจและจิตสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการทำงาน ๘) ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม ๙) ยกเลิกคำขวัญคำปลุกใจและเป้าหมาย หันมาให้ความสนใจกับระดับของผลผลิตให้หน่วยงานมีอิสระในการเลือกวิธีการทำงานที่ดีที่สุดให้ตนเอง ๑๐) ยกเลิกการกำหนดมาตรฐานโดยใช้การอธิบายเชิงปริมาณการทำงานตามเป้าหมายอย่างเดียวทำให้ละเลยความสำคัญด้านอื่นๆและทำให้การทำงานขาดคุณภาพ ๑๑) ขจัดอุปสรรคที่มีผลต่อความภาคภูมิใจในการทำงานยกเลิกระบบการประเมินความดีความชอบเพราะทำให้เกิดการแข่งขันและทำลายการทำงานเป็นทีม ๑๒) กำหนดให้มีโปรแกรมการส่งเสริมการค้นคว้าและการพัฒนาตนเอง ๑๓) ให้ทุกคนในองค์กรปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุถึงการปรับเปลี่ยนและให้ถือว่า การเปลี่ยนแปลงเพื่อสร้างวัฒนธรรมคุณภาพเป็นหน้าที่ของทุกคน

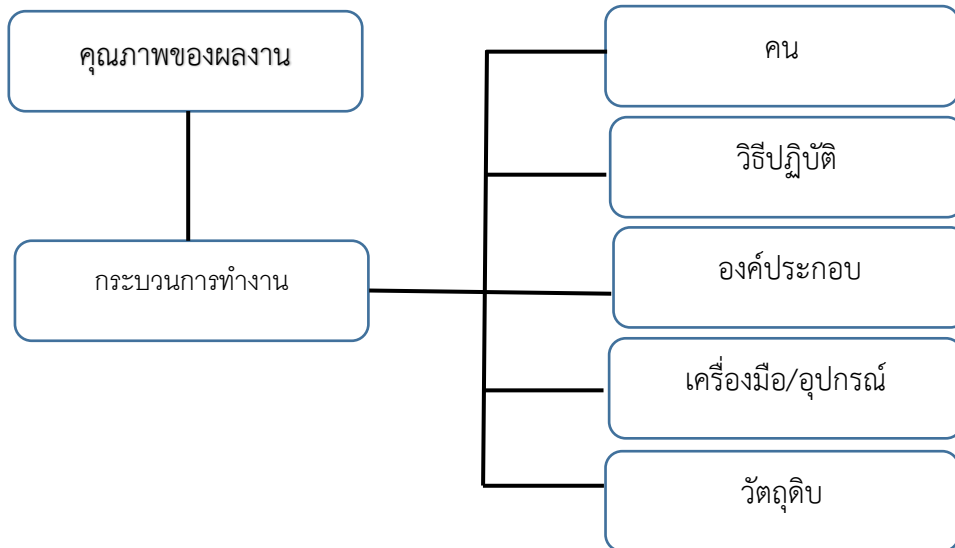
แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารคุณภาพโดยรวมหรือการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์การ (Total Quality Management : TQM) สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

๑. พันธะผูกพันกับคุณภาพ (Commitment to quality)
๒. การปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง (Continuous improvement)
๓. การมีส่วนร่วมทั้งหมด (Total involvement) tool and
๔. การใช้เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Scientific echnologies)
๕. การเน้นที่ลูกค้า (Customers-oriented)
๖. การเน้นกระบวนการ (Process – oriented)
๗. การให้การศึกษาและฝึกอบรม (Education and training) ทั้งนี้การบริหารคุณภาพเพื่อให้มีการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่องผู้บริหารจำเป็นต้องสร้างบุคลากรในสถานศึกษาให้มีลักษณะนิสัยแห่งคุณภาพซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญเกี่ยวกับคุณภาพแนวทางการบริหารองค์การคุณภาพที่สรุปไว้ดังนี้คือ

^{๒๔}สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์. การนำเสนอรูปแบบระบบการบริหารคุณภาพแบบมุ่งคุณภาพทั้งองค์กรในสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด, “วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๒๑-๒๒.

๑. ความเป็นระเบียบเรียบร้อยโดยการจัดกิจกรรม ๕ ส.
 - ๑) สะสาง (Seiri) ๒) สะดวก (Seiton) ๓) สะอาด (Seiso)
 - ๔) สุขลักษณะ (Seiketsu) ๕) สร้างนิสัย (Shitsuke)
 ๒. การทำงานเป็นทีมต้องปลูกฝังให้บุคลากรมีจิตสำนึกในการทำงานเป็นทีม
 ๓. ต้องมีการปรับปรุงวิธีการทำงานหรือปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง
 ๔. การมุ่งที่กระบวนการลักษณะของงานหรือกิจกรรมต้องมีการเคลื่อนไหวได้อย่างต่อเนื่องไปตามลำดับอย่างเป็นกระบวนการและมีการควบคุมคุณภาพของกระบวนการ
 ๕. การพัฒนาบุคลากรให้ได้รับการศึกษาและฝึกอบรม
 ๖. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากรในกิจกรรมต่างๆโดยการเสนอแนะเพื่อปรับปรุงงานและจุดเริ่มต้นขององค์การแห่งคุณภาพ^{๒๕}
- องค์การที่ต้องพัฒนาการบริหารจัดการให้มีคุณภาพนอกจากจะผลิตสินค้าและบริการให้ตรงตามข้อกำหนด โดยไม่มีข้อเสียเกิดขึ้นแล้ว กระบวนการผลิต ต้องมีต้นทุนต่อการประหยัดเวลาและเสร็จทันกำหนดระหว่างกระบวนการในการผลิตต้องไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมนอกจากนี้ การบริหารคุณภาพยังครอบคลุมถึงความคิดสร้างสรรค์การพัฒนาผลผลิตและการให้บริการซึ่งกระบวนการในการทำงานมุ่งสู่คุณภาพของผลงานสามารถแสดงไว้ดังแสดงในแผนภาพ

แผนภาพที่ ๒-๔ กระบวนการบริหารจัดการคุณภาพ

^{๒๕}ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์. ทฤษฎีองค์การสมัยใหม่, (กรุงเทพมหานคร : แชนโทรฟรินติ้ง, ๒๕๔๖), หน้า ๑๗๗-๑๗๘.

การบริหารจัดการน้ำ

๑. ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศ (ปี พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๙)^{๒๖}

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ การจัดการน้ำอุปโภคบริโภค ซึ่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคนี้เป็นความจำเป็นขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน จึงมีความสำคัญที่จะต้องจัดหาให้ประชาชนมีน้ำเพื่อการอุปโภคและบริโภคอย่างทั่วถึง ยุทธศาสตร์นี้จึงมีเป้าประสงค์คือ เพื่อจัดหาน้ำอุปโภคบริโภคให้แก่ชุมชน ครอบครัวทุกหมู่บ้าน ชุมชนเมือง รวมทั้งพื้นที่เศรษฐกิจและแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ โดยมีเป้าหมายพัฒนาประปาหมู่บ้าน ๗,๔๙๐ หมู่บ้าน ปรับปรุงประปาหมู่บ้าน ๙,๐๙๓ หมู่บ้าน ชุมชนเมืองมีระบบประปาเพิ่มขึ้น ๒๕๕ เมือง และขยายเขตประปา ๖๘๘ แห่ง

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การสร้างความมั่นคงของน้ำภาคการผลิต ภาคการเกษตรและอุตสาหกรรม ภาคการผลิตในการเกษตรและอุตสาหกรรมนั้นมีบทบาทที่สำคัญต่อสังคมและเศรษฐกิจของประเทศ การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการผลิตในภาคเกษตรและอุตสาหกรรมนั้นจึงมีความสำคัญ ยุทธศาสตร์นี้จึงมีเป้าประสงค์คือ เพื่อจัดหาน้ำต้นทุนสร้างความมั่นคงในภาคการผลิตเกษตรภาคอุตสาหกรรม และภาคเศรษฐกิจอื่น ๆ โดยมีเป้าหมายพัฒนาแหล่งเก็บกักน้ำได้ไม่น้อยกว่า ๙,๕๐๐ ล้านลูกบาศก์เมตร เพิ่มพื้นที่ชลประทานไม่น้อยกว่า ๘.๗ ล้านไร่ จัดหาแหล่งน้ำให้พื้นที่เกษตรน้ำฝน ๒,๗๐๐ ล้านลูกบาศก์เมตร ขุดสระน้ำในไร่นา ๒๗๐,๐๐๐ บ่อ พัฒน่าน้ำบาดาลเพื่อการเกษตร ๑.๐๔ ล้านไร่

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การจัดการน้ำท่วมและอุทกภัย มีเป้าประสงค์คือ เพื่อลดความเสียหายจากอุทกภัยของชุมชนเมืองและพื้นที่เศรษฐกิจสำคัญ บรรเทาความเสียหายและสนับสนุนการปรับตัวในพื้นที่เกษตร ลดความเสียหายจากดินโคลนถล่ม น้ำท่วมฉับพลัน โดยมีเป้าหมาย ปรับปรุงเพิ่มอัตราการไหลมากกว่าร้อยละ ๑๐ ในลำน้ำสายหลัก ๘๗๐ กิโลเมตร ลดความเสียหายจากน้ำล้นตลิ่งในลุ่มน้ำวิกฤต ๑๐ ลุ่มน้ำ และพัฒนาพื้นที่รับน้ำนองในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ การจัดการคุณภาพน้ำ มีเป้าประสงค์คือ เพื่อให้แหล่งน้ำมีคุณภาพอยู่ในระดับพอใช้ขึ้นไป โดยมีเป้าหมายพัฒนาระบบบำบัดน้ำเสีย ๒๐๑ แห่ง เพิ่มประสิทธิภาพระบบบำบัดน้ำเสีย ๔๗ แห่ง

ยุทธศาสตร์ที่ ๕ การอนุรักษ์ฟื้นฟูสภาพป่าต้นน้ำที่เสื่อมโทรมและป้องกันการพังทลายของดิน พื้นที่ป่าต้นน้ำ เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญต่อการเก็บรักษาความชุ่มชื้น การดูดซับน้ำ

^{๒๖}ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศ (ปี พ.ศ. 2558-2569),

[ออนไลน์], แหล่งที่มา : http://www.onwr.go.th/?page_id=4207, [๑๕ มกราคม ๒๕๖๒].

การชะลอการไหลของน้ำ อีกทั้งยังเป็นแหล่งระบบนิเวศที่สำคัญของพื้นที่ต้นน้ำ ยุทธศาสตร์นี้จึงมีเป้าประสงค์คือ เพื่อปรับสมดุลระบบนิเวศ โดยมีเป้าหมายฟื้นฟูพื้นที่ป่าต้นน้ำ ๔.๗๗ ล้านไร่

ยุทธศาสตร์ที่ ๖ การบริหารจัดการ ด้วยปัญหาทรัพยากรน้ำที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเกิดจากการบริหารที่ไม่มีเอกภาพ ทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการ ยุทธศาสตร์นี้จึงมีเป้าประสงค์คือ สร้างการบริหารที่มีเอกภาพโดยผลักดันให้เมืองคักร กฎหมาย และนโยบายขับเคลื่อน มีระบบข้อมูลสนับสนุนการตัดสินใจในการวางแผน มีแผนประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชน และมีการติดตาม ประเมินผลการดำเนินงาน

๒. แผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

ประกอบด้วย ๘ แผนงานหลัก และ ๒ แผนปฏิบัติการ คือ (๑) แผนปฏิบัติการเพื่อบรรเทาปัญหาอุทกภัย ระยะเร่งด่วน และ (๒) แผนปฏิบัติการบรรเทาอุทกภัยในพื้นที่ลุ่มน้ำแบบบูรณาการและยั่งยืน (กรณีลุ่มน้ำเจ้าพระยา) โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้^{๒๗}

หลักการและเหตุผล

การบริหารจัดการน้ำ ทั้งประเทศต้องดำเนินการในระดับลุ่มน้ำ และครอบคลุมทุกลุ่มน้ำในประเทศตั้งแต่พื้นที่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ โดยการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนและมีการจัดทำแผนบริหารจัดการน้ำทั้งในระยะเร่งด่วนและระยะยาว เพื่อรองรับปัญหาอุทกภัยที่อาจเกิดขึ้น ทั้งนี้แนวคิดในการบริหารจัดการน้ำ ได้แบ่งตามพื้นที่ คือ พื้นที่ต้นน้ำ ให้ความสำคัญกับการชะลอน้ำ มิให้ไหลบ่าอย่างรุนแรง พื้นที่กลางน้ำ ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการน้ำร่วมกับการจัดการประตุน้ำและ การระบายน้ำตลอดแนวพื้นที่กลางน้ำ เพื่อป้องกันความเสียหายจากน้ำท่วมให้เกิดขึ้นน้อยที่สุด และพื้นที่ปลายน้ำ ให้ความสำคัญกับการเร่งระบายน้ำและผลักดันน้ำออกสู่ ทะเลโดยเร็ว

วัตถุประสงค์ เพื่อ ๑) ป้องกัน และลดความเสียหายจากน้ำท่วมขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ ๒) ปรับปรุงความสามารถของระบบป้องกันน้ำท่วม บริหารจัดการน้ำท่วมในยามคับขัน รวมทั้งเพิ่มความสามารถเตือนภัย และ ๓) สร้างความมั่นใจ และเพิ่มรายได้ของเกษตรกร ชุมชน และประเทศ บริหารจัดการน้ำ ดินและป่าไม้ให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืน

เป้าหมาย ๑) ระยะสั้น ได้แก่ การลดระดับความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากน้ำท่วมในปี ๒๕๕๕ และ ๒) ระยะยาว ได้แก่ การปรับระบบการบริหารจัดการน้ำท่วมอย่างบูรณาการและยั่งยืน

แผนงานและแนวทางการดำเนินการ ประกอบด้วย แผนดำเนินงานที่สำคัญ ๘ แผนงาน ได้แก่

^{๒๗} แผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ, คณะกรรมการยุทธศาสตร์เพื่อวางระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ สำนักงานคณะกรรมการยุทธศาสตร์เพื่อวางระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, มกราคม ๒๕๕๕.

๑) แผนงานฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่าและระบบนิเวศ เพื่อฟื้นฟูพื้นที่ป่าต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ซึ่งเป็นแหล่งสำคัญในการดูดซับและชะลอน้ำ และพัฒนาแหล่งกักเก็บน้ำเพิ่มเติมตามความสามารถของพื้นที่และจัดทำแผนการใช้ประโยชน์ที่ดิน ให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ โดยการปรับปรุง รักษาพื้นที่ป่าต้นน้ำที่เสื่อมโทรม จัดทำโครงการรักษาดินและน้ำ ส่งเสริมให้มีการปลูกป่าเศรษฐกิจ และป่าชุมชน รักษาและฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลน ปรับปรุงการใช้น้ำและการใช้ประโยชน์ที่ดิน เพิ่มความสามารถการกักเก็บน้ำ ปรับปรุงและยกยกร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

๒) แผนงานบริหารจัดการเขื่อนเก็บน้ำ หลัก และจัดทำ แผนบริหารจัดการน้ำของประเทศประจำปี ให้สามารถป้องกันและลดปัญหาน้ำท่วมที่จะเกิดขึ้นในแต่ละปี โดยพัฒนาแผนการบริหารน้ำในเขื่อนสำคัญในกลุ่มน้ำสำคัญ จัดทำแผนการบริหารจัดการน้ำในกรณีต่างๆ ปรับปรุงกราฟจัดการน้ำ ให้สะท้อนความสมดุลในการบริหารน้ำของภาคส่วนต่างๆ และนำเสนอข้อมูลน้ำและแผนที่ที่เกี่ยวข้องสู่ประชาชนกลุ่มต่างๆ

๓) แผนงานฟื้นฟูและปรับปรุงประสิทธิภาพสิ่งก่อสร้างเดิมหรือตามแผนที่วางไว้ เพื่อป้องกันและบรรเทาปัญหาน้ำท่วม โดยการดำเนินงานประกอบด้วย ๔ แผนงานย่อยได้แก่ (๑) การปรับปรุงคันกันน้ำ อาคารบังคับน้ำ ระบบระบายน้ำ ให้มีประสิทธิภาพในพื้นที่ทั่วไป (๒) การปรับปรุงทางระบายน้ำ ขุดคลอง ขจัดสิ่งกีดขวางในคูคลอง และทางระบายน้ำ (๓) การเพิ่มประสิทธิภาพในการระบายน้ำและบริหารจัดการน้ำหลากในพื้นที่เฉพาะ และ (๔) การเสริมคันกันน้ำ และการดำเนินการตามแนวพระราชดำริ ในระยะยาวจะมีการจัดทำทางน้ำหลาก หรือทางผันน้ำ การจัดทำฝังการใช้ประโยชน์ที่ดิน และแนวป้องกันพื้นที่เศรษฐกิจที่สำคัญ และชุมชนหนาแน่น เป็นต้น

๔) แผนงานพัฒนาลังข้อมูล ระบบพยากรณ์ และเตือนภัย โดยการพัฒนาระบบข้อมูลสร้างแบบสถานการณ์สมมุติโดยใช้หลักวิชาการและองค์กรในการบริหารจัดการน้ำและการเตือนภัยที่มีประสิทธิภาพ โดย (๑) การจัดตั้งศูนย์ข้อมูลน้ำแห่งชาติ (๒) การสร้างสถานการณ์สมมุติด้านน้ำ การคาดการณ์และระบบเตือนภัย และ (๓) การปรับปรุงระบบเตือนภัยของประเทศให้เป็นองค์กรที่สามารถติดตามและวิเคราะห์สถานการณ์น้ำได้อย่างทันการณ์ โดยการปรับปรุงและเพิ่มสถานีตรวจวัดน้ำเตือนภัยในลำน้ำสำคัญ ติดตั้งระบบโทรทัศนังจรปิดที่ประตูระบายน้ำและสถานีสูบน้ำต่างๆการเพิ่มประสิทธิภาพระบบตามเข็มนาฬิกาและระบบติดตามผลระยะไกลเพื่อการติดตามสถานการณ์น้ำของประเทศ และการจัดองค์กรและพัฒนาระบบแจ้งเตือนภัย

๕) แผนงานเผชิญเหตุเฉพาะพื้นที่ เพื่อให้มีความสามารถในการเตรียมพร้อมป้องกัน บรรเทาปัญหาน้ำท่วม โดยการพัฒนาระบบป้องกัน บรรเทาปัญหาน้ำท่วมในพื้นที่ที่มีความสำคัญ เช่นพื้นที่เกษตรกรรม พื้นที่อุตสาหกรรม และพื้นที่ชุมชนหนาแน่น เป็นต้น พัฒนาระบบการเจรจากับผู้ได้รับผลกระทบ และจัดให้มีระบบการสร้างคลังเครื่องมือ รวมถึงจัดให้มีการวิเคราะห์ผลกระทบระบบป้องกันที่ดำเนินการโดยเอกชน เป็นต้น

๖) แผนงานกำหนดพื้นที่รับน้ำนอง และมาตรการช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการใช้พื้นที่เพื่อการรับน้ำ โดยกำหนดพื้นที่แก้มลิงในเขตเจ้าพระยาตอนบนและเจ้าพระยาตอนล่าง ปรับปรุงและพัฒนาพื้นที่แก้มลิงเพื่อใช้เป็นพื้นที่ชะลอน้ำหลากในภาวะน้ำท่วมฉับพลัน และจัดทำแผนการผันน้ำลงสู่พื้นที่แก้มลิง ร่วมกับการกำหนดมาตรการจ่ายค่าความเสียหายเป็นกรณีพิเศษสำหรับพื้นที่ที่ถูกกำหนดเป็นพื้นที่แก้มลิง

๗) แผนงานปรับปรุงองค์กรเพื่อบริหารจัดการน้ำ จัดให้มีองค์กรบริหารจัดการน้ำแบบผสมผสาน ทำหน้าที่วางแผน กำกับดูแล ติดตาม ประเมินผล ปรับปรุงกฎระเบียบและสามารถตัดสินใจได้อย่างฉับพลันในลักษณะเบ็ดเสร็จ เต็มขาด ในภาวะฉุกเฉินหรือเมื่อเกิดวิกฤตน้ำท่วม โดยในระยะเร่งด่วน มีคณะกรรมการเฉพาะกิจโดยมีนายกรัฐมนตรีหรือรองนายกรัฐมนตรีที่ได้รับมอบหมายเป็นประธาน มีรัฐมนตรีหรือปลัดกระทรวงที่เกี่ยวข้องเป็นกรรมการ ส่วนในระยะยาว จะมียุทธศาสตร์บริหารจัดการน้ำของประเทศแบบผสมผสานเป็นการถาวร

๘) แผนงานสร้างความเข้าใจ การยอมรับ และการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการอุทกภัยขนาดใหญ่ของทุกภาคส่วน เพื่อสร้างความร่วมมือในการดำเนินการรับมือกับน้ำท่วมของทุกภาคส่วน และสร้างขีดความสามารถในการจัดการน้ำท่วม ให้สามารถรับมือกับน้ำท่วมได้อย่างเหมาะสม

แผนปฏิบัติการเพื่อบรรเทาปัญหาอุทกภัยระยะเร่งด่วน เพื่อรองรับปัญหาน้ำท่วมที่อาจเกิดขึ้นในปี ๒๕๕๕ แผนปฏิบัติการเพื่อบรรเทาปัญหาน้ำท่วมระยะเร่งด่วน มีหลักการสำคัญ คือ ลดระดับความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากน้ำท่วม ซึ่งหากเกิดปัญหาน้ำท่วมจะต้องมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมน้อยที่สุด ประกอบด้วย ๖ แผนหลัก ได้แก่

๑) แผนงานบริหารจัดการเขื่อนเก็บน้ำหลักและการจัดทำแผนบริหารจัดการน้ำของประเทศประจำปี เพื่อปรับปรุงระบบการจัดการน้ำของประเทศและในเขื่อนสำคัญให้มีประสิทธิภาพ และเพิ่มขีดความสามารถการป้องกันและบรรเทาปัญหาน้ำท่วมที่จะเกิดขึ้นในแต่ละปี โดยการจัดทำแผนการบริหารจัดการเขื่อนเก็บน้ำหลัก และแผนบริหารจัดการน้ำของประเทศประจำปี ๒๕๕๕ โดยมีกรมชลประทานเป็นหน่วยงานรับผิดชอบ

๒) แผนงานฟื้นฟูและปรับปรุงประสิทธิภาพสิ่งก่อสร้างเดิมหรือตามแผนที่วางไว้แล้วเพื่อป้องกันและบรรเทาปัญหาน้ำท่วม โดยการซ่อมแซม ปรับปรุง เตรียมความพร้อมอาคารสิ่งก่อสร้างและอุปกรณ์ที่มีอยู่ให้สามารถใช้งานได้มีประสิทธิภาพเช่น อาคารบังคับน้ำ คันป้องกันน้ำ ระบบระบายน้ำต่างๆ ได้แก่ ท่อ คลอง ประตูระบายน้ำ และสถานีสูบน้ำ เป็นต้น โดยมีการจัดลำดับความสำคัญของพื้นที่ ความเสี่ยงภัยและสอดคล้องกับหลักวิชาการ มีคณะกรรมการด้านการวางแผนและกำหนดมาตรการแก้ไขปัญหาระยะเร่งด่วนเป็นหน่วยงานรับผิดชอบ

๓) แผนงานพัฒนาคล้งข้อมูล ระบบคาดการณ์และเตือนภัย เพื่อให้มีแผนเพื่อการพัฒนาคล้งข้อมูลแห่งชาติที่เป็นเอกภาพในการบริหารจัดการน้ำ แผนการพัฒนาระบบและแบบจำลองด้านน้ำ และแผนการพัฒนาระบบการเตือนภัยที่มีประสิทธิภาพแม่นยำ และเข้าถึงหน่วยงานและประชาชนในพื้นที่ ในระยะเร่งด่วน จะมีการจัดทำแผนการพัฒนาและดำเนินงานใน ๓ ด้าน ดังนี้ (๑) การจัดทำแผนการพัฒนาและจัดตั้งคล้งข้อมูลน้ำแห่งชาติ (๒) การจัดทำแผนการปรับปรุงระบบแบบจำลองเพื่อการพยากรณ์ด้านน้ำและ (๓) การจัดทำแผนการปรับปรุงระบบการเตือนภัยของประเทศ โดยมีกรมชลประทานเป็นหน่วยงานหลักในการรับผิดชอบ

๔) แผนงานเผชิญเหตุเฉพาะพื้นที่ เพื่อฟื้นฟูและพัฒนาพื้นที่สำคัญ เช่น แหล่งชุมชน นิคมอุตสาหกรรม แหล่งมรดกวัฒนธรรม หรือเป็นพื้นที่สำคัญในภาพรวม เช่น พื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา ฯลฯ ให้มีความสามารถในการป้องกัน บรรเทาปัญหาอุทกภัย รวมทั้งการเตรียมพร้อมรับมือผลกระทบที่เกิดขึ้นจากอุทกภัย โดยบูรณาการแผนการดำเนินงานและจัดทำข้อเสนอแผนเผชิญเหตุเฉพาะพื้นที่ และปรับปรุงแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย โดยมีกระทรวงมหาดไทย กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกระทรวงกลาโหมเป็นหน่วยงานหลักรับผิดชอบ

๕) แผนงานกำหนดพื้นที่รับน้ำองและมาตรการช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการใช้พื้นที่เพื่อการรับน้ำ เพื่อบรรเทาผลกระทบที่เกิดขึ้นจากอุทกภัย และสนับสนุนแผนการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่เสี่ยงตลอดบริเวณพื้นที่ราบลุ่มน้ำเจ้าพระยา กรุงเทพฯ และปริมณฑล รวมทั้งสามารถปรับปรุงแบบการเกษตรและการใช้พื้นที่เกษตรกรรมในพื้นที่รับน้ำองได้อย่างเป็นระบบ และช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการกำหนดให้เป็นเขตพื้นที่รับน้ำองอย่างเหมาะสม โดยการบูรณาการการจัดทำแผนงานการกำหนดพื้นที่รับน้ำองและมาตรการเยียวยา มีกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลัก

๖) แผนงานปรับปรุงองค์กรเพื่อบริหารจัดการน้ำ เพื่อให้มีองค์กรบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการ และมีลักษณะเป็นองค์กรที่มีอำนาจเบ็ดเสร็จ สามารถตัดสินใจได้อย่างฉับพลันในยามวิกฤติ โดยการจัดประชุมหารือระหว่างคณะกรรมการ กยน. และคณะกรรมการ กยอ. เพื่อจัดทำข้อเสนอแผนงานการปรับปรุงองค์กรเพื่อบริหารจัดการน้ำจัดให้มีคณะกรรมการเฉพาะกิจเพื่อติดตามการดำเนินงานภายใต้แผนปฏิบัติการเพื่อบรรเทาปัญหาอุทกภัยระยะเร่งด่วน โดยมีสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาเป็นหน่วยงานรับผิดชอบ

แผนปฏิบัติการบรรเทาอุทกภัยในพื้นที่ลุ่มน้ำแบบบูรณาการและยั่งยืน (กรณีลุ่มน้ำเจ้าพระยา)การบริหารจัดการน้ำทั้งประเทศจำเป็นต้องดำเนินการในระดับลุ่มน้ำและครอบคลุมทุกลุ่มน้ำในประเทศทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ โดยพื้นที่ต้นน้ำควรให้ความสำคัญกับแนวทางด้านการลดความเร็วของน้ำ พื้นที่กลางน้ำควรให้ความสำคัญกับการเก็บน้ำและผันน้ำ และพื้นที่ปลายน้ำควรให้

ความสำคัญกับการเร่งระบายน้ำและการผลักดันน้ำ โดยการดำเนินงานเพื่อแก้ไขและบรรเทาความเสียหายอันเนื่องมาจากปัญหาน้ำท่วม เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี ๒๕๕๕ เป็นต้นไป ประกอบด้วย ๘ แผนงาน ได้แก่

๑) แผนงานฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่าและระบบนิเวศ เพื่อฟื้นฟูพื้นที่ป่าต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ซึ่งเป็นแหล่งสำคัญในการดูดซับและชะลอน้ำ เนื่องจากปัจจุบันมีสภาพเสื่อมโทรม มีการพัฒนาแหล่งกักเก็บน้ำเพิ่มเติมตามความสามารถของพื้นที่และแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินให้สอดคล้องกันสภาพพื้นที่โดยมีโครงการที่สำคัญ เช่น โครงการปรับปรุง และอนุรักษ์ดินต้นน้ำโดยการปลูกป่า การฟื้นฟูป่าต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ สร้างฝายแม่ั่ว และอนุรักษ์ดินต้นน้ำ โครงการสร้างอ่างเก็บน้ำของแม่น้ำปิง วัง ยม น่าน สะแกกรัง ท่าจีน และป่าสัก เป็นต้น โดยมีกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นหน่วยงานรับผิดชอบ

๒) แผนงานบริหารจัดการเขื่อนเก็บน้ำหลัก และการจัดทำแผนบริหารจัดการน้ำของประเทศประจำปี เพื่อปรับปรุงระบบการบริหารจัดการน้ำของประเทศและในเขื่อนสำคัญให้มีประสิทธิภาพ และเพิ่มขีดความสามารถป้องกันและบรรเทาปัญหาน้ำท่วมที่จะเกิดขึ้นในแต่ละปี โดยการพัฒนาแผนการบริหารน้ำในเขื่อนสำคัญในกลุ่มน้ำสำคัญ จัดทำแผนการบริหารจัดการน้ำในกรณีต่างๆ นำเสนอข้อมูลน้ำและที่เกี่ยวข้องสู่สาธารณชนต่างๆ โดยมีกรมชลประทานและการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยเป็นหน่วยงานรับผิดชอบ

๓) แผนงานฟื้นฟูและปรับปรุงประสิทธิภาพสิ่งก่อสร้างเดิมหรือตามแผนที่วางไว้ เพื่อป้องกันและบรรเทาปัญหาอุทกภัย โดยการซ่อมแซม ปรับปรุง เตรียมความพร้อมอาคารสิ่งก่อสร้างและอุปกรณ์ที่มีอยู่ให้สามารถใช้งานได้มีประสิทธิภาพ มีแผนงานและกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ปรับปรุงคันกันน้ำ เขื่อน ฝาย ระบบระบายน้ำให้มีประสิทธิภาพ ในพื้นที่ทั่วไป ปรับปรุงทางระบายน้ำ ชุดคลอง ขจัดสิ่งกีดขวางในคูคลอง และทางระบายน้ำ เพิ่มประสิทธิภาพในการระบายน้ำและบริหารจัดการน้ำหลากในพื้นที่เฉพาะ ตัวอย่างโครงการได้แก่ โครงการจัดทำทางน้ำหลากหรือทางผันน้ำ โครงการจัดทำผังการใช้ที่ดินและการใช้ประโยชน์ที่ดินในผัง และโครงการปรับปรุงสภาพลำน้ำสายหลัก รวมทั้งจัดทำพื้นที่ปิดล้อม (คันริมแม่น้ำ/และระบบระบายน้ำ) ของพื้นที่ชุมชน พาณิชยกรรม อุตสาหกรรม และเสริมคันกันน้ำและการดำเนินการตามแนวพระราชดำริ เป็นต้น โดยมีกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงมหาดไทย กระทรวงคมนาคมและสำนักนายกรัฐมนตรี เป็นหน่วยงานรับผิดชอบ

๔) แผนงานพัฒนาคั้งข้อมูล ระบบพยากรณ์ และเตือนภัย เพื่อการพยากรณ์และปรับปรุงระบบเตือนภัยของประเทศที่มีเอกภาพและประสิทธิภาพ โดยมีการดำเนินงานและกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ (๑) การจัดตั้งคลังข้อมูลน้ำแห่งชาติประกอบด้วย การเชื่อมโยงข้อมูลกับหน่วยงานที่เป็นเจ้าของหรือผู้ผลิตชั้นข้อมูลต่างๆที่เกี่ยวข้อง การจัดทำชั้นข้อมูลสำคัญที่ยังขาดอยู่หรือไม่สมบูรณ์

เช่นข้อมูลระดับความสูงอย่างละเอียด และการจัดทำระบบคลังข้อมูลและระบบการให้บริการข้อมูล (๒) การพัฒนาระบบแบบจำลองเพื่อการพยากรณ์ด้านน้ำ (๓) การปรับปรุงระบบการเตือนภัยของประเทศให้เป็นองค์กรที่สามารถติดตามและวิเคราะห์สถานการณ์น้ำประกอบด้วย การปรับปรุงและเพิ่มสถานีโทรมาตรเตือนภัยในลำน้ำสำคัญ การติดตั้งระบบโทรทัศนวงจรปิดที่ประตูระบายน้ำและสถานีสูบน้ำต่างๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการติดตามและสั่งการการระบายน้ำจากส่วนกลาง และการปรับปรุงองค์กรและพัฒนาระบบการแจ้งเตือนภัย เช่น โครงการจัดทำระบบฐานข้อมูล ระบบพยากรณ์ระบบเตือนภัย รวมทั้งจัดตั้งองค์กร กฎระเบียบที่จำเป็นและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เป็นต้น โดยมีสำนักนายกรัฐมนตรีเป็นหน่วยงานรับผิดชอบ

๕) แผนงานเผชิญเหตุเฉพาะพื้นที่ เพื่อฟื้นฟูและพัฒนาพื้นที่สำคัญให้มีความสามารถในการป้องกัน บรรเทาปัญหาอุทกภัย รวมทั้งให้มีความสามารถในการเตรียมพร้อมและรองรับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากอุทกภัย แนวทางการดำเนินงาน ประกอบด้วย(๑) พัฒนาระบบป้องกัน บรรเทาอุทกภัยในพื้นที่ที่มีความสำคัญต่างๆ (๒) พัฒนาระบบการเจรจากับชุมชนผู้ได้รับผลกระทบ (๓) ให้มีระบบการสร้างคลังเครื่องมือ(๔) จัดให้มีการวิเคราะห์ผลกระทบระบบป้องกันที่ทำโดยเอกชน (๕) จัดเตรียมแผนคมนาคมเมื่อเกิดอุทกภัย (๖) จัดให้มีระบบการแก้ไขปัญหาน้ำเน่าเสียจากน้ำท่วมขังเพื่อลดความเดือดร้อนให้แก่ประชาชน (๗) ปรับปรุงเทศบัญญัติ ข้อบัญญัติที่เกี่ยวข้องของหน่วยงานต่าง ๆ (๘) จัดทำแผนช่วยเหลือ พื้นที่ผู้ได้รับผลกระทบและพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบทั้งในระหว่างเกิดเหตุและหลังเกิดเหตุ ตลอดจนและฝึกอบรมและซักซ้อมภาคสนาม เพื่อพร้อมรับสถานการณ์ (๙) กำหนดแนวทางสำหรับสิ่งก่อสร้างเพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐาน โดยมีกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงคมนาคม เป็นหน่วยงานรับผิดชอบ

๖) แผนงานกำหนดพื้นที่รับน้ำนอง และมาตรการช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบ จากการใช้พื้นที่เพื่อการรับน้ำ โดยกำหนดพื้นที่แก้มลิงในเขตเจ้าพระยาตอนบนและเจ้าพระยาตอนล่าง พื้นที่และพัฒนาพื้นที่แก้มลิงเพื่อใช้เป็นพื้นที่ชะลอน้ำหลากในภาวะวิกฤติ และจัดทำแผนการผันน้ำลงสู่พื้นที่แก้มลิง ร่วมกับการกำหนดมาตรการลดความเสียหายเป็นกรณีพิเศษสำหรับพื้นที่ที่ถูกกำหนดเป็นพื้นที่รับน้ำ เช่น โครงการปรับปรุงพื้นที่เกษตรชลประทานให้เป็นแก้มลิง แม่น้ำประมาณ ๒ ล้านไร่ สามารถปลูกข้าวนาปรังได้ปีละ ๒ ครั้ง ประกอบด้วยพื้นที่ชลประทานของโครงการพิชณูโลกและของโครงการเจ้าพระยาใหญ่และพื้นที่ชุ่มน้ำขนาดใหญ่ โดยมี กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกระทรวงมหาดไทย เป็นหน่วยงานรับผิดชอบ

๗) แผนงานปรับปรุงองค์กรเพื่อบริหารจัดการน้ำ เพื่อให้มีองค์กรบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการ ที่สามารถตัดสินใจได้อย่างฉับพลันในยามวิกฤติ ในลักษณะที่มีอำนาจในการสั่งการได้อย่างเบ็ดเสร็จในภาวะฉุกเฉินหรือเมื่อเกิดอุทกภัยกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมด โดยการจัดตั้งองค์กรในการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการอย่างถาวร ในการแก้ไขปัญหามหาอุทกภัย โดยมีสำนักนายกรัฐมนตรี และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นหน่วยงานรับผิดชอบ

๘) แผนงานสร้างความเข้าใจ การยอมรับ และการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ อุทกภัยขนาดใหญ่ของทุกภาคส่วน เพื่อให้การบริหารจัดการในการแก้ปัญหาอุทกภัยรวมถึงภัยพิบัติ ขนาดใหญ่อื่น ๆ ของภาครัฐและภาคีการพัฒนาที่เกี่ยวข้อง ได้รับความร่วมมือจากชุมชน ประชาชน ทั้งในและนอกพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบด้วยดี โดยการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ให้กับประชาชน และผู้มีส่วนได้เสียผ่านสื่อต่าง ๆ ทั้งแผ่นพับวิทยุ โทรทัศน์ หอกระจายข่าว และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและบริหารจัดการน้ำ ผ่านเวทีประชาคม รวมถึงมีการอบรมอาสาสมัครให้ในท้องถิ่น เพื่อเป็นสื่อกลางระหว่างภาครัฐกับชุมชน การจัดตั้งองค์กรที่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำในระดับพื้นที่ โดยมีสำนักนายกรัฐมนตรี และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นหน่วยงานรับผิดชอบ

๓. การบริหารจัดการน้ำ

น้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต และการพัฒนาทางเศรษฐกิจ น้ำตามสภาพธรรมชาติที่ประชาชนทุกท้องที่อาศัยใช้ ได้แก่ น้ำในบรรยากาศ (ฝน) น้ำผิวดิน และน้ำบาดาล นับเป็นผลิตผลจากธรรมชาติที่เราไม่สามารถผลิตเพิ่มขึ้นมา หรือลดปริมาณที่มีอยู่ในธรรมชาติได้เองตามต้องการบางปีอาจเกิดฝนแล้งเป็นเหตุให้น้ำในแม่น้ำลำธารมีน้อย จนไม่สามารถแบ่งปันได้ทั่วถึง หรือบางปีฝนตกชุกต่อเนื่องจนเกิดความเสียหายเนื่องจากน้ำท่วมทรัพย์สินและพื้นที่ชุมชน ตลอดจนการมีน้ำเสียหรือมลพิษทางน้ำเกิดขึ้นในหลายท้องที่ตามมาอีกด้วย นับเป็นวิกฤตการณ์เกี่ยวกับน้ำ ซึ่งปัจจุบันนี้เกิดขึ้นอยู่ตามท้องที่ต่าง ๆ ทุกภาคของประเทศไทยในสภาพค่อนข้างใกล้เคียงกันแทบทุกปี

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในหลวงรัชกาลที่ ๙ ทรงห่วงใย ทรงให้ความสำคัญอย่างยิ่งยวดในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับน้ำซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญของการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ให้กับเกษตรกรซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของแผ่นดินมาตั้งแต่ต้นรัชกาลจนถึงปัจจุบัน “หลักสำคัญว่าต้องมีน้ำ น้ำบริโภคและน้ำใช้ น้ำเพื่อการเพาะปลูกเพราะชีวิตอยู่ที่นั่น ถ้ามีน้ำคนอยู่ได้ ถ้าไม่มีน้ำ คนอยู่ไม่ได้ไม่มีไฟฟ้าคนอยู่ได้ แต่ถ้ามีไฟฟ้า ไม่มีน้ำ คนอยู่ไม่ได้” (พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ พระราชทาน เมื่อวันที่ ๑๗ มีนาคม พ.ศ.๒๕๒๙ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน)

เป็นความต่อนหนึ่งในพระราชดำรัสอย่างตรงไปตรงมาที่ทรงวางน้ำหนักให้กับเรื่อง น้ำ โดยที่น้ำนั้นเป็นองค์ประกอบสำคัญของการดำรงชีวิต ถ้าไม่มีน้ำชีวิตก็ไม่สามารถอยู่รอดได้ และอีกพระราชดำรัสหนึ่งเกี่ยวกับความสำคัญของน้ำที่ต้องมีการจัดการให้มีพอ พระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคล ในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๓๖ ว่า “เคยพูดมาหลายปีแล้ว ในวิธีที่ปฏิบัติเพื่อที่จะให้มีทรัพยากรน้ำที่พอเพียงและเหมาะสม คำว่าพอเพียงก็หมายความว่าให้มีพอในการบริโภค ในการใช้ทั้งในด้านการใช้อุปโภคในบ้าน ทั้งในการใช้ในการเกษตรกรรมอุตสาหกรรมต้องมีพอ ถ้าไม่มีพอทุกสิ่งทุกอย่างก็จะชะงักงัน แล้วทุกสิ่งทุกอย่างที่เราภูมิใจว่าประเทศไทยเราก้าวหน้า เจริญ ก็ชะงักงัน ไม่มีทางที่จะมีความเจริญถ้าไม่มีน้ำ”

กระแสพระราชดำรัสดังกล่าว ทำให้ทุกคนตระหนักถึงความห่วงใยปัญหาเกี่ยวกับน้ำที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ ทรงมีต่อพสกนิกรของพระองค์อย่างแท้จริงดังนั้น น้ำจึงเป็นทรัพยากรธรรมชาติของคนไทยที่ต้องมีการบริหารจัดการทั้งปริมาณและคุณภาพอย่างเป็นรูปธรรมทั้งในระยะสั้นและระยะยาว โดยทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย และชุมชนในลุ่มน้ำ ควรต้องร่วมกันทบทวนและปรับปรุงกระบวนการจัดการน้ำบางส่วนให้มีความเหมาะสมกับกาลปัจจุบันด้วยแนวคิดของนโยบายที่ตั้งอยู่บนฐานแห่งความเป็นจริง และสามารถปฏิบัติได้โดยอาศัยข้อมูล ความรอบรู้ และสติปัญญาของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายที่เข้าใจในรากเหง้าแห่งปัญหา ซึ่งการจัดการน้ำในปัจจุบันควรมีกลไกสำคัญได้แก่ การมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในการทำงานแบบร่วมด้วยช่วยกันคิด ช่วยกันหารูปแบบและวิธีดำเนินการแก้ปัญหาต่าง ๆ แบบบูรณาการในทุกมิติเสมอ จึงจะบังเกิดผลสัมฤทธิ์อย่างยั่งยืนโดยไม่เกิดความขัดแย้งในสังคม

ในโอกาสที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่เชิญผู้เขียน(นายปราโมทย์ ไม้กลัด กรรมการมูลนิธิชัยพัฒนา,อดีตอธิบดีกรมชลประทาน) เป็นวิทยากรเสวนาวิชาการเรื่อง “การบริหารจัดการน้ำ” ในงาน “มหกรรมวิจัยส่วนภูมิภาคประจำปี๒๕๕๗” ในวันศุกร์ที่ ๑๔ มีนาคม ๒๕๕๗ ที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ผู้เขียนจึงพิจารณาเห็นว่าเป็นการสมควรอย่างยิ่ง น่าจะนำเสนอแนวคิดและคุณค่าสาระการจัดการน้ำของชาติที่มุ่งประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลอย่างยั่งยืน ในแง่มุมต่าง ๆ เพื่อสร้างความเข้าใจในแก่นของการจัดการน้ำที่บูรณาการและมีความยั่งยืนว่า หลักการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมเราควรต้องทำหรือปฏิบัติอย่างไร นำเสนอเป็นตัวอย่างไว้ ณ ที่นี้^{๒๔}

๑) การจัดการน้ำคืออะไร

การจัดการน้ำ หมายถึง กระบวนการ (กรรมวิธี) จัดการน้ำ ซึ่งโดยทั่วไปเกี่ยวข้องกับ การจัดหาและพัฒนา การจัดสรรและใช้เพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ รวมตลอดถึงการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งน้ำให้คงอยู่และมีใช้อย่างยั่งยืนยาว รวมทั้งการแก้ไขปัญหาอันเกิดจากทรัพยากรน้ำทั้งด้านปริมาณและคุณภาพให้หมดไป ซึ่งการจัดการน้ำนี้ เรามักกล่าวถึงกันเสมอ ๆ ว่าการจัดการน้ำต้องเป็น “การจัดการแบบบูรณาการ” หรือไม่ก็ “การจัดการน้ำอย่างยั่งยืน” นั้น มีหลักการอย่างไร สามารถอธิบายได้ว่า การจัดการน้ำอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือโดยด้านใดด้านหนึ่งแบบเอกเทศ ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ โดยหลักแล้วจะต้องดำเนินการให้สอดคล้องผสมผสานแบบรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างที่เรียกกันว่า “บูรณาการ” ด้วยหลายวิธีหลายเทคนิค และผู้คนในสังคมทุกชุมชนยอมรับ จึงคงจะนำไปสู่การจัดการหรือแก้ปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับน้ำได้อย่างสัมพันธ์กันในภาวะปัจจุบันเราต้องบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรน้ำ โดยมีวิธีคิดและดำเนินงานหลายด้านอย่างเป็นระบบเป็นองค์รวม

^{๒๔}ทางออกการบริหารจัดการน้ำของไทย (ปราโมทย์ ไม้กลัด กรรมการมูลนิธิชัยพัฒนา, อดีตอธิบดีกรมชลประทาน), [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://thaipublica.org/2014/03/water-management-solutions/>, [๑๕ มกราคม ๒๕๖๒].

มองเห็นเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นแล้วค้นหาแนวทางแก้ไขอย่างเป็นระบบครบวงจร ต้องมองว่าทุกสิ่งเป็นพลวัตที่ทุกมิติมีความเชื่อมโยงกัน โดยเฉพาะน้ำ ดิน และทรัพยากรมนุษย์ซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญ ให้บังเกิดประโยชน์กับผู้คนแบบ “มุ่งถึงประโยชน์คนส่วนใหญ่” ในลุ่มน้ำเป็นหลัก นี่คือการจัดการน้ำแบบบูรณาการ

๒) การจัดการน้ำอย่างยั่งยืน

การจัดการน้ำอย่างยั่งยืน หมายถึง วิธีการบริหารจัดการที่เน้นให้ทุกส่วนของสังคมรู้ถึงคุณค่าของน้ำ ใช้น้ำอย่างพอประมาณมีเหตุผล เพื่อให้ทรัพยากรน้ำมีใช้อย่างทั่วถึง เกิดประสิทธิภาพอย่างเต็มที่ มีความสมดุลทั้งปริมาณและคุณภาพ ซึ่งในการพัฒนาและการใช้ประโยชน์จะต้องให้เป็นไปในลักษณะควบคู่ไปกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูให้มีความยั่งยืน ไม่เป็นไปอย่างสิ้นเปลืองหรือทำลายแบบที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน นั่นคือ

(๑) การใช้ประโยชน์ทรัพยากรน้ำเพื่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ...ควรต้องยึดปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นหลัก เน้นความอยู่ดีกินดีมีสุขและพึ่งตนเองได้ เป็นพื้นฐานก่อน

(๒) มีการคุ้มครองและฟื้นฟูทรัพยากรน้ำ และทรัพยากรอื่นที่เกี่ยวข้องให้คงความอุดมสมบูรณ์ เพื่อให้เกิดการพัฒนาและพึ่งพาได้อย่างยั่งยืน

การจัดการน้ำและทรัพยากรอื่น ๆ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดอย่างบูรณาการและมีความยั่งยืนนั้นต้องใช้ความรู้หลายสาขาวิชาเข้ามาจัดการ เช่น ด้านวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา ฯลฯ ซึ่งในความหลากหลายของความรู้ต่าง ๆ นั้น การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (น้ำในบรรยากาศ น้ำบนผิวดิน น้ำบาดาล) ร่วมกับทรัพยากรดินและที่ดิน ทรัพยากรป่าไม้ (รวมสัตว์ป่าและพรรณพืช) ฯลฯ ภายในแต่ละลุ่มน้ำ (หรือเขตพื้นที่ที่กำหนด) จะต้องดำเนินไปอย่างเป็นเอกภาพเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันด้วย ดังสาระสำคัญในการจัดการน้ำ ผู้เขียนขอแสดงเป็นตัวอย่าง ดังนี้

การจัดการน้ำ คือ

(๑) การดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกัน ให้บูรณาการเกี่ยวกับน้ำ และทรัพยากรอื่นที่เกี่ยวข้องในเขตลุ่มน้ำ

(๒) เพื่อแก้ปัญหาวิกฤตการณ์น้ำการขาดแคลนน้ำ อุทกภัยและคุณภาพน้ำเสื่อมโทรม (น้ำเสีย) อย่างเป็นรูปธรรม ให้ปัญหาบรรเทาหรือกำจัดจนหมดสิ้นไป

(๓) มีเป้าหมายให้ทุก ๆ สิ่งในสังคม ทั้งคน สัตว์และพืช ฯลฯ มีคุณภาพสิ่งแวดล้อมและการดำเนินชีวิตที่ดี มีความหลากหลายทางชีวภาพ ประชาชนมีน้ำใช้อย่างยั่งยืนและทั่วถึง มีความยุติธรรมปราศจากความขัดแย้ง ตลอดจนพัฒนาทางเศรษฐกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพพร้อมกันไปด้วย

สำหรับการจัดการน้ำประกอบด้วยกิจกรรมที่สำคัญ คือ

- (๑) การจัดหา น้ำ เพื่อให้มีแหล่งน้ำใช้เพียงพอสำหรับการดำรงชีวิตและการพัฒนาในด้านต่าง ๆ
- (๒) การจัดสรรและการใช้น้ำที่มีอย่างมีประสิทธิภาพและยุติธรรม
- (๓) การอนุรักษ์ต้นน้ำลำธาร อนุรักษ์น้ำและแหล่งน้ำ
- (๔) การบรรเทาและแก้ไขปัญหาน้ำท่วมที่เป็นเหตุทำให้เกิดการสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน
- (๕) การแก้ไขปัญหาคุณภาพน้ำ

๓) การจัดการน้ำควรต้องทำอย่างเป็นระบบในพื้นที่ลุ่มน้ำ

ระบบนิเวศน์ที่นิยมใช้เป็นหลักในการจัดการน้ำและทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ คือ “ระบบนิเวศน์ลุ่มน้ำ” คำว่า “ลุ่มน้ำ” หมายถึงบริเวณหรือพื้นที่ที่อยู่ภายในเขตแนวสันปันน้ำที่ใช้เป็นแนวแบ่งเขตที่ฝนตกลงมาแล้วเกิดเป็นน้ำท่า กล่าวคือ หากมีฝนตกลง ณ บริเวณใดเกิดเป็นน้ำท่าไหลไปรวมกับน้ำท่าที่เกิดจากฝนตกที่บริเวณอื่นแล้วไหลไปโดยมีทางออกร่วมกัน ถือว่าพื้นที่ที่ฝนตกลงมานั้นทุกแห่งอยู่ในลุ่มน้ำเดียวกัน ทั้งนี้ พื้นที่ลุ่มน้ำตอนบนมักเป็นพื้นที่ภูเขาสูง เรียกว่า “ต้นน้ำลำธาร”

การที่นิยมใช้ลุ่มน้ำเป็นขอบเขตการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากว่าพื้นที่ของแต่ละลุ่มน้ำมีระบบนิเวศน์ของตนเอง ซึ่งประกอบด้วยสิ่งมีชีวิต เช่น ป่าไม้ ต้นไม้ สัตว์ป่า รวมถึงผู้คนและสิ่งไม่มีชีวิต เช่น น้ำ ดิน แร่ อากาศ รวมถึงสิ่งต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยปกติแล้วภายในระบบนิเวศน์ของลุ่มน้ำควรจะมีสมดุลระหว่างสิ่งไม่มีชีวิตและมีชีวิต ที่ผู้คนสามารถอยู่อาศัยและดำรงชีพอย่างมีความสุขที่พอเพียงยั่งยืน

นอกจากพื้นที่ลุ่มน้ำจะเหมาะสมสำหรับใช้เป็นเขตพื้นที่ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแล้ว ยังเหมาะสมสำหรับใช้เป็นเขตพื้นที่ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอีกด้วย เพราะการพัฒนาหรือการทำกิจกรรมใด ๆ ในบริเวณหนึ่งของพื้นที่ลุ่มน้ำอาจส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมของอีกบริเวณหนึ่งในลุ่มน้ำเดียวกันได้ แต่ในการปฏิบัติของทางราชการนั้นดูเหมือนว่าไม่นิยมใช้แนวทางดังกล่าวนี้ มักใช้เขตทางการปกครองเป็นขอบเขตในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เพราะมีความเคยชินและมีข้อมูลพื้นฐานด้านต่าง ๆ ของเขตการปกครอง เช่น หมู่บ้าน ตำบล อำเภอและจังหวัดอยู่แล้ว และสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ทันที

การใช้เขตทางการปกครองเป็นเขตพื้นที่ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นไม่สอดคล้องกับความจริงของระบบนิเวศน์ ตัวอย่างเช่น พื้นที่จังหวัดหนึ่งอาจครอบคลุมหลายลุ่มน้ำ การพัฒนาหรือจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในจังหวัดนั้นจะไม่สามารถใช้วิธีเดียวกันได้ทั้งหมด เพราะแต่ละลุ่มน้ำมีลักษณะเฉพาะของตัวเอง นอกจากนี้ลุ่มน้ำหนึ่ง

อาจครอบคลุมพื้นที่หลายจังหวัด การพัฒนาในพื้นที่จังหวัดหนึ่งอาจส่งผลกระทบต่อประชากรของอีกจังหวัดหนึ่งได้ เนื่องจากจังหวัดเหล่านั้นอยู่ในระบบนิเวศน์ของกลุ่มน้ำเดียวกัน ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นการเหมาะสมและถูกต้องที่จะใช้พื้นที่ลุ่มน้ำเป็นเขตพื้นที่ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรวมทั้งการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมด้วย

๔) ปัญหาทรัพยากรน้ำในประเทศไทย

สภาพปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ ที่สำคัญได้แก่

- (๑) การขาดแคลนน้ำใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ
- (๒) การเกิดน้ำท่วม(อุทกภัย)ทำความเสียหายแก่พื้นที่ชุมชนและพื้นที่เกษตรกรรม
- (๓) ปัญหาน้ำเสีย

โดยสรุปได้ว่า ทุกภาคในประเทศไทยมีปัญหาเกี่ยวกับน้ำค่อนข้างใกล้เคียงกัน คือ

ภาคเหนือ มีปัญหาการขาดแคลนน้ำบางพื้นที่และตามฤดูกาล หลายพื้นที่มีปัญหาเนื่องจากอุทกภัย อันมีสาเหตุมาจากป่าไม้บริเวณต้นน้ำลำธารถูกทำลายไปมาก

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มักเกิดการขาดแคลนน้ำอย่างรุนแรง เมื่อฝนไม่ตกและในฤดูแล้ง เพราะดินเป็นทรายจึงมีการระเหยและการซึมของน้ำลงในดินมากกว่าภาคอื่น ส่วนหน้าฝนก็มักเกิดอุทกภัยตามบริเวณพื้นที่ลุ่มสองฝั่งลำน้ำในลุ่มน้ำต่าง ๆ หลายลุ่มน้ำ ซึ่งนับเป็นปัญหาของภูมิภาคนี้ที่ทำให้ประชาชนจำนวนมากได้รับความเดือดร้อน

ภาคกลาง ต้องการน้ำใช้ทำการเกษตรจำนวนมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งในฤดูแล้ง ในหน้าฝนมักเกิดอุทกภัยตามบริเวณที่ลุ่มของกลุ่มน้ำเจ้าพระยาในเขตหลายจังหวัด รวมทั้งกรุงเทพมหานคร อีกทั้งแม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่าง แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำแม่กลอง มีปัญหาด้านคุณภาพน้ำเป็นน้ำเสียซึ่งนับว่ามีความรุนแรงมากขึ้นทุกปี

ภาคตะวันออก ปัญหาหลักคือการขาดแคลนน้ำในแหล่งชุมชนริมฝั่งทะเลที่ขยายตัวอย่างรวดเร็วและย่านนิคมอุตสาหกรรมต่าง ๆ

ภาคใต้ มีปัญหาขาดแคลนน้ำบางท้องที่ ปัญหาคุณภาพน้ำจากดินเปรี้ยวและน้ำเค็ม ปัญหาเรื่องน้ำที่สำคัญของภาคนี้ คือการเกิดน้ำท่วมฉับพลันที่อาจเกิดขึ้นตามจังหวัดต่าง ๆ เนื่องจากฝนที่ตกชุกและป่าไม้ต้นน้ำลำธารถูกบุกเบิกทำลายไปมากนั่นเอง

สภาพปัญหาและสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาดังกล่าว กล่าวได้ว่ามีสาเหตุใหญ่อยู่ 2 ประการคือ เกิดขึ้นเนื่องมาจากการกระทำของมนุษย์ซึ่งเป็นผู้ก่อมีหลายรูปแบบ อีกสาเหตุหนึ่งเนื่องมาจากสภาพตามธรรมชาติของแต่ละท้องที่และความวิปริตผันแปรของฝนที่ตกในฤดูต่าง ๆ ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ตามธรรมชาติที่อยู่เหนือการควบคุม

๕) ปัญหาการจัดการน้ำของไทย

ปัญหาการจัดการน้ำที่กล่าวถึงนี้เป็นปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการบริหารจัดการ กล่าวได้ว่าสำหรับประเทศไทยเป็นปัญหาต่อเนื่องที่ยากต่อการแก้ไข ดังตัวอย่างของปัญหาขอกล่าวถึงพอเป็นสังเขปดังต่อไปนี้

(๑) ในแต่ละลุ่มน้ำมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนเข้ามาบริหารงานเกี่ยวข้องกับน้ำเฉพาะด้านมากมาย ทำให้วิธีการดำเนินงานของแต่ละหน่วยงานไม่ประสานและไม่มีอย่างต่อเนื่องกัน โดยเฉพาะในพื้นที่ลุ่มน้ำขนาดใหญ่ที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งเกี่ยวกับปัญหาความต้องการน้ำและการจัดสรรน้ำ การจัดหาหรือการพัฒนา และการอนุรักษ์แหล่งน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำ โดยหลักการที่จะให้การจัดการน้ำในลุ่มน้ำเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องมีข้อมูลและองค์การรองรับสำหรับการจัดการเฉพาะในแต่ละลุ่มน้ำ เพื่อให้มีการพิจารณาปัญหาต่าง ๆ ภายในลุ่มน้ำ ซึ่งมีการแก้ปัญหาทั้งระยะสั้นและระยะยาวอย่างต่อเนื่อง มีการควบคุม การพัฒนา การใช้และการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำร่วมกับทรัพยากรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างชัดเจน การจัดการอย่างเป็นระบบภายในลุ่มน้ำที่มีความชัดเจนนี้ จะสามารถลดความขัดแย้งต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(๒) การวิเคราะห์และจัดการทรัพยากรน้ำที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน เป็นการกำหนดจากบนลงล่างหรือมีการกำหนดให้ดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาลหรือหน่วยงานจากส่วนกลางเป็นหลัก หรืออาจจากผู้มีอำนาจทางการเมืองเสียเป็นส่วนใหญ่ โดยคาดว่าเมื่อมีการก่อสร้างโครงการต่าง ๆ แล้ว ไม่ว่าจะเป็นการก่อสร้างเขื่อน อ่างเก็บน้ำ ระบบชลประทาน และอื่น ๆ จะสามารถช่วยแก้ปัญหาความยากจนของประชาชนชุมชนต่าง ๆ ได้ ทั้ง ๆ ที่บางโครงการไม่ได้มีการศึกษาและวิเคราะห์ถึงความต้องการของประชาชนในระดับรากหญ้าที่แท้จริง

การประเมินโครงการ การวางแผนดำเนินการที่หน่วยงานส่วนกลางจัดทำขึ้นหรืออาจเป็นความต้องการของนักการเมืองท้องถิ่นนั้นนอกจากประชาชนส่วนใหญ่จะไม่ค่อยได้รับประโยชน์ที่แท้จริง หรือไม่ใช้ความต้องการที่แท้จริงแล้ว หลายโครงการยังเกิดความขัดแย้งกับชุมชนที่มีส่วนได้ส่วนเสียอันเนื่องมาจากการเกิดผลกระทบกับเขาทั้งหลายที่หน่วยงานมักไม่มีคำตอบว่าจะเยียวยาแก้ไขได้อย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกระทบกับสิทธิของชุมชนซึ่งได้ชื่อว่าเป็นเจ้าของทรัพยากรน้ำและทรัพยากรต่าง ๆ ตามที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ

(๓) ปัญหาการขาดแคลนน้ำ ภาวะน้ำท่วมและอุทกภัย และการลดลงของคุณภาพน้ำนั้น ที่ยังก่อความเดือดร้อนไปทั่วนี้ กล่าวได้ว่าล้วนมาจากปัญหาเรื่องการจัดการทั้งสิ้น ถือว่าเป็นปัญหาในรูปแบบการบริหารจัดการที่ผิดพลาด เนื่องจากการจัดการทรัพยากรน้ำของไทยทุกยุคสมัยเป็นการดำเนินงานแบบแยกส่วน ไม่เป็นในลักษณะบูรณาการกัน ทั้งในเชิงนโยบายและเชิงสถาบัน หรือองค์กรที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดการน้ำ จึงก่อให้เกิดความสูญเสียอย่างมากในด้านการใช้ทรัพยากรน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดระยะยาวและทางด้านเศรษฐศาสตร์ จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องมีการปฏิรูปกระบวนการบริหารจัดการกันใหม่

(๔) เนื่องด้วยกฎหมายไทยกำหนดสิทธิการใช้ทรัพยากรน้ำอย่างกว้าง ๆ ว่า ทรัพยากรน้ำเป็นของไทยทุกคน จึงเป็นการเปิดช่องให้ทุกคนสามารถใช้น้ำอย่างไม่จำกัด ทำให้ทุกคนมีสิทธิที่จะใช้ได้อย่างเสรี นับเป็นต้นเหตุให้เกิดการใช้น้ำที่ด้อยประสิทธิภาพ จึงถึงเวลาแล้วที่คนไทยจะต้องรู้จักประหยัดในการใช้น้ำ ไม่ใช้น้ำอย่างฟุ่มเฟือย นอกจากนี้ยังต้องระวังในเรื่องสิทธิของผู้ใช้ทรัพยากรน้ำว่าต้องได้รับความเป็นธรรมเท่าเทียมกันอีกด้วย...แต่ปัญหาสำคัญคือเราจะสามารถจัดการให้สัมฤทธิ์ผลได้อย่างไร

(๕) ปัจจุบันเมื่อถือกันว่า น้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติเป็นสมบัติของส่วนรวมมิใช่เป็นของบุคคลหนึ่ง บุคคลใดโดยเฉพาะทุกคนสามารถเข้าถึงน้ำได้โดยเสรี การที่ไม่มีใครเป็นเจ้าของอย่างแน่ชัดเช่นนี้ ทำให้น้ำแทบไม่มีราคาตลาดแต่มีมูลค่าทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม ทำให้เกิดปัญหาหลายประการที่ต้องจัดการให้เหมาะสมและรัดกุมมากขึ้น ดังตัวอย่าง ภูเก็ต อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดน่าน และบ่อพวงสันเขา การบริหารจัดการน้ำที่จัดสรรกันเองตามพื้นที่ ตามเงื่อนไขและข้อตกลงกันในกลุ่ม โดยใช้ท่อส่งน้ำไปยังพื้นที่ของแต่ละครอบครัว

ประการแรก เมื่อเป็นภาระของรัฐที่ต้องเข้าไปดำเนินการก่อสร้างโครงการพัฒนาแหล่งน้ำรูปแบบต่าง ๆ และระบบการจัดสรรน้ำเองซึ่งต้องใช้งบประมาณสูงมากในการลงทุน แต่ผลของการจัดการโดยรัฐนี้มักไม่เกิดประสิทธิภาพเท่าที่ควรทั้งในแง่เศรษฐศาสตร์ และด้านสังคมที่ยังไม่สามารถแก้ความขาดแคลนน้ำของผู้คนให้หมดไปอย่างยุติธรรมและทั่วถึงตามที่มุ่งหวังได้ จึงเป็นเรื่องที่รัฐต้องมีการปฏิรูปการจัดการน้ำให้เหมาะสมต่อไป

ประการต่อมา เมื่อความต้องการใช้น้ำเพิ่มขึ้นในภาคเกษตรกรรม ภาคอุตสาหกรรม และภาคชุมชน ประกอบกับสภาวะฝนแล้งส่งผลให้เกิดการขาดแคลนน้ำทั้งในเมืองและชนบท ทำให้เกิดความขัดแย้งเพิ่มมากขึ้นระหว่างกลุ่มผู้ใช้น้ำ จึงเริ่มมีการปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มตน โดยการเข้าไปแสดงสิทธิในการใช้น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ ผู้ที่ประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำมีความต้องการใช้น้ำมากที่สุดอาจไม่ได้ใช้น้ำมากเท่าที่ต้องการ เช่น ชุมชนชนบทต่าง ๆ และผู้ประกอบการเกษตร แต่น้ำกลับตกเป็นของผู้ที่เข้าถึงได้ก่อนเพราะความได้เปรียบทางภูมิศาสตร์ ทางการเงิน หรือทางเทคโนโลยี ได้แก่ ผู้คนในสังคมเมือง กลุ่มอุตสาหกรรมและกลุ่มธุรกิจต่าง ๆ ซึ่งมักแย่งชิงทั้งทางตรงและโดยอ้อม โดยมีได้คำนึงถึงสิทธิในน้ำของชุมชนซึ่งเป็นผู้ใกล้ชิดกับทรัพยากรมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษแต่อย่างใด และภาครัฐเองทุกครั้งที่เกิดวิกฤตการณ์น้ำขาดแคลนน้ำเช่นนี้ที่ผ่านมาก็มักใช้อำนาจรัฐทุกระดับเข้าไปจัดการมุ่งแก้ปัญหาให้กับกลุ่มอุตสาหกรรมกลุ่มธุรกิจมิให้เกิดความขาดแคลนเป็นลำดับแรก โดยมีได้คำนึงถึงสิทธิของชุมชนตามที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญแต่อย่างใดเสมอ

(๖) จากสภาพปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ แม้ว่าหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจะพยายามดำเนินการแก้ไขปัญหา แต่การดำเนินการส่วนใหญ่ของแต่ละหน่วยงานมักดำเนินการด้วยความเร่งรีบเพราะมุ่งสร้างผลงานเพื่อสนองต่อนโยบายของรัฐเป็นหลัก จึงนิยมกำหนดแนวทางหรือ

กลยุทธ์จากส่วนกลางซึ่งอาจทำให้การวิเคราะห์จัดการปัญหาต่าง ๆ ขาดความสมบูรณ์ไม่ครบถ้วนทุกมิติ เนื่องจากไม่ได้วิเคราะห์ปัญหาของพื้นที่ สภาพภูมิสังคม และความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งขาดความเข้าใจในเรื่องของสิทธิชุมชนอันมีอยู่ตามรัฐธรรมนูญที่บัญญัติไว้ให้ทุกฝ่ายปฏิบัติ จึงมีผลทำให้การวางแผนและการดำเนินการแก้ไขปัญหาคาดความร่วมมือจากชุมชนที่เกี่ยวข้อง เกิดความขัดแย้งและชุมชนต่อต้าน เป็นเหตุให้การดำเนินงานในหลายท้องที่เกิดอุปสรรคไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรหรือดำเนินการต่อไปไม่ได้เลย เรื่องสิทธิชุมชนนี้เป็นเรื่องสำคัญซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้บัญญัติคุ้มครองสิทธิประเภทนี้ไว้ และได้เขียนรับรองโดยตรงว่า ให้ชุมชนเป็นผู้ทรงสิทธิตามกฎหมายลักษณะเสมือนกับนิติบุคคล

การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรงทั้งทางด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และสุขภาพ จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะได้ศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในชุมชน และจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียก่อน รวมทั้งได้ให้องค์การอิสระซึ่งประกอบด้วยผู้แทนองค์การเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ และผู้แทนสถาบันอุดมศึกษา ที่จัดการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติหรือด้านสุขภาพ ให้ความเห็นประกอบ ก่อนมีการดำเนินการดังกล่าว

สิทธิของชุมชนที่จะฟ้องหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นของรัฐที่เป็นนิติบุคคล เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามบทบัญญัตินี้ ย่อมได้รับความคุ้มครอง หลักสำคัญของ “การมีส่วนร่วม” คือเป้าหมายของสิทธิชุมชน มิใช่เพื่อประโยชน์เฉพาะส่วนของชุมชนเท่านั้น แต่ต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ของสังคมด้วย การจัดการน้ำที่ชุมชนมีส่วนร่วมให้มีทางเลือกที่หลากหลายก็เพื่อถ่ายโอนทรัพยากรและผลประโยชน์จากผู้ควบคุมทรัพยากรมาสู่คนที่เข้าถึงทรัพยากรได้น้อย และพัฒนากระบวนการกำหนดนโยบายที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงก็สามารถดำเนินได้เป็นอย่างดีโดยอาศัยรัฐธรรมนูญที่สนับสนุนหลักการและสิทธิชุมชนนี้

๖) กลยุทธ์การจัดการน้ำที่เหมาะสม

จากสภาพปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ แม้ว่ารัฐบาลได้ตระหนักถึงปัญหาเหล่านั้น และได้หาทางแก้ไขมาโดยตลอด แต่ปรากฏว่าปัญหาต่าง ๆ ทั้งหลายก็ยังมีอยู่อย่างเดิมและมีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงขึ้นทุกปี แม้ว่าหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องก็พยายามดำเนินแก้ไขปัญหาโดยมีโครงการต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย แต่การดำเนินการส่วนใหญ่ของแต่ละหน่วยงานแม้จะมีหลักการที่จะดำเนินการโครงการร่วมกัน แต่ในทางปฏิบัติจริง ๆ ปรากฏว่าทำงานเป็นแบบเอกเทศและขาดการประสานงานกันอย่างจริงจัง

นอกจากนี้การแก้ไขปัญหามักดำเนินการด้วยความเร่งรีบเพราะมุ่งสร้างผลงานเพื่อสนองตอบนโยบายของรัฐเป็นหลัก จึงมักกำหนดแนวทางหรือกลยุทธ์จากส่วนกลางซึ่งอาจทำให้การ

วิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ ขาดความสมบูรณ์ เนื่องจากไม่ได้วิเคราะห์ปัญหาของพื้นที่และความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง จึงมีผลทำให้การวางแผนและการดำเนินการแก้ไขปัญหามีไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร

ณ วันนี้ เรื่องของน้ำ คงเป็นวาระแห่งชาติที่รัฐบาลควรต้องพิจารณาปรับปรุงระบบและยุทธศาสตร์การจัดการ น้ำ ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่ประเทศไทยกำลังมุ่งแก้ไขปัญหเกี่ยวกับน้ำ ให้ประชาชนพ้นจากความเดือดร้อน ด้วยแนวคิดของนโยบายและแผนหลักที่ตั้งอยู่บนฐานแห่งความเป็นจริง โดยอาศัยข้อมูล ความรอบรู้และสติปัญญา ของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายที่เข้าใจในรากเหง้าแห่งปัญหา แล้วมีการบริหารเชิงยุทธศาสตร์ด้วยแนวคิดและเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพ เร่งรัดดำเนินงานตามนโยบายและแผนให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการให้ทั่วทุกกลุ่มน้ำ มีรายละเอียดที่ต้องบริหารจัดการในประเด็นสำคัญให้มีความเหมาะสมอย่างไร มียุทธศาสตร์หลายด้าน ขอเสนอไว้ ณ ที่นี้ ดังต่อไปนี้

ก. พัฒนากลไกและกระบวนการจัดการเชิงบูรณาการที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย

โดยที่น้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญยิ่งต่อการดำเนินชีวิตของทุก ๆ สิ่งในสังคม ทั้งคน สัตว์ และพืช น้ำเป็นปัจจัยสำคัญในชีวิตประจำวันของผู้คน ไม่ว่าจะเป็นการใช้เพื่อการอุปโภคบริโภคประจำวัน และการใช้เพื่อประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ และน้ำก็จัดว่าเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญเกี่ยวข้องกับระบบนิเวศน์ จึงต้องมีกระบวนการจัดการน้ำทั้งปริมาณและคุณภาพ อย่างสอดคล้องและบูรณาการเพื่อรักษาคุณภาพทางธรรมชาติในทุกกลุ่มน้ำไว้ โดยอาศัยกลไกการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายและที่สำคัญคือประชาชนในกลุ่มน้ำผู้มีส่วนได้เสียด้วยกลไกของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการน้ำด้านต่าง ๆ ควรพัฒนาให้มีการดำเนินการในทุกด้านให้สอดคล้องสัมพันธ์กัน ดังต่อไปนี้

๑. ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาทรัพยากรน้ำ ได้แก่ การขาดแคลนน้ำ การเกิดอุทกภัย และด้านคุณภาพน้ำที่เสื่อมโทรม ฯลฯ ที่เกิดขึ้นในชุมชน และความต้องการที่จะแก้ไขปัญหของชุมชน

๒. ร่วมคิดหาสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนา เพื่อแก้ไขและลดปัญหาเรื่องน้ำของชุมชน หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการน้ำของชุมชน โดยคำนึงถึงสิทธิชุมชนเสมอด้วย

๓. ร่วมวางนโยบาย หรือกำหนดแผนงานกิจกรรมหรือโครงการ เพื่อบรรเทาหรือขจัดปัญหาเรื่องน้ำที่สนองความต้องการของชุมชน

๔. ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรน้ำที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างเป็นธรรม

๕. ร่วมจัดการ หรือปรับปรุงรับการบริหารงานพัฒนาเกี่ยวกับน้ำในกลุ่มน้ำให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๖. ร่วมลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชน ตามขีดความสามารถของชุมชนเอง และของหน่วยงาน

๗. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงานโครงการ และกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

๘. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ทำไว้ ทั้งที่เอกชนและรัฐดำเนินการให้ใช้ประโยชน์ได้ยืนนานตลอดไป

๙. ร่วมประชุม อบรม สัมมนา ที่ทางราชการและภาคเอกชนจัดขึ้น โดยร่วมเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกับ

๑๐. มีส่วนร่วมในการเป็นผู้ชักชวน แนะนำ ประชาสัมพันธ์ เรื่องราว ข่าวสาร เกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำด้านต่าง ๆ ให้ประชาชนในชุมชนของแต่ละลุ่มน้ำได้รับรู้เรื่องราวและเกิดความเข้าใจที่ดี

ดังนั้น การมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายและประชาชนในการจัดการน้ำจึงต้องพัฒนาโลก และกระบวนการบริหารจัดการเชิงบูรณาการขึ้นมา (ปัจจุบันไม่มีกลไกด้านนี้ที่ชัดเจน) โดยเสริมสร้าง เครือข่ายการประสานงานและการทำงานร่วมกัน ของฝ่ายราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรชุมชน และประชาชนในท้องถิ่น ในการพัฒนา การใช้และฟื้นฟูทรัพยากรน้ำ โดยให้ความสำคัญกับการให้ความรู้แก่แกนนำชุมชน เพื่อเพิ่มศักยภาพกระบวนการเรียนรู้และริเริ่มในชุมชน พัฒนาระบบรวบรวมและจัดทำข้อมูลระดับท้องถิ่นให้สอดคล้องกัน สร้างกระบวนการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมคิดร่วมทำ ฯลฯ เหล่านี้จะช่วยเพิ่มศักยภาพทางสังคม สามารถร่วมกันนำพาให้การจัดการทรัพยากรน้ำทุกด้านเป็นไปอย่างมีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ข. ต้องกำหนดนโยบายการจัดการทรัพยากรน้ำของชาติให้ชัดเจน

จากสภาพปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำที่ประชาชนทุกภูมิภาคกำลังประสบในปัจจุบัน กล่าวได้ว่า มีส่วนมาจากนโยบายและแผนแม่บทการจัดการทรัพยากรน้ำแต่ละประเภทของรัฐบาลแต่ละสมัยไม่มีความชัดเจน และไม่ครอบคลุมการแก้ไขปัญหาในทุกด้าน นับเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งที่รัฐบาลจะต้องกำหนดนโยบายการจัดการทรัพยากรน้ำที่มีความชัดเจน สามารถปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมได้ มิใช่เป็นนโยบายของรัฐบาลใดรัฐบาลหนึ่ง รัฐบาลชุดใดที่รับผิดชอบบริหารราชการแผ่นดิน จะต้องบริหารจัดการน้ำและทรัพยากรประเภทต่าง ๆ ตามนโยบายที่กำหนดนั้นอย่างต่อเนื่อง เพราะเป็นนโยบายของชาติตราบจนสภาพปัญหาจะได้รับการแก้ไขและฟื้นฟูอย่างสัมฤทธิ์ผลทั่วถึง

นโยบายคือ หลักและวิธีปฏิบัติซึ่งถือเป็นแนวดำเนินการ ควรประกอบด้วยนโยบายด้านต่าง ๆ ดังนี้ ได้แก่

๑. นโยบายเกี่ยวกับการจัดหาและพัฒนาทรัพยากรน้ำ

๒. นโยบายการใช้และจัดสรรทรัพยากรน้ำที่มีประสิทธิภาพและยุติธรรม

๓. นโยบายการแก้ปัญหาอุทกภัย
๔. นโยบายการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ และแหล่งน้ำ
๕. นโยบายแก้ไขปัญหาคคุณภาพน้ำ

ค. จัดทำแผนแม่บท การจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการในระดับลุ่มน้ำ

เป็นแผนหลักซึ่งประกอบด้วยยุทธศาสตร์และวิธีการที่จะดำเนินการอย่างไรโดยหนึ่งหรือหลายอย่างกับการจัดการทรัพยากรน้ำทุกประเภทอย่างเป็นระบบสัมพันธ์กันในแต่ละลุ่มน้ำหรือระหว่างลุ่มน้ำ โดยมีเป้าหมายเพื่อประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของทุกๆ สิ่งในสังคม และเกิดความหลากหลายทางชีวภาพ ทั้งคน สัตว์ พืชและอื่นๆ ซึ่งการจัดทำแผนแม่บทของแต่ละด้าน มียุทธศาสตร์และวิธีการที่จะดำเนินการอย่างไร การกำหนดในแต่ละแผนต้องมีการบูรณาการในระดับพื้นที่ลุ่มน้ำ แผนแม่บทนี้ ไม่ใช่แผนแบบคิดคำนึงอย่างที่ทำกัน เป็นแผนงานและวิธีการที่ผ่านการศึกษาวิเคราะห์ในเชิงเทคนิควิธีการต่าง ๆ แล้วครบรอบด้าน มีความถูกต้องเหมาะสมทำแล้วเกิดประโยชน์แก้ปัญหาได้ซึ่งประชาชนในสังคมมีส่วนร่วมให้การยอมรับไม่เกิดผลกระทบต่อประชาชนและสังคม หรือหากมีผลกระทบก็สามารถแก้ไขเยียวยาให้ผู้ได้รับผลกระทบมีความพอใจได้

ในปัจจุบัน การจัดการทรัพยากรน้ำในแต่ละลุ่มน้ำกล่าวได้ว่ายังไม่มีแผนแม่บทโดยรวมทั้งหมด ซึ่งแผนแม่บทนั้นต้องมีการระบุถึงยุทธศาสตร์ แผนงานและโครงการที่มีรายละเอียดแสดงถึงวิธีการแก้ไขปัญหของแต่ละพื้นที่และชุมชนครอบคลุมตลอดทั้งลุ่มน้ำให้ครบถ้วน หลายหน่วยงานที่รับผิดชอบดำเนินการเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำในปัจจุบันอาจมีเพียงการศึกษาและจัดทำแผนการดำเนินงานตามภาระหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานนั้นๆ งานที่ดำเนินการตามแผนของแต่ละหน่วยงานจึงมักเป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะด้านเฉพาะจุดและแก้ไขปัญหเฉพาะหน้า ทำให้การจัดการทรัพยากรน้ำแต่ละประเภทให้ทั่วถึงอย่างเป็นระบบตลอดทั้งลุ่มน้ำ ในปัจจุบันยังไม่มีทิศทางและวิธีการปฏิบัติในแต่ละพื้นที่และแต่ละชุมชนที่จะดำเนินการในระยะยาวที่มีความชัดเจน

ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่เป็นภาพรวมของแต่ละลุ่มน้ำให้สัมฤทธิ์ผล จึงเห็นความจำเป็นที่จะต้องเร่งรัดจัดทำแผนแม่บทการจัดการทรัพยากรน้ำของลุ่มน้ำต่างๆขึ้น ให้ครอบคลุมถึงยุทธศาสตร์ในทุกด้านและทุกพื้นที่อย่างสมบูรณ์บูรณาการ ซึ่งระหว่างจัดทำแผนแม่บทต้องมีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนทุกกลุ่มในแต่ละพื้นที่ลุ่มน้ำ ทั้งลุ่มน้ำย่อย ลุ่มน้ำสาขาและรวมทั้งลุ่มน้ำหลัก เพื่อให้ทราบถึงความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในแต่ละพื้นที่ลุ่มน้ำ และแนวทางจัดการน้ำที่เขาเหล่านั้นต้องการ เพื่อใช้ประกอบการจัดทำแผนแม่บทให้มีความสมบูรณ์ที่สุด

ง. กำหนดมาตรการจัดการน้ำให้สอดคล้องกับศักยภาพและภูมิสังคม

มาตรการจัดการน้ำหมายถึง ยุทธศาสตร์หรือวิธีการที่จะดำเนินการแก้ไขปัญห ให้บังเกิดผลสำเร็จ จากนโยบายการจัดการน้ำที่กำหนด รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรต้องพิจารณาศึกษาถึงมาตรการที่จะแก้ไขปัญหแต่ละด้านโดยกำหนดอยู่ในแผนแม่บทของลุ่มน้ำรวม

ทุกด้านให้มีความชัดเจนและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงทั้งด้านเทคโนโลยีและสภาพสังคมของแต่ละพื้นที่

๑. มาตรการจัดหาหรือพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำ เกี่ยวกับ มาตรการจัดการน้ำให้สอดคล้องกับศักยภาพและภูมิสังคมนี้ผู้เขียนในฐานะเป็นผู้ทำงานแก้ปัญหา น้ำมายาวนานก็ใคร่ขอแสดงความเห็นเกี่ยวกับมาตรการจัดหาน้ำหรือพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำในภูมิภาคต่างๆ ซึ่งในปัจจุบันควรต้องพิจารณาศึกษาอย่างรอบด้านให้สอดคล้องกับศักยภาพของแต่ละท้องที่ และภูมิสังคมเสมอ

งานที่ก่อสร้างกันทั่วไป

(๑) งานอ่างเก็บน้ำ (สร้างเขื่อนเก็บกักน้ำ) มีข้อจำกัดเรื่องสภาพภูมิประเทศและแหล่งน้ำ ตลอดจนผลกระทบต่อชุมชนและสังคมที่ยากในการจัดการให้เหมาะสม หน่วยงานภาครัฐต้องตระหนักความจริงว่า ทำได้น้อยแห่งและบางลุ่มน้ำทำไม่ได้เลยไม่ว่าจะเป็นขนาดใหญ่หรือขนาดเล็ก

(๒) งานทดน้ำ (สร้างฝายขาดน้ำหรือเขื่อนทดน้ำ) มีข้อจำกัดเรื่องแหล่งน้ำ เพราะลำน้ำตามธรรมชาติในประเทศไทยในปัจจุบันส่วนใหญ่มีน้ำไหลไม่ตลอดปี งานทดน้ำจึงไม่เกิดประโยชน์ในฤดูแล้งเพราะไม่มีน้ำไหล

(๓) งานสูบน้ำ มีข้อจำกัดต้องมีแหล่งน้ำให้สูบน้ำไปใช้งาน จึงมีความเหมาะสมเฉพาะจุดเฉพาะครั้งคราวเท่านั้น

(๔) งานขุดลอกหนองและบึง มีข้อจำกัดเพราะหนองและบึงสาธารณะมีไม่มาก และหนองและบึงจำนวนมากมักถูกรอครอบครองโดยผู้มีอิทธิพลท้องถิ่นที่ปัจจุบันนี้ยังมีความยากในการแก้ไข

(๕) งานสระเก็บน้ำ เป็นงานที่ทำได้อย่างไม่จำกัดในทุกภาคของประเทศ สามารถสร้างเป็นแหล่งน้ำประจำหมู่บ้าน ประจำชุมชน หรือเป็นแหล่งน้ำใช้ทำเกษตรผสมผสานของเกษตรกรแต่ละรายตามแนว “ทฤษฎีใหม่” ซึ่งเป็นหลักการพึ่งพาตนเองให้สอดคล้องกับสภาพธรรมชาติงานลำดับที่ (๑) ถึง (๔) ดังกล่าว หน่วยงานของรัฐพยายามกำหนดเป็นมาตรการหลักในการพัฒนาจัดทำ จึงพบปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญ คือไม่สามารถขับเคลื่อนพัฒนาให้สัมฤทธิ์ผลตามแผนที่กำหนดได้หลายแห่งยังมีความขัดแย้งกับชุมชนจนไม่สามารถดำเนินการได้ ส่วนลำดับ (๕) หน่วยงานหลักของรัฐไม่ให้ความสนใจคงปล่อยให้เป็นการระดมของท้องถิ่นและชุมชนรวมถึงประชาชนแต่ละรายจะจัดการกันไปตามมีตามเกิด

๒. มาตรการแก้ปัญหาน้ำท่วมและอุทกภัย การจัดการแก้ปัญหาน้ำท่วมและอุทกภัยในปัจจุบันมีพื้นที่และบริเวณเกิดภัยเป็นจำนวนมากที่รอการแก้ปัญหา เพราะส่วนใหญ่เมื่อเหตุการณ์อุทกภัยผ่านไปก็มักเลเยกกันไม่สนใจศึกษาวิเคราะห์หาวิธีแก้ปัญหาที่เป็นรูปธรรมแล้วปฏิบัติการแก้ปัญหาให้เสร็จสิ้น ดังนั้นบางแห่งจึงเกิดภัยแบบเดิมซ้ำในอีก 2-3 ปี ต่อมา จนผู้คนย้านนั้นมักกล่าวขานว่าเป็น “อุทกภัยซ้ำซาก” จึงมีความจำเป็นที่หน่วยงานของรัฐต้องมีการศึกษาหาวิธีการบรรเทาภัย

อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลากหลายผสมกันให้เหมาะสม และนอกจากนี้ยังรวมไปถึงบริเวณที่มีข้อมูลบ่งชี้ว่าเป็นพื้นที่เสี่ยงภัยแม้ว่าภัยรุนแรงยังไม่เกิดก็ควรศึกษาวิเคราะห์หาวิธีการป้องกันหรือบรรเทาภัยให้เหมาะสม และดำเนินการต่อไปด้วยเช่นกัน มาตรการแก้ปัญหา น้ำท่วมและอุทกภัยเป็นเรื่องสำคัญที่หน่วยงานและผู้เกี่ยวข้องควรศึกษาวิเคราะห์และดำเนินการด้วยวิธีการต่าง ๆ ได้แก่

(๑) การแก้ไขปัญหา น้ำท่วมและอุทกภัยด้วยสิ่งก่อสร้าง มีเป้าหมายเพื่อป้องกันและบรรเทาน้ำท่วม กรณีเกิดน้ำไหลหลากท่วมฉับพลันจนเกิดความเสียหายแก่ชุมชนและทรัพย์สิน หรือกรณีน้ำจากแม่น้ำลำคลองไหลบ่าตลิ่งท่วมพื้นที่เพาะปลูกหรือพื้นที่ชุมชนได้รับความเสียหายด้วยโครงการหรือวิธีการที่พิจารณาแล้วเหมาะสมกับสภาพท้องที่ เกิดผลกระทบกับสังคมและสภาพแวดล้อมน้อยที่สุด และได้รับประโยชน์และการยอมรับจากชุมชน ด้วยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายวิธีร่วมกัน โดย

- การก่อสร้างคันกันน้ำ สร้างห่างจากตลิ่งพอประมาณกันน้ำที่มีระดับสูงกว่าตลิ่งไม่ให้น้ำไหลบ่าเข้าไปท่วมพื้นที่ที่ต้องการป้องกัน

- การก่อสร้างคลองผันน้ำ ผันน้ำบางส่วนจากลำน้ำสายหลักที่ล้นตลิ่งไปลงลำน้ำสายอื่นหรือระบายออกสู่ทะเล

- การปรับปรุงสภาพลำน้ำ ปรับปรุงและตกแต่งลำน้ำเพื่อช่วยให้น้ำไหลได้สะดวกมีกระแส น้ำไหลเร็วขึ้น

- การก่อสร้างเขื่อนเก็บกักน้ำ เก็บกักน้ำอุทกภัยในฤดูน้ำหลากไม่ให้น้ำไหลหลากลงมาทันทีทันใดตามธรรมชาติจนท่วมพื้นที่สองฝั่งลำน้ำตอนล่าง

- การระบายน้ำออกจากพื้นที่ลุ่ม ด้วยระบบระบายน้ำไม่ให้น้ำท่วมขังอยู่นานวัน

- การอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำลำธาร อนุรักษ์ป่าไม้ร่วมกับอนุรักษ์ดินและน้ำด้วยวิธีการต่าง ๆ ช่วยบรรเทาไม่ให้น้ำไหลหลากมาทันทีทันใดได้

(๒) การแก้ไขปัญหา น้ำท่วมและอุทกภัยด้วยการไม่ใช่สิ่งก่อสร้าง มีเป้าหมายการป้องกันและบรรเทาภัยด้วยการจัดการด้านต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับสภาพธรรมชาติและรู้ทันธรรมชาติ ซึ่งควรดำเนินการในวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างร่วมกัน (นอกเหนือจากช่วยเหลือสงเคราะห์ขณะเกิดและหลังเกิดภัยแบบที่ทำกัน) โดย

- จัดทำแผนที่แสดงบริเวณน้ำท่วมซ้ำซากของกลุ่มน้ำต่าง ๆ มีรายละเอียดสำคัญครบถ้วนทุกด้านเพื่อเป็นข้อมูลในการจัดการต่อไป

- การจัดการด้านผังเมือง

- ปรับระบบการปลูกพืชให้สอดคล้องกับสภาพการมีน้ำท่วมนาน ๑-๒ เดือน

- ใช้ปรากฏการณ์ธรรมชาติที่เกิดน้ำท่วมพื้นที่เพาะปลูกเป็นประจำให้เป็นประโยชน์ โดยปรับพื้นที่ทำการเกษตร ทำคันกันน้ำร่วมกับการขุดดินเป็นสระเก็บน้ำขนาดใหญ่เก็บน้ำไว้ใช้ตลอด

ฤดูแล้ง เปลี่ยนระบบการปลูกข้าวมาปลูกพืชน้ำ เลี้ยงปลา และทำการเกษตรผสมผสาน ก็จะมีรายได้มั่นคงกว่ามาก

-รัฐร่วมกับบริษัทประกันภัย พิจารณาเรื่องระบบประกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นด้วยธุรกิจประกันภัย

-กรณีหมู่บ้านและชุมชนตั้งอยู่ที่บริเวณเชิงเขา เมื่อศึกษาวิเคราะห์ร่วมกันแล้วพบว่าเสี่ยงภัยมาก ควรพิจารณาจัดตั้งหมู่บ้านใหม่บริเวณพื้นที่สูงใกล้กับหมู่บ้านเดิม เพื่อจะได้ไม่ต้องเสี่ยงภัยหรือเสียค่าใช้จ่ายในสิ่งก่อสร้างสำหรับป้องกันภัยโดยไม่อาจรับประกันได้ว่ามีความปลอดภัยเท่าที่ควร วิธีนี้เรียกว่า “หลบภัย” ไม่สู้กับธรรมชาติ

-สร้างระบบพยากรณ์และเตือนภัย โดยมีระบบการบริหารและการพัฒนาเทคโนโลยีการพยากรณ์และเตือนภัยที่มีประสิทธิภาพ

(๓) มาตรการแก้ปัญหาคุณภาพน้ำ ปัจจุบันน้ำเสียตามแหล่งน้ำและชุมชนต่าง ๆ ในประเทศไทยเริ่มมีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนและระบบนิเวศอย่างชัดเจนราว ๒-๓ ทศวรรษที่ผ่านมา ปรากฏให้เห็นมากมายทั้งน้ำเสียที่เกิดตามธรรมชาติและเกิดจากการกระทำของมนุษย์ อีกทั้งการจัดการเพื่อแก้ปัญหาทั้งระดับหน่วยงานรัฐบาลและองค์กรท้องถิ่นก็ยังไม่มีความเป็นเอกภาพสอดคล้องกัน จึงเป็นเรื่องสำคัญที่รัฐบาลและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องควรต้องร่วมกันแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง มีหลากหลายมาตรการซึ่งจะไม่ขอกล่าวถึงรายละเอียด ณ ที่นี้

จ. ปรับปรุงกลไกองค์กรจัดการน้ำระดับชาติและท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพ

มีข้อสังเกตว่า การทำงานแก้ปัญหาทรัพยากรน้ำในปัจจุบันยังมีปัญหาด้านองค์กรเหมือนในอดีต จึงเป็นเหตุให้การทำงานแก้ปัญหาต่าง ๆ ไม่เป็นเอกภาพและไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เพราะหน่วยงานหรือองค์กรระดับชาติที่ทำงานแก้ไขปัญหาเรื่องน้ำซึ่งมีอยู่หลากหลายนั้น ยังคงสังกัดภายใต้การบริหารจัดการของหลายกระทรวง ซึ่งในบางกระทรวงมีหน้าที่แบบไม่ใช่ภารกิจหลักหรือเป็นงานฝาก บางหน่วยงานกำหนดภาระหน้าที่ไว้หลายประเภท หลายวัตถุประสงค์ เกินบทบาทในภาระหน้าที่ของกระทรวงที่สังกัด แต่งานบางประเภทที่มีความสำคัญต้องทำในหลายยุทธศาสตร์หลายมาตรการให้เหมาะกับสภาพปัญหาและท้องถิ่นซึ่งมีความแตกต่างกัน เช่น การแก้ปัญหาน้ำท่วมและอุทกภัย เราไม่มีหน่วยงานระดับนโยบายและหน่วยงานปฏิบัติเป็นเจ้าภาพการรับผิดชอบเรื่องการจัดการน้ำท่วมและอุทกภัยอย่างชัดเจนเลย ที่สำคัญคงสรุปได้ว่าภาระงานจัดการน้ำบางอย่างบางด้านอันเป็นอำนาจหน้าที่ซึ่งปัจจุบันดำเนินการอยู่ในหลายกระทรวง ทั้งกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงคมนาคม ฯลฯ ปรากฏว่าการจัดการน้ำไม่ใช่ภารกิจหลักอย่างแท้จริงของกระทรวงใดเลย

จึงเป็นสิ่งบ่งชี้ว่า การจัดการแก้ปัญหาของประเทศไทยให้ปัญหาต่าง ๆ บรรเทาหรือถูกกำจัดจนหมดไปให้ครบทุกด้านตามนโยบายที่กำหนดคงจะหวังผลสัมฤทธิ์ได้ยาก ถ้าหากไม่มีการปรับหรือปฏิรูปกลไกองค์กรจัดการน้ำในระดับชาติและท้องถิ่น ตลอดจนกระบวนการบริหารจัดการเสียใหม่ให้มีประสิทธิภาพ

ฉ. สร้างจิตสำนึกให้คนไทยตระหนักถึงความสำคัญของน้ำ

เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจให้ประชาชนทั่วไปในทุกกลุ่มน้ำตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรน้ำ การใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ รู้คุณค่า ด้วยการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ให้ความรู้แก่ประชาชนระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่งทุกกลุ่มน้ำด้วยเอกสารและสื่อความรู้เกี่ยวกับการจัดการน้ำแบบเข้าใจง่ายๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงศักยภาพและสภาพเกี่ยวกับปัญหาน้ำและทรัพยากรอื่นที่เกี่ยวข้องในระดับท้องถิ่นและระดับลุ่มน้ำอย่างถูกต้องชัดเจน นอกจากนี้ ควรบรรจุการเรียนรู้เกี่ยวกับทรัพยากรน้ำในหลักสูตรการศึกษาของเยาวชนทุกระดับให้เข้าใจถึงสภาพทรัพยากรน้ำลักษณะต่างๆ ในลุ่มน้ำ สภาพปัญหาและกระบวนการเข้าใจใน ความสำคัญของการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ รู้คุณค่า ตลอดจนความเข้าใจในหน้าที่การมีส่วนร่วมรักษาคุณภาพทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืนต่อไป

ท้ายที่สุดนี้^{๒๙} “เราจะจัดการน้ำในยุคปัจจุบันให้สัมฤทธิ์ผลได้อย่างไร” ซึ่งในหลายประเด็นที่นำเสนอมาทั้งหมด ก็ด้วยตระหนักถึงสภาพปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำที่ในปัจจุบันมีปัญหามากมาย มีผลกระทบโดยตรงกับผู้ที่พึ่งพาทรัพยากร ด้วยความมุ่งหวังที่จะให้เป็นปรัชญานำทางไปสู่การเปลี่ยนแปลงระบบบริหารจัดการแนวใหม่ที่มุ่งสู่ประสิทธิภาพและคุณภาพอย่างแท้จริง ที่รัฐบาลและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถจัดการให้มีทรัพยากรใช้อย่างเพียงพอทั่วถึงตามศักยภาพของพื้นที่และความต้องการ มีการใช้น้ำที่มีให้เกิดประโยชน์สูงสุดภายใต้การพัฒนาแบบยั่งยืน สามารถป้องกันและแก้ไขภัยธรรมชาติที่เกี่ยวข้องและมลพิษที่เกิดขึ้นให้บรรเทาหรือกำจัดจนหมดสิ้นไปในทุกกลุ่มน้ำ โดยให้ทุกส่วนในสังคม ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชนและประชาชนทั่วไป มีส่วนร่วมในการจัดการน้ำอย่างมีเอกภาพเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

^{๒๙}ปราโมทย์ ไม้กลัด, การบริหารจัดการทรัพยากรแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน (เอกสารโรเนียว).

๔. แนวคิดการจัดการน้ำและเทคโนโลยีดาวเทียม

แนวคิดการจัดการน้ำและเทคโนโลยีดาวเทียม^{๓๐} ช่วยตอบโจทย์การบริหารจัดการน้ำ ประชาชนต้องมีน้ำที่มีปริมาณและคุณภาพที่เพียงพอสำหรับการดำเนินกิจกรรมประจำวัน การดำรงชีพ การพัฒนาประเทศ และการรักษาสภาพแวดล้อม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดความมั่นคงด้านน้ำ (Water Security) แต่ในช่วงที่ผ่านมาปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำมีแนวโน้มทวีความรุนแรงขึ้น เกิดจากปัจจัยหลายอย่างที่ซับซ้อนและปริมาณน้ำต้นทุนมีความไม่แน่นอนสูงขึ้น ในขณะที่ปริมาณความต้องการใช้น้ำเพิ่มสูงขึ้น อีกทั้งการประมาณความต้องการน้ำเพื่อการวางแผนและการจัดสรรน้ำยังมีความไม่แน่นอน จึงจำเป็นต้องหาแนวคิดใหม่ๆ และเครื่องมือเทคนิคการจัดการที่ทันสมัยเข้ามาช่วย ดร.ปิยธิดา เรืองรัมย์ อาจารย์ประจำภาควิชาวิศวกรรมแหล่งน้ำ คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หนึ่งในคณะนักวิจัยภายใต้โครงการรายงานการวิเคราะห์สถานการณ์น้ำของประเทศ ไทย : ทรัพยากรน้ำกับการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยทุนวิจัยของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เปิดเผยว่า ปัจจุบันแนวคิดในการจัดการน้ำในกระแสโลกใหม่ มุ่งเน้นไปยังการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืน ดังนั้น การวางแผนบริหารจัดการน้ำของประเทศไทยจึงควรนำแนวคิดและเครื่องมือการจัดการน้ำในบริบทของกระแสโลกใหม่มาพิจารณาประยุกต์ใช้ และการพิจารณาจะต้องครอบคลุมตั้งแต่พื้นฐานสิทธิและหน้าที่ของผู้ใช้น้ำและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านต่างๆ รวมทั้งยังประเด็นอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นแนวคิด ความมั่นคงด้านน้ำ การกำหนดราคาน้ำ กฎหมายน้ำ และเทคโนโลยีการจัดการน้ำ เป็นต้น ซึ่งผลการศึกษาวิจัยยังพบว่า การนำข้อมูลมาใช้ให้เต็มประสิทธิภาพโดยอาศัยเทคโนโลยีสมัยใหม่มีความสำคัญ และการนำแนวคิดความมั่นคงด้านน้ำของธนาคารพัฒนาเอเชีย (ADB) เข้ามาประยุกต์ใช้ จะช่วยในการวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อเพิ่มความมั่นคงด้านน้ำของประเทศ“ การจะนำแนวคิดการจัดการน้ำมาใช้ในการประเมินวางแผนและจัดลำดับความสำคัญเพื่อการจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพได้นั้น จะต้องพิจารณาให้ครอบคลุมในทุกมิติ ทั้งในระดับครัวเรือน ชุมชน เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ภัยพิบัติ และการบริหารจัดการ เรื่องของข้อมูลเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งต่อการตัดสินใจในการวางแผนบริหารจัดการน้ำที่จะทำให้เราสามารถจัดการกับสถานการณ์น้ำต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นน้ำท่วม น้ำแล้ง หรือน้ำขาด ในปัจจุบันข้อมูลจากดาวเทียมซึ่งทั่วโลกมีนำมาใช้ประโยชน์มากขึ้น อาทิ การติดตามพื้นที่น้ำท่วม การติดตามสถานการณ์ภัยแล้ง และการประมาณปริมาณฝนจากข้อมูลดาวเทียม”

ข้อดีของข้อมูลจากดาวเทียม คือ มีความครอบคลุมพื้นที่กว้าง มีความต่อเนื่อง เป็นระบบ และมีความละเอียดในเชิงพื้นที่ และเป็นข้อมูลแบบ near real time จึงควรใช้ข้อมูลจากดาวเทียมนี้มาเสริมข้อมูลจากสถานีตรวจวัดหรือเรดาร์ที่ติดตั้งเป็นจุดๆ ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลที่

^{๓๐}แนวคิดการจัดการน้ำและเทคโนโลยีดาวเทียม [ออนไลน์], แหล่งที่มา :

<https://www.newsplus.co.th/149551>, [๑๕ มกราคม ๒๕๖๒].

ครอบคลุมพื้นที่มากขึ้น ลดความคลาดเคลื่อนที่อาจเกิดขึ้นได้ โดยเฉพาะในบางพื้นที่ที่ยังไม่มีการติดตั้งสถานีตรวจวัด เช่น ในพื้นที่ภูเขา ในทะเล หรือในพื้นที่ที่เข้าถึงยาก ไม่สามารถติดตั้งสถานีตรวจวัดได้

ปัจจุบันเทคโนโลยีการสำรวจด้วยดาวเทียมที่เริ่มเข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการน้ำ เช่น องค์การบริหารการบินและอวกาศแห่งชาติ (NASA) มีการนำดาวเทียมมาใช้ติดตามและคาดการณ์เรื่องน้ำท่วม กรณีประเทศเกาหลีใต้ที่มีการใช้ข้อมูลดาวเทียมในการติดตามและคาดการณ์สถานการณ์ภัยแล้งในประเทศ นำไปสู่การพัฒนาระบบคาดการณ์ภัยแล้ง แบ่งเป็นการคาดการณ์ในระยะสั้น ๑-๓ เดือน ระยะกลาง ๔-๖ เดือน และระยะยาวในช่วงฤดูกาล ขณะที่ GISTDA - สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน) ของไทย ใช้ข้อมูลดาวเทียมร่วมกับข้อมูลการเกษตรในการจัดทำ การบริหารจัดการความเสี่ยงภาคเกษตรด้วยเทคโนโลยีอวกาศ “การนำข้อมูลจากดาวเทียมเข้ามาใช้ประโยชน์ จะช่วยในการติดตามและคาดการณ์สถานการณ์น้ำได้ เช่น ในกรณีการเพาะปลูก สามารถใช้ข้อมูลจากดาวเทียมในการวิเคราะห์ ระยะการเติบโตของพืช และนำมาประมวลร่วมกับข้อมูลจากสภาพภูมิอากาศและความชื้นในดิน เพื่อประมาณความต้องการใช้น้ำของพืช ก็จะช่วยเรื่องเวลาและปริมาณที่จะจัดสรรน้ำในช่วงที่พืชต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น หรือในกรณีน้ำท่วม ข้อมูลปริมาณฝนตกในพื้นที่ต้นน้ำหรือภูเขาอาจมีข้อมูลจำกัด หากนำข้อมูลดาวเทียมมาช่วยประเมินปริมาณฝนที่ตกในบริเวณดังกล่าวได้จะทำให้เราประเมินสถานการณ์ และสามารถคาดการณ์ปริมาณน้ำในแต่ละจุดที่สำคัญๆ ได้ดียิ่งขึ้น”

ปิยธิดา เรืองรัมย์ กล่าวว่า นอกจากการใช้ข้อมูลจากดาวเทียมแล้ว แนวคิดการจัดการน้ำในกระแสโลกใหม่ และที่มีการนำมาใช้กันทั่วโลก โดยเฉพาะแนวคิดความมั่นคงด้านน้ำ ซึ่งเป็นประเด็นหนึ่งในร่างยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี โดยใช้กรอบแนวคิดความมั่นคงด้านน้ำ ที่พัฒนาขึ้นโดยธนาคารพัฒนาเอเชีย (ADB) มาประยุกต์ใช้ในการประเมินสถานะความมั่นคงด้านน้ำของไทยในระดับลุ่มน้ำ และระดับจังหวัด เพื่อสะท้อนให้เห็นภาพข้อมูลในเชิงพื้นที่และเวลาแบบต่อเนื่อง ซึ่งจะช่วยในการติดตามและวางแผนเพื่อเพิ่มความมั่นคงด้านน้ำของไทยได้ครอบคลุมทุกภาคส่วนมากขึ้น

สำหรับดัชนีความมั่นคงด้านน้ำ หรือ Water Security Index ที่พัฒนาโดย ADB ได้ถูกนำมาใช้เป็นแนวทางในการประเมินสถานะความมั่นคงของน้ำในระดับประเทศในแถบภูมิภาคเอเชีย และแปซิฟิก เพื่อสะท้อนความมั่นคงด้านน้ำ ๕ ด้าน ประกอบด้วย ๑) ความมั่นคงด้านน้ำเพื่อครัวเรือน ๒) ความมั่นคงด้านน้ำเพื่อเศรษฐกิจ ๓) ความมั่นคงด้านน้ำเพื่อชุมชนเมือง ๔) ความมั่นคงด้านน้ำเพื่อสิ่งแวดล้อม และ ๕) ความมั่นคงด้านน้ำเพื่อให้สามารถรับมือและฟื้นตัวจากภัยพิบัติด้านน้ำได้ ดังนั้น การนำมาใช้กับไทยจึงต้องมีการประยุกต์ เพื่อให้ดัชนีชี้วัดนี้มีความสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศและความต้องการในการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตาม แนวคิดการจัดการน้ำในกระแสโลกใหม่ ยังมีเรื่องของความเชื่อมโยงระหว่างทรัพยากร โดยเฉพาะการจัดการน้ำโดย

คำนึงถึงความเชื่อมโยงระหว่างน้ำ-พลังงาน-อาหาร (Water-Energy-Food Nexus) ซึ่งเป็นแนวโน้มการจัดการน้ำในกระแสดังโลกใหม่ที่ทั่วโลกกำลังให้ความสำคัญ รวมทั้งกลไกกับการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ มีการกำหนดเป้าหมายระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว เพื่อใช้เป็นเครื่องมือควบคุมและบริหารจัดการน้ำให้เป็นไปอย่างรอบคอบและเหมาะสมในทุกสถานการณ์ได้ ปัจจุบันได้บรรลุไว้แล้วในยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี

๕. พระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำ^{๓๑}

๑) พระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พ.ศ. ๒๔๘๕

เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่บทบัญญัติว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ที่บัญญัติไว้โดยเฉพาะในพระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พุทธศักราช ๒๔๘๕ บางอย่างไม่เหมาะสมและซ้ำซ้อนกับบทบัญญัติในกฎหมายว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ที่ได้ปรับปรุงใหม่แล้ว สมควรยกเลิกบทบัญญัตินี้ดังกล่าว จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

๒) พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒

เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่การปฏิบัติตามแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจในการถ่ายโอนภารกิจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่กำหนดไว้ไม่อาจดำเนินการได้ตามกำหนดระยะเวลา ทำให้การกำหนดสัดส่วนรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามมาตรา ๓๐ (๔) แห่งพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒ ไม่สอดคล้องกับข้อเท็จจริงในการถ่ายโอนภารกิจ สมควรแก้ไขเพิ่มเติมการกำหนดสัดส่วนรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เป็นไปตามสภาพข้อเท็จจริงนั้น และยังคงเป้าหมายการเพิ่มสัดส่วนรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ได้รับไม่น้อยกว่าร้อยละสามสิบห้าไว้เช่นเดิม จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

๓) พระราชบัญญัติธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร พ.ศ. ๒๕๐๙

เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เนื่องจากมาตรา ๑๘/๑ และมาตรา ๑๘/๒ แห่งพระราชบัญญัติธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร พ.ศ. ๒๕๐๙ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๔๙ บัญญัติให้คณะกรรมการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรอาจแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารคณะหนึ่ง และให้คณะกรรมการบริหารดังกล่าวมีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติการใด ๆ อันเป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรตามที่คณะกรรมการธนาคารเพื่อการเกษตร

^{๓๑}พระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา :

และสหกรณ์การเกษตรกำหนด นั้น เป็นการเพิ่มขึ้นตอนการบริหารจัดการโดยไม่จำเป็นและขาดความคล่องตัว และมีลักษณะก้าวก่ายอำนาจบริหารจัดการของผู้จัดการซึ่งจะแย้งกับมาตรา ๒๒ ที่กำหนดให้ผู้จัดการมีหน้าที่บริหารกิจการของธนาคารให้เป็นไปตามนโยบายและข้อบังคับของธนาคาร และจะต้องรับผิดชอบต่อคณะกรรมการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในการบริหารกิจการของธนาคารอยู่แล้วนั้น จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

๔) พระราชบัญญัติน้ำบาดาล พ.ศ. ๒๕๒๐

เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้ คือ โดยที่ปัจจุบันในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร จังหวัดนนทบุรี จังหวัดนครปฐม จังหวัดปทุมธานี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดสมุทรปราการ และจังหวัดสมุทรสาคร มีการสูบน้ำบาดาลขึ้นมาใช้ในปริมาณที่มากเกินไปกว่าปริมาณน้ำที่ไหลลงสู่ชั้นน้ำบาดาล ทำให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การทรุดตัวของแผ่นดิน การแพร่กระจายของน้ำเค็มเข้าสู่ชั้นน้ำบาดาล ตลอดจนทำให้ระดับน้ำในชั้นน้ำบาดาลลดลง สมควรกำหนดให้ส่วนราชการหรือองค์การของรัฐที่มีการเจาะน้ำบาดาลและใช้น้ำบาดาลต้องขอรับใบอนุญาตประกอบกิจการน้ำบาดาล นอกจากนี้ ได้กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการชำระค่าใช้น้ำบาดาลและค่าอนุรักษ์น้ำบาดาล และการให้เอกชนจัดเก็บค่าใช้น้ำบาดาลและค่าอนุรักษ์น้ำบาดาล และจัดตั้งกองทุนพัฒนาน้ำบาดาล เพื่อนำเงินมาหมุนเวียนเป็นค่าใช้จ่ายในการพัฒนาแหล่งน้ำบาดาล และกำหนดให้มีคณะกรรมการเปรียบเทียบคดี จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

๕) พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. ๒๕๕๐

เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้ คือ เนื่องจากการปฏิรูประบบราชการตามพระราชบัญญัติปรับปรุง กระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. ๒๕๔๕ ได้จัดตั้งกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยขึ้นเป็นส่วนราชการสังกัดกระทรวงมหาดไทย มีภารกิจหลักในการดำเนินการป้องกัน บรรเทา พิ้นฟูสาธารณภัยและอุบัติภัย ซึ่งมีผลทำให้งานด้านสาธารณภัยและงานด้านอุบัติภัย ที่เดิมดำเนินการโดยกองป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย และสำนักงานคณะกรรมการป้องกันอุบัติภัยแห่งชาติ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี สำนักนายกรัฐมนตรี มารวมอยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานเดียวกัน นอกจากนี้กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและระงับอัคคีภัย เป็นกฎหมายที่มีสาระสำคัญและรายละเอียดเกี่ยวกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในด้านของอัคคีภัย รวมทั้งหน่วยงานที่จะต้องปฏิบัติเพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายดังกล่าวก็เป็นหน่วยงานเดียวกัน เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและแนวทางเดียวกัน ตลอดจนเพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพในการอำนวยความสะดวกและบริหารจัดการเกี่ยวกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จึงเห็นสมควรนำกฎหมายว่าด้วยการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน และกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและระงับอัคคีภัย มาบัญญัติไว้รวมกัน จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

๖) พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗

เหตุผลในการประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาฉบับนี้ คือ เนื่องจากพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. ๒๕๔๕ และพระราชกฤษฎีกาโอนกิจการบริหารและอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. ๒๕๔๕ พ.ศ. ๒๕๔๕ ได้กำหนดให้กรมป่าไม้เป็นส่วนราชการในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และให้กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชเป็นส่วนราชการในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดปัญหาการบริหาร ทั้งในด้านนโยบาย วิชาการ บุคลากร และการบังคับใช้กฎหมาย รวมทั้งเป็นเหตุให้ระบบการบริหารงานและการบังคับใช้กฎหมายขาดประสิทธิภาพ ดังนั้น เพื่อให้การบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการบูรณาการตามกลุ่มภารกิจด้านทรัพยากรธรรมชาติและนโยบายของรัฐบาล สมควรโอนกรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พร้อมทั้งบรรดากิจการ อำนาจหน้าที่ ทรัพย์สิน งบประมาณ หนี้ สิทธิ ภาระผูกพัน ข้าราชการ ลูกจ้าง ตำแหน่ง และอัตรากำลัง ไปเป็นกรมป่าไม้ สังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสมควรที่จะได้ปรับปรุงอำนาจหน้าที่และกิจการของกรมป่าไม้ และกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช รวมทั้งโอนอำนาจหน้าที่และกิจการของกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ในส่วนที่เกี่ยวกับอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะอ่างทอง ไปเป็นของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช เพื่อให้การบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และมีขอบเขตที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน นอกจากนี้ สมควรแก้ไขการใช้อำนาจของรัฐมนตรีและการใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายที่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กรมป่าไม้ และกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ให้สอดคล้องกับการดำเนินการดังกล่าวด้วย จึงจำเป็นต้องตราพระราชกฤษฎีกานี้

๗) พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. ๒๔๘๔

เหตุผลในการประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาฉบับนี้ คือ เนื่องจากพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. ๒๕๔๕ และพระราชกฤษฎีกาโอนกิจการบริหารและอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. ๒๕๔๕ พ.ศ. ๒๕๔๕ ได้กำหนดให้กรมป่าไม้เป็นส่วนราชการในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และให้กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชเป็นส่วนราชการในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดปัญหาการบริหาร ทั้งในด้านนโยบาย วิชาการ บุคลากร และการบังคับใช้กฎหมาย รวมทั้งเป็นเหตุให้ระบบการบริหารงานและการบังคับใช้กฎหมายขาดประสิทธิภาพ ดังนั้น เพื่อให้การบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการบูรณาการตามกลุ่มภารกิจด้านทรัพยากรธรรมชาติและนโยบายของรัฐบาล สมควรโอนกรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พร้อมทั้งบรรดากิจการ อำนาจหน้าที่ ทรัพย์สิน งบประมาณ หนี้ สิทธิ ภาระผูกพัน ข้าราชการ ลูกจ้าง ตำแหน่งและอัตรากำลัง ไปเป็นกรมป่าไม้ สังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสมควรที่จะได้ปรับปรุงอำนาจหน้าที่และกิจการของกรมป่าไม้ และกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช รวมทั้งโอนอำนาจหน้าที่และกิจการของกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ในส่วนที่เกี่ยวกับอุทยานแห่งชาติ

หมู่เกาะอ่างทอง ไปเป็นของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช เพื่อให้การบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ สัตว์ป่าและพันธุ์พืชเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และมีขอบเขตที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน นอกจากนี้ สมควรแก้ไขการใช้อำนาจของรัฐมนตรีและการใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายที่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กรมป่าไม้ และกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ให้สอดคล้องกับการดำเนินการดังกล่าวด้วย จึงจำเป็นต้องตราพระราชกฤษฎีกานี้

๘) พระราชบัญญัติสภาพัฒนาการและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗

เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่พระราชบัญญัติสภาพัฒนาการและองค์การบริหารส่วนตำบล มีบทบัญญัติบางประการไม่เหมาะสมกับสภาวะในปัจจุบัน เป็นการจำกัดสิทธิของประชาชน ทั้งสิทธิของผู้สมัครรับเลือกตั้งและสิทธิของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง สมควรเปิดกว้างให้เป็นสิทธิและเสรีภาพของประชาชน จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

๙) พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๐

เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เนื่องจากการสมควรกำหนดให้นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน ประกอบกับบทบัญญัติบางมาตราตามพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๐ ยังไม่สอดคล้องกับกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น และไม่เหมาะสมกับการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัด เพื่อให้การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

๑๐) พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖

เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่พระราชบัญญัติเทศบาล มีบทบัญญัติบางประการไม่เหมาะสมกับสภาวะในปัจจุบันเป็นการจำกัดสิทธิของประชาชน ทั้งสิทธิของผู้สมัครรับเลือกตั้งและสิทธิของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง สมควรเปิดกว้างให้เป็นดุลพินิจของประชาชนโดยเสรี จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

๖. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำ

๑) กรมชลประทาน^{๓๒}

กรมชลประทาน เป็นหน่วยงานในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีหน้าที่จัดให้ได้มาซึ่งน้ำเพื่อกักเก็บรักษา ควบคุม ส่ง ระบาย หรือ แบ่งน้ำเพื่อการเกษตร การพลังงาน การสาธารณสุข โภค หรือการอุตสาหกรรม และหมายรวมถึงการป้องกันความเสียหายอันเกิดจากน้ำ กับการคมนาคมทางน้ำซึ่งอยู่ในเขตชลประทาน

^{๓๒} กรมชลประทาน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://th.wikipedia.org/wiki/>,

ประวัติความเป็นมา

งานชลประทานในประเทศไทยเริ่มขึ้นอย่างจริงจังในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการขุดลอกคลอง และขุดคลองขึ้นใหม่ในบริเวณที่ราบภาคกลางจำนวนมาก ดำเนินการโดยเอกชน คือบริษัทขุดคลองแลคูนาสยาม (Siam Canals, Lands and Irrigation Company) ได้รับพระบรมราชานุญาตเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๑ เริ่มขุดคลองเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๓ มีระยะเวลาดำเนินการ ตามสัมปทาน ๒๕ ปี ใน พ.ศ. ๒๔๕๕ ได้ว่าจ้างนายเย โฮมัน วันเดอร์ ไฮเด วิศวกรชลประทานชาวฮอลันดา มาดำเนินงานชลประทานประเทศไทย และทรงแต่งตั้งให้ นายเย โฮมัน เข้ารับราชการ เมื่อวันที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๔๕๕ พร้อมทั้งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้ง "กรมคลอง" และทรงแต่งตั้งนาย เย โฮมัน เป็นเจ้ากรมคลองคนแรก เพื่อทำหน้าที่ดูแลทำนุบำรุงคลองต่างๆ ไม่ให้ตื้นเขินต่อมาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้ง "กรมทน้ำ" ขึ้นแทนกรมคลอง เมื่อวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๔๕๗ และทรงแต่งตั้ง นายอาร์ ซี อาร์ วิล สัน เป็นเจ้ากรมทน้ำ จนในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีพระราชดำริว่า หน้าที่ของกรมทน้ำมิได้ปฏิบัติงานอยู่เฉพาะแต่การทน้ำเพียงอย่างเดียว งานที่กรมทน้ำปฏิบัติอยู่จริงในขณะนั้นมีทั้งการขุดคลอง การทน้ำ รวมทั้งการส่งน้ำตามคลองต่างๆ อีกทั้งการสูบน้ำเพื่อช่วยเหลือการเพาะปลูก จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนชื่อจาก กรมทน้ำ เป็น กรมชลประทาน เมื่อวันที่ ๒๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๐ โดยให้มีหน้าที่รับผิดชอบงานการขุดคลอง การทน้ำ การส่งน้ำ และการสูบน้ำช่วยเหลือพื้นที่เพาะปลูกอย่างทั่วถึง

อำนาจและหน้าที่

- (๑) เป็นหน่วยงานหลักในการพัฒนาแหล่งน้ำตามศักยภาพของกลุ่มน้ำให้เพียงพอ
- (๒) จัดการน้ำให้กับผู้ใช้น้ำทุกประเภทอย่างทั่วถึง เป็นธรรม และยั่งยืน
- (๓) เสริมสร้างให้ประชาชนมีส่วนร่วม เพื่อให้การและบริหารจัดการน้ำ ทุกระดับอย่างบูรณาการดำเนินการป้องกันและบรรเทาภัยทางน้ำ

หน่วยงานในสังกัด มีดังต่อไปนี้

สำนักงานเลขานุการกรม	กองการเงินและบัญชี
กองแผนงาน	กองพัฒนาแหล่งน้ำขนาดกลาง
กองพัสดุ	ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
สำนักกฎหมายและที่ดิน	สำนักเครื่องจักรกล
สำนักงานจัดรูปที่ดินกลาง	สำนักบริหารโครงการ
สำนักบริหารจัดการน้ำและอุทกวิทยา	
สำนักพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่	
สำนักสำรวจด้านวิศวกรรมและธรณีวิทยา	

สำนักออกแบบวิศวกรรมและสถาปัตยกรรม

สำนักบริหารทรัพยากรบุคคล สำนักวิจัยและพัฒนา

กลุ่มพัฒนาระบบบริหาร กลุ่มตรวจสอบภายใน

กองส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

กองประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

สำนักชลประทานที่ ๑ จ.เชียงใหม่ สำนักชลประทานที่ ๒ จ.ลำปาง

สำนักชลประทานที่ ๓ จ.พิษณุโลก สำนักชลประทานที่ ๔ จ.กำแพงเพชร

สำนักชลประทานที่ ๕ จ.อุดรธานี สำนักชลประทานที่ ๖ จ.ขอนแก่น

สำนักชลประทานที่ ๗ จ.อุบลราชธานี สำนักชลประทานที่ ๘ จ.นครราชสีมา

สำนักชลประทานที่ ๙ จ.ชลบุรี สำนักชลประทานที่ ๑๐ จ.ลพบุรี

สำนักชลประทานที่ ๑๑ จ.นนทบุรี สำนักชลประทานที่ ๑๒ จ.ชัยนาท

สำนักชลประทานที่ ๑๓ จ.กาญจนบุรี สำนักชลประทานที่ ๑๔ จ.ประจวบคีรีขันธ์

สำนักชลประทานที่ ๑๕ จ.นครศรีธรรมราช สำนักชลประทานที่ ๑๖ จ.สงขลา

และสำนักชลประทานที่ ๑๗ จ.นราธิวาส

๒) กรมทรัพยากรน้ำ^{๓๓}

กรมทรัพยากรน้ำ เป็นหน่วยงานระดับกรม ในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ก่อตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. ๒๕๔๕

ประวัติความเป็นมา

เพื่อให้การบริหารทรัพยากรน้ำมีความก้าวหน้ายิ่งขึ้น ในปี ๒๕๔๓ คณะรัฐมนตรีได้กำหนดกรอบ “วิสัยทัศน์น้ำแห่งชาติ” โดยให้ความเห็นชอบ เมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๔๓ และจากวิสัยทัศน์น้ำแห่งชาติ ได้นำไปสู่การกำหนด “นโยบายน้ำแห่งชาติ” ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้ให้ความเห็นชอบเมื่อวันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๔๓ ภายใต้แนวคิดที่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ แนวทางการบริหารจัดการน้ำแบบผสมผสานที่มุ่งเน้นการประสาน การพัฒนา และการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำร่วมกับทรัพยากรอื่นที่เกี่ยวข้อง ด้วยการคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ เพื่อนำไปสู่ผลตอบแทนสูงสุดด้านเศรษฐกิจและสังคม ผลจากการปฏิรูประบบราชการเมื่อปลายปี ๒๕๔๕ ที่ผ่านมา ได้นำไปสู่การจัดตั้ง กรมทรัพยากรน้ำ ในฐานะหน่วยงานภาครัฐที่มีภารกิจหลักด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างครบวงจร โดยทำหน้าที่เสนอแนะนโยบาย จัดทำแผนแม่บท การศึกษาวิจัย พัฒนาอนุรักษ์ และฟื้นฟูแหล่งน้ำ ตลอดจนการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วม

^{๓๓}กรมทรัพยากรน้ำ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://th.wikipedia.org/wiki/>,

ร่วมของประชาชน ในรูปของคณะอนุกรรมการลุ่มน้ำ ให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล เพื่อส่งเสริมบทบาทของประชาชน ในการมีส่วนร่วมกับการทำงานของภาครัฐ เริ่มจากการคิด การนำเสนอความเห็น การลงมือปฏิบัติ รวมทั้งการติดตามและประเมินผล เพื่อสร้างการยอมรับในแผนงานของโครงการและกิจกรรมของภาครัฐ ที่เข้าไปดำเนินการพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างเปี่ยมประสิทธิภาพ และยั่งยืน

อำนาจและหน้าที่

- (๑) เสนอแนะการจัดทำนโยบาย แผน และมาตรการที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำ
- (๒) บริหารจัดการ พัฒนา อนุรักษ์ พื้นฟู รวมทั้งควบคุม ดูแลกำกับ ประสาน ติดตาม ประเมินผล และแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ
- (๓) พัฒนาวิชาการ กำหนดมาตรฐาน และถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านทรัพยากรน้ำ ทั้งระดับภาพรวมและระดับลุ่มน้ำ

ผลงานที่สำคัญ

- (๑) การจัดทำแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ๒๕ ลุ่มน้ำ
- (๒) การแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภค
- (๓) การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างเป็นระบบ
- (๔) การศึกษาและพัฒนาระบบสารสนเทศและแจ้งเตือนภัยด้านน้ำ
- (๕) การศึกษาระบบเครือข่ายน้ำในประเทศ
- (๖) การจัดทำระบบฐานข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์ด้านทรัพยากรน้ำ สำหรับบริหารและบริการประชาชน (ศูนย์เมขลา)
- (๗) สำนักเลขาธิการคณะกรรมการแม่ข่ายแห่งชาติไทย

หน่วยงานในสังกัด มีดังนี้

สำนักบริหารกลาง	สำนักวิจัยพัฒนาและอุทกวิทยา
สำนักส่งเสริมและประสานมวลชน	สำนักบริหารจัดการน้ำ
สำนักพัฒนาแหล่งน้ำ	สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรน้ำ
สำนักประสานความร่วมมือระหว่างประเทศ	สำนักบริการจัดการลุ่มน้ำโขง
ศูนย์สารสนเทศทรัพยากรน้ำ	ศูนย์ป้องกันวิกฤติน้ำ
สำนักงานเลขานุการคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ	กองสื่อสารพัฒนาการ
สำนักอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งน้ำ	กลุ่มตรวจสอบภายใน
กลุ่มพัฒนาระบบบริหาร	กลุ่มงานนิติการ
สำนักตรวจราชการ	
สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค ๑-๑๑	

๓) กรมส่งเสริมปกครองส่วนท้องถิ่น^{๓๔}

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น เป็นส่วนราชการในสังกัดกระทรวงมหาดไทย มีภารกิจในความรับผิดชอบ คือ การส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง มีศักยภาพในการให้บริการสาธารณะ โดยการพัฒนาและให้คำปรึกษาแนะนำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในด้านการบริหารงานบุคคล การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น การเงิน การคลัง และการบริหารจัดการ ให้เป็นไปตามกฎหมายและระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

ประวัติความเป็นมา

ภารกิจหน้าที่ด้านการปกครองส่วนท้องถิ่น แต่เดิมอยู่ในความรับผิดชอบของสำนักบริหารราชการส่วนท้องถิ่น (สน.บท.) สังกัดกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ต่อมาภารกิจในเรื่องดังกล่าวได้เพิ่มพูนมากขึ้นเป็นลำดับ สืบเนื่องมาจากการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้ท้องถิ่นมีความเป็นอิสระ สอดคล้องตามเจตนารมณ์และบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ ดังนั้น เพื่อให้การส่งเสริมและสนับสนุนการทำงานของท้องถิ่นเป็นไปอย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นที่จะต้องยกฐานะของสำนักให้เป็นส่วนราชการระดับกรม ซึ่งในปี พ.ศ. ๒๕๔๕ สำนักบริหารราชการส่วนท้องถิ่นจึงได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย

อำนาจและหน้าที่

อำนาจและหน้าที่ของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น เป็นไปตามกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. ๒๕๕๑ ซึ่งกำหนดไว้ดังนี้

(๑) ดำเนินการพัฒนาระบบ รูปแบบ และโครงสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งเสริมและสนับสนุนในการจัดทำ ประสาน และบูรณาการแผนพัฒนาท้องถิ่นและวางระบบในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาท้องถิ่น

(๒) ดำเนินการจัดทำ แก้ไข ปรับปรุงกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งให้คำปรึกษา แนะนำ และกำกับดูแลการปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(๓) กำหนดแนวทางและจัดทำมาตรฐานทั่วไปเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ ตามกฎหมายว่าด้วยการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น

^{๓๔}กรมส่งเสริมปกครองส่วนท้องถิ่น, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://th.wikipedia.org/wiki/>, [๑๕ มกราคม ๒๕๖๒].

ส่งเสริม สนับสนุน และประสานการดำเนินงานด้านการเงิน การคลัง การงบประมาณ การพัสดุ การจัดเก็บรายได้ และการประกอบกิจการพาณิชย์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งวางระบบตรวจสอบระบบการเงิน การบัญชี และการพัสดุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(๔) ส่งเสริม สนับสนุน และประสานการจัดการบริการสาธารณะและการศึกษาในอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(๕) กำหนดแนวทาง วางระบบ และสร้างตัวชี้วัดเพื่อเป็นมาตรฐานการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนกำกับดูแลให้เป็นไปตามมาตรฐาน

(๖) ส่งเสริมภาคประชาชนให้มีส่วนร่วมในการบริหารงานและตรวจสอบการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(๗) พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(๘) พัฒนาบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและของกรม

(๙) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรมหรือตามที่กระทรวงหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

การแบ่งส่วนราชการ

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น แบ่งส่วนราชการออกเป็น 2 ส่วน คือ ราชการบริหารส่วนกลาง และราชการบริหารส่วนภูมิภาค ดังต่อไปนี้

ก. ราชการบริหารส่วนกลาง

สำนักงานเลขานุการกรม : Office of the Secretary

กองการเจ้าหน้าที่ : Division of Personnel

กองคลัง : Division of Finance

กองกฎหมายและระเบียบท้องถิ่น : Division of Local Legal Affairs

กองตรวจสอบระบบการเงินบัญชีท้องถิ่น : Division of Local Audit

กองพัฒนาและส่งเสริมการบริหารงานท้องถิ่น : Division of Local Administrative Development

กองยุทธศาสตร์และแผนงาน

กองส่งเสริมและพัฒนาการจัดการศึกษาท้องถิ่น

ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศท้องถิ่น : Local Information Technology Centre

สถาบันพัฒนาบุคลากรท้องถิ่น : Local Personnel Development Institution

สำนักบริหารการคลังท้องถิ่น : Bureau of Local Finance

สำนักพัฒนาระบบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น : Bureau of Local Personnel System Development

ข. ราชการบริหารส่วนภูมิภาค

สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัด (๗๖ จังหวัด) : Provincial Office for Local Administration มีท้องถิ่นจังหวัด (อำนวยการระดับสูง/ต้น) เป็นหัวหน้าส่วนราชการ โดยแบ่งส่วนราชการออกเป็น ๕ กลุ่มงาน ได้แก่

ฝ่ายบริหารทั่วไป

กลุ่มงานมาตรฐานการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น

กลุ่มงานส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่น

กลุ่มงานกฎหมายระเบียบและเรื่องร้องทุกข์

กลุ่มงานการเงินบัญชีและการตรวจสอบ

ข้อมูลศึกษาจังหวัดสระแก้ว

๑. สภาพทั่วไป/ประวัติศาสตร์ความเป็นมาจังหวัดสระแก้ว^{๓๕}

ในสมัยอาณาจักรสุวรรณภูมิและอาณาจักรทวารวดี สระแก้วเป็นชุมชนที่มีความสำคัญแห่งหนึ่ง มีฐานะเป็นเมืองขึ้นของเมืองปราจีนบุรี (เมืองประจิมในสมัยโบราณ) สระแก้ว เป็นชื่อที่มาจากชื่อสระน้ำโบราณซึ่งอยู่ในพื้นที่อำเภอเมืองสระแก้ว มีอยู่จำนวน ๒ สระ ในสมัยกรุงธนบุรีราวปี พ.ศ. ๒๓๒๓ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (เมื่อครั้งทรงเป็นสมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึก) เป็นแม่ทัพยกทัพไปตีกัมพูชา (เขมร) ได้แฉะพักกองทัพที่บริเวณสระน้ำทั้งสองแห่งนี้ กองทัพได้อาศัยน้ำจากสระใช้สอยและได้ขนานนามสระทั้งสองว่า "สระแก้ว-สระขวัญ" และได้ได้นำน้ำจากสระทั้งสองแห่งนี้ใช้ในการประกอบพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยา โดยถือว่าเป็นน้ำบริสุทธิ์ สมัยก่อนสระแก้วมีฐานะเป็นตำบลขึ้นอยู่ในการปกครองของอำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดกบินทร์บุรี ซึ่งทางราชการได้ตั้งเป็นด่านสำหรับตรวจคนและสินค้าเข้า-ออก มีข้าราชการตำแหน่งนายกองทำหน้าที่เป็นนายด่าน จนถึงปี พ.ศ.๒๔๕๒ ทางราชการจึงได้ยกฐานะขึ้นเป็นกิ่งอำเภอ ชื่อว่า กิ่งอำเภอสระแก้ว โดยใช้ชื่อสระน้ำเป็นชื่อกิ่งอำเภอ ขึ้นกับอำเภอกบินทร์บุรี ภายหลังจังหวัดกบินทร์บุรีถูกยุบ จึงถูกยุบรวมกับจังหวัดปราจีนบุรี (เมื่อวันที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๘) ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๑ ได้มีพระราชกฤษฎีกายกฐานะขึ้นเป็นอำเภอชื่อว่า อำเภอสระแก้ว ขึ้นอยู่ในการปกครองของจังหวัดปราจีนบุรี และในวันที่ ๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๖ ได้รับการยกฐานะเป็นจังหวัด เป็นจังหวัดลำดับที่ ๗๔ ของประเทศไทย จังหวัดสระแก้ว เป็นหนึ่งในสามจังหวัดที่ได้รับจัดตั้งยกฐานะ เป็นจังหวัดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๖ พร้อมกับ จังหวัดหนองบัวลำภู และ จังหวัดอำนาจเจริญ สระแก้ว-สระขวัญ จุดกำเนิด ชื่อจังหวัดสระแก้ว ที่ตั้ง ถนนเทศบาล ๒ ข้างสำนักงานเทศบาลเมืองสระแก้ว ตำบลสระแก้ว อำเภอเมืองสระแก้ว

^{๓๕} ข้อมูลจังหวัดสระแก้ว, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://th.wikipedia.org/wiki/>,

๑) การเกิดชุมชนและการตั้งถิ่นฐานบริเวณเมืองสระแก้ว

ประมาณ ๔,๐๐๐ ปีก่อน บริเวณอ่าวไทยยังเป็นทะเลโคลนตมเว้าลึกเข้ามาในแผ่นดินมากกว่าปัจจุบัน พื้นที่ที่เป็นจังหวัดสระแก้วยังไม่มีผู้คนอยู่อาศัย เป็นเพียงแค່ทางผ่าน ต่อมาเริ่มมีคนมาตั้งถิ่นฐานจนขยายใหญ่ขึ้นเป็นหมู่บ้าน ผู้คนพากันตั้งหลักแหล่งบริเวณเชิงเขา ซึ่งปัจจุบันคือ อำเภอตาพระยา อำเภอโคกสูง อำเภอวัฒนานคร อำเภออรัญประเทศ อำเภอเมืองสระแก้ว และอำเภอเขาฉกรรจ์ โดยเฉพาะบนสองฝั่งลำน้ำพระปรงและพระสะทิง จากนั้นผู้คนได้กระจายออกไปอยู่บริเวณที่ดอนกลางทะเลโคลนตม ที่ปัจจุบันคือ อำเภอบ้านสร้าง อำเภอเมืองปราจีนบุรี อำเภอประจันตคาม ในจังหวัดปราจีนบุรี พ.ศ. ๑๐๐๐ ชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานบริเวณเมืองสระแก้วได้พัฒนา เป็นชุมชนที่หนาแน่นขึ้น โดยแบ่งออกเป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มลำน้ำพระปรง-พระสะทิง มีวัฒนธรรมแบบสุวรรณภูมิสมัยก่อนประวัติศาสตร์ และแบบทวาราวดี มีศูนย์กลางอยู่ที่เขาฉกรรจ์ และกลุ่มลำห้วยพรมโหด มีวัฒนธรรมแบบขอม ศูนย์กลางอยู่ที่ปราสาทเขาน้อย-เขารังและบ้านเมืองไผ่ (ปัจจุบันอยู่ในเขตอำเภออรัญประเทศ) สมัยโบราณ สระแก้วมีความสำคัญในด้านเป็นเส้นทางคมนาคมทางตะวันตก-ตะวันออก (ระหว่างเมืองชายฝั่งทะเลอ่าวไทยกับกัมพูชา) และทางเหนือ-ใต้ (ระหว่างเมืองในลุ่มน้ำโขง ชี มูล กับเมืองชายฝั่งทางจันทบุรี) กระทั่งหลัง พ.ศ. ๑๕๐๐ รัฐพื้นเมืองต่าง ๆ ในสุวรรณภูมิมีการปรับตัวเนื่องจากการทำการค้ากับจีน ประกอบกับภูมิประเทศบริเวณอ่าวไทยเปลี่ยนแปลงกลายเป็นแผ่นดินตื้นเขินขึ้น เส้นทางคมนาคมทางน้ำเปลี่ยนแปลง ผู้คนจึงอพยพย้ายถิ่นออกจากสระแก้ว บริเวณลุ่มน้ำบางปะกงมีกลุ่มบ้านเมืองเกิดขึ้นราว พ.ศ. ๑๙๐๐ เป็นชุมชนขนาดเล็ก ผู้คนเสาะหาของป่าเพื่อส่งส่วยให้แก่ราชธานีต่าง ๆ ต่อมาพัฒนาเป็นเมืองชายแดน เป็นเส้นทางเดินทัพผ่านไปยังกัมพูชา

๒) เส้นทางเดินทัพในอดีต

สระแก้วเป็นเมืองชายแดน จึงเป็นทางผ่านของกองทัพในการทำสงครามกับประเทศเพื่อนบ้านอยู่บ่อยครั้ง ดังปรากฏหลักฐานจำพวกจารึกต่าง ๆ และอนุสาวรีย์ของผู้นำทัพที่ผ่านมายังเมืองนี้สมัยอยุธยา สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ครั้นยังเป็นสมเด็จพระมหาอุปราช ได้ยกทัพมาปราบปรามอริราชศัตรูที่ลักลอบเข้าโจมตี กวาดต้อนผู้คนบริเวณชายแดน มีการตั้งค่ายคูเมืองปลุกยุงฉาง ไว้ที่ท่าพระท่านบ ซึ่งเชื่อว่าเป็น อำเภอวัฒนานคร ในปัจจุบัน ก่อนกรุงศรีอยุธยาแตก พระเจ้าตากทรงหนีพม่าไปเมืองจันทบุรี โดยพาไพร่คนสนิทหนีฝ่ากองทัพพม่าไปทางทิศตะวันออก ผ่านบริเวณดงศรีมหาโพธิ์ อันเป็นเขตป่าต่อเนื่องจากที่ราบลุ่ม ขึ้นไปถึงที่ลุ่มดอนของเมืองสระแก้ว แล้วไปยังชลบุรี ระยอง และจันทบุรี สมัยกรุงธนบุรี พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชครั้งเป็นเจ้าพระยาจักรี พร้อมบุตรชาย ยกทัพไปเสียมราฐและได้แวะพักแรมในบริเวณที่ปัจจุบันเรียกว่า สระแก้ว สระขวัญ ช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ เจ้าพระยาบดินทร์เดชา (สิงห์ สิงหเสนี) ขุนพลแก้วในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พักทัพก่อนยกไปปราบญวน ณ บริเวณที่ภายหลังเมื่อเสร็จศึกญวนแล้วสร้างเป็นวัดตาพระยา อำเภอตาพระยา

๓) การรวมตัวของชนหลายเชื้อชาติและร่องรอยอารยธรรม

จังหวัดสระแก้ว เป็นที่รวมของคนหลายเชื้อชาติ ทั้งเขมร ญวน ลาว และญ้อ ชาวเขมรอพยพเข้ามาในสระแก้ว เนื่องจากเจ้าพระยาอภัยภูเบศร์ (ชุ่ม อภัยวงศ์) ผู้สำเร็จราชการเมืองพระตะบอง อพยพชาวเขมรให้เข้ามาในฝั่งไทยภายหลังเหตุการณ์ที่ไทยเข้าปกครองกัมพูชาและจัดตั้งมณฑลบูรพาขึ้น แล้วถูกฝรั่งเศสยึดกัมพูชารวมทั้งมณฑลบูรพาคืนไปได้ นอกจากนี้เมื่อเกิดสงครามเวียดนามและสงครามกัมพูชาขึ้น ก็มีการอพยพชาวกัมพูชาเข้ามาในบริเวณชายแดนฝั่งไทยเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในเขตอำเภออรัญประเทศ ชาวเวียดนามหรือญวนอพยพมายังจังหวัดสระแก้ว เพื่อหนีภัยสงครามเวียดนามในยุคที่เวียดนามใต้แตก โดยเดินทางผ่านประเทศกัมพูชาเข้ามา ส่วนใหญ่อยู่ในอำเภออรัญประเทศ ส่วนชาวลาวมีหลายกลุ่ม ดังเช่นกลุ่มไทยโยนกหรือลาวพุงดำเป็นกลุ่มล้านนาเดิม อาศัยมากอยู่ที่อำเภอวังน้ำเย็น รวมทั้งชาวญ้อที่มีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่สิบสองปันนาแล้วไปตั้งรกรากที่แขวงไชยบุรีของลาว ต่อมาถูกทัพไทยกวาดต้อนลงมาที่ อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม โดยบางส่วนได้อพยพต่อมายังอำเภออรัญประเทศ นอกจากนี้ยังมีชาวอีสานอพยพเข้ามาทำมาหากินในเกือบทุกอำเภอของจังหวัดสระแก้ว มีร่องรอยอารยธรรมโบราณปรากฏอยู่ในจังหวัดสระแก้วในรูปของปราสาทหิน แหล่งหินตัดซากสิ่งก่อสร้าง เป็นต้น กรมศิลปากรสำรวจพบปราสาทขอมในจังหวัดสระแก้วมากถึง ๔๐ แห่ง ตั้งเรียงรายอยู่บนเส้นทางผ่านช่องเขา หันไปทางทิศตะวันออก คือหันหน้าเข้าหานครวัด เท่าที่มีหลักฐาน พบว่าปราสาทเหล่านี้มีอายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๘ แสดงถึงความสัมพันธ์ของผู้คนสองฟากฝั่งภูเขาที่ไร้เส้นเขตแดนในอดีต และตัวปราสาทยังเป็นศูนย์กลางของชุมชนโบราณอีกด้วย ลึกลงไปในผืนดินพบโบราณวัตถุซึ่งยังคงขุดค้นอยู่จนถึงปัจจุบัน เช่น ที่บ้านโคกมะกอก ตำบลเขาสามสิบ อำเภอเขาฉกรรจ์บ้านหนองผักแว่น ตำบลคลองยาง อำเภอตาพระยา เป็นต้น โบราณวัตถุที่พบ เช่น พระพุทธรูป ชิ้นส่วนเทวรูป ลูกปัด ขวานหิน หินบดยา หม้อ ไห ฯลฯ ซึ่งให้เห็นการเป็นชุมชนที่มีระบบความเชื่อและวัฒนธรรม ทั้งยังมีความสัมพันธ์กับชุมชนอื่น ๆ มีชุมชนห้วยโสมง อำเภอนาดี จังหวัดปราจีนบุรี คลองบ้านนา อำเภอบ้านนา และดงละคร ในจังหวัดนครนายก คลองบอน อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี

๔) ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดสระแก้ว มีพื้นที่จำนวน ๗,๑๙๕.๔๓๖ ตารางกิโลเมตร อันดับที่ ๒๗ ของประเทศไทย มีประชากร จำนวน ๕๖๔,๐๙๒ คน (พ.ศ. ๒๕๖๑) อันดับที่ ๔๓ คิดเป็นหนาแน่น ๗๘.๓๙ คนต่อตารางกิโลเมตร (อันดับที่ ๖๔) สัญลักษณ์ประจำจังหวัด ต้นไม้ คือ ต้นมะขามป้อม ดอกมี คือ ดอกแก้ว และสัตว์ประจำจังหวัด คือ ปลาบ้า จังหวัดสระแก้วเป็นจังหวัดชายแดน ด้านตะวันออกตอนบนของประเทศ ตั้งอยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ ๑๓ องศา ๑๕ ลิปดา ถึง ๑๔ องศา ๑๕ ลิปดาเหนือ กับประมาณเส้นแวงที่ ๑๐๑ องศา ๔๕ ลิปดา ถึง ๑๐๓ องศาตะวันออก โดยมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงดังนี้

ทิศเหนือ ติดกับจังหวัดบุรีรัมย์และจังหวัดนครราชสีมา

ทิศตะวันออก ติดกับประเทศกัมพูชา

ทิศใต้ ติดกับจังหวัดจันทบุรี

ทิศตะวันตก ติดกับจังหวัดปราจีนบุรีและจังหวัดฉะเชิงเทรา

๕) สภาพภูมิประเทศ

สภาพทั่วไป พื้นที่จังหวัดสระแก้วโดยรวมเป็นพื้นที่ราบถึงที่ราบสูงและมีภูเขาสูงสลับซับซ้อน มีระดับความสูงจากน้ำทะเล ๗๔ เมตร กล่าวคือ

ด้านเหนือ มีทิวเขาบรรทัดซึ่งเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำบางปะกง มีลักษณะเป็นป่าเขาที่ป่าไม้ได้แก่ บริเวณอุทยานแห่งชาติปางสีดาเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร

ด้านใต้ มีลักษณะเป็นที่ราบเชิงเขา มีสภาพเป็นป่าโปร่ง ส่วนใหญ่ถูกบุกกรุกแผ้วถางป่าเพื่อทำการเกษตร ทำให้เกิดสภาพป่าเสื่อมโทรม ตอนกลางมีลักษณะเป็นที่ราบ ได้แก่ อำเภอวังน้ำเย็น อำเภอวังสมบูรณ์ เป็นเขตติดต่อจังหวัดจันทบุรี

ด้านตะวันออก ลักษณะเป็นที่ราบถึงที่ราบสูงมีสภาพเป็นป่าโปร่ง ทำไร่ ทำนา

ด้านตะวันตก นับตั้งแต่อำเภอวัฒนานคร มีลักษณะเป็นสันปันน้ำและพื้นที่ลาดไปทางอำเภอเมืองสระแก้วและอำเภอรัญประเทศ เข้าเขตราชอาณาจักรกัมพูชา

แผนภาพที่ ๒-๕ ที่ตั้งและอาณาเขตจังหวัดสระแก้ว

ลำคลองสายสำคัญมีดังนี้

๑. คลองพระปรัง มีต้นกำเนิดจากเขาในอำเภอดีมานนคร แล้วไหลไปรวมกับแม่น้ำหนุมานในเขตอำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี กลายเป็นแม่น้ำปราจีนบุรี ความยาว ๑๘๐ กิโลเมตร

๒. คลองพระสะทึง มีต้นกำเนิดจากเขาที่ลิ่งในอำเภอมะขาม และเขาตะกวดในอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี ไหลไปลงแม่น้ำพระปรังที่บ้านปากกร่วม ตรงแนวแบ่งเขตระหว่างอำเภอมืองสระแก้วจังหวัดสระแก้ว กับอำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี ความยาว ๑๖๔ กิโลเมตร

๓. คลองน้ำใส มีต้นกำเนิดจากเขาตาเลาะและเขาตารังอกในอำเภอดีมานนคร และภูเขาในประเทศกัมพูชา ความยาว ๗๔ กิโลเมตร ใช้เป็นเส้นเขตแดนระหว่างไทยกับกัมพูชา

๔. คลองพรหมโหด มีต้นกำเนิดจากเขาในตำบลช่องกลุ่ม อำเภอดีมานนคร ไหลไปลงคลองลึก อำเภอรัญประเทศ ที่หลักเขตแดนที่ ๕๐ ความยาว ๖๒ กิโลเมตร ถือเป็นแนวเขตอนุรักษ์ของไทยและกัมพูชา

สภาพภูมิอากาศแบ่งออกได้เป็น ๓ ฤดูกาล

ฤดูร้อน เริ่มต้นแต่เดือนกุมภาพันธ์-เดือนเมษายน

ฤดูฝน ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม- ตุลาคม ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย ๑,๒๙๖-๑,๕๓๙ มิลลิเมตร

ฤดูหนาว ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน-เดือนมกราคม อากาศเย็นและมีหมอกในตอนเช้า อุณหภูมิโดยเฉลี่ย ๒๗.๕-๒๘.๗ องศา

๖) หน่วยการปกครอง

การปกครองแบ่งออกเป็น ๙ อำเภอ ๕๘ ตำบล ๗๓๑ หมู่บ้าน ดังนี้

๑.อำเภอเมืองสระแก้ว	๒.อำเภอคลองหาด	๓.อำเภอตาพระยา
๔.อำเภอวังน้ำเย็น	๕.อำเภอดีมานนคร	๖.อำเภอรัญประเทศ
๗.อำเภอเขาฉกรรจ์	๘.อำเภอโคกสูง	๙.อำเภอวังสมบูรณ์

แผนภาพที่ ๒-๖ หน่วยการปกครองจังหวัดสระแก้ว

๗) การศึกษา

ระดับอุดมศึกษา ประกอบด้วย วิทยาลัยชุมชนสระแก้ว มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตสระแก้ววิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จังหวัดสระแก้ว มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ สระแก้ว มหาวิทยาลัยปทุมธานี (ศูนย์สระแก้ว ตั้งอยู่ที่โรงเรียนไฮเทค-เทคโนโลยี อำเภอเมืองสระแก้ว) ศูนย์สระแก้ว

ระดับอาชีวศึกษา ประกอบด้วย วิทยาลัยเทคนิคสระแก้ว อำเภอวัฒนานคร วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีสระแก้ว อำเภออรัญประเทศวิทยาลัยการอาชีพวังน้ำเย็น อำเภอวังน้ำเย็นโรงเรียนไฮเทค-เทคโนโลยี สถาบันเอกชน ตั้งอยู่ที่ตำบลท่าเกษม อำเภอเมืองสระแก้ว โรงเรียนเทคโนโลยีสระแก้ว สถาบันเอกชน ตั้งอยู่ที่ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว

ระดับเตรียมอุดมศึกษา ประกอบด้วย รายชื่อโรงเรียนในจังหวัดสระแก้ว

๘) ด้านการสาธารณสุขจังหวัดสระแก้ว

ก. โรงพยาบาลรัฐบาล ๑๐ แห่ง ประกอบด้วย

(๑) โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชสระแก้ว (โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชแห่งแรก) ถนนสุวรรณศร ตำบลสระแก้ว อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว

(๒) โรงพยาบาลคลองหาด

(๓) โรงพยาบาลตาพระยา

(๔) โรงพยาบาลวังน้ำเย็น

(๕) โรงพยาบาลวัฒนานคร

(๖) โรงพยาบาลจิตเวชสระแก้วราชนครินทร์ อำเภอวัฒนานคร

(๗) โรงพยาบาลอรัญประเทศ

(๘) โรงพยาบาลเขาฉกรรจ์

(๙) โรงพยาบาลวังสมบูรณ์

(๑๐) โรงพยาบาลโคกสูง

ข. โรงพยาบาลสังกัดกระทรวงกลาโหม ๑ แห่ง คือ โรงพยาบาลค่ายสุรสิงหนาท อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

ค. สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด ๑ แห่ง

ง. สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ ๙ แห่ง

จ. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ๑๑๐ แห่ง

ฉ. สถานีกาชาด ๑ แห่ง คือ สถานีกาชาดที่ ๖ อรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

๙) อุทยานแห่งชาติ ที่สำคัญ ดังนี้

(๑) อุทยานแห่งชาติปางสีดา เป็นมรดกโลก

(๒) อุทยานแห่งชาติตาพระยา เป็นมรดกโลก

๑๐) ปราสาทหิน ที่สำคัญ ดังนี้

(๑) ปราสาทหินสติกก๊กอกรม (ปราสาทอารยธรรมเขมร ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงใต้ ตั้งอยู่ที่อำเภอโคกสูง) สำนักศิลปากรที่ ๕ ปราจีนบุรี ได้ดำเนินงานและประสานงานกับจังหวัดสระแก้ว บริหารจัดการและปรับปรุงภูมิทัศน์ เป็นอุทยานประวัติศาสตร์แห่งใหม่ (อุทยานประวัติศาสตร์สติกก๊กอกรม ; SADOK KOK THOM Historical Park) ซึ่งมีมติที่ประชุมแล้ว เมื่อ ๗ เมษายน ๒๕๕๙

(๒) ปราสาทเขาน้อยสี่ชมพู ตั้งอยู่ที่อำเภอรัฐประเทศ (ปราสาทอารยธรรมเขมร ที่มีการค้นพบ "จารึกเขาน้อย" จารึกที่มีความเก่าแก่ที่สุดของไทย และทับหลังศิลปะสมโบร์ไพทูก)

๑๑) สถานีตำรวจ

จังหวัดสระแก้วมีสถานีตำรวจทั้งสิ้น ๑๗ สถานี

สถานีตำรวจภูธรเมืองสระแก้ว

สถานีตำรวจภูธรปางสีดา

สถานีตำรวจภูธรตาพระยา

สถานีตำรวจภูธรวังน้ำเย็น

สถานีตำรวจภูธรเขาฉกรรจ์

สถานีตำรวจภูธรรัฐประเทศ

สถานีตำรวจภูธรวัฒนานคร

สถานีตำรวจภูธรคลองหาด

สถานีตำรวจภูธรวังสมบูรณ์

สถานีตำรวจภูธรเมืองสระแก้ว

สถานีตำรวจภูธรปางสีดา

สถานีตำรวจภูธรตาพระยา

สถานีตำรวจภูธรวังน้ำเย็น

สถานีตำรวจภูธรเขาฉกรรจ์

สถานีตำรวจภูธรรัฐประเทศ

๑๒) ข้อมูลการเดินทาง

โดยทางรถยนต์

จากกรุงเทพมหานคร

ใช้ถนนพหลโยธิน หรือถนนวิภาวดีรังสิตแล้วเลี้ยวเข้าถนนรังสิต-นครนายก เข้า นครนายกใช้ถนนสุวรรณศร (ทางหลวงหมายเลข ๓๓) ถึงเขตอำเภอเมืองปราจีนบุรี อำเภอประจันตคาม อำเภอekinบุรี ถึงตัวจังหวัดสระแก้ว ระยะทางประมาณ ๒๑๔ กิโลเมตร

ใช้ถนนพหลโยธิน แล้วเลี้ยวขวาที่ทางแยกหินกอง ประมาณกิโลเมตรที่ ๙๐ แยกขวา ใช้ถนนสุวรรณศร ผ่านอำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก ถึง นครนายก ใช้ถนนสุวรรณศร (ทางหลวงหมายเลข ๓๓) ถึงเขตอำเภอเมืองปราจีนบุรี อำเภอประจันตคาม อำเภอekinบุรี ถึงตัวจังหวัดสระแก้ว ระยะทางประมาณ ๒๔๕ กิโลเมตร

ใช้ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๐๔ ผ่านเขตมีนบุรี เขตหนองจอก ไปทางจังหวัด ฉะเชิงเทรา จากนั้นให้ใช้เส้นทางไปอำเภอพนมสารคาม พอถึงประมาณกิโลเมตรที่ ๓๕ ให้เลี้ยวขวา ไปทางอำเภอekinบุรี โดยใช้เส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๐๔ พอถึงประมาณกิโลเมตรที่ ๙๕ ให้เลี้ยวขวาอีกครั้ง เข้าถนนสุวรรณศร ไปจนถึงตัวจังหวัดสระแก้ว ระยะทางประมาณ ๒๑๐ กิโลเมตร

ใช้ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๐๔ ผ่านเขตมีนบุรี เขตหนองจอก ไปจังหวัด ฉะเชิงเทรา จากนั้นให้ใช้เส้นทางไปอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ผ่านศูนย์ศึกษาการพัฒนา เขาคินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จะพบทางแยกเขาคินซ้อน แยกขวาไปจังหวัดสระแก้วไปตาม ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๕๙ อีกประมาณ ๖๕ กิโลเมตรถึงตัวจังหวัดสระแก้ว

ใช้ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๗ (มอเตอร์เวย์) เลี้ยวซ้ายที่ทางต่างระดับบางปะกง เข้าสู่ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๑๔ จากนั้นเลี้ยวขวาเข้าสู่ถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๐๔ มุ่งหน้าสู่อำเภอพนมสารคาม จนถึงแยกเขาคินซ้อนเลี้ยวขวาเข้าสู่ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๕๙ ประมาณ ๖๕ กิโลเมตรถึงตัวจังหวัดสระแก้ว

จากจังหวัดนครราชสีมา

ใช้ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๐๔ ไปทางอำเภอบึงสามพัน อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัด นครราชสีมา ผ่านอำเภอนาดี อำเภอekinบุรี จังหวัดปราจีนบุรี แล้วเลี้ยวซ้ายไปตามถนนสุวรรณศร ถึงตัวจังหวัดสระแก้ว ระยะทางประมาณ ๑๗๔ กิโลเมตร

จากจังหวัดจันทบุรี

ใช้ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๑๗ ผ่านอำเภอมะขาม อำเภอโป่งน้ำร้อน อำเภอ สอยดาว จังหวัดจันทบุรี เข้าเขตอำเภอวังสมบูรณ์ จังหวัดสระแก้ว ผ่านอำเภอวังน้ำเย็น อำเภอเขา ฉกรรจ์ถึงตัวจังหวัดสระแก้ว ระยะทางประมาณ ๒๕๘ กิโลเมตร

จากจังหวัดบุรีรัมย์

ใช้ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๒๑๘ อำเภอนางรอง เข้าทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๔๘ ผ่านอำเภอปะคำ อำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์ เข้าเขตอำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว

ผ่านอำเภอโคกสูง อำเภอรัฐประเศ ไปตามถนนสุวรรณศร ผ่านอำเภอวัฒนานคร ถึงตัวจังหวัด
สระแก้ว ระยะทางประมาณ ๒๒๐ กิโลเมตร

รถโดยสารประจำทาง

๑) สาย ๙๒๑ (กรุงเทพฯ - อongครักษ์ - อรัฐประเศ) เส้นทางผ่านอำเภอเมือง
สระแก้ว - ผ่านอำเภอวัฒนานคร - สถานีปลายทางอำเภอรัฐประเศ

๒) สาย ๙๒๑ (กรุงเทพฯ - อongครักษ์ - อรัฐประเศ - โรงเกลือ) เส้นทางผ่านอำเภอ
เมืองสระแก้ว - ผ่านอำเภอวัฒนานคร - ผ่านอำเภอรัฐประเศ - สถานีปลายทางตลาดโรงเกลือ

๓) สาย ๙๙๙ (กรุงเทพฯ - อongครักษ์ - อรัฐประเศ) เส้นทางผ่านอำเภอเมือง
สระแก้ว - ผ่านอำเภอวัฒนานคร - สถานีปลายทางอำเภอรัฐประเศ

๔) สาย ๖๐ (กรุงเทพฯ - อรัฐประเศ) เส้นทางผ่านอำเภอเมืองสระแก้ว - ผ่าน
อำเภอวัฒนานคร - สถานีปลายทางอำเภอรัฐประเศ

๕) สาย ๖๐ (กรุงเทพฯ - อรัฐประเศ - โรงเกลือ) เส้นทางผ่านอำเภอเมืองสระแก้ว
- ผ่านอำเภอวัฒนานคร - ผ่านอำเภอรัฐประเศ - สถานีปลายทางตลาดโรงเกลือ

๖) รถเหลือง (Yellow Bus) (สายระยอง - พัทยา - Mukdahan - Yasothon) เส้นทางผ่าน
อำเภอเมืองสระแก้ว ผ่านอำเภอรัฐประเศ

๗) รถเหลือง (Yellow Bus) (สายระยอง - พัทยา - Buriram - Roi Et - Mukdahan)
เส้นทางผ่านอำเภอเมืองสระแก้ว ผ่านอำเภอรัฐประเศ

๘) รถเหลือง (Yellow Bus) (สายระยอง - พัทยา - อรัฐประเศ - นางรอง -
สุรินทร์) เส้นทางผ่านอำเภอเมืองสระแก้ว ผ่านอำเภอรัฐประเศ

๙) รถเหลือง (Yellow Bus) (สายระยอง - พัทยา - อรัฐประเศ - นางรอง - Buriram
- Sittik) เส้นทางผ่านอำเภอเมืองสระแก้ว ผ่านอำเภอรัฐประเศ

๑๐) รถเหลือง (Yellow Bus) (สายระยอง - ก.ม.๑๐ - ป๋อวิน - Yasothon - อานาจเจริญ
- Mukdahan) เส้นทางผ่านอำเภอเมืองสระแก้ว ผ่านอำเภอรัฐประเศ

๑๑) รถเหลือง (Yellow Bus) (สายระยอง - ก.ม.๑๐ - ป๋อวิน - Roi Et - Buriram -
Mukdahan) เส้นทางผ่านอำเภอเมืองสระแก้ว ผ่านอำเภอรัฐประเศ

๑๒) สาย ๕๒๒ (Buriram - จันทบุรี) เส้นทางผ่านอำเภอตาพระยา - อำเภอรัฐ
ประเศ - อำเภอวัฒนานคร - อำเภอเมืองสระแก้ว - อำเภอเขาฉกรรจ์ - ผ่านอำเภอวังน้ำเย็น

๑๓) สาย ๓๔๐ (นครราชสีมา - จันทบุรี) เส้นทางผ่านอำเภอเมืองสระแก้ว - อำเภอ
เขาฉกรรจ์ - ผ่านอำเภอวังน้ำเย็น - ผ่านอำเภอวังสมบูรณ์

๑๔) สาย ๓๔๑ (สระบุรี - จันทบุรี) เส้นทางผ่านอำเภอเมืองสระแก้ว - อำเภอเขา
ฉกรรจ์ - ผ่านอำเภอวังน้ำเย็น - ผ่านอำเภอวังสมบูรณ์

๑๕) สาย ๓๐๙ (ฉะเชิงเทรา - อัญประเทศ) เส้นทางผ่านอำเภอเมืองสระแก้ว - อำเภอวัฒนานคร - สถานีปลายทางอัญประเทศ

๑๖) สาย ๓๐๙ (ฉะเชิงเทรา - เขาหินซ้อน - ตลาดโรงเกลือ) เส้นทางผ่านอำเภอเมืองสระแก้ว - อำเภอวัฒนานคร - อำเภออัญประเทศ - สถานีปลายทางตลาดโรงเกลือ

๑๗) สาย ๓๘๕ (ชลบุรี - ตลาดโรงเกลือ) เส้นทางผ่านอำเภอเมืองสระแก้ว - อำเภอวัฒนานคร - อำเภออัญประเทศ - สถานีปลายทางตลาดโรงเกลือ

๑๘) สาย ๓๙๐ (ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ - ตลาดโรงเกลือ)

๑๙) สาย ๖๓๘(พิษณุโลก - ตลาดโรงเกลือ) เส้นทางผ่าน พิษณุโลก - มหาวิทยาลัยนเรศวร-วชิรบำรุง (พิจิตร)-นครสวรรค์-นวนคร-รังสิต - รามอินทรา กม.๓ - ฉะเชิงเทรา - พนมสารคาม (ฉะเชิงเทรา) - เขาหินซ้อน - สระแก้ว - อำเภอวัฒนานคร - อำเภออัญประเทศ-ตลาดโรงเกลือ

๒๐) สาย ๖๓๘ (แม่สอด - ตลาดโรงเกลือ) เส้นทางผ่าน แม่สอด (ตาก) - ตาก - วังเจ้า (ตาก) - กำแพงเพชร - คลองขลุง (กำแพงเพชร) - สลกบาตร (กำแพงเพชร) - นครสวรรค์ - นวนคร - รังสิต - รามอินทรา กม.๓ - ฉะเชิงเทรา - พนมสารคาม (ฉะเชิงเทรา) - เขาหินซ้อน - สระแก้ว - อำเภอวัฒนานคร - อำเภออัญประเทศ - ตลาดโรงเกลือ

โดยทางรถไฟ

รถไฟจากกรุงเทพมหานคร - อัญประเทศ

จากสถานีกรุงเทพมหานคร (เวลาประมาณ ๐๕.๕๕ น.) ถึงสถานีสระแก้ว (เวลาประมาณ ๑๐.๓๓) ถึงอัญประเทศ (เวลาประมาณ ๑๑.๓๕ น.)

จากสถานีกรุงเทพมหานคร (เวลาประมาณ ๑๓.๐๕ น.) ถึงสถานีสระแก้ว (เวลาประมาณ ๑๖.๔๙) ถึงอัญประเทศ (เวลาประมาณ ๑๗.๓๕ น.)

จากสถานีอัญประเทศ (เวลาประมาณ ๐๖.๔๐ น.) ถึงสถานีสระแก้ว (เวลาประมาณ ๐๗.๓๒) ถึงกรุงเทพมหานคร (เวลาประมาณ ๑๒.๐๕ น.)

จากสถานีอัญประเทศ (เวลาประมาณ ๑๓.๕๕ น.) ถึงสถานีสระแก้ว (เวลาประมาณ ๑๔.๔๙) ถึงกรุงเทพมหานคร (เวลาประมาณ ๑๙.๕๕ น.)

๒. กลุ่มน้ำที่เกี่ยวข้องในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว

ก. กลุ่มน้ำปราจีนบุรี

สภาพพื้นที่และภูมิประเทศ

พื้นที่ต้นน้ำมีต้นกำเนิดจากทิวเขาสันกำแพง ซึ่งอยู่ทางทิศเหนือ และ ทิศ ตะวันออกเฉียงเหนือของพื้นที่ลุ่มน้ำทางตอนใต้มีเนินเขา เขาเตี้ย และมีเทือกเขาติดต่อกันไม่ยาวนาน นอกจากนั้นยังมีพื้นที่ลุ่มและพื้นที่ราบระหว่างแม่น้ำ และพื้นที่ราบด้านตะวันตกของกลุ่มน้ำ แม่น้ำสาย

หลักในกลุ่มน้ำ ได้แก่ แม่น้ำปราจีนบุรีซึ่งเป็นน้ำสาขาของแม่น้ำบางปะกงเกิดจากการไหลมาบรรจบกันของแม่น้ำ ๒ สายคือแม่น้ำหนุมานและแม่น้ำพระปรังแม่น้ำปราจีนบุรีจะไหลไปบรรจบกับแม่น้ำนครนายกที่อำเภอบางน้ำเปรี้ยวจังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นแม่น้ำบางปะกงไหลลงอ่าวไทย

กลุ่มน้ำปราจีนบุรี เป็นกลุ่มน้ำที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของประเทศไทยลักษณะกลุ่มน้ำวางตัวตามแนวตะวันตก-ตะวันออกพื้นที่ลุ่มน้ำรวมทั้งสิ้น ๖.๐๔ ล้านไร่ ครอบคลุมเขตการปกครอง ๕ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนครนายก ปราจีนบุรี สระแก้ว จันทบุรี และฉะเชิงเทรา พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในจังหวัดปราจีนบุรีและสระแก้ว ประกอบด้วยลุ่มน้ำย่อย ได้แก่ แม่น้ำปราจีนบุรี ตอนล่าง, แควหนุมาน, พระปรัง, และพระสะทิง

สถานการณ์น้ำท่วมในพื้นที่ลุ่มน้ำ

สถานการณ์การน้ำท่วมดินโคลนถล่มสภาพการเกิดน้ำท่วมในกลุ่มน้ำปราจีนบุรี แบ่งออกได้เป็น ๒ ลักษณะ ได้แก่ น้ำท่วมที่เกิดในบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำตอนบนและลำน้ำสาขาต่างๆ และน้ำท่วมที่เกิดในบริเวณแม่น้ำปราจีนบุรีสายหลักตั้งแต่จุดบรรจบแม่น้ำพระปรังและแม่น้ำหนุมานลงไปจนถึงจุดบรรจบแม่น้ำนครนายกการเกิดน้ำท่วม ในลักษณะแรกจะเกิดจากการที่มีฝนตกหนักและน้ำป่าไหลหลากจากต้นน้ำลงมาจนลำน้ำสายหลักไม่สามารถระบายน้ำได้ทันประกอบกับ มีสิ่งกีดขวางจากเส้นทางคมนาคมขวางทางน้ำ และมีอาคารระบายน้ำไม่เพียงพอพื้นที่ที่เกิดน้ำท่วมเป็นประจำ ได้แก่ อำเภอเขาฉกรรจ์ อำเภอเมืองจังหวัดสระแก้ว และอำเภอประจันตคามในจังหวัดปราจีนบุรี ส่วนในลักษณะที่สองจะเกิดบริเวณที่เป็นพื้นที่ราบลุ่มและแม่น้ำสายหลักตื้นเขิน มีความสามารถระบายน้ำไม่เพียงพอและเกิดน้ำเอ่อหนุนจากแม่น้ำบางปะกงทำให้ไม่สามารถระบายน้ำลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับพื้นที่ที่เกิดน้ำท่วมเป็นประจำ ได้แก่ บริเวณอำเภอกบินทร์บุรีอำเภอบ้านสร้างอำเภอศรีมโหสถ อำเภอศรีมหาโพธิ์ และอำเภอเมืองปราจีนบุรี จากข้อมูลของป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย คิดเป็นมูลค่าการชดเชยความเสียหายตั้งแต่ปี ๒๕๔๕-๒๕๕๕ จำนวน ๒,๐๖๐ ล้านบาท ความเสียหายล่าสุดเมื่อปี ๒๕๕๖ มูลค่าจำนวนเงิน ๓๒๘ ล้านบาท โดยเฉพาะพื้นที่เศรษฐกิจในเขตชุมชน

สถานการณ์คุณภาพน้ำ

ปัญหาด้านคุณภาพน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำปราจีนบุรีเป็นปัญหาน้ำเน่าเสียการเน่าเสียของน้ำมีสาเหตุมาจากน้ำเสียจากชุมชน น้ำเสียจากการเกษตร มีสาเหตุมาจากการทำฟาร์มเลี้ยงสุกรหรือการทำนาทุ่งหรือแม้กระทั่งจากการใช้สารเคมีในการเพาะปลูก นอกจากนี้ยังมีสาเหตุมาจากอุตสาหกรรมน้ำเสียเหล่านี้ถูกระบายลงสู่แหล่งน้ำทำให้เกิดการเน่าเสียของน้ำส่งผลต่อพืชและสัตว์น้ำในแหล่งน้ำเป็นอย่างมากหากพิจารณาถึงมาตรฐานคุณภาพแหล่งน้ำโดยภาพรวม พบว่าอยู่ต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดสำหรับปัญหาน้ำเค็มเกิดการรุกตัวของน้ำเค็มขึ้นมาตามลำน้ำปราจีนบุรีจนถึงอำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี โดยเริ่มเกิดจากปากแม่น้ำบางปะกงจังหวัดฉะเชิงเทราถึงแม่น้ำปราจีนบุรีที่อำเภอเมืองปราจีนบุรีระยะทาง ๑๘๔ กิโลเมตร

การใช้ประโยชน์พื้นที่ที่ต้องมีกิจกรรมการใช้น้ำ

พื้นที่ทางการเกษตรของกลุ่มน้ำรวมทั้งสิ้น ๒.๗ ล้านไร่เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการชลประทาน ๑.๐ ล้านไร่โดยมีพื้นที่ชลประทานที่พัฒนาไปแล้ว ๐.๖๖ ล้านไร่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการพัฒนานอกพื้นที่ที่มีศักยภาพอย่างไรก็ตามยังมีพื้นที่เกษตรที่มีศักยภาพทางการชลประทานที่ยังไม่ได้พัฒนาอีก ๐.๗๖ ล้านไร่

สถานการณ์น้ำแล้งในพื้นที่ลุ่มน้ำ

พื้นที่ลุ่มน้ำปราจีนบุรีประสบปัญหาน้ำแล้งในช่วงฤดูแล้งบริเวณ อำเภอดอนจาน อำเภอสว่างวีรวัฒน์ และอำเภอสว่างวีรวัฒน์ จังหวัดสระแก้ว, อำเภอนาดี อำเภอประจันตคาม และอำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี ทั้งนี้จากข้อมูลของกรมพัฒนาที่ดินกำหนดพื้นที่เสี่ยงน้ำแล้ง ดังนี้ ไม่มีพื้นที่เสี่ยงน้ำแล้งซ้ำซากระดับสูง (> ๖ ครั้ง/๑๐ ปี) ระดับปานกลาง (๔-๕ ครั้ง/๑๐ ปี) จำนวน ๒๓๒,๗๖๔ ไร่ (๓.๘๕% ของกลุ่มน้ำ) คิดเป็นมูลค่าความเสียหายตั้งแต่ปี ๒๕๔๕-๒๕๕๕ จำนวน ๑,๑๒๘ ล้านบาท

ปัญหาการขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภค

ปัญหาการขาดแคลนน้ำดื่มในลุ่มน้ำปราจีนบุรีมีมากพอสมควรโดยมีปัญหาน้ำขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภคซ้ำซาก (จากฐานข้อมูล กชช. 2ค) โดยมีหมู่บ้านที่ไม่มีระบบประปาซ้ำซากจำนวน ๓๑ หมู่บ้าน และหมู่บ้านที่มีเรื่องร้องเรียนเรื่องไม่มีระบบประปาเมื่อปี ๒๕๕๖ จำนวน ๑๑๖ หมู่บ้าน จากหมู่บ้านทั้งหมด ๑,๐๙๓ แห่งหรือคิดเป็นร้อยละ ๑๑ ของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมดในลุ่มน้ำปราจีนบุรี

ข. ลุ่มน้ำโดนเลสาบ

ลุ่มน้ำโดนเลสาบ : เป็นลุ่มน้ำลำดับที่ ๑๗ ของประเทศไทยมีพื้นที่ลุ่มน้ำ ๒.๕๕ ล้านไร่ครอบคลุม ๒ จังหวัด ได้แก่ สระแก้วและจันทบุรี ประกอบด้วย ๓ ลุ่มน้ำย่อย ได้แก่ ลุ่มน้ำโดนเลสาบตอนบน, ห้วยพรมโหด, และโดนเลสาบตอนล่างสภาพภูมิประเทศ: ลุ่มน้ำทอดตัวยาวจากทิศเหนือลงสู่ทิศใต้ลุ่มน้ำโดนเลสาบมีสภาพพื้นที่ตอนบนเป็นแนวเทือกเขาบรรทัดซึ่งกันเขตพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์และจังหวัดสระแก้วเป็นต้นกำเนิดของลำน้ำต่างๆหลายสายพื้นที่ในเขตอำเภอดอนจานส่วนใหญ่เป็นภูเขาและมีที่ราบริมลำน้ำสำหรับพื้นที่ตอนกลางของลุ่มน้ำซึ่งอยู่ในเขตอำเภออรัญประเทศและอำเภอดอนจานเป็นที่ราบโดยลาดเทลงจากทิศตะวันตกไปทิศตะวันออกส่วนในเขตอำเภอดอนจานจะเป็นที่ราบสูงและมีภูเขาซึ่งเป็นต้นกำเนิดของคลองน้ำใสพื้นที่ทางตอนใต้ในเขตอำเภอโป่งน้ำร้อนมีสภาพเป็นภูเขาสูงมีเทือกเขาสอยดาวเป็นพื้นที่ป่าต้นน้ำของคลองพระพุทธรูปและคลองโป่งน้ำร้อนเนื่องจากสภาพพื้นที่มีความลาดเทจากทิศตะวันตกไปสู่ทิศตะวันออกน้ำจากลำน้ำสายต่างๆ จึงไหลออกไปสู่ประเทศกัมพูชา และ ลงทะเลสาบเขมร

แหล่งน้ำต้นทุน

ความจุของแหล่งเก็บกักน้ำแยกตามขนาดโครงการ (ล้านลบ. ม.)

โครงการพัฒนาแหล่งน้ำ

ในปัจจุบันของกลุ่มน้ำโตนเลสาบในกลุ่มน้ำโตนเลสาบไม่มีโครงการขนาดใหญ่มีโครงการขนาดกลางจำนวน ๓ แห่งและขนาดเล็ก ๒๑๖ แห่งแหล่งเก็บกักน้ำความจุรวมทั้งสิ้น ๑๔๕ ล้านลูกบาศก์เมตรนอกจากนี้ต้นทุนของกลุ่มน้ำยังมีบ่อบาดาลทั้งสิ้น ๑,๘๗๗ แห่ง คิดเป็นปริมาณน้ำที่สูบจากบ่อบาดาล ๒๖ ล้านลูกบาศก์เมตร

สภาพการใช้ประโยชน์พื้นที่เกษตร

สภาพการใช้ประโยชน์พื้นที่ที่ต้องมีกิจกรรมการใช้น้ำ: พื้นที่ทางการเกษตรของกลุ่มน้ำรวมทั้งสิ้น ๑.๔๐ ล้านไร่เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการชลประทาน ๐.๒๖ ล้านไร่โดยมีพื้นที่ชลประทานที่พัฒนาไปแล้ว ๐.๑ ล้านไร่ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพอย่างไรก็ตามยังเหลือพื้นที่เกษตรที่มีศักยภาพทางการชลประทานที่ยังไม่ได้พัฒนาอีกราว ๐.๒๒ ล้านไร่

สถานการณ์ขาดแคลนน้ำ

สถานการณ์น้ำแล้งพื้นที่กลุ่มน้ำโตนเลสาบ ประสบปัญหาขาดแคลนน้ำในช่วงฤดูแล้งบริเวณอำเภอตาพระยา กิ่งอำเภอโคกสูง อำเภอวัฒนานคร อำเภออรัญประเทศ อำเภอลองหาด จังหวัดสระแก้ว ทั้งนี้จากข้อมูลของกรมพัฒนาที่ดิน กำหนดพื้นที่เสี่ยงภัยแล้ง ดังนี้มีพื้นที่เสี่ยงภัยแล้งซ้ำซากระดับสูง (๒๖/๑๐ ครั้ง /๑๐ ปี) จำนวน ๖๘๙ (๐.๐๒ % ของกลุ่มน้ำ) ระดับปานกลาง (๔-๕ ครั้ง /๑๐ ปี) จำนวน ๕๐๐,๖๖๗ ไร่ (๑๙.๖ % ของกลุ่มน้ำ) คิดเป็นมูลค่าความเสียหายตั้งแต่ปี ๒๕๔๕-๒๕๕๕

ปัญหาการขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภค

ปัญหาการขาดแคลนน้ำดื่มในกลุ่มน้ำโตนเลสาบมีไม่มากนักโดยมีปัญหาขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภคซ้ำซากหรือมีเรื่องร้องเรียนไม่มีระบบประปา (จากฐานข้อมูล กชข. ๒ค) ทั้งสิ้น ๓ หมู่บ้านจากหมู่บ้านทั้งหมด ๓๗๒ แห่งหรือเพียงร้อยละ ๑ ของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมดในกลุ่มน้ำโตนเลสาบ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๑. งานวิจัยภายในประเทศ

วิภารัตน์ กอพยัคฆินทร์ ได้ศึกษาเรื่อง^{๓๖} การประเมินประสิทธิภาพ การบริหารงานของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมิน ประสิทธิภาพ การทำงาน

^{๓๖}วิภารัตน์ กอพยัคฆินทร์, การประเมินประสิทธิภาพการบริหารงานของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด. ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบาย สาธารณะ, วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ

ของหัวหน้าสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ศึกษาปัญหาอุปสรรคและ ข้อเสนอแนะด้านการบริหารจัดการ ที่มีต่อการปฏิบัติงานของหัวหน้าสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด โดยการศึกษาคุณลักษณะ การปฏิบัติงาน ความสามารถด้านความรู้ความคิด ความสามารถทางกระบวนการปฏิบัติ คุณลักษณะทางจิตใจ ด้านความเป็นผู้นำ ด้านการปฏิบัติงาน ปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะ ระบบมาตรฐานสากล (P.S.O.) กลุ่มประชากรประกอบด้วย เจ้าคณะจังหวัด ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัด ผู้ว่าราชการจังหวัด หัวหน้าสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด นักวิชาการ วัฒนธรรม รวมทั้งหมด ๑,๗๙๘ รูป/ คน เครื่องมือที่ใช้ในการ เก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ผลการวิจัยพบว่า ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ แบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง ๔๑-๕๐ ปี วุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรีตำแหน่ง นักวิชาการวัฒนธรรม คุณลักษณะในการทำงาน ความสามารถ ด้านความรู้ความคิด ความสามารถทาง กระบวนการปฏิบัติ คุณลักษณะทางจิตใจ ด้านความเป็นผู้นำ ตามความคิดเห็นของผู้ว่าราชการจังหวัด หัวหน้าสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดและตามความคิดเห็นของ เจ้าคณะจังหวัด ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดนักวิชาการ วัฒนธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการปฏิบัติงานตามความคิดเห็นของนักวิชาการวัฒนธรรม โดยรวมอยู่ในระดับน้อยปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะตามความคิดเห็นของนักวิชาการวัฒนธรรม หัวหน้าสำนักงานวัฒนธรรม จังหวัด พบว่า เป็นปัญหาอุปสรรคลำดับแรกคือ การนำนโยบายไปสู่การ ปฏิบัติ การจัดบุคลากร อานาจอหน้าที่ การจัดองค์การ การสั่งการ

สุภัทรมาศ จรรย์เวชชพัฒนา ได้ศึกษาเรื่อง^{๓๗} “การบริหารการจัดการของ เทศบาล ตามหลักธรรมาภิบาล : ศึกษากรณีเทศบาลตำบลบ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง” ผลการศึกษาพบว่า ในการบริหารการจัดการของเทศบาลตำบลบ้านฉางตามหลักธรรมาภิบาลเทศบาล ตำบลบ้านฉาง ได้จัดทำโครงการตามนโยบายและเทศบัญญัติในด้านต่าง ๆ และรับฟังความคิดเห็น และข้อเสนอแนะจากประชาชนเพื่อหาจุดยืนและแนวทางร่วมกัน พบว่า ยังประสบปัญหาในเรื่อง โครงสร้างพื้นฐานการทำงานในเทศบาลยังไม่เป็นระบบ โดยพนักงานส่วนหนึ่งยังคงยึดติดกับ ระบบงานแบบเก่าไม่ยอมรับระเบียบกฎเกณฑ์ใหม่ ๆ ทางด้านกระบวนการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ ในการบริหารเทศบาลตำบลบ้านฉาง พบว่า เทศบาลตำบลบ้านฉางมีความเสมอภาคและกระจาย การพัฒนาอย่างทั่วถึงไม่มีการเลือกปฏิบัติและได้จัดตั้งคณะกรรมการชุมชนร่วมกันจัดทำแผนพัฒนา และ ในเรื่องของการจัดซื้อจัดจ้าง กระบวนการต่าง ๆ ส่วนใหญ่มีความเปิดเผยตรงไปตรงมา พบว่า

มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๗, บทคัดย่อ.

^{๓๗}สุภัทรมาศ จรรย์เวชชพัฒนา. การบริหารจัดการเทศบาลตามหลักธรรมาภิบาล :

กรณีศึกษา เทศบาลตำบลบ้านฉาง. **ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาวิชานโยบาย สาธารณะ, (วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๗, บทคัดย่อ.

มีปัญหาในเรื่องของคณะกรรมการชุมชนที่ได้รับการแต่งตั้งเข้ามานั้นบางคนไม่เห็นแก่ประโยชน์ของชุมชน แต่เข้ามาเพื่อหาผลประโยชน์ให้กับตนเอง

ขันติรักษ์ ตันติเฉลิม ได้วิจัยเรื่อง^{๓๘} ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานบรรเทาสาธารณภัยของข้าราชการสำนักโยธาธิการกลาโหม ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัย ทั้ง ๖ ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ความเข้าใจ ด้านขั้นตอนและการปฏิบัติ ด้านบทบาทในการปฏิบัติงาน ของหน่วย ด้านระเบียบปฏิบัติ ด้านการจัดองค์กรและด้านยุทธวิธี และงบประมาณ มีผลต่อ ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานบรรเทาสาธารณภัยของข้าราชการสำนักโยธาธิการกลาโหมในระดับต่ำ บุคลากรที่มีเพศ ระดับชั้นยศ อายุราชการและประสบการณ์ในการบรรเทาสาธารณภัยแตกต่างกัน มีปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานบรรเทาสาธารณภัยไม่แตกต่างกัน ส่วนบุคลากรที่มี ระดับการศึกษา ต่างกัน มีปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานบรรเทาสาธารณภัย แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๕

สัจจา บรรจงศิริ และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง^{๓๙} “แนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบมีส่วนร่วม : กรณีศึกษาพื้นที่ลุ่มน้ำยม” พบว่า ๑) กระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบมีส่วนร่วม ด้านสถานะแวดล้อมที่ เอื้ออำนวย ได้แก่ (๑) กฎหมายที่เกี่ยวข้องยังไม่เหมาะสม มีหลายหน่วยงานที่ทำหน้าที่กำกับดูแลและบังคับใช้ ส่วนประชาชน มีความรู้และความตื่นตัวเกี่ยวกับกฎหมายและสิทธิเกี่ยวกับน้ำมากขึ้น (๒) ยุทธศาสตร์ของลุ่มน้ำ มาจากการรวบรวมแผนงานจาก ภาคส่วนต่างๆของส่วนประสานและบริหารจัดการลุ่มน้ำยม และยุทธศาสตร์ยังมีช่องว่าง (๓) การสนับสนุนของภาคส่วนต่างๆต่อ ภาคประชาชนมีอย่างต่อเนื่อง ด้านบทบาท/ภาระหน้าที่ขององค์กร/สถาบัน มีองค์กรหลายระดับตั้งแต่ องค์กรระหว่างประเทศ องค์กรระดับประเทศ องค์กรระดับลุ่มน้ำ องค์กรระดับจังหวัด และองค์กรระดับท้องถิ่น ที่เข้ามาเสริมสร้างและพัฒนาสมรรถนะ ในการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ด้านเครื่องมือการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ที่พบ ได้แก่ (๑) การประเมินทรัพยากรน้ำ (๒) แผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (๓) การบริหารจัดการอุปสงค์และอุปทาน (๔) เครื่องมือ สำหรับเปลี่ยนแปลงทางสังคม (๕) การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง (๖) เครื่องมือกำกับดูแล ขอบเขตการจัดสรรน้ำและข้อกำหนดการ ใช้น้ำของชุมชน (๗) เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ (๘) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ๒) การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบมีส่วนร่วม พบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำตั้งแต่ระดับชุมชนจนถึงระดับ

^{๓๘}ขันติรักษ์ ตันติเฉลิม. ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานบรรเทาสาธารณภัยของข้าราชการสำนักโยธาธิการกลาโหม. **ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาวิชาการบริหารทั่วไป, (วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๙), บทคัดย่อ.

^{๓๙}สัจจา บรรจงศิริ และคณะ , **แนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบมีส่วนร่วม : กรณีศึกษาพื้นที่ลุ่มน้ำยม**, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๖๑.

องค์กรรัฐ ๓) ปัจจัยความสำเร็จและกลไก สำคัญในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ แบบมีส่วนร่วม มีดังนี้ (๑) ปัจจัยความสำเร็จในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบมีส่วนร่วม มี ๒ ปัจจัย คือ ปัจจัยภายใน ได้แก่ ปัจจัยด้านสมาชิกกลุ่ม/องค์กร ด้านแกนนำ ด้านกิจกรรมของกลุ่ม และด้าน กฎระเบียบของกลุ่ม ปัจจัยภายนอก ได้แก่ การส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดภาวะแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วม การปรับปรุง/ปฏิรูปองค์กรและระเบียบขององค์กรต่างๆ การเสริมสร้างและพัฒนาสมรรถนะองค์กรและความรู้ความสามารถของ กลุ่ม การบริหารระบบการจัดการสารสนเทศ และการแลกเปลี่ยนแบ่งปันข้อมูลข่าวสารความรู้ และการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง (๒) กลไกสำคัญในการเชื่อมโยงการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบมีส่วนร่วมจากระดับล่างสู่ระดับสูงขึ้นไป พบว่าในการเชื่อมโยงการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจำเป็นต้องมีการสร้างกลไกในการเชื่อมโยงในทุกระดับ ตั้งแต่ ระดับหมู่บ้าน เครือข่าย ลุ่มน้ำสาขา และระดับประเทศ โดยกลุ่มหรือชุมชนต้องมีแผนงาน มีการสื่อสารแผนเพื่อบรรจุแผนลงในแผนของ หน่วยงาน และมีกลไกการเชื่อมโยงที่หลากหลาย ๔) แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำใน ระดับท้องถิ่นสู่ระดับสูงขึ้นไป พบว่ามี ๒ แนวทางคือ (๑) แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในระดับกลุ่มและระหว่างกลุ่มชาวบ้าน โดยสร้างความตระหนัก ร่วมกันจัดทำแผน มีคณะทำงานร่วม จัดกิจกรรมร่วม แลกเปลี่ยนผู้รู้ และทรัพยากร การให้ กำลังใจซึ่งกันละกัน และการเชื่อมโยงกิจกรรมกับกลุ่มกิจกรรมอื่นๆในชุมชน (๒) แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในระดับ องค์กรลุ่มน้ำ โดยมีการกำหนดเป้าหมาย ทิศทางแผนงาน จัดตั้งกลไกคณะทำงานร่วม มีความชัดเจนในบทบาทภารกิจ จัด กิจกรรมสม่ำเสมอ ออกแบบการเชื่อมโยง ข้อมูล สื่อสารประชาสัมพันธ์ สนับสนุนหน่วยเชื่อมโยงให้สามารถทำงานได้ จัดระบบ ติดตามประเมินผลโครงการต่างๆแบบมีส่วนร่วม และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในโครงการจัดการน้ำของรัฐ

๒. งานวิจัยต่างประเทศ

อีวาน (Evan) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานกรณีศึกษา “โรงเรียนมัธยมศึกษา” ผลการศึกษาพบว่า “การนำระบบบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานนั้น จะช่วยพัฒนาโรงเรียนในทางบวก หากการดำเนินการ ดำเนินไปตามกระบวนการที่ทุกฝ่ายเข้าใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะต้องคำนึงถึงวัฒนธรรมและความเชื่อของคนในองค์กรนั้นด้วย”^{๔๐}

โกลด์ (Gold) ได้ศึกษาเรื่อง การเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาระดับโรงเรียนมัธยมศึกษา “โดยเน้นการให้ความร่วมมือระหว่างชุมชน ผู้ปกครอง และนักการศึกษา ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษาในรัฐฟิลาเดลเฟีย ผลการศึกษาพบว่า “การจัดการของชุมชนเป็นสื่อกลางระหว่างผู้ปกครอง ครอบครัวกับโรงเรียน เพื่อเป้าหมายในการเสริมสร้างการอ่านออกเขียนได้ และการเรียนรู้

^{๔๐}อีวาน (Evan), “School Councils : The Reality and Dream”, **Dissertation**

ให้สอดคล้องกับชุมชน ทำให้ผู้ปกครองได้รับความรู้เกี่ยวกับชุมชน ดังนั้นการสร้างหุ้นส่วนและความร่วมมือระหว่างผู้ปกครอง นักการศึกษา ทำให้เกิดทรัพยากรที่มีคุณค่าทั้งในด้านสังคมและวัฒนธรรมให้แก่โรงเรียน^{๔๑}

ฟลอเรส (Flores) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของครูในโรงเรียนที่มีการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน และการรับรู้ของครูเกี่ยวกับผลกระทบของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานที่มีต่อการพัฒนาโรงเรียน ผลการศึกษาพบว่า “ครูและครูใหญ่เชื่อว่า การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานจะส่งผลดีต่อโรงเรียน วิธีการศึกษาที่สองเลือกครูใหญ่ ๒ คนจากโรงเรียนที่มีครูให้ความร่วมมือมากที่สุดและเลือกครูใหญ่อีก ๒ คนจากโรงเรียนที่มีครูให้ความร่วมมือน้อยที่สุดมาให้สัมภาษณ์ผลการศึกษาพบว่า ๑. ครูใหญ่มีความเห็นสนับสนุนข้อค้นพบจากการสำรวจความคิดเห็นตามวิธีแรกความร่วมมือของครูในโรงเรียนประถมศึกษาสูงกว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนกลาง (Middle School) และ ๓. ครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนกลางให้ความร่วมมือมากกว่าโรงเรียนประถมศึกษาเพราะเชื่อว่าด้วยการให้สิทธิแก่นักเรียนจะทำให้โรงเรียนปรับปรุงตนเองจนแข่งขันกับที่อื่นได้ข้อเสนอที่สอง ให้โรงเรียนบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานโดยมุ่งเน้นรับฟังเสียงจากผู้ปกครองครูและนักเรียนในการบริหารโรงเรียนโดยให้มีคณะกรรมการบริหารโรงเรียนทำหน้าที่กำหนดความต้องการทางการศึกษาทรัพยากรและการพัฒนาโรงเรียนการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษากรณีศึกษาโรงเรียนทางเลือกเป็นโรงเรียนใน Minnesota ส่วนโรงเรียนที่บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานใน Baltimore City ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนทั้งสองแบบพบว่า ต่างประสบความล้มเหลวโดยสิ้นเชิงเหตุที่ทำให้โรงเรียนที่บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานไม่สามารถยกระดับผลการเรียนได้เพราะ ๑. โรงเรียนให้เวลาสนใจด้านอื่นๆโดยแทบไม่ได้ให้เวลากับเรื่องการเรียนการสอนปรัชญาการศึกษาและหน้าที่ของโรงเรียนที่ต้องมีการพัฒนาเศรษฐกิจและการจ้างงาน ๒. การปฏิรูปการศึกษาไม่ได้มุ่งที่จะปรับปรุงคุณภาพการศึกษาอย่างแท้จริงหากแต่เป็นการพยายามของผู้อยู่นอกวงการศึกษาที่ต้องการลดทอนอำนาจของหน่วยงานบริหารการศึกษาแบบเดิมให้อ่อนแอลงเท่านั้นเอง”^{๔๒}

คินแคด (Kinkade) ได้ศึกษาเรื่อง “การบริหารโรงเรียนโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานโดยมุ่งสนใจปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการตัดสินใจด้านการเรียนการสอนของคณะกรรมการโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษา “ปัจจัยที่ศึกษา ได้แก่ ๑. หน่วยงานที่ใช้อำนาจตัดสินใจ ๒. ความรับผิดชอบการสนับสนุนของหน่วยงานกลาง ๔. นโยบายของเขตพื้นที่และการปฏิบัติตามนโยบาย ๕. ระเบียบด้านการศึกษาของรัฐและ ๖. ภาวะผู้นำของครูใหญ่ ผลการวิจัยพบว่า ๑. การร่วมกันตัดสินใจมีประสิทธิผลเมื่อคณะกรรมการโรงเรียนมีอำนาจในการกำหนดนโยบายเอง ๒. ภาวะผู้นำแบบร่วมมือ (Collaborative Leadership Style) ของครูใหญ่มีความสำคัญต่อโปรแกรมการบริหารโรงเรียนโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ๓. บทบาทของผู้ตรวจการศึกษายังมีความสำคัญต่อกระบวนการตัดสินใจของคณะกรรมการโรงเรียน ๔. ผู้บริหารมีประสิทธิภาพ ๕. หน่วยงานกลางต้องถือว่าคณะกรรมการโรงเรียนมีความ

^{๔๑}โกลด์ (Gold), *The Human Side of Enterprise*. (New York McGraw-Hi Book, 2000, pp.295

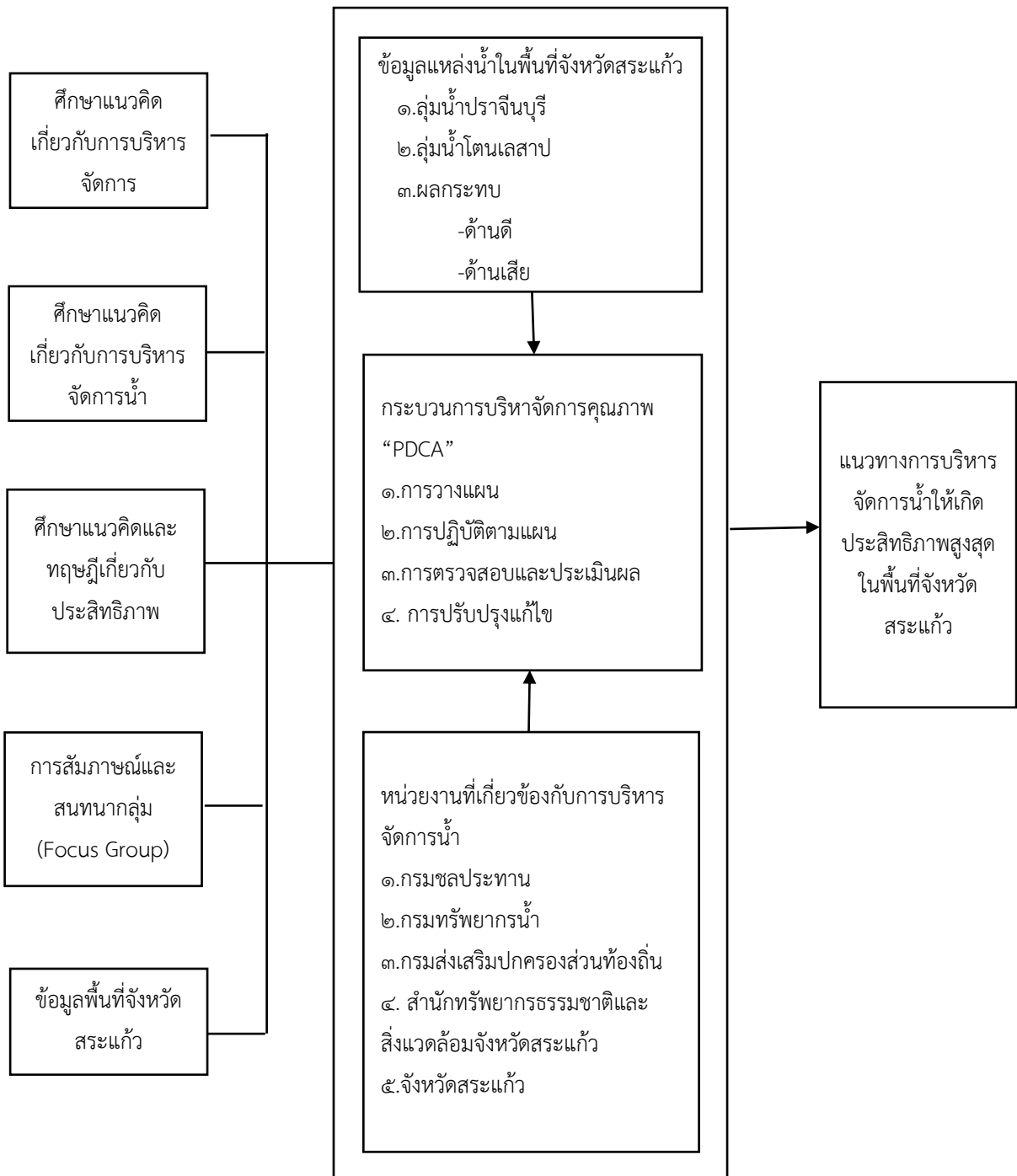
^{๔๒}ฟ ล อ เร ส (Flores), *A Student of Teachers Involvement on School-based Management*, Dissertation Abstract Item, 12 (3) 43-48; May, 1994, pp 260.

รับผิดชอบและสามารถตรวจสอบได้ตัดสินใจของคณะกรรมการโรงเรียนในประเด็นที่นักเรียนอาจได้รับเป็นประโยชน์สูงสุดการศึกษารายกรณีนี้ชี้ให้เห็นว่า การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานเป็นการริเริ่มที่ซับซ้อน และต้องการความร่วมมือจากทุก ๆ ฝ่ายนับตั้งแต่การวางแผนไปจนถึงขั้นพัฒนานอกจากนี้ก่อนที่จะนำการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานมาใช้ควรมีการศึกษานโยบายและการปฏิบัติของเขตพื้นที่อย่างจริงจังทั้งนี้เพื่อประเมินว่าหลักการของการบริหารรูปแบบนี้สอดคล้องกับนโยบายและการปฏิบัติหรือไม่หากไม่สอดคล้องก็ควรทบทวนการนำการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานมาใช้หรือมิฉะนั้นก็ต้องปรับเปลี่ยนนโยบาย^{๔๓}

^{๔๓}คินเคด (Kinkade), Factors That Affect a School-based Management Team's Ability to Make and Implement Teaching and Learning Decision, **Doctoral Dissertation Harvard**, (USA.: Harvard University, 1996), (Abstract).

กรอบแนวคิดการวิจัย

แผนภาพที่ ๒-๗ กรอบแนวคิดการวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) ผู้บริหารจัดการน้ำ, นักวิชาการ, ผู้ทรงคุณวุฒิ, กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ และผู้นำชุมชน มีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

1. ขั้นตอนการวิจัย
2. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลหลัก
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล และ
5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว” ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบที่ใช้ในการวิจัยเป็นการวิจัยและพัฒนา (Research Development) และใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยกำหนดขั้นตอนการวิจัยทั้งหมด ๓ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ ศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว มี ๒ ขั้นตอน

๑) ศึกษาจากเอกสาร และ ๒) ศึกษาจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดสระแก้วของผู้บริหารและเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ, ผู้ทรงคุณวุฒิ, นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญพิเศษ และผู้นำชุมชนในพื้นที่เกิดปัญหาน้ำท่วมน้ำแล้ง

๑.ศึกษาจากเอกสาร

วิธีดำเนินการวิจัย : ศึกษาจากเอกสารเกี่ยวกับความหมาย ประเภท องค์ประกอบ กระบวนการของการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และศึกษาข้อมูลจังหวัดสระแก้ว

แหล่งข้อมูล : หนังสือ ตำรา วารสาร บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เว็บไซต์ และข้อมูลสารสนเทศ

เครื่องมือ : แบบการศึกษาเอกสาร (Document Study)

การวิเคราะห์ข้อมูล : การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลลัพธ์ที่ได้ : สภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว

๒.ศึกษาจากการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว

แหล่งข้อมูล : ผู้บริหารเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ, ผู้ทรงคุณวุฒิ, นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญพิเศษ และผู้นำชุมชน จำนวน ๑๕ คน โดยการเลือกแบบเจาะจงและกำหนดเกณฑ์ในการเลือก

เครื่องมือ : แบบสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล : วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลลัพธ์ที่ได้ : สภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว

ขั้นตอนที่ ๒ ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว โดยการยกร่างแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว

แหล่งข้อมูล : ผลลัพธ์จากวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ ผู้บริหารเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ, ผู้ทรงคุณวุฒิ, นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญพิเศษ และผู้นำชุมชน จำนวน ๑๕ คน โดยการเลือกแบบเจาะจงและกำหนดเกณฑ์ในการเลือก

เครื่องมือ : แบบการศึกษาเอกสาร (Document Study)

การวิเคราะห์ข้อมูล : วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลลัพธ์ที่ได้ : แนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว (ฉบับร่างที่ ๑)

๒. ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว โดยการสัมภาษณ์ของผู้บริหารเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว

แหล่งข้อมูล : ผลลัพธ์จากวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ และข้อเสนอแนะจากการสัมภาษณ์ของผู้บริหารเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ, ผู้ทรงคุณวุฒิ, นักวิชาการ, ผู้เชี่ยวชาญพิเศษ และผู้นำชุมชน จำนวน ๑๕ คน โดยการเลือกแบบเจาะจงและกำหนดเกณฑ์ในการเลือก

เครื่องมือ : แบบสัมภาษณ์ที่ได้จากแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว

การวิเคราะห์ข้อมูล : วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลลัพธ์ที่ได้ : แนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว (ฉบับร่างที่ ๒)

ขั้นตอนที่ ๓ การนำเสนอแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว โดยการปรับปรุงแก้ไขและนำเสนอ ดังนี้

แหล่งข้อมูล : ๑) อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ๒) อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ๓) ผู้วิจัย

เครื่องมือ : แบบการศึกษาเอกสาร (Document Study)

การวิเคราะห์ข้อมูล : วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลลัพธ์ที่ได้ : แนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว (ฉบับสมบูรณ์)

ประชากร กลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants)

ผู้ให้ข้อมูลหลักการวิจัยแบบการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้กำหนดคัดเลือกการสัมภาษณ์แบบเจาะจงและเกณฑ์การเลือก คือ ผู้บริหารเกี่ยวกับการ

บริหารจัดการน้ำ,ผู้ทรงคุณวุฒิ, นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญพิเศษ และผู้นำชุมชน จำนวน ๑๕ คน โดยแบ่งกลุ่มเป็น ๓ กลุ่มย่อย กลุ่มละ ๕ คน ดังนี้

๑. กลุ่มที่ ๑ : กลุ่มผู้บริหารจัดการ จำนวน ๕ คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจงและเกณฑ์การเลือก คือ ๑) เป็นผู้บริหาร ๒) มีประสบการณ์ และ ๓) มีผลงานเป็นที่แจ้งประจักษ์

๒. กลุ่มที่ ๒ : กลุ่มผู้บริหารท้องถิ่น/ท้องถิ่น จำนวน ๕ คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจงและเกณฑ์การเลือก คือ ๑) เป็นผู้บริหารท้องถิ่น/ท้องถิ่น ๒) มีประสบการณ์ และ ๓) มีผลงานเป็นที่แจ้งประจักษ์

๓. กลุ่มที่ ๓ : กลุ่มผู้นำชุมชน/ผู้ที่ได้รับผลกระทบ จำนวน ๕ คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจงและเกณฑ์การเลือก คือ ๑) เป็นผู้นำชุมชน ๒) ประชาชนผู้ที่ได้รับผลกระทบอย่างต่อเนื่อง และ ๓) ปราชญ์ชาวบ้าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัย ได้กำหนดขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัย ได้ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำแนวคิดทฤษฎีมาสร้างเครื่องมือในการเก็บข้อมูลภาคสนาม ดังนี้

๑. เครื่องมือการวิจัยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยจะใช้แบบการสัมภาษณ์โดยคัดเลือกแบบเจาะจงในการเก็บข้อมูลจากผู้บริหารเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ, ผู้ทรงคุณวุฒิ, นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญพิเศษ และผู้นำชุมชน จำนวน ๑๕ คน ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นไว้เป็นแนวคำถามการวิจัย ได้แก่ ๑) สภาพปัญหาทางการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ในปัจจุบันเป็นอย่างไร และ ๒) แนวทางทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ควรเป็นอย่างไร

๒. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือการวิจัยแบบการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัย จะใช้แบบการสัมภาษณ์โดยคัดเลือกแบบเจาะจงในการเก็บข้อมูลจากผู้บริหารเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ, ผู้ทรงคุณวุฒิ, นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญพิเศษ และผู้นำชุมชน จำนวน ๑๕ คน ซึ่งผู้วิจัย ได้กำหนดประเด็นไว้เป็นแนวคำถามการวิจัย ได้แก่ ๑) สภาพปัญหาทางการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ในปัจจุบันเป็นอย่างไร และ ๒) แนวทางทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ควรเป็นอย่างไร ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นแบบสัมภาษณ์แบบปลายเปิด โดยแบ่งออกเป็น ๒ ตอน ดังนี้ ตอนที่ ๑ เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ ๒ เป็นคำถามเกี่ยวกับแนวทางทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว

ซึ่งการสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยผู้วิจัย ได้ดำเนินการสร้างขึ้นมาจากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้

๑. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด จากเอกสาร และผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๒. สร้างเครื่องมือ จากกรอบเนื้อหาและประเด็นในคำจำกัดความของนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย กำหนดกรอบประเด็นที่ใช้ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยสำหรับแบบสัมภาษณ์
๓. ผู้วิจัย กำหนดแบบสัมภาษณ์โดยการนำผลจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด จากเอกสาร และผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องนำมาสร้างเป็นเครื่องมือการวิจัย แบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก
๔. ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือการวิจัย จัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์ แล้วนำไปใช้จริง เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัย ได้ศึกษาเอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ เพื่อรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นก่อนลงพื้นที่ ข้อมูลที่สำคัญในขั้นนี้ คือ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยเกี่ยวกับ “การบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว” ดังนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) ได้แก่ ผู้บริหารเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ, ผู้ทรงคุณวุฒิ, นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญพิเศษ และผู้นำชุมชน จำนวน ๑๕ คน โดยจะผู้วิจัย ใช้การสัมภาษณ์เจาะลึกแบบที่ไม่มีโครงสร้าง มีขั้นตอน ดังนี้

๑. ผู้วิจัย ทำหนังสือถึงผู้บริหารเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ, ผู้ทรงคุณวุฒิ, นักวิชาการ, ผู้เชี่ยวชาญพิเศษ และผู้นำชุมชน เพื่อขอการสัมภาษณ์
๒. ผู้วิจัยส่งแบบสัมภาษณ์และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ไปมอบให้ผู้ให้ข้อมูลหลัก ด้วยตนเองพร้อมกับส่งบริบทเนื้อหาต่างๆ ที่ใช้ในการสัมภาษณ์ล่วงหน้า และผู้ให้ข้อมูลหลัก จะกำหนดวัน เวลา และสถานที่ ในการสัมภาษณ์
๓. เก็บรวบรวมด้วยแบบสัมภาษณ์ และในขณะการสัมภาษณ์ ผู้วิจัย จะขออนุญาตจาก ผู้ทรงคุณวุฒิใช้เครื่องบันทึกเสียง และกล้องบันทึกภาพนิ่ง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดังนี้ การวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จาก

การสัมภาษณ์โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสรุปประเด็นสำคัญ เพื่อร่างแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว โดยวิธีการดังนี้

๑. นำข้อมูลทั้งที่เก็บรวบรวมได้จากเอกสาร และข้อมูลภาคสนามที่รวบรวมได้จากการสำรวจเบื้องต้น การสังเกต การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม มาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ ซึ่งในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ผู้ศึกษาวิจัยใช้วิธีตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลใช้วิธี Investigator Triangulation โดยการนำข้อมูลไปให้ผู้ให้ข้อมูลอ่าน หรือกลับไปสอบถามผู้ให้ข้อมูลซ้ำอีก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริง และใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Methodological Triangulation) ของ Denizen (1970) คือ การแสวงหาความเชื่อถือได้ของข้อมูลจากแหล่งที่แตกต่างกัน คือ^๑

๑.๑ การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) คือ การพิสูจน์ว่าข้อมูล ผู้ศึกษาที่วิจัยได้มานั้น ถูกต้องหรือไม่ วิธีตรวจสอบคือการสอบแหล่งของข้อมูลแหล่งที่มา ที่จะพิจารณาในการตรวจสอบ ได้แก่ แหล่งเวลา หมายถึง ถ้าข้อมูลต่างเวลากันจะเหมือนกันหรือไม่ แหล่งสถานที่ หมายถึง ถ้าข้อมูลต่างสถานที่กันจะเหมือนกันหรือไม่และแหล่งบุคคล หมายถึง ถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไป ข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่

๑.๒ การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้ศึกษาวิจัย (Investigator Triangulation) คือ การตรวจสอบว่า ผู้ศึกษาวิจัยแต่ละคนจะได้ข้อมูลต่างกันอย่างใด โดยเปลี่ยนตัวผู้สังเกตแทนที่จะใช้ผู้ศึกษาวิจัยคนเดียวกันสังเกตตลอด

๑.๓ การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) คือ การตรวจสอบว่า ถ้าผู้ศึกษาวิจัยใช้แนวคิดทฤษฎีที่ต่างไปจากเดิม จะให้การตีความข้อมูลแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด

๑.๔ การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) คือ การใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลที่แตกต่างกัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน

๒. การวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพผู้วิจัย ได้เลือกเทคนิคการวิเคราะห์แบบ TAC^๒ ซึ่งเป็นการจำแนกข้อมูลการจัดระบบข้อมูล การสรุปแบบอุปนัย และการวิเคราะห์หาเหตุและผลที่เกิดขึ้น ดังนี้

๒.๑ การจำแนกและจัดระบบข้อมูล (Typology and Taxonomy) เป็นการนำข้อมูลที่ได้นำมาจำแนกและจัดหมวดหมู่ออกให้เป็นระบบ เช่น ข้อมูลหมวดสภาพปัญหา ข้อมูลหมวดแนวทางการบริหารจัดการน้ำ และข้อมูลหมวดข้อเสนอแนะ

^๑ สุภางค์ จันทวานิช, การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า, ๒๕๔๗, หน้า ๑๒๙-๑๓๐.

^๒ เทพศักดิ์ บุญรัตน์, การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ, (สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ม.ป.ป.)

๒.๒ การวิเคราะห์สรุปอุปนัย (Analytic Induction) เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น มาวิเคราะห์เพื่อหาบทสรุปร่วมกันของเรื่องนั้น

๒.๓ การวิเคราะห์สาเหตุและผล (Cause and Effect Analysis) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ให้เห็นว่าจากผลมาจากเหตุ คือ วิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้น ย้อนกลับมาให้เห็นว่าเกิดมาจากเหตุปัจจัยใดบ้าง หรือวิเคราะห์เหตุไปหาผล คือ วิเคราะห์จากเหตุไปหาผล คือ วิเคราะห์ให้เห็นว่าเมื่อเหตุนี้เกิดขึ้น ได้นำไปสู่ผลที่เกิดขึ้นอะไรบ้าง

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว” เป็นงานวิจัยแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัย ได้ศึกษาเพื่อตอบคำถามการวิจัย ใน ๒ ประเด็น ได้แก่ ๑. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ๒) เพื่อนำเสนอแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว โดยผู้วิจัย ใช้เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบการสัมภาษณ์ โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เป็นผู้บริหาร เกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ, ผู้ทรงคุณวุฒิ, นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญพิเศษ และผู้นำชุมชนในพื้นที่ ที่เกิดอุทกภัย(น้ำท่วม)และภัยแล้ง(น้ำแล้ง) จำนวน ๑๕ คน

ผู้วิจัย ได้เก็บรวบรวมข้อมูลทำการวิเคราะห์และประมวลผลที่ได้รับจากแบบการสัมภาษณ์ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยเสนอผลการวิจัย ดังนี้

๔.๑ ผลการวิจัยเกี่ยวกับสภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว

๔.๒ ผลการวิจัยเกี่ยวกับการนำเสนอแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพ สูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว

ผลการวิจัยเกี่ยวกับสภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว

ผลการวิจัย เกี่ยวกับสภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน ดังนี้

๑. สภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดสระแก้วจากการสัมภาษณ์เจาะลึก ผู้ทรงคุณวุฒิ

ผลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิแบบเจาะลึก จำนวน ๑๕ คน เกี่ยวกับ ประเด็นสภาพปัญหาทั่วไปการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย ผู้บริหารเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ, ผู้ทรงคุณวุฒิ, นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญพิเศษ และผู้นำชุมชน ในพื้นที่ที่เกิดอุทกภัย (น้ำท่วม) และตกราดขาดแคลนน้ำ (น้ำแล้ง) ผลการสัมภาษณ์พบสภาพปัญหาทั่วไป จำนวน ๒๔ สภาพปัญหา ได้แก่ ๑) ขาดความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ๒) การขาดความเชื่อมโยง ของหน่วยงานที่เข้าร่วม

๓) การเก็บข้อมูลพื้นที่ที่ยังไม่บูรณาการ ๔) ขาดการตกลงใจในการประชุมปรับปรุงแก้ไขและไม่จริงจัง ๕) ขาดการบูรณาการวางแผนร่วมกัน ๖) การตรวจสอบ/ประเมินผลยังต่างหน่วยต่างทำ ๗) การวางแผนยังไม่ครอบคลุมชัดเจนไม่เป็นภาพรวมทั้งจังหวัด ๘) ไม่ได้ร่วมกันวางแผนอย่างจริงจังในระดับจังหวัด ๙) ไม่มีการประสานงานและบูรณาการกันเพื่อการตรวจสอบ/ประเมินผล ๑๐) ยังขาดข้อมูลการเชื่อมโยงน้ำ (Big Data) เพื่อการวางแผน ๑๑) การปฏิบัติตามแผนงานมีข้อจำกัดและโครงการซ้ำซ้อน ๑๒) ไม่ให้ความสำคัญของคณะทำงานในการตรวจสอบและภาคประชาชนไม่มีส่วนร่วม ๑๓) ยังขาดคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำระดับจังหวัด ๑๔) ขาดการบูรณาการปฏิบัติงานตามแผนร่วมกัน ๑๕) การวางแผนร่วมกันยังขาดเป้าหมายที่ชัดเจน(จากรัฐบาล) ๑๖) การปฏิบัติตามแผนยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เพราะหน่วยพิจารณาแต่งบประมาณของหน่วยงานตนเอง ๑๗) การร่วมกันปรับปรุงแผนงานยังขาดหน่วยงานแกนกลางหรือเจ้าภาพหลัก ๑๘) ยังขาดการวางแผนอย่างประสานสอดคล้องของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ๑๙) การปฏิบัติงานตามแผนยังขาดการเชื่อมโยงกัน ๒๐) ยังขาดแผนแม่บท (Master Plan) ในการวางแผนร่วมกัน ๒๑) ยังขาดข้อมูลแผนงาน/โครงการของหน่วยงานในการวางแผน ๒๒) การปฏิบัติงานตามแผนยังทำได้น้อยเพราะงบประมาณไม่เพียงพอ ๒๓) ไม่มีการจัดทำแผนงานระยะยาวร่วมกัน ๒๔) ขาดการบูรณาการปฏิบัติแผนระดับจังหวัด

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหมดเกี่ยวกับสภาพปัญหาทั่วไปการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว จำนวน ๒๔ ปัญหาและจะอธิบายไว้ ในส่วนสาระสำคัญ ซึ่งทางผู้วิจัยได้กำหนดจำแนกกลุ่มสภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ไว้จำนวน ๔ ด้านใหญ่ๆ ที่สอดคล้องกับการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่

ด้านที่ ๑ สภาพปัญหาทางการวางแผน (Plan) ประกอบด้วย ๑๐ ปัญหา ได้แก่

๑) ขาดความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ๒) ขาดการบูรณาการวางแผนร่วมกัน ๓) การวางแผนยังไม่ครอบคลุมชัดเจนไม่เป็นภาพรวมทั้งจังหวัด ๔) ไม่ได้ร่วมกันวางแผนอย่างจริงจังในระดับจังหวัด ๕) ยังขาดข้อมูลการเชื่อมโยงน้ำ (Big Data) เพื่อการวางแผน ๖) การวางแผนร่วมกันยังขาดเป้าหมายที่ชัดเจน(จากรัฐบาล) ๗) ยังขาดการวางแผนอย่างประสานสอดคล้องของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ๘) ยังขาดแผนแม่บท (Master Plan) ในการวางแผนร่วมกัน ๙) ยังขาดข้อมูลแผนงาน/โครงการของหน่วยงานในการวางแผน และ ๑๐) ไม่มีการจัดทำแผนงานระยะยาวร่วมกัน

ด้านที่ ๒ สภาพปัญหาทางการปฏิบัติตามแผน (Do) ประกอบด้วย ๗ ปัญหา ได้แก่

๑) การขาดความเชื่อมโยงของหน่วยงานที่เข้าร่วม ๒) การปฏิบัติตามแผนงานมีข้อจำกัดและโครงการซ้ำซ้อน ๓) ขาดการบูรณาการปฏิบัติงานตามแผนร่วมกัน ๔) การปฏิบัติตามแผนยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เพราะหน่วยพิจารณาแต่งบประมาณของหน่วยงานตนเอง ๕) การปฏิบัติงานตามแผนยังขาดการเชื่อมโยงกัน ๖) การปฏิบัติงานตามแผนยังทำได้น้อยเพราะงบประมาณไม่เพียงพอ และ ๗) ขาดการบูรณาการปฏิบัติแผนระดับจังหวัด

ด้านที่ ๓ สภาพปัญหาทางด้านการตรวจสอบและประเมินผล (Check) ประกอบด้วย ๔ ปัญหา ได้แก่ ๑) การเก็บข้อมูลพื้นที่ยังไม่บูรณาการ ๒) การตรวจสอบ/ประเมินผลยังต่างหน่วยต่างทำ ๓) ไม่มีการประสานงานและบูรณาการกันเพื่อการตรวจสอบ/ประเมินผล ๔) ไม่ให้ความสำคัญของคณะทำงานในการตรวจสอบและภาคประชาชนไม่มีส่วนร่วม

ด้านที่ ๔ สภาพปัญหาทางด้านการปรับปรุงแก้ไข (Act) ประกอบด้วย ๓ ปัญหา ได้แก่ ๑) ขาดการตกลงใจในการประชุมปรับปรุงแก้ไขและไม่จริงจัง ๒) ยังขาดคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำระดับจังหวัด และ ๓) การร่วมกันปรับปรุงแผนงานยังขาดหน่วยงานแกนกลางหรือเจ้าภาพหลัก

ก. สาระสำคัญของสภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว

ผู้วิจัย ได้จำแนกกลุ่มสภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดสระแก้วซึ่งจะเป็นพื้นที่ปฏิบัติงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว จำนวน ๙ อำเภอ คือ อำเภอเมืองสระแก้ว อำเภอเขาฉกรรจ์ อำเภอวังน้ำเย็น อำเภอวังสมบูรณ์ อำเภอวัฒนานคร อำเภอตาพระยา อำเภอโคกสูง อำเภออรัญประเทศ และอำเภอคลองหาด ประกอบด้วย ๔ กลุ่มปัญหา โดยผู้วิจัย ได้กำหนดกลุ่มสภาพปัญหาที่เกี่ยวข้องการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ผู้วิจัย จะอธิบายไว้ในส่วนการวางแผน (Plan) การปฏิบัติตามแผน (Do) การตรวจสอบ (Check) และการปรับปรุงแก้ไข (Act) เป็นต้น ซึ่งการจัดจำแนกดังกล่าวจะเป็นไปโดยความเห็นของความสะดวกคล่องเป็นเกณฑ์และความเหมาะสม ดังนี้

ด้านที่ ๑ สภาพปัญหาทางด้านการวางแผน (Plan)

๑. ขาดความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง^๑ เพราะเนื่องจากแต่ละหน่วยงานมีระเบียบและระบบของหน่วยตนเองในการวางแผนงาน/โครงการ

๒. ขาดการบูรณาการวางแผนร่วมกัน^๒ การวางแผนร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำยังไม่เป็นรูปธรรม อาจจะต้องมีการวางแผนกำหนดเวลาเป็นห้วงเวลา (ระยะสั้น, กลางและระยะยาว)

๓. การวางแผนยังไม่ครอบคลุมชัดเจนไม่เป็นภาพรวมทั้งจังหวัด^๓ การวางแผนร่วมกันควรต้องให้มีความชัดเจน มีความชัดเจนมองเห็นภาพรวมครอบคลุมพื้นที่ทั้งจังหวัด และจะต้องทำอย่างจริงจัง

^๑นายสุระพงษ์ ธรรมวรางกูร, กรรมการลุ่มน้ำโตนเลสาป. สัมภาษณ์. ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

^๒นายยศพล สยามไชย, นายช่างชลประทานอาวุโส โครงการชลประทานสระแก้ว. สัมภาษณ์. ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

^๓พันเอกเฉลิม เนียมช่วย, รองผู้อำนวยการรักษาความมั่นคงภายในจังหวัดสระแก้ว. สัมภาษณ์. ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

๔. ไม่ได้ร่วมกันวางแผนอย่างจริงจังในระดับจังหวัด^๔ เพราะส่วนใหญ่หน่วยงานในระดับท้องถิ่นก็จะวางแผนงานในระดับตำบล อำเภอเท่านั้น ทั้งนี้เป็นไปตามนโยบายของหน่วยเหนือของหน่วยงาน กล่าวคือ กรมส่งเสริมปกครองส่วนท้องถิ่น ภารกิจในการวางแผนร่วมกับหน่วยงานระดับจังหวัดค่อนข้างจะมีน้อย

๕. ยังขาดข้อมูลการเชื่อมโยงน้ำ (Big Data) เพื่อการวางแผน^๕ ซึ่งเป็นฐานข้อมูลแสดงการเชื่อมโยงน้ำ ได้แก่ แหล่งน้ำธรรมชาติ แหล่งน้ำที่ได้รับการสนับสนุนของหน่วยงานในจังหวัด สระแก้วในการวางแผนเชิงระบบ จึงจะเกิดความสมบูรณ์ของการวางแผนร่วมกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการบริหารจัดการน้ำ

๖. การวางแผนร่วมกันยังขาดเป้าหมายที่ชัดเจน(จากรัฐบาล)^๖ การวางแผนร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในปัจจุบัน แต่ละหน่วยงานก็มีบทบาท ในการแก้ไขปัญหาด้านการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ที่หน่วยงานตนเองรับผิดชอบ ซึ่งการที่จะบูรณาการในการวางแผนร่วมกันจะต้องมีเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาที่ชัดเจน ซึ่งถ้าได้รับนโยบายจากรัฐบาล ในการมีเป้าหมายเดียวกัน แต่ละหน่วยงานก็จะต้องมีแนวทางการแก้ไขปัญหาทั้งระยะเร่งด่วน กลางและระยะยาว โดยทุกหน่วยงาน เคารพแนวทางการบริหารแผนงานของแต่ละหน่วยงาน

๗. ยังขาดการวางแผนอย่างประสานสอดคล้องของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง^๗ เนื่องจากการบริหารจัดการน้ำเกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงาน ซึ่งมีภารกิจความรับผิดชอบ อำนาจหน้าที่ และงบประมาณแยกกันเป็นเอกเทศออกไป แต่การบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพ จำเป็นต้องมองภาพรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อให้ทุกภาคส่วนได้วางแผนได้อย่างประสานสอดคล้องกันทั้งในด้านพื้นที่ เวลา และทรัพยากร แต่ในปัจจุบันยังขาดการบูรณาการเพื่อการวางแผนร่วมกัน ทำให้ขาดทิศทางในการวางแผนเพื่อพัฒนาการบริหารจัดการน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ

^๔นางปราณี อารักษ์ษา, ผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลเมืองอรัญประเทศ. สัมภาษณ์. ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

^๕นายศพรดี รัตนอังศิริกุล, หัวหน้าฝ่ายอำนวยการ สำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัดสระแก้ว. สัมภาษณ์. ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

^๖นายอนุชา กระจายศรี, ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดสระแก้ว. สัมภาษณ์. ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

^๗พันเอกชิษณุพงศ์ รอดศิริ, รองผู้บัญชาการกองกำลังบูรพา. สัมภาษณ์. ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

๘. ยังขาดแผนแม่บท (Master Plan) ในการวางแผนร่วมกัน^{๘๘} แผนแม่บทในการบริหารจัดการน้ำมีส่วนสำคัญยิ่งสำหรับการวางแผน เพราะต่างหน่วยงานก็นำเอาแผนงานของตนเองมาดำเนินการ จึงทำให้ไม่มีการวางแผนงานร่วมกัน แต่ถ้าหากมีแผนแม่บทเป็นแนวทางกลางของทุกหน่วยงาน ก็จะเป็นไปได้ที่จะสามารถวางแผนงานแก้ไขปัญหาไปในทิศทางเดียวกันได้สมบูรณ์

๙. ยังขาดข้อมูลแผนงาน/โครงการของหน่วยงานในการวางแผน^{๘๙} ข้อมูลแผนงาน/โครงการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำของประเทศ ซึ่งมีอยู่หลายหน่วยงานทั้งในระดับประเทศ ส่วนภูมิภาค และพื้นที่ระดับจังหวัด มีความจำเป็นและสำคัญยิ่งในการนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหานี้

๑๐. ไม่มีการจัดทำแผนงานระยะยาวร่วมกัน^{๙๐} การวางแผนระหว่างหน่วยงานที่มีการกิจด้านการบริหารจัดการน้ำ จะต้องมีการวางแผนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอ และจังหวัด ในการวางแผนเพื่อจัดทำค่าของงบประมาณ จัดทำโครงการเพื่อพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งน้ำ และที่สำคัญจะต้องวางแผนงานในระยะยาว ไม่ใช่วางแผนปีต่อปี ซึ่งแก้ไขปัญหาลเฉพาะหน้าได้เท่านั้น

ตารางที่ ๔-๑ สรุป ความถี่ ร้อยละ และจำนวนผู้ตอบประเด็นปัญหาการบริหารจัดการน้ำ ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ด้านการวางแผน

ประเด็นปัญหา	ปริมาณ		
	ความถี่	คนที่	ร้อยละ
สภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้วด้านการวางแผน	๑๐	๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๙, ๑๐	๗๐

ด้านที่ ๒ สภาพปัญหาทางการปฏิบัติตามแผน (Do)

๑. การขาดความเชื่อมโยงของหน่วยงานที่เข้าร่วม^{๙๑} การปฏิบัติตามแผนที่จะทำให้ผลการปฏิบัติสมบูรณ์หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องมีการเชื่อมโยงกันในหลายเรื่อง อาทิเช่น ข้อมูลแผนงาน/โครงการ

^{๘๘}นายอุทิศ คำมั่น, นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ ส่วนประสานและบริหารจัดการลุ่มน้ำ โตนเลสาป สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค ๖ กรมทรัพยากรน้ำ. สัมภาษณ์. ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

^{๘๙}นายชลัช ศรีปราษฎ์, ผู้อำนวยการส่วนประสานและบริหารจัดการลุ่มน้ำ โตนเลสาป สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค ๖ กรมทรัพยากรน้ำ. สัมภาษณ์. ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

^{๙๐}นายพนพร พึ่งทรัพย์, ผู้อำนวยการส่วนประสานและบริหารจัดการลุ่มน้ำปราจีนบุรี สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค ๖ กรมทรัพยากรน้ำ. สัมภาษณ์. ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

^{๙๑}นายสุระพงษ์ ธรรมวรังกูร, กรรมการลุ่มน้ำ โตนเลสาป. สัมภาษณ์. ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

จะมีแนวทางไปในทางเดียวกัน การปฏิบัติตามแผนงานมีข้อจำกัดและโครงการ^{๑๒} การขับเคลื่อนการปฏิบัติงานตามแผนงานยังมีข้อจำกัด อันได้แก่ กรอบระยะเวลาของปีงบประมาณส่วนใหญ่จะเป็นระยะสั้น (ปีงบประมาณ) และในบางครั้งอาจจะมีการซ้ำซ้อนของโครงการในทำนองเดียวกัน และพื้นที่เดียวกัน เพียงแต่ต่างกระทรวงกัน จึงส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ได้ ส่วนเรื่องการขาดการบูรณาการปฏิบัติงานตามแผนร่วมกัน^{๑๓} ส่วนใหญ่จะปฏิบัติตามแผนงาน/โครงการของหน่วยงานก่อนมักจะไม่สามารถบูรณาการกับหน่วยงานได้ เพราะได้จัดทำแผนงาน/โครงการมีข้อกำหนดเรื่องระยะเวลา วงงบประมาณแตกต่างกัน การบูรณาการปฏิบัติงานตามแผนร่วมกันจึงเกิดอุปสรรคได้

๒. การปฏิบัติตามแผนยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เพราะหน่วยพิจารณาแต่งงบประมาณของหน่วยงานตนเอง^{๑๔} เพราะต่างหน่วยงานต่างคิด โดยไม่คำนึงถึงสภาพความเป็นอยู่ หรือปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ โดยอาจจะมองแต่ในมุมของงบประมาณ จึงทำให้การปฏิบัติงานในพื้นที่ประสบปัญหาอุปสรรคตามพื้นที่ จึงส่งผลกระทบต่อแก้ไขปัญหาอย่างไม่ค่อยสมบูรณ์เท่าที่จะเป็นไปได้ การปฏิบัติงานตามแผนยังขาดการเชื่อมโยงกัน^{๑๕} การปฏิบัติงานตามแผนก็ยังมี การปฏิบัติของแต่ละหน่วยงาน กล่าวคือ ต่างคนต่างทำเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของหน่วยของตนเอง และไม่มีแผนที่เป็นแผนแม่บทในภาพรวม จึงเป็นการปฏิบัติในลักษณะที่ขาดความเชื่อมโยงกัน และมักจะเป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเท่านั้น ทำให้ผลการปฏิบัติขาดพลังในการขับเคลื่อนเป็นส่วนรวม มีประสิทธิภาพน้อย และไม่เกิดความยั่งยืน การปฏิบัติงานตามแผนยังทำได้น้อย เพราะงบประมาณไม่เพียงพอ^{๑๖} สำหรับปัญหานี้ส่วนใหญ่มีผลสืบเนื่องมาจากการได้รับการสนับสนุนงบประมาณไม่เพียงพอตามแผนงาน/โครงการที่ได้เสนอขอไป และขาดการบูรณาการปฏิบัติแผนระดับจังหวัด^{๑๗} การวางแผนร่วมกันในระดับท้องถิ่น ระดับอำเภอ จนถึงระดับจังหวัดยังมีน้อย จึงทำให้การบูรณาการปฏิบัติตามแผนเป็นไปค่อนข้างยากและไม่เกิดการบูรณาการ การแก้ไขปัญหา ก็จะลดประสิทธิภาพลงไป

^{๑๒} นายศพรศักดิ์ รัตนอังศิริกุล, หัวหน้าฝ่ายอำนวยการ สำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัดสระแก้ว. สัมภาษณ์. ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

^{๑๓} นางปราณี อัจริกษา, ผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลเมืองอรัญประเทศ. สัมภาษณ์. ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

^{๑๔} นายอนุชา กระจายศรี, ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดสระแก้ว. สัมภาษณ์. ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

^{๑๕} พันเอกชิษณุพงศ์ รอดศิริ, รองผู้บัญชาการกองกำลังบูรพา. สัมภาษณ์. ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

^{๑๖} นายชลัช ศรีปราชญ์, ผู้อำนวยการส่วนประสานและบริหารจัดการลุ่มน้ำโดนเลสาบ สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค ๖ กรมทรัพยากรน้ำ. สัมภาษณ์. ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

^{๑๗} นางปราณี อัจริกษา, ผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลเมืองอรัญประเทศ. สัมภาษณ์. ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

ตารางที่ ๔-๒ สรุป ความถี่ ร้อยละ และจำนวนผู้ตอบประเด็นปัญหาการบริหารจัดการน้ำ
ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ด้านการปฏิบัติตามแผน

ประเด็นปัญหา	ปริมาณ		
	ความถี่	คนที่	ร้อยละ
สภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำให้ เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัด สระแก้วด้านการปฏิบัติตามแผน	๖	๑, ๔, ๕, ๖, ๗, ๙	๔๐

ด้านที่ ๓ สภาพปัญหาทางด้านการตรวจสอบและประเมินผล (Check)

๑. การเก็บข้อมูลพื้นที่ยังไม่บูรณาการ^{๑๘} การเก็บข้อมูลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่
ในการตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติงาน ยังเป็นการรวบรวมข้อมูลของหน่วยตนเองเท่านั้นต่าง
หน่วยต่างเก็บไม่มีการบูรณาการข้อมูลกัน จึงทำให้การตรวจสอบแผนงาน/โครงการในพื้นที่ได้ครั้งละ
หน่วยงานเท่านั้น ฉะนั้นหากมีข้อมูลหลายหน่วยงานจะเป็นประโยชน์ในการตรวจสอบและประเมินผล
การปฏิบัติงานต่อไป

๒. การตรวจสอบ/ประเมินผลยังต่างหน่วยต่างทำ^{๑๙} การตรวจสอบและการ
ประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผน ถ้าต่างหน่วยต่างดำเนินการเฉพาะหน่วยตนเอง จะไม่เกิดการ
ตรวจสอบในภาพของการบริหารจัดการน้ำ สำหรับการตรวจสอบ/ประเมินผลยังไม่มีความร่วมมือกันและ
มักจะทำเฉพาะหน่วยงานของตนเองเป็นหลัก^{๒๐} จึงขาดความเชื่อมโยงกับงานของหน่วยงานอื่น ๆ
ที่เกี่ยวข้อง และบางหน่วยงานอาจไม่ได้จัดระบบการตรวจสอบและประเมินผลเพื่อให้เกิดคุณภาพ

๓. ไม่มีการประสานงานและบูรณาการกันเพื่อการตรวจสอบ/ประเมินผล^{๒๑} การ
ตรวจสอบควรมีการตรวจสอบ/ประเมินผลในทุกระดับและหลายหน่วยงาน ตั้งแต่ในระดับท้องที่ และ
ในระดับจังหวัด พร้อมทั้งมีการบูรณาการกันเพื่อการตรวจสอบ/ประเมินผลอย่างจริงจังต่อไป

^{๑๘}นายสุระพงษ์ ธรรมวรังกูร, กรรมการลุ่มน้ำโตนเลสาป. สัมภาษณ์. ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

^{๑๙}นายยศพล สยามไชย, นายช่างชลประทานอาวุโส โครงการชลประทานสระแก้ว. สัมภาษณ์.
๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

^{๒๐}นายอนุชา กระจายศรี, ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดสระแก้ว.
สัมภาษณ์. ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

^{๒๑}นางปราณี อารักษ์ษา, ผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลเมืองอรัญประเทศ.
สัมภาษณ์. ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

๔. ไม่ให้ความสำคัญของคณะทำงานในการตรวจสอบและภาคประชาชนไม่มีส่วนร่วม^{๒๒} ในการตรวจสอบและประเมินผลต้องให้ความสำคัญเชิงระบบของคณะทำงานหรือคณะกรรมการจากบนสู่ล่าง (ภาคประชาชน) เพื่อการมีส่วนร่วมและเป็นการลดความขัดแย้งหรือข้อขัดแย้งระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ การตรวจสอบและประเมินผลส่วนใหญ่เป็นไปตามแผนงานของแต่ละหน่วยงาน แต่มีบางส่วนยังไม่เป็นไปตามเป้าหมายเท่าที่ควร ถือว่าผลการตรวจและประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง^{๒๓}

ตารางที่ ๔-๓ สรุปความถี่ ร้อยละ และจำนวนผู้ตอบประเด็นสภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำ ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ด้านการตรวจสอบและประเมินผล

ประเด็นปัญหา	ปริมาณ		
	ความถี่	คนที่	ร้อยละ
สภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำ ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้วด้านการตรวจสอบและประเมินผล	๖	๑, ๒, ๔, ๕, ๖, ๗.	๔๐

ด้านที่ ๔ สภาพปัญหาทางด้านการปรับปรุงแก้ไข (Act)

๑. ขาดการตกลงใจในการประชุมปรับปรุงแก้ไขและไม่จริงจัง^{๒๔} สภาพปัญหาที่ผ่านมาส่วนใหญ่การประชุมบูรณาการปรับปรุงแก้ไข หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมักจะส่งบุคลากรที่เป็นผู้แทนเข้าร่วมประชุมซึ่งไม่สามารถตกลงใจแทนหัวหน้าหน่วยงานได้ เพราะการตกลงใจของหัวหน้าหน่วยงานเป็นสิ่งที่สำคัญมาก ซึ่งจะทำให้เกิดแรงขับเคลื่อนในการแก้ไขปัญหาจากการปฏิบัติงานตามแผนงาน/โครงการ และถ้าต้องบูรณาการปรับแก้ไขการปฏิบัติตามแผนร่วมกับหน่วยงานอื่น ต้องอาศัยประสบการณ์และทักษะการบริหารหน่วยงานที่ดี ในงานการวางแผน การควบคุมการปฏิบัติงาน การประสานงานและการบูรณาการเรื่องดังกล่าวข้างต้น ผู้บริหารในแต่ละระดับหน่วยงานควรจะต้องพิจารณาจัดส่งบุคลากรที่มีศักยภาพ และ

^{๒๒}นายศพรรัตน์ รัตนอังศิริกุล, หัวหน้าฝ่ายอำนวยการ สำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัดสระแก้ว. สัมภาษณ์. ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

^{๒๓}พันเอกวิชญ์พงษ์ รอดศิริ, รองผู้อำนวยการกองกำลังบูรพา. สัมภาษณ์. ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

^{๒๔}นายสุระพงษ์ ธรรมวรารังกูร, กรรมการลุ่มน้ำโตนเลสาป. สัมภาษณ์. ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

ตกลงใจได้เข้าร่วมประชุมและจะต้องดำเนินการอย่างจริงจัง^{๒๕} การบูรณาการร่วมกันแก้ไขปรับปรุงแผนงาน/โครงการจะต้องบูรณาการกันจริง ๆ เนื่องจากมีหลายหน่วยงานหลายกระทรวงที่เกี่ยวข้อง^{๒๖}

๒. ยังขาดคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำระดับจังหวัด^{๒๗} การมีคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำในทุกๆระดับมีความจำเป็นในการแก้ไขปัญหาเดือดร้อนของประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาด้านทรัพยากรน้ำ อาทิเช่น ภัยจากน้ำท่วม จากการขาดแคลนน้ำ และอื่น ๆ ถ้าจะให้ประสิทธิภาพการบริหารจัดการควรจะต้องมีคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำระดับจังหวัด คณะกรรมการนี้ ซึ่งมีบุคลากรหรือผู้บริหารมาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องระดับจังหวัด

๓. การร่วมกันปรับปรุงแผนงานยังขาดหน่วยงานแกนกลางหรือเจ้าภาพหลัก^{๒๘} การร่วมกันแก้ไขปัญหาก็ต้องมีหน่วยงานหลักเป็นเจ้าภาพ ซึ่งจะมีเป้าหมายที่ชัดเจนในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ โดยจะต้องมีข้อมูลพื้นที่ ที่จะแก้ไขปัญหา โดยการรวบรวมจากหลายหน่วยงาน เพื่อนำมาวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาและจัดลำดับความเร่งด่วน การขาดหน่วยงานที่เป็นแกนกลางในการประเมินและแก้ไขปัญหา รวมถึงขาดการบูรณาการในภาพรวม จึงทำให้การร่วมกันในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นไม่สามารถทำได้อย่างเป็นรูปธรรม^{๒๙} การปรับปรุงแก้ไขของหน่วยงานจะต้องมีผลสะท้อนมาจากภาคประชาชนว่าเกิดปัญหาอะไรในพื้นที่ และต้องการแก้ไขปัญหให้กับประชาชนอย่างไร การแก้ไขปัญหาของหน่วยงานเกิดความล่าช้า เนื่องจากงบประมาณมีจำกัดและเมื่อของงบประมาณแล้วจะนำมาแก้ไขปัญหาได้ จึงควรมีงบประมาณสำหรับการบริหารจัดการโดยเฉพาะ^{๓๐} ด้านการปรับปรุงแก้ไขที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ด้านงบประมาณไม่เพียงพอต่อแผนงาน/โครงการ ถ้ามีการปรับปรุงให้เหมาะสมการดำเนินการตามแผนงาน/โครงการก็จะประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพมากขึ้น^{๓๑}

^{๒๕} นายยศพล สยามไชย, นายช่างชลประทานอาวุโส โครงการชลประทานสระแก้ว. สัมภาษณ์. ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

^{๒๖} พันเอกเฉลิม เนียมช่วย, รองผู้อำนวยการรักษาความมั่นคงภายในจังหวัด สระแก้ว. สัมภาษณ์. ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

^{๒๗} นายยศพรดี รัตนอังศิริกุล, หัวหน้าฝ่ายอำนวยการ สำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัดสระแก้ว. สัมภาษณ์. ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

^{๒๘} พันเอกชิษณุพงศ์ รอดศิริ, รองผู้บัญชาการกองกำลังบูรพา. สัมภาษณ์. ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

^{๒๙} พันเอกชิษณุพงศ์ รอดศิริ, รองผู้บัญชาการกองกำลังบูรพา. สัมภาษณ์. ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

^{๓๐} นายอุทิศ คำมั่น, นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ ส่วนประสานและบริหารจัดการลุ่มน้ำ โตนเลสาป สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค ๖ กรมทรัพยากรน้ำ. สัมภาษณ์. ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

^{๓๑} นายชัช ศรีปราษณ์, ผู้อำนวยการส่วนประสานและบริหารจัดการลุ่มน้ำโตนเลสาป สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค ๖ กรมทรัพยากรน้ำ. สัมภาษณ์. ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

ตารางที่ ๔-๔ สรุปความถี่ ร้อยละ และจำนวนผู้ตอบประเด็นสภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำ
ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ด้านการปรับปรุงแก้ไข

ประเด็นปัญหา	ปริมาณ		
	ความถี่	คนที่	ร้อยละ
สภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ด้านการปรับปรุงแก้ไข	๙	๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๙.	๖๐

กล่าวได้ว่า สภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว พบว่า สภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว แบ่งออกเป็น ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการวางแผน ๒) ด้านการปฏิบัติตามแผน ๓) ด้านการตรวจสอบและประเมินผล และ ๔) ด้านการปรับปรุงแก้ไข ซึ่งการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด อาจจะต้องมองถึง ๔ ประเด็นที่มีความสำคัญในการยกระดับของการบริหารจัดการ กล่าวคือ จะต้องมีความร่วมมือ มีการบูรณาการแผนงาน/โครงการ การตรวจสอบร่วมกันและบูรณาการร่วมแก้ไขปรับปรุง ของทุกหน่วยงานและทุกภาคส่วน จึงจะเกิดประสิทธิภาพสูงสุดได้ ตามตารางที่ ๔-๕

ตารางที่ ๔-๕ สรุปสภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว

สภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว	
สภาพปัญหาทางด้านการวางแผน	๑) ขาดความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ๒) ขาดการบูรณาการวางแผนร่วมกัน ๓) การวางแผนยังไม่ครอบคลุมชัดเจนไม่เป็นภาพรวมทั้งจังหวัด ๔) ไม่ได้ร่วมกันวางแผนอย่างจริงจังในระดับจังหวัด ๕) ยังขาดข้อมูลการเชื่อมโยงน้ำ (Big Data) เพื่อการวางแผน ๖) การวางแผนร่วมกันยังขาดเป้าหมายที่ชัดเจน(จากรัฐบาล) ๗) ยังขาดการวางแผนอย่างประสานสอดคล้องของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ๘) ยังขาดแผนแม่บท (Master Plan) ในการวางแผนร่วมกัน ๙) ยังขาดข้อมูลแผนงาน/โครงการของหน่วยงานในการวางแผน และ ๑๐) ไม่มีการจัดทำแผนงานระยะยาวร่วมกัน
สภาพปัญหาทางด้านการปฏิบัติตามแผน	๑) การขาดความเชื่อมโยงของหน่วยงานที่เข้าร่วม ๒) การปฏิบัติตามแผนงานมีข้อจำกัดและโครงการล่าช้า ๓) ขาดการบูรณาการปฏิบัติงานตามแผนร่วมกัน ๔) การปฏิบัติตามแผนยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เพราะหน่วย

	พิจารณาแต่งงบประมาณของหน่วยงานตนเอง ๕) การปฏิบัติงานตามแผนยังขาดการเชื่อมโยงกัน ๖) การปฏิบัติงานตามแผนยังทำได้น้อยเพราะงบประมาณไม่เพียงพอ และ ๗) ขาดการบูรณาการปฏิบัติแผนระดับจังหวัด
สภาพปัญหาทางด้านการตรวจสอบและประเมินผล	๑) การเก็บข้อมูลพื้นที่ที่ยังไม่บูรณาการ ๒) การตรวจสอบ/ประเมินผลยังต่างหน่วยต่างทำ ๓) ไม่มีการประสานงานและบูรณาการกันเพื่อการตรวจสอบ/ประเมินผล ๔) ไม่ให้ความสำคัญของคณะทำงานในการตรวจสอบและภาคประชาชนไม่มีส่วนร่วม
สภาพปัญหาทางการปรับปรุงแก้ไข	๑) ขาดการตกลงใจในการประชุมปรับปรุงแก้ไขและไม่จริงจัง ๒) ยังขาดคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำระดับจังหวัด และ ๓) การร่วมกันปรับปรุงแผนงานยังขาดหน่วยงานแกนกลางหรือเจ้าภาพหลัก

ข. แนวทางและข้อเสนอแนะการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๕ คน มีแนวทางและข้อเสนอแนะ ดังนี้

ด้านที่ ๑ ด้านการวางแผน (Plan)

แนวทางและข้อเสนอแนะการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ด้านการวางแผนร่วมกัน เพื่อแก้ไขปัญหาใน ๓ ประการ ได้แก่ ๑) การเกิดอุทกภัย (น้ำท่วม) ๒) การขาดแคลนน้ำ (น้ำแล้ง) และ ๓) การเกิดมลภาวะเป็นพิษ (น้ำเสีย)

๑. การแก้ไขปัญหาอย่างถูกวิธี คือต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชน และต้องให้ความรู้กับประชาชนมากขึ้น โดยเขียนเป็นหลักสูตรที่เป็นมาตรฐานและประชาชนเข้าใจและเข้าถึงได้ รวมถึงโครงการต่าง ๆ ด้วย^{๓๒} การวางแผนในภาพรวมของน้ำที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ คือ ลุ่มน้ำปราจีนบุรี และลุ่มน้ำโตนเลสาป ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ เพื่อแก้ไขปัญหาภัยแล้ง น้ำท่วม และมีน้ำกิน น้ำใช้เพียงพอตลอดปี และให้มีคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำของจังหวัด^{๓๓} การแก้ไขปัญหาอุทกภัย การวางแผนร่วมกันภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเอง ได้แก่ กองงานต่าง ๆ สำหรับปัญหาการขาดแคลนน้ำ ต้องวางแผน

^{๓๒} นายสุระพงษ์ ธรรมวรางกูร, กรรมการลุ่มน้ำโตนเลสาป. สัมภาษณ์. ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

^{๓๓} พันเอกเฉลิม เนียมช่วย, รองผู้อำนวยการรักษาความมั่นคงภายในจังหวัดสระแก้ว. สัมภาษณ์. ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

ร่วมกับหน่วยงานระดับจังหวัด และปัญหาน้ำเสียควรวางแผนร่วมกับสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด^{๓๔}

๒. ในการวางแผนร่วมกันของการบริหารจัดการน้ำ เพื่อแก้ไขปัญหาทั้ง ๓ เรื่อง สิ่งสำคัญคือ ฐานข้อมูลในการตัดสินใจ เช่น สภาพปัญหาย้อนหลังในอดีตที่ผ่านมา พื้นที่ที่ประสบปัญหาซ้ำซาก ปริมาณและสภาพของแหล่งน้ำ ทั้งปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต ความต้องการ (Demand) และการใช้ประโยชน์ (Supply) เพื่อศึกษาสมดุลน้ำของพื้นที่ประสบปัญหา รวมถึงฐานข้อมูลอื่น ๆ ของทุกหน่วยงานถูกรวบรวมประมวลผลเป็นฐานข้อมูล (Big Data)^{๓๕} การจัดทำแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาภัยแล้งของหน่วยงานให้สอดคล้องกับแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย โดยกำหนดภารกิจและแบ่งมอบหน่วยงานรับผิดชอบให้ชัดเจน พร้อมทั้งกำหนดแนวทางการดำเนินการอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมทุกมิติ มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงทั้งในระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ ทั้งงานด้านการแก้ไขปัญหากล้วยแล้งและน้ำท่วม ติดตาม เฝ้าระวังสถานการณ์น้ำอย่างใกล้ชิด ปรับแผนปฏิบัติการให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ดำเนินการประชาสัมพันธ์ สร้างการรับรู้และความเข้าใจกับประชาชน โดยเน้นให้ประชาชนสามารถเข้าใจได้ โดยง่ายและรับรู้อย่างทั่วถึง ทั้งในภาพรวมและพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากภัยแล้งและน้ำท่วม เกี่ยวกับสถานการณ์ปริมาณน้ำ รวมถึงมาตรการ การบริหารจัดการน้ำที่กำลังจะดำเนินการ^{๓๖} การแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุด จึงขึ้นอยู่กับภารกิจเก็บน้ำและการกระจายน้ำให้ได้อย่างทั่วถึง โดยการวางแผนจะต้องมีเจ้าภาพหลักและรวมหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่น สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด สำนักงานทรัพยากรน้ำ ชลประทาน สำนักงานประปา สำนักงานที่ดิน สำนักงานปฏิรูปที่ดิน สำนักงานป่าไม้ สำนักงานโยธาธิการและผังเมือง และองค์การบริการส่วนท้องถิ่น เป็นต้น มาร่วมกันวางแผนในการบริหารจัดการน้ำเพื่อแก้ไขปัญหาซ้ำซาก ภัยแล้ง และน้ำเสีย และต้องมีแผนแม่บท (Master Plan) ที่ระบุถึงโครงสร้างของแนวหรือพื้นที่ในการกักเก็บน้ำ การส่งและการกระจายน้ำ ในการนำน้ำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างทั่วถึง การสร้างคันกันน้ำ ทางผันน้ำ หรือแก้มลิง ระบบเตือนภัยน้ำท่วม ภัยแล้ง และน้ำเสีย สามารถจัดลำดับความสำคัญ และสามารถบูรณาการทั้งห้วงเวลาและงบประมาณ^{๓๗} การมีแผนแม่บทเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในทุกๆระดับในการวางแผน ควรมีการจัดทำแผนแม่บทร่วมกันในพื้นที่ระดับ

^{๓๔}นางปราณี อัจฉริษา, ผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลเมืองอรัญประเทศ. สัมภาษณ์. ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

^{๓๕}นายยศพรดี รัตนอังศิริกุล, หัวหน้าฝ่ายอำนวยการ สำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัดสระแก้ว. สัมภาษณ์. ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

^{๓๖}นายอนุชา กระจายศรี, ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดสระแก้ว. สัมภาษณ์. ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

^{๓๗}พันเอกวิชญ์พงศ์ รอดศิริ, รองผู้บัญชาการกองกำลังบูรพา. สัมภาษณ์. ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

จังหวัดและมอบหมายให้หน่วยงานได้รับผิดชอบโครงการใด เพื่อแก้ไขปัญหาทับซ้อนโครงการ ทั้งด้าน อุทกภัย การขาดแคลนน้ำ และมลภาวะเป็นพิษ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและ ราชการในพื้นที่^{๓๘} การบริหารจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ในปัจจุบัน มีสำนักงานทรัพยากรน้ำ แห่งชาติ เป็นหน่วยงานหลักในการจัดทำแผนงาน/โครงการ ซึ่งจะดำเนินการจัดทำแผนตาม ยุทธศาสตร์น้ำแห่งชาติ^{๓๙}

๓. การบริหารจัดการแหล่งน้ำในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค (ปราจีนบุรี) ได้จัดกิจกรรมรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ ในการแก้ไขปัญหาบริหารจัดการน้ำ โดยมีภาคส่วนและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องร่วมกิจกรรม เพื่อรับฟังและแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นรวมทั้ง รวบรวมข้อคิดเห็นไปดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป^{๔๐} การมีคำสั่งของจังหวัดที่ระบุหน่วยงาน เพื่อการ วางแผนต้องชัดเจน เป็นปัจจุบันทันสมัย ระบุอำนาจหน้าที่ ขั้นตอน กระบวนการวางแผน การปฏิบัติตาม แผน การตรวจสอบประเมินผล และการแก้ไขปรับปรุง สำหรับการวางแผนดำเนินการต้องมีการประชุม มี ข้อมูลเกี่ยวกับบัญชีต่าง ๆ ของสถานภาพน้ำ รวมทั้งนำปัญหาที่แท้จริงนำมาพูดคุย ปรัชญาหรือและแก้ไข ปัญหาร่วมกัน^{๔๑} การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจำเป็นต้องมีการวางแผนด้านการใช้น้ำ แผนการพัฒนา แหล่งน้ำและแผนการบริหารและจัดการทรัพยากรน้ำอย่างเป็นขั้นตอนที่สอดคล้องกัน รวมถึงประชาชน จะต้องเข้ามามีบทบาทในการป้องกันและแก้ไขปัญหาพร้อมกับหน่วยงานของภาครัฐต่าง ๆ ด้วย ดังนั้น การจัดทำแผนพัฒนาและแก้ไขปัญหาเรื่องน้ำ โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นกระบวนการให้ ประชาชนได้เห็นสภาพปัญหาและแนวทางแก้ไขที่สามารถจัดการน้ำร่วมกันได้ โดยเปิดโอกาสให้ภาค ประชาชนมีส่วนร่วมในหลายรูปแบบ อาทิเช่น การจัดเวทีประชาคม ให้ประชาชนได้นำข้อมูลและความ คิดเห็นต่าง ๆ เพื่อร่วมจัดทำเป็นแผนแม่บทให้หน่วยงานต่าง ๆ นำไปสู่การแก้ไขปัญหา ทั้งเฉพาะหน้า และ ลดความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานของภาครัฐและภาคประชาชน นอกจากนี้ การนำเทคโนโลยีภูมิสารสนเทศ

^{๓๘}นายอุทิศ คำมั่น, นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ ส่วนประสานและบริหารจัดการกลุ่มน้ำ โตนเลสาป สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค ๖ กรมทรัพยากรน้ำ. สัมภาษณ์. ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

^{๓๙}นายชลัช ศรีปราษฎ์, ผู้อำนวยการส่วนประสานและบริหารจัดการกลุ่มน้ำโตนเลสาป สำนักงาน ทรัพยากรน้ำภาค ๖ กรมทรัพยากรน้ำ. สัมภาษณ์. ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

^{๔๐}นายพนพร พึ่งทรัพย์, ผู้อำนวยการส่วนประสานและบริหารจัดการกลุ่มน้ำปราจีนบุรี สำนักงาน ทรัพยากรน้ำภาค ๖ กรมทรัพยากรน้ำ. สัมภาษณ์. ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

^{๔๑}นางสาวพรหมภัสสร ลิ้มตระกูล, หัวหน้ากลุ่มยุทธศาสตร์และการจัดการ สำนักงานป้องกันและ บรรเทาสาธารณภัยจังหวัดสระแก้ว. สัมภาษณ์. ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

เข้ามาช่วยบูรณาการข้อมูล เพื่อแก้ไขปัญหาทรัพยากรน้ำ ซึ่งเป็นเครื่องมือที่มีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างยั่งยืน^{๔๒}

๔. การจัดทำแผนงาน/โครงการ เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำในหน้าแล้ง วิธีการเก็บเก็บน้ำไว้ใช้ประโยชน์อย่างเพียงพอ ควรมีแผนงาน/โครงการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว โดยเฉพาะพื้นที่อำเภอตาพระยา อาทิเช่น ถึงขนาดใหญ่สำหรับกักเก็บน้ำไว้ใช้ในการอุปโภคและบริโภคในครัวเรือน^{๔๓} การแจกจ่ายน้ำให้กับประชาชนได้อย่างทั่วถึงนั้น ควรจัดทำโครงการเสริมคันกันน้ำทั้งในพื้นที่ที่มีอยู่แล้ว และในคลองธรรมชาติให้สูงขึ้น เพื่อสามารถกักเก็บน้ำได้มีระยะเวลาเวลานานขึ้น^{๔๔} การมีโครงการสร้างถังเก็บน้ำขนาดใหญ่ (ถังบ่อซีเมนต์) แล้วขุดเจาะบ่อน้ำบาดาลขึ้นมาเสริมสูบน้ำไปเก็บไว้ในถังบ่อซีเมนต์ เป็นการแก้ไขปัญหาที่กินน้ำใช้ได้หน้าแล้ง^{๔๕} สำหรับการแก้ไขปัญหาไม่ให้น้ำท่วมในพื้นที่ ควรมีแผนงาน/โครงการเกี่ยวกับการขุดลอก คู คลอง และร่องระบายน้ำในพื้นที่ลุ่มต่ำและทางระบายน้ำ^{๔๖}

ตารางที่ ๔-๖ สรุปความถี่ ร้อยละ และจำนวนผู้ตอบประเด็นแนวทางและข้อเสนอแนะการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ด้านการวางแผน

ประเด็น	ปริมาณ		
	ความถี่	รูป/คนที่	ร้อยละ
แนวทางและข้อเสนอแนะการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ด้านการวางแผน	๑๕	๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๙, ๑๐, ๑๑, ๑๒, ๑๓, ๑๔, ๑๕.	๑๐๐

^{๔๒}นายณัฐวุฒิ สร้อยประเสริฐ, ผู้อำนวยการโครงการชลประทานสระแก้ว สำนักงานชลประทานที่ ๙ กรมชลประทาน. สัมภาษณ์. ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

^{๔๓}นายเดศ จัทรพลงาม, ประชาชนพื้นที่บ้านรัตนะ หมู่ที่ ๕ ตำบลทัพไทย อำเภอตาพระยาจังหวัดสระแก้ว. สัมภาษณ์. ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

^{๔๔}นายสายหยุด อินทร์ประสงค์, ประชาชนพื้นที่บ้านแสง หมู่ที่ ๒ ตำบลทัพเสด็จ อำเภอตาพระยาจังหวัดสระแก้ว. สัมภาษณ์. ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

^{๔๕}นางอัญญา แซมโอ, ประชาชนพื้นที่บ้านเนินสมบูรณ หมู่ที่ ๑๒ ตำบลตาพระยา อำเภอตาพระยาจังหวัดสระแก้ว. สัมภาษณ์. ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

^{๔๖}นางอัญญา แซมโอ, ประชาชนพื้นที่บ้านเนินสมบูรณ หมู่ที่ ๑๒ ตำบลตาพระยา อำเภอตาพระยาจังหวัดสระแก้ว. สัมภาษณ์. ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวข้างต้นมีแนวทางและข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ด้านการวางแผน โดยมุ่งเน้นที่จะมีการวางแผนร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยจะต้องใช้แผนแม่บท (Master Plan) และมีแผนแม่บทในระดับจังหวัด เพื่อแก้ไขปัญหาการทับซ้อนของแผนงาน/โครงการ และอยู่พื้นฐานความต้องการ (Demand) และการใช้ประโยชน์ (Supply) รวมถึงฐานข้อมูลของทุกหน่วยงานจะต้องถูกรวบรวมประมวลผลเป็นฐานข้อมูลเดียวกันหรือฐานข้อมูลหลายมิติ (Big Data) เพื่อให้เกิดการวางแผนงาน/โครงการที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดด้วยวิธีการ ดังนี้

๑) การแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการน้ำนั้น จะต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชน และประชาชนจะต้องมีความรู้ มีเข้าใจและเข้าถึงได้ถึงโครงการต่าง ๆ การวางแผนในภาพรวมของน้ำที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง คือ พื้นที่ลุ่มน้ำปราจีนบุรี และลุ่มน้ำโตนเลสาป ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ เพื่อแก้ไขปัญหาภัยแล้ง น้ำท่วม และมีน้ำกิน น้ำใช้เพียงพอตลอดปี และควรมีคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำของจังหวัด การแก้ไขปัญหาอุทกภัยและการขาดแคลนนํ้านั้น ต้องมีการวางแผนร่วมกันภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเอง และต้องวางแผนร่วมกับหน่วยงานระดับจังหวัด และปัญหาน้ำเสียควรวางแผนร่วมกับสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด

๒) ในการวางแผนร่วมกันของการบริหารจัดการน้ำ เพื่อแก้ไขปัญหาทั้ง ๓ เรื่อง กล่าวคือ การแก้ไขปัญหาอุทกภัย การขาดแคลนน้ำและน้ำเสีย สิ่งสำคัญ คือ ฐานข้อมูลในการตัดสินใจ อาทิเช่น สภาพปัญหาในอดีตที่ผ่านมา พื้นที่ที่ประสบปัญหาซ้ำซาก ปริมาณและสภาพของแหล่งน้ำ ทั้งปัจจุบันและอนาคต ความต้องการ (Demand) และการใช้ประโยชน์ (Supply) เป็นต้น รวมถึงฐานข้อมูลอื่น ๆ ของทุกหน่วยงานจะต้องถูกรวบรวมประมวลผลเป็นฐานข้อมูล (Big Data) การจัดทำแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาภัยแล้งของหน่วยงานควรที่จะต้องสอดคล้องกับแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย โดยกำหนดภารกิจและแบ่งมอบหน่วยงานรับผิดชอบให้ชัดเจน พร้อมทั้งกำหนดแนวทางการดำเนินการอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมทุกมิติ มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงทั้งในระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และต้องมีการติดตาม เฝ้าระวังสถานการณ์น้ำอย่างใกล้ชิด ปรับแผนปฏิบัติการให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน รวมถึงการดำเนินการประชาสัมพันธ์ สร้างการรับรู้และความเข้าใจกับประชาชน โดยเน้นให้ประชาชนสามารถเข้าใจได้โดยง่ายและรับรู้อย่างทั่วถึง ทั้งในภาพรวมและพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากภัยแล้งและน้ำท่วม รวมถึงมาตรการ การบริหารจัดการน้ำที่กำลังจะดำเนินการ การแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุด อาจมีปัจจัยขึ้นอยู่กับการกักเก็บน้ำและการกระจายน้ำให้ได้อย่างทั่วถึง โดยการวางแผนจะต้องมีเจ้าภาพหลักและรวมหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มาร่วมกันวางแผนในการบริหารจัดการน้ำเพื่อแก้ไขปัญหา น้ำท่วม ภัยแล้ง และน้ำเสีย และต้องมีแผนแม่บท (Master Plan) การมีแผนแม่บทเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในทุกๆระดับในการวางแผน ควรมีการจัดทำแผนแม่บทร่วมกันในพื้นที่ระดับจังหวัดและมอบหมายให้หน่วยงานได้รับผิดชอบโครงการใด เพื่อแก้ไขปัญหาทับซ้อนของโครงการ ทั้งนี้ การบริหารจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัด

สระแก้ว ในปัจจุบัน มีสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ เป็นหน่วยงานหลักในการจัดทำแผนงาน/โครงการ ซึ่ง จะดำเนินการจัดทำแผนตามยุทธศาสตร์น้ำแห่งชาติ

๓) การบริหารจัดการแหล่งน้ำในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว จะต้องมียุทธศาสตร์รับฟังความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ ในการแก้ไขปัญหาบริหารจัดการน้ำ โดยมีภาคส่วนและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องร่วมกิจกรรม เพื่อรับฟังและแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นรวมทั้งรวบรวมข้อคิดเห็นไปดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป และควรมีคำสั่งของจังหวัดที่ระบุหน่วยงาน เพื่อการวางแผนที่ชัดเจน ทันสมัย ระบุอำนาจหน้าที่ ขั้นตอน กระบวนการวางแผน การปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบประเมินผล และการแก้ไขปรับปรุง โดยนำปัญหาที่แท้จริงนำมาพูดคุย ปรึกษาหารือและแก้ไขปัญหาร่วมกัน การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจำเป็นต้องมีการวางแผนด้านการใช้น้ำ การพัฒนาแหล่งน้ำและแผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างเป็นขั้นตอนที่สอดคล้องกัน รวมถึงประชาชนจะต้องเข้ามามีบทบาทในการป้องกันและแก้ไขปัญหาพร้อมกับหน่วยงานของภาครัฐต่าง ๆ ด้วย โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นกระบวนการให้ประชาชนได้เห็นสภาพปัญหาและแนวทางแก้ไขที่สามารถจัดการน้ำร่วมกันได้ โดยเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมในหลายรูปแบบ อาทิเช่น การจัดเวทีประชาคม เพื่อร่วมจัดทำเป็นแผนแม่บทให้หน่วยงานต่าง ๆ นำไปสู่การแก้ไขปัญหา ทั้งเฉพาะหน้า และลดความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานของภาครัฐและภาคประชาชน การนำเทคโนโลยีภูมิสารสนเทศ เข้ามาช่วยบูรณาการข้อมูล เพื่อแก้ไขปัญหาทรัพยากรน้ำ ซึ่งเป็นเครื่องมือที่มีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างยั่งยืน

๔) การจัดทำแผนงาน/โครงการ เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำในหน้าแล้ง โดยวิธีการเก็บเก็บน้ำไว้ใช้ประโยชน์อย่างเพียงพอ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว จะต้องจัดทำแผนงาน/โครงการ โดยเฉพาะในพื้นที่อำเภอตาพระยา อาทิเช่น ถังขนาดใหญ่สำหรับกักเก็บน้ำไว้ใช้ในการอุปโภคและบริโภคในครัวเรือน การแจกจ่ายน้ำให้กับประชาชนได้อย่างทั่วถึงนั้น ควรจัดทำโครงการเสริมคันกันน้ำทั้งในพื้นที่ที่มีอยู่แล้ว และในคลองธรรมชาติให้สูงขึ้น เพื่อสามารถกักเก็บน้ำได้มีระยะเวลาเพิ่มขึ้น การมีโครงการสร้างถังเก็บน้ำขนาดใหญ่ (ถังบ่อซีเมนต์) แล้วขุดเจาะบ่อน้ำบาดาลขึ้นมาเสริมสูบน้ำไปเก็บไว้ในถังบ่อซีเมนต์ เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่จะเป็นการแก้ไขปัญหาน้ำกินน้ำใช้ได้ ในหน้าแล้ง สำหรับการแก้ไขปัญหาไม่ให้น้ำท่วมในพื้นที่ ควรมีแผนงาน/โครงการเกี่ยวกับการขุดลอกคู คลอง และร่องระบายน้ำในพื้นที่ลุ่มต่ำและทางระบายน้ำ

ด้านที่ ๒ ด้านการปฏิบัติตามแผน (Do)

แนวทางและข้อเสนอแนะการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ด้านการปฏิบัติตามแผนร่วมกัน เพื่อแก้ไขปัญหาใน ๓ ประการ ได้แก่ ๑) การเกิดอุทกภัย (น้ำท่วม) ๒) การขาดแคลนน้ำ (น้ำแล้ง) และ ๓) การเกิดมลภาวะเป็นพิษ (น้ำเสีย)

๑. อุปสรรคของการปฏิบัติงานตามแผน คือ การประสานงานกัน จึงควรมีการบูรณาการ การปฏิบัติร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหา^{๔๗} การแก้ไขปัญหาการเกิดอุทกภัย ควรมีโครงการในเรื่องการขุดคู คลอง การกำจัดวัชพืช รวมถึงท่อระบายน้ำ เพื่อให้มีการระบายน้ำที่คล่องตัว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการบูรณาการ การปฏิบัติตามแผนงานแต่ละหน่วยงานกัน โดยจัดลำดับความเร่งด่วนของปัญหา ด้านปัญหาการขาดแคลนน้ำและน้ำเสียก็ทำนองเดียวกัน และถึงการอำนวยความสะดวกของหน่วยงานในระบอบในระดับจังหวัด หรือระดับภาคด้วย จึงจะประสบผลสำเร็จ^{๔๘} สำหรับการแก้ไขปัญหาในปัจจุบันขาดการบูรณาการ ฉะนั้นการแก้ไขปัญหาควรมีการบูรณาการกันของหน่วยงานอย่างเป็นระบบ กล่าวคือ ต้องนำแผนงาน/โครงการมาปรึกษาหารือกัน วางแผนการทำงานร่วมกัน เพื่อป้องกันการซ้ำซ้อนของแผนงาน/โครงการ ซึ่งเป็นการเสียประโยชน์ของพื้นที่ในการพัฒนาแหล่งน้ำ^{๔๙} การให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำ เพื่อการอุปโภคเป็นอันดับแรก โดยการเพิ่มปริมาณน้ำในแหล่งกักเก็บน้ำสำคัญที่ประชาชนใช้ประโยชน์ โดยการสูบน้ำจากแหล่งน้ำหนึ่งไปยังอีกแหล่งน้ำหนึ่งที่สามารถใช้ประโยชน์ได้มากกว่า ที่ตรงกับความต้องการของประชาชน โดยเฉพาะแหล่งน้ำเพื่อผลิตน้ำประปา สืบสวนความต้องการและความเหมาะสมในการขอทำผันหลวง อีกประการคือ การประสานหน่วยงานของกระทรวงกลาโหม เพื่อมาบูรณาการในการช่วยเหลือและร่วมแก้ไขปัญหาให้กับประชาชน^{๕๐}

๒. การปฏิบัติตามแผน ถ้ามีการวางแผนโดยยึดหลักตามแผนแม่บท (Master Plan) แล้ว ในการปฏิบัติตามแผนต้องได้รับการยอมรับจากทุกหน่วยงาน โดยผ่านความเห็นชอบและการมีส่วนร่วมของประชาชน และต้องมีการกำหนดความรับผิดชอบอย่างชัดเจน^{๕๑} การปฏิบัติงานตามแผนงาน/โครงการที่มีการวางแผนร่วมกันแล้ว ก็จะต้องมีการประชุมหรือวางแผนบูรณาการปฏิบัติตามร่วมกันอีกครั้ง เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลของโครงการ^{๕๒} การปฏิบัติตามแผนงาน/

^{๔๗} นายสุระพงษ์ ธรรมวรารังกูร, กรรมการลุ่มน้ำโตนเลสาป. สัมภาษณ์. ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

^{๔๘} นางปราณี อัจฉริกา, ผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลเมืองอรัญประเทศ. สัมภาษณ์. ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

^{๔๙} นายยศพรดี รัตนอังศิริกุล, หัวหน้าฝ่ายอำนวยการ สำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัดสระแก้ว. สัมภาษณ์. ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

^{๕๐} นายอนุชา กระจายศรี, ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดสระแก้ว. สัมภาษณ์. ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

^{๕๑} พันเอกชิษณุพงศ์ รอดศิริ, รองผู้บัญชาการกองกำลังบูรพา. สัมภาษณ์. ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

^{๕๒} นายอุทิศ คำมัน, นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ ส่วนประสานและบริหารจัดการลุ่มน้ำโตนเลสาป สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค ๖ กรมทรัพยากรน้ำ. สัมภาษณ์. ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

โครงการ ควรจะต้องยึดหลักตามยุทธศาสตร์น้ำแห่งชาติ และจะต้องแบ่งมอบภารกิจให้หน่วยงานรับผิดชอบ ไปดำเนินการตามภารกิจที่ได้รับมอบหมาย^{๕๓} การแก้ไขปัญหาการปฏิบัติตามแผนที่จะเกิดประสบความสำเร็จประการหนึ่ง คือ การวางแผนการปฏิบัติร่วมกัน การแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำนั้น ควรมีโครงการในเรื่องการก่อสร้างแหล่งกักเก็บน้ำแต่ต้องได้รับความเห็นชอบและตรงความต้องการจากประชาชนในพื้นที่ด้วย^{๕๔} การปฏิบัติตามแผนร่วมกันของหน่วยงานในการแก้ไขปัญหาทั้ง ๓ เรื่อง ควรจะต้องการพัฒนาหรือเพิ่มศักยภาพของแหล่งน้ำ โดยการจัดทำแนวทางการขับเคลื่อนแผนงานให้เกิดประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็แผนงานระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว โดยมีโครงการประกอบแผนงาน^{๕๕}

ตารางที่ ๔-๗ สรุปความถี่ ร้อยละ และจำนวนผู้ตอบประเด็นแนวทางและข้อเสนอแนะการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ด้านการปฏิบัติตามแผน

ประเด็น	ปริมาณ		
	ความถี่	รูป/คนที่	ร้อยละ
แนวทางและข้อเสนอแนะการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ด้านการปฏิบัติตามแผน	๙	๑, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๙, ๑๐, ๑๒.	๖๐

ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวข้างต้นมีแนวทางและข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ด้านการปฏิบัติตามแผน โดยมีการมุ่งเน้นที่จะมีการปฏิบัติงานตามแผนแบบบูรณาการร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการอำนวยความสะดวกของหน่วยเหนือในระดับจังหวัด หรือระดับภาค รวมถึงต้องยึดหลักตามแผนแม่บท (Master Plan) ที่ได้วางแผนร่วมกันแล้ว เพื่อให้การปฏิบัติตามแผนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ดังนี้

๑) การจัดอุปสรรคของการปฏิบัติงานตามแผน โดยให้การประสานงาน และมีการบูรณาการปฏิบัติร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหา การแก้ไขปัญหาการเกิดอุทกภัย ควรมีโครงการ

^{๕๓}นายชลัช ศรีปราษฎ์, ผู้อำนวยการส่วนประสานและบริหารจัดการลุ่มน้ำโดนเลสาบ สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค ๖ กรมทรัพยากรน้ำ. สัมภาษณ์. ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

^{๕๔}นายณพนธ์ พึ่งทรัพย์, ผู้อำนวยการส่วนประสานและบริหารจัดการลุ่มน้ำปราจีนบุรี สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค ๖ กรมทรัพยากรน้ำ. สัมภาษณ์. ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

^{๕๕}นายณัฐวุฒิ สร้อยประเสริฐ, ผู้อำนวยการโครงการชลประทานสระแก้ว สำนักงานชลประทานที่ ๙ กรมชลประทาน. สัมภาษณ์. ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

ในเรื่องการขุดคลอง การกำจัดวัชพืช รวมถึงท่อระบายน้ำ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการบูรณาการ การปฏิบัติตามแผนงานแต่ละหน่วยงานกัน โดยจัดลำดับความเร่งด่วนของปัญหา ด้านปัญหาการขาดแคลนน้ำ และน้ำเสียก็ทำนองเดียวกัน และรวมถึงการอำนวยความสะดวก บูรณาการของหน่วยเหนือในระดับจังหวัด หรือระดับภาคด้วย จึงจะประสบผลสำเร็จ ฉะนั้นการแก้ไขปัญหานี้ ควรมีการบูรณาการกันของหน่วยงานอย่างเป็นระบบ กล่าวคือ ต้องนำแผนงาน/โครงการมาปรึกษาหารือกัน วางแผนการทำงานร่วมกัน เพื่อป้องกันการซ้ำซ้อนของแผนงาน/โครงการ ซึ่งเป็นการเสียประโยชน์ของพื้นที่ในการพัฒนาแหล่งน้ำ การให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำ เพื่อการอุปโภคเป็นอันดับแรก โดยการเพิ่มปริมาณน้ำในแหล่งกักเก็บน้ำสำคัญที่ประชาชนใช้ประโยชน์ โดยการสูบน้ำจากแหล่งน้ำหนึ่งไปยังอีกแหล่งน้ำหนึ่งที่สามารถใช้ประโยชน์ได้มากกว่า ที่ตรงกับความต้องการของประชาชน โดยเฉพาะแหล่งน้ำเพื่อผลิตน้ำประปา อีกประการคือ การประสานหน่วยงานของกระทรวงกลาโหม เพื่อมาบูรณาการในการช่วยเหลือและร่วมแก้ไขปัญหากับประชาชน

๒) การปฏิบัติตามแผน ต้องยึดหลักตามแผนแม่บท (Master Plan) ที่ได้วางแผนร่วมกันแล้ว การปฏิบัติตามแผนต้องได้รับการยอมรับจากทุกหน่วยงาน โดยผ่านความเห็นชอบและการมีส่วนร่วมของประชาชน และต้องมีการกำหนดความรับผิดชอบอย่างชัดเจน การปฏิบัติงานตามแผนงาน/โครงการที่มีการวางแผนร่วมกันแล้ว ก็จะต้องมีการประชุมหรือวางแผนบูรณาการปฏิบัติตามร่วมกันอีกครั้ง เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลของโครงการ การปฏิบัติตามแผนงาน/โครงการ ควรมีการยึดหลักตามยุทธศาสตร์น้ำแห่งชาติ และจะต้องแบ่งมอบภารกิจให้หน่วยงานรับผิดชอบ ไปดำเนินการตามภารกิจที่ได้รับมอบหมาย การแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำนั้น ควรมีโครงการในเรื่องการก่อสร้างแหล่งกักเก็บน้ำ แต่ต้องได้รับความเห็นชอบและตรงความต้องการจากประชาชนในพื้นที่ด้วย การปฏิบัติตามแผนร่วมกันของหน่วยงานในการแก้ไขปัญหานี้ทั้ง ๓ เรื่อง ควรมีการพัฒนาหรือเพิ่มศักยภาพของแหล่งน้ำ โดยการจัดทำแนวทางการขับเคลื่อนแผนงาน ให้เกิดประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นแผนงานระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว โดยมีโครงการประกอบแผนงาน เป็นต้น

ด้านที่ ๓ ด้านการตรวจสอบและประเมินผล (Check)

แนวทางและข้อเสนอแนะการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ด้านการตรวจสอบและประเมินผลร่วมกัน เพื่อแก้ไขปัญหานี้ ๓ ประการ ได้แก่ ๑) การเกิดอุทกภัย (น้ำท่วม) ๒) การขาดแคลนน้ำ (น้ำแล้ง) และ ๓) การเกิดมลภาวะเป็นพิษ (น้ำเสีย)

๑. การตรวจสอบและประเมินผลมีหลากหลายรูปแบบ แต่การตรวจสอบโดยคณะกรรมการธรรมาภิบาลจะเป็นการตรวจสอบวิธีหนึ่งที่จะมีความชัดเจนตรงไปตรงมา^{๕๖}

^{๕๖} นายสุระพงษ์ ธรรมวรางกูร, กรรมการลุ่มน้ำโดนเลสาบ. สัมภาษณ์. ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

การประเมินผลและการตรวจในปัจจุบันต่างหน่วยทำกันเอง ควรมีหน่วยหลักหรือหน่วยงาน ส่วนกลางที่ไม่ใช่หน่วยเหนือของหน่วยงานที่ปฏิบัติในเป็นคณะกรรมการ การตรวจสอบและประเมินผล^{๕๗} การตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องน้ำแล้ง น้ำท่วมและน้ำเสีย ควรมีคณะกรรมการในทุกระดับแต่เหมาะสมที่สุดควรมีคณะกรรมการตรวจสอบและประเมินผลในระดับจังหวัด หรือสูงกว่าระดับจังหวัดก็จะมีประสิทธิภาพมากขึ้น^{๕๘} การตรวจสอบและประเมินผล การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนหรือผู้มีส่วนได้เสียในประโยชน์ ตั้งแต่ต้นจนจบร่วมกับทุกภาคส่วนในการดำเนินแผนงาน/โครงการเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยกันดูแลและพัฒนาให้เกิดความยั่งยืนได้^{๕๙}

๒. การตรวจสอบและประเมินผลนั้น ต้องจัดทำหัวข้อและหลักเกณฑ์การประเมิน ตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผนงาน/โครงการ โดยจัดทำในรูปแบบของคณะทำงานที่จะเข้าไปตรวจสอบและประเมินผลตามห้วงเวลาที่เหมาะสม^{๖๐} การตรวจสอบและประเมินผลควรจะต้องกำหนดแผนงานและห้วงระยะเวลาในการตรวจสอบและประเมินผลอย่างน้อย ๓ เดือนต่อครั้ง เพื่อให้เกิดการปฏิบัติตามแผนงาน/โครงการเป็นไปด้วยความต่อเนื่อง^{๖๑} การตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนงาน/โครงการ ทางศูนย์ภูมิศาสตร์ภาคตะวันออกเฉียงใต้ดำเนินการจัดทำฐานข้อมูลภูมิศาสตร์สารสนเทศของจังหวัดสระแก้ว ดังนั้น หากจังหวัดสระแก้วได้กำหนดข้อมูลภูมิศาสตร์สารสนเทศนี้เป็นฐานข้อมูลหลักจังหวัดสระแก้ว จะทำให้สามารถดำเนินโครงการต่าง ๆ ได้โดยง่ายและเป็นมาตรฐานเดียวกันทั้งจังหวัด^{๖๒}

^{๕๗}นายศพล สยามไชย, นายช่างชลประทานอาวุโส โครงการชลประทานสระแก้ว. สัมภาษณ์. ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

^{๕๘}นางปราณี อัจริक्षा, ผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลเมืองอรัญประเทศ. สัมภาษณ์. ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

^{๕๙}นายศพรตรี รัตนอังศิริกุล, หัวหน้าฝ่ายอำนวยการ สำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัดสระแก้ว. สัมภาษณ์. ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

^{๖๐}พันเอกชิษณุพงศ์ รอดศิริ, รองผู้บัญชาการกองกำลังบูรพา. สัมภาษณ์. ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

^{๖๑}นางสาวพรหมภัสสร ลิ้มตระกูล, หัวหน้ากลุ่มยุทธศาสตร์และการจัดการ สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดสระแก้ว. สัมภาษณ์. ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

^{๖๒}นายณัฐวุฒิ สร้อยประเสริฐ, ผู้อำนวยการโครงการชลประทานสระแก้ว สำนักงานชลประทานที่ ๙ กรมชลประทาน. สัมภาษณ์. ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

ตารางที่ ๔-๘ สรุปความถี่ ร้อยละ และจำนวนผู้ตอบประเด็นแนวทางและข้อเสนอแนะการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ด้านการตรวจสอบและประเมินผล

ประเด็น	ปริมาณ		
	ความถี่	รูป/คนที่	ร้อยละ
แนวทางและข้อเสนอแนะการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ด้านการตรวจสอบและประเมินผล	๗	๑, ๒, ๔, ๕, ๗, ๑๑, ๑๒.	๕๐

ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวข้างต้นมีแนวทางและข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ด้านการตรวจสอบและประเมินผล โดยมีการมุ่งเน้นที่จะมีการตรวจสอบและประเมินผลปฏิบัติงานในรูปแบบของคณะกรรมการส่วนกลางร่วมกับภาคประชาชน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ดังนี้

๑) การตรวจสอบและประเมินผลควรมีการตรวจสอบโดยคณะกรรมการธรรมาภิบาลจะเป็นการตรวจสอบวิธีหนึ่งที่มีความชัดเจนตรงไปตรงมา การประเมินผลและการตรวจในปัจจุบันต่างหน่วยทำกันเอง ควรมีหน่วยหลักหรือหน่วยงานส่วนกลางเป็นคณะกรรมการ ในการตรวจสอบและประเมินผล การตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องน้ำแล้ง น้ำท่วมและน้ำเสีย ควรมีคณะกรรมการในทุกระดับตั้งระดับท้องถิ่นจนถึงคณะกรรมการตรวจสอบและประเมินผลในระดับจังหวัด หรือสูงกว่าระดับจังหวัดก็จะมีประสิทธิภาพมากขึ้น การตรวจสอบและประเมินผล การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนหรือผู้มีส่วนได้เสียในประโยชน์ ตั้งแต่ต้นจนจบร่วมกับทุกภาคส่วนในการดำเนินแผนงาน/โครงการเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยกันดูแลและพัฒนาให้เกิดความยั่งยืนได้

๒) การตรวจสอบและประเมินผลนั้น ต้องจัดทำหัวข้อและหลักเกณฑ์การประเมิน ตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผนงาน/โครงการ โดยจัดทำในรูปแบบของคณะทำงานที่จะเข้าไปตรวจสอบและประเมินผลตามห้วงเวลาที่เหมาะสม และความถี่ของการตรวจสอบและประเมินผลควรร้อยอย่างน้อย ๓ เดือนต่อครั้ง เพื่อให้เกิดการปฏิบัติตามแผนงาน/โครงการเป็นไปด้วยความต่อเนื่อง การตรวจสอบและประเมินผลได้อีกวิธีหนึ่ง คือ จังหวัดจะต้องแผนงาน/โครงการเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำเข้าสู่ระบบการจัดทำฐานข้อมูลภูมิศาสตร์สารสนเทศของจังหวัดสระแก้ว จะทำให้สามารถดำเนินโครงการต่าง ๆ ได้โดยง่ายและเป็นมาตรฐานเดียวกันทั้งจังหวัด

ด้านที่ ๔ ด้านการปรับปรุงแก้ไข (Act)

๑. การปรับปรุงแก้ไขแผนงาน/โครงการในระดับพื้นที่จังหวัด มีผู้บริหารพื้นที่ในส่วนภูมิภาคระดับจังหวัด คือ ผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นผู้รับผิดชอบการบริหารจัดการแผนงาน/โครงการเกี่ยวกับน้ำ ฉะนั้นการดำเนินการควรจะต้องมีคณะกรรมการหรือคณะทำงานที่มีผู้บริหารระดับจังหวัดเป็นประธานและคณะกรรมการ พิจารณาในการปรับปรุงแก้ไขแผนงาน/โครงการ เพื่อปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องหรือข้อด้อยของแผนงาน^{๖๓} การปรับปรุงแผนงานควรมีการบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับพัฒนาแผนงาน/โครงการ เพื่อที่จะได้ปรับปรุงแผนงานในโอกาสต่อไปให้เพิ่มศักยภาพมากยิ่งขึ้น^{๖๔} การปรับแผนงาน/โครงการที่จะแก้ไขปัญหาคือ การขาดแคลนน้ำและน้ำเสีย นั้น จะต้องประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่น สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค ๖ สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด และโครงการชลประทานสระแก้ว เป็นต้น เพื่อบูรณาการปรับปรุงแก้ไขด้านแผนงาน ในการแก้ไขปัญหาให้กับประชาชน^{๖๕}

๒. การพัฒนาแหล่งน้ำ การสร้างที่กักเก็บน้ำย่อมจะต้องดำเนินควบคู่กันไปกับการซ่อมบำรุงและการดูแลรักษา ควรปรับปรุงแผนงาน/โครงการ โดยมอบให้ท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่จะบริหารจัดการต่อไป สาเหตุเพราะท้องถิ่นเป็นหน่วยอยู่ใกล้ชิดกับประชาชนผู้ที่ได้รับผลกระทบและอยู่กับสภาพปัญหาในพื้นที่เป็นอย่างดี^{๖๖} การปรับปรุงแก้ไขแผนงาน/โครงการ ในการบริหารจัดการน้ำ ควรจะต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจนจากสภาพพื้นที่ เพื่อที่จะได้รู้สภาพจริงของปัญหา จะได้ร่วมกันแก้ไข ปัญหาของทุกหน่วยงาน รวมทั้งต้องบูรณาการแก้ไขปัญหาร่วมกันอย่างจริงจัง^{๖๗} หลังจากการจัดคณะกรรมการเข้าตรวจสอบและประเมินผลแล้ว ควรจะนำผลนั้นมาพัฒนาปรับปรุงแก้ไขแผนงาน/โครงการในห้วงระยะเวลา ๕ ปีต่อครั้ง เพื่อให้หน่วยงานที่รับผิดชอบหลักในแต่ละด้านเข้าไปดำเนินการตามแผนงาน/โครงการที่ได้พัฒนาปรับปรุงต่อไป^{๖๘}

^{๖๓}นายสุระพงษ์ ธรรมวรานุกร, กรรมการลุ่มน้ำโดนเลสอป. สัมภาษณ์. ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

^{๖๔}พันเอกเฉลิม เนียมช่วย, รองผู้อำนวยการรักษาความมั่นคงภายในจังหวัด สระแก้ว. สัมภาษณ์. ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

^{๖๕}นางปราณี อัจฉริยา, ผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลเมืองอรัญประเทศ. สัมภาษณ์. ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

^{๖๖}นายยศพรดี รัตนอังศิริกุล, หัวหน้าฝ่ายอำนวยการ สำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัดสระแก้ว. สัมภาษณ์. ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

^{๖๗}นายอนุชา กระจายศรี, ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดสระแก้ว. สัมภาษณ์. ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

^{๖๘}พันเอกชิษณุพงศ์ รอดศิริ, รองผู้บัญชาการกองกำลังบูรพา. สัมภาษณ์. ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

๓. การพัฒนาปรับปรุงแก้ไขแผนงานร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถเกิดการบูรณาการของหน่วยงานได้ แต่ควรจะมีการจัดตั้งคณะกรรมการลุ่มน้ำระดับจังหวัดขึ้น เพื่อมีการทำแผนงาน/โครงการและแนวทางแก้ไขที่ถูกต้องตามความต้องการของประชาชนในพื้นที่ โดยมีการกำหนดหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง และงบประมาณที่ชัดเจนและเพียงพอ รวมทั้งการติดตามตรวจสอบและประเมินผลอย่างจริงจังต่อเนื่อง^{๖๙} การปรับปรุงแก้ไขแผนงาน/โครงการที่ดำเนินการไปแล้ว ควรจะต้องยึดหลักหรือให้สอดคล้องกับแผนแม่บทของการบริหารจัดการน้ำ และข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นการป้องกันการซ้ำซ้อนของแผนงาน/โครงการระหว่างหน่วยงาน และเป็นไปตามระเบียบแบบแผนของกฎหมาย^{๗๐}

ตารางที่ ๔-๙ สรุปความถี่ ร้อยละ และจำนวนผู้ตอบประเด็นแนวทางและข้อเสนอแนะการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ด้านการปรับปรุงแก้ไข

ประเด็น	ปริมาณ		
	ความถี่	รูป/คนที่	ร้อยละ
แนวทางและข้อเสนอแนะการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ด้านการปรับปรุงแก้ไข	๘	๑, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๑๒,	๕๕

ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวข้างต้นมีแนวทางและข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ด้านการปรับปรุงแก้ไข โดยมีการมุ่งเน้นที่จะมีการปรับปรุงแก้ไขแผนงาน/โครงการในรูปแบบของคณะกรรมการหรือคณะทำงานร่วมกับทุกภาคส่วน และให้สอดคล้องกับแผนแม่บท (Master Plan) ของการบริหารจัดการน้ำ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ดังนี้

๑) การปรับปรุงแก้ไขแผนงาน/โครงการในระดับพื้นที่จังหวัด จะต้องมีการบริหารจัดการพื้นที่ในส่วนภูมิภาคระดับจังหวัด และการดำเนินการควรจะต้องมีคณะกรรมการหรือคณะทำงานที่มีผู้บริหารระดับจังหวัด เป็นประธานและคณะกรรมการ ในการปรับปรุงแก้ไขแผนงาน/โครงการ เพื่อปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องหรือข้อด้อยของแผนงาน การปรับปรุงแผนงานควรมีการบูรณาการร่วมกัน

^{๖๙}นายอุทิศ คำมัน, นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ ส่วนประสานและบริหารจัดการลุ่มน้ำ โตนเลสาป สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค ๖ กรมทรัพยากรน้ำ, ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

^{๗๐}นายณัฐวุฒิ สร้อยประเสริฐ, ผู้อำนวยการโครงการชลประทานสระแก้ว สำนักงานชลประทานที่ ๙ กรมชลประทาน, สัมภาษณ์, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเกี่ยวเพื่อพัฒนาปรับปรุงแผนงาน/โครงการ ในโอกาสต่อไปให้มีศักยภาพมากยิ่งขึ้น การปรับแผนงาน/โครงการที่จะแก้ไขปัญหาคือ การขาดแคลนน้ำและน้ำเสีย นั้นจะต้องประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับจังหวัด หรือในระดับภาค เพื่อบริหารการปรับปรุงแก้ไขด้านแผนงาน ในการแก้ไขปัญหาให้กับประชาชน

๒) การพัฒนาแหล่งน้ำ การสร้างที่กักเก็บน้ำย่อมจะต้องดำเนินควบคู่กันไปกับการซ่อมบำรุงและการดูแลรักษา ควรมอบให้หน่วยงานในท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่จะบริหารจัดการต่อไป ทางหน่วยงานจะต้องพิจารณาสนับสนุนทุกด้านให้กับท้องถิ่นเพราะท้องถิ่นเป็นหน่วยอยู่ใกล้ชิดกับประชาชนผู้ที่ได้รับผลกระทบและรับรู้สภาพปัญหาในพื้นที่เป็นอย่างดี สำหรับการปรับปรุงแก้ไขแผนงาน/โครงการ ในการบริหารจัดการน้ำ ควรจะต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจนจากสภาพพื้นที่ เพื่อที่จะได้รู้สภาพจริงของปัญหา จะได้ร่วมกันแก้ไขปัญหาคือของทุกหน่วยงาน รวมทั้งต้องบูรณาการแก้ไขปัญหา ร่วมกันอย่างจริงจัง หลังจากการจัดคณะกรรมการเข้าตรวจสอบและประเมินผลแล้ว ควรจะนำผลนั้นมาพัฒนาปรับปรุงแก้ไขแผนงาน/โครงการในห้วงระยะเวลา ๕ ปีต่อครั้ง เพื่อให้หน่วยงานที่รับผิดชอบหลักในแต่ละด้านเข้าไปดำเนินการตามแผนงาน/โครงการที่ได้พัฒนาปรับปรุงต่อไป

๓) การพัฒนาปรับปรุงแก้ไขแผนงานร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะต้องมีการบูรณาการของหน่วยงาน และควรจะมีการจัดตั้งคณะกรรมการลุ่มน้ำระดับจังหวัดขึ้น เพื่อการจัดทำแผนงาน/โครงการและแนวทางแก้ไขที่ถูกต้องตามความต้องการของประชาชนในพื้นที่ โดยมีการกำหนดหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง และงบประมาณที่ชัดเจนและเพียงพอ รวมทั้งการติดตามตรวจสอบและประเมินผลอย่างจริงจังต่อเนื่อง และการปรับปรุงแก้ไขแผนงาน/โครงการที่ดำเนินการไปแล้ว ควรจะต้องยึดหลักหรือให้สอดคล้องกับแผนแม่บทของการบริหารจัดการน้ำ และข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นการป้องกันการซ้ำซ้อนของแผนงาน/โครงการระหว่างหน่วยงาน และเป็นไปตามระเบียบแบบแผนของกฎหมาย

๒. ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

๑. ปัญหาการบริหารจัดการน้ำมีปัญหามากที่สุด ส่งผลกระทบต่อพื้นที่ ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนและทุกภาคส่วน ควรให้มีการเข้าถึงพื้นที่ในเขตรมรดกโลกและขอให้พื้นที่ติดต่อกับเขตรมรดกโลกได้เปิดโอกาสให้มีการจัดสรรน้ำจากพื้นที่ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อภาคประชาชนอย่างแท้จริง^{๓๑} พื้นที่จังหวัดสระแก้วมีลุ่มน้ำสำคัญ ๒ ลุ่มน้ำ ได้แก่ ลุ่มน้ำปราจีนบุรี ซึ่งมีคลองพระสะทึง และคลองพระปรัง รองรับการบริหารจัดการน้ำ ไหลลงสู่พื้นที่จังหวัดปราจีนบุรี และลุ่มน้ำโดนเลสาบ ซึ่งมี

^{๓๑}นายสุระพงษ์ ธรรมวรังกูร, กรรมการลุ่มน้ำโดนเลสาบ. สัมภาษณ์. ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

ห้วยลำสะโตน ห้วยพรมโหด ห้วยตะเคียน ห้วยนางามและห้วยคลองน้ำใส รองรับการบริหารจัดการน้ำ ไหลลงสู่ประเทศกัมพูชา ถ้าหากมีการบริหารจัดการทั้ง ๒ ลุ่มน้ำนี้ โดยการจัดสร้างที่กักเก็บน้ำเป็นระยะ ๆ ตามความสูงต่ำของพื้นที่ ก็จะแก้ไขปัญหาการเกิดอุทกภัย (น้ำท่วม) และปัญหาการขาดแคลนน้ำ (ภัยแล้ง) ซึ่งเป็นการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดได้^{๗๒} การบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพนั้น ควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการจัดการอย่างเป็นระบบของจังหวัด เพื่อเป็นศูนย์ในการวางแผนและบริหารจัดการน้ำบนพื้นฐานของข้อมูลแหล่งน้ำ จากการบูรณาการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และให้มีรูปแบบเป็นฐานข้อมูลเดียวหรือข้อมูลหลายมิติ (Big Data) ประกอบการพิจารณาแนวทางการพัฒนาแหล่งน้ำ การเชื่อมโยงข้อมูล สมดุลต้นทุนและความต้องการน้ำ เป็นต้น เป็นการส่งเสริมการพัฒนาอย่างเป็นระบบ จากบนสู่ล่าง (นโยบาย) และจากล่างสู่บน (การมีส่วนร่วม) โดยอาศัยข้อมูลเป็นศูนย์กลาง^{๗๓} แนวทางการบริหารจัดการน้ำ ทุกภาคส่วนจะต้องบูรณาการกันแก้ไขปัญหา น้ำท่วมและน้ำแล้ง กล่าวคือ ปัญหาการขาดแคลนน้ำ (ภัยแล้ง) เห็นควรให้พัฒนาแหล่งน้ำที่มีอยู่ให้สามารถเก็บน้ำได้มากเดิมอีกเท่าตัว และหาแหล่งกักเก็บน้ำให้อยู่ในพื้นที่สูง เพื่อกระจายน้ำลงสู่พื้นที่ต่ำ หรือจัดทำท่อส่งน้ำไปขนานกับเส้นทางถนนทางหลวงสายหลัก และแยกเข้าสู่พื้นที่แหล่งชุมชนและพื้นที่ทางการเกษตรและภาคส่วนอื่น ๆ รวมถึงการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับทราบข้อมูลสถานการณ์ และการปลูกพืชในลักษณะใช้น้ำอย่างประหยัด สำหรับการบริหารจัดการเกี่ยวกับอุทกภัยทุกหน่วยงานควรมีแผนรองรับเหตุเฉพาะหน้า นอกจากการพัฒนาแหล่งระบายน้ำและชลอน้ำ (แก้มลิง) และการขุดลอก คู คลองแล้ว^{๗๔}

๒. ปัญหาที่สำคัญการบริหารจัดการน้ำที่ผ่านมา คือ การแก้ปัญหาในลักษณะขาดเอกภาพ และการบริหารจัดการร่วมกันแบบบูรณาการ ไม่มีเจ้าภาพหลักที่รับผิดชอบในการกำหนดกรอบแผนที่ชัดเจน และทิศทางการบริหารจัดการให้เป็นเอกภาพ กล่าวคือ ต่างหน่วยต่างทำ และเป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเท่านั้น และประการสำคัญขาดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ดังนั้น เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาดังกล่าว จึงเห็นควรมีการวางแผนในภาพรวมที่เป็นแผนแม่บท (Master Plan) ที่ทำให้ทุกภาคส่วนได้รับรู้และเห็นภาพที่ชัดเจนร่วมกัน เพื่อให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ซึ่งจะนำไปสู่

^{๗๒} พันเอกเฉลิม เนียมช่วย, รองผู้อำนวยการรักษาความมั่นคงภายในจังหวัดสระแก้ว. สัมภาษณ์. ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

^{๗๓} นายยศพรตรี รัตนอังศิริกุล, หัวหน้าฝ่ายอำนวยการ สำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัดสระแก้ว. สัมภาษณ์. ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

^{๗๔} นายอนุชา กระจายศรี, ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดสระแก้ว. สัมภาษณ์. ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

ภาคปฏิบัติที่ได้ผลเป็นรูปธรรมอย่างยั่งยืนต่อไป^{๗๕} นอกจากการก่อสร้างแหล่งกักเก็บน้ำแล้ว กระบวนการที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในพื้นที่ จะต้องมีการจัดตั้งคณะกรรมการลุ่มน้ำระดับจังหวัด เพื่อจัดทำแผนแม่บทของจังหวัด และให้มีคณะทำงานในระดับอำเภอ หรือระดับลุ่มน้ำสาขา เพื่อให้คนในพื้นที่นำเสนอแผนงาน/โครงการ โดยจะต้องมีการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำในพื้นที่ การจัดตั้งอนุกรรมการระดับอำเภอหรือลุ่มน้ำสาขา และจัดตั้งคณะกรรมการระดับจังหวัด ทั้งนี้ เพื่อการวางแผนร่วมกัน โดยนำยุทธศาสตร์ทรัพยากรน้ำ ๒๐ ปี ของประเทศ มาเป็นตัวขับเคลื่อนวางแผนร่วมกัน^{๗๖} การบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ระดับจังหวัดนั้น ควรมียุทธศาสตร์สนับสนุนด้านการบริหารจัดการและด้านสิ่งก่อสร้างแหล่งน้ำ และควรมีคณะทำงานในระดับอำเภอ ประกอบด้วยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและภาคประชาชนร่วมกันวางแผน พร้อมทั้งมีแผนการผันน้ำจากพื้นที่น้ำมากไปสู่พื้นที่การขาดแคลนน้ำ^{๗๗} แนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดที่สำคัญ คือ การมีส่วนร่วมของพี่น้องประชาชนในพื้นที่ เพราะจะเป็นผู้รู้สภาพปัญหาเป็นอย่างดี และเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรง การแก้ไขปัญหาที่ถูกจุดจะต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ความต้องการโครงการ กิจกรรม แล้วเสนอผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อบริหารจัดการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งในปัจจุบันได้มีหน่วยงานในสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี คือ สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ เป็นหน่วยงานดูแลการจัดสรรงบประมาณ ในการบริหารจัดการน้ำของทุกหน่วยงาน ซึ่งจะต้องบูรณาการกับแผนของจังหวัด แผนกลุ่มจังหวัด ยุทธศาสตร์ชาติ และแผนบริหารจัดการน้ำ ๒๐ ปี^{๗๘} ในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ประมาณ ๔,๔๙๖,๙๖๑ ไร่ เป็นพื้นที่เกษตรกรรม ๓,๐๔๗,๘๘๖ ไร่ หรือประมาณร้อยละ ๖๗.๗๗ ของพื้นที่จังหวัด มีการพัฒนาเป็นพื้นที่ชลประทานแล้ว ๙๓,๖๒๔ ไร่ หรือประมาณร้อยละ ๓.๒๖ ของพื้นที่เกษตรกรรมทั้งหมด โครงการพัฒนาแหล่งน้ำตามแผนการพัฒนาของชลประทานระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๑-๒๕๘๐) จำนวน ๑๐๐ โครงการ เป็นโครงการขนาดใหญ่ ๒ โครงการ ขนาดกลาง ๑๑ โครงการ ขนาดเล็ก ๖๙ โครงการ และโครงการปรับปรุงระบบชลประทาน ๑๘ โครงการ หากดำเนินการแล้วเสร็จตามแผนทั้งหมด สามารถกักเก็บน้ำได้เพิ่มอีก ๑๐๑.๑๖ ล้านลูกบาศก์เมตร และจะมีพื้นที่ชลประทานเพิ่มขึ้น ๑๔๖,๒๔๐ ไร่ ซึ่งได้แก่

^{๗๕} พันเอกชิษณุพงศ์ รอดศิริ, รองผู้บัญชาการกองกำลังบูรพา, สัมภาษณ์. ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

^{๗๖} นายอุทิศ คำมั่น, นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ ส่วนประสานและบริหารจัดการลุ่มน้ำ โตนเลสาป สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค ๖ กรมทรัพยากรน้ำ, สัมภาษณ์. ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

^{๗๗} นายชัช ศรีปราชญ์, ผู้อำนวยการส่วนประสานและบริหารจัดการลุ่มน้ำโตนเลสาป สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค ๖ กรมทรัพยากรน้ำ, สัมภาษณ์. ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

^{๗๘} นายณพพร พึ่งทรัพย์, ผู้อำนวยการส่วนประสานและบริหารจัดการลุ่มน้ำปราจีนบุรี สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค ๖ กรมทรัพยากรน้ำ, สัมภาษณ์. ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

๑) โครงการตามแผนระยะสั้น (พ.ศ.๒๕๖๑-๒๕๖๖) มีโครงการขนาดกลาง ๓ โครงการ ขนาดเล็ก ๖๙ โครงการและปรับปรุงระบบชลประทาน ๑๘ โครงการ ๒) โครงการตามแผนระยะกลาง (พ.ศ.๒๕๖๗-๒๕๗๑) มีโครงการขนาดใหญ่ ๒ โครงการ โครงการขนาดกลาง ๔ โครงการ และโครงการตามแผนระยะยาว (พ.ศ.๒๕๗๒-๒๕๘๐) มีโครงการขนาดกลาง ๔ โครงการ^{๗๙}

ตารางที่ ๕-๑๐ สรุปความถี่ ร้อยละ และจำนวนผู้ตอบประเด็นข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว

ประเด็น	ปริมาณ		
	ความถี่	รูป/คนที่	ร้อยละ
ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว	๙	๑, ๓, ๕, ๖, ๗, ๘, ๙, ๑๐, ๑๒.	๖๐

ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวข้างต้นมีข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว สรุปได้ดังต่อไปนี้

๑) การบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ซึ่งส่งผลกระทบต่อพื้นที่ ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนและทุกภาคส่วน ควรให้มีการเข้าถึงพื้นที่ในเขตรมรดกโลกและขอให้พื้นที่ติดต่อกับเขตรมรดกโลกได้เปิดโอกาสให้มีการจัดสรรน้ำจากพื้นที่ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อภาคประชาชนอย่างแท้จริง พื้นที่จังหวัดสระแก้วมีลุ่มน้ำสำคัญ ๒ ลุ่มน้ำ ได้แก่ ลุ่มน้ำปราจีนบุรี ซึ่งมีคลองพระสะทึง และคลองพระปรัง รองรับการบริหารจัดการน้ำ ไหลลงสู่พื้นที่จังหวัดปราจีนบุรี และลุ่มน้ำโตนเลสาป ซึ่งมีห้วยลำสะโตน ห้วยพรมโหด ห้วยตะเคียน ห้วยนางามและห้วยคลองน้ำใส รองรับการบริหารจัดการน้ำ ไหลลงสู่ประเทศกัมพูชา ถ้าหากมีการบริหารจัดการทั้ง ๒ ลุ่มน้ำนี้ โดยการจัดสร้างที่กักเก็บน้ำเป็นระยะ ๆ ตามความสูงต่ำของพื้นที่ ก็จะแก้ไขปัญหาการเกิดอุทกภัย (น้ำท่วม) และปัญหาการขาดแคลนน้ำ (ภัยแล้ง) การบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพนั้น ควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการจัดการอย่างเป็นระบบของจังหวัด เพื่อเป็นศูนย์ในการวางแผนและบริหาร จัดการน้ำบนพื้นฐานของข้อมูลแหล่งน้ำ และให้มีรูปแบบเป็นฐานข้อมูลเดียวหรือข้อมูลหลายมิติ (Big Data) ประกอบการพิจารณา แนวทางการพัฒนาแหล่งน้ำ การเชื่อมโยงข้อมูล สมดุลต้นทุนและความต้องการน้ำ เป็นต้น เป็นการส่งเสริมการพัฒนาอย่างเป็นระบบ จากบนสู่ล่าง (นโยบาย)และ

^{๗๙}นายณัฐวุฒิ สร้อยประเสริฐ, ผู้อำนวยการโครงการชลประทานสระแก้ว สำนักงานชลประทานที่ ๙ กรมชลประทาน. สัมภาษณ์. ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

จากล่างสู่บน (การมีส่วนร่วม) โดยอาศัยข้อมูลเป็นศูนย์กลาง แนวทางการบริหารจัดการน้ำ ทุกภาคส่วนจะต้องบูรณาการกันแก้ไขปัญหาน้ำท่วมและน้ำแล้ง กล่าวคือ ต้องพัฒนาแหล่งน้ำที่มีอยู่ให้สามารถเก็บน้ำได้มากเดิมอีกเท่าตัว และหาแหล่งกักเก็บน้ำให้อยู่ในพื้นที่สูง เพื่อกระจายน้ำลงสู่พื้นที่ต่ำ หรือจัดทำท่อส่งน้ำไปขนานกับเส้นทางถนนทางหลวงสายหลัก และแยกเข้าสู่พื้นที่แหล่งชุมชนและพื้นที่ทางการเกษตรและภาคส่วนอื่น ๆ รวมถึงการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับทราบข้อมูลสถานการณ์ และการปลูกพืชใช้น้ำน้อย ส่วนการแก้ไขปัญหาอุทกภัยทุกหน่วยงานควรมีแผนเผชิญเหตุเฉพาะหน้า นอกจากการพัฒนาแหล่งระบายน้ำและชลอน้ำ (แก้มลิง) และการขุดลอก คู คลองแล้ว

๒) การบริหารจัดการน้ำที่ผ่านมา ยังขาดการมีเอกภาพ และการบริหารจัดการร่วมกันแบบบูรณาการ ไม่มีเจ้าภาพหลักที่รับผิดชอบในการกำหนดกรอบแผนที่ชัดเจน และทิศทางการบริหารจัดการให้เป็นเอกภาพ เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาได้ผล จึงเห็นควรมีการวางแผนในภาพรวมที่เป็นแผนแม่บท (Master Plan) ที่ทำให้ทุกภาคส่วนได้รับรู้และเห็นภาพที่ชัดเจนร่วมกัน และมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ซึ่งจะนำไปสู่ภาคปฏิบัติที่ได้ผลเป็นรูปธรรมอย่างยั่งยืนต่อไป นอกจากนี้ต้องเกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในพื้นที่ จะต้องมีการจัดตั้งคณะกรรมการลุ่มน้ำระดับจังหวัด เพื่อจัดทำแผนแม่บทของจังหวัด และให้มีคณะทำงานในระดับอำเภอ หรือระดับลุ่มน้ำสาขา และจะต้องมีการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำในพื้นที่ การจัดตั้งอนุกรรมการระดับอำเภอหรือลุ่มน้ำสาขา และจัดตั้งคณะกรรมการระดับจังหวัด เพื่อการวางแผนร่วมกัน โดยนำยุทธศาสตร์ทรัพยากรน้ำ ๒๐ ปี ของประเทศ มาเป็นตัวขับเคลื่อนวางแผนร่วมกัน พร้อมทั้งมีงบประมาณสนับสนุนด้านการบริหารจัดการ และด้านสิ่งก่อสร้างแหล่งน้ำ แนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การมีส่วนร่วมของพี่น้องประชาชนในพื้นที่ การแก้ไขปัญหาที่ถูกจุดจะต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ความต้องการโครงการ กิจกรรม แล้วเสนอผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อขอประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งในปัจจุบันได้มีหน่วยงานในสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี คือ สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ เป็นหน่วยงานดูแลการจัดสรรงบประมาณ ในการบริหารจัดการน้ำของทุกหน่วยงาน ซึ่งจะต้องบูรณาการกับแผนของจังหวัด แผนกลุ่มจังหวัด ยุทธศาสตร์ชาติ และแผนบริหารจัดการน้ำ ๒๐ ปี ในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ประมาณ ๔,๔๙๖,๙๖๑ ไร่ เป็นพื้นที่เกษตรกรรม ๓,๐๔๗,๘๘๖ ไร่ หรือประมาณร้อยละ ๖๗.๗๗ ของพื้นที่จังหวัด มีการพัฒนาเป็นพื้นที่ชลประทานแล้ว ๙๓,๖๒๔ ไร่ หรือประมาณร้อยละ ๓.๒๖ ของพื้นที่เกษตรกรรมทั้งหมด โครงการพัฒนาแหล่งน้ำตามแผนการพัฒนาของชลประทานระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๑-๒๕๘๐) จำนวน ๑๐๐ โครงการ เป็นโครงการขนาดใหญ่ ๒ โครงการ ขนาดกลาง ๑๑ โครงการ ขนาดเล็ก ๖๙ โครงการ และโครงการปรับปรุงระบบชลประทาน ๑๘ โครงการ หากดำเนินการแล้วเสร็จตามแผนทั้งหมด สามารถกักเก็บน้ำได้เพิ่มอีก ๑๐๑.๑๖ ล้านลูกบาศก์เมตร และจะมีพื้นที่ชลประทานเพิ่มขึ้น ๑๔๖,๒๔๐ ไร่ ซึ่งได้แก่ ๑) โครงการตามแผนระยะสั้น (พ.ศ.๒๕๖๑-๒๕๖๖) มีโครงการขนาดกลาง

๓ โครงการ ขนาดเล็ก ๖๙ โครงการและปรับปรุงระบบชลประทาน ๑๘ โครงการ ๒) โครงการตามแผนระยะกลาง (พ.ศ.๒๕๖๗-๒๕๗๑) มีโครงการขนาดใหญ่ ๒ โครงการ โครงการขนาดกลาง ๔ โครงการ และโครงการตามแผนระยะยาว (พ.ศ.๒๕๗๒-๒๕๘๐) มีโครงการขนาดกลาง ๔ โครงการ

สรุปแนวทางและข้อเสนอแนะการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

๑. แนวทางและข้อเสนอแนะการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ด้านการวางแผน

ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวข้างต้นมีแนวทางและข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ด้านการวางแผน โดยมุ่งเน้นที่จะมีการวางแผนร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยจะต้องใช้แผนแม่บท (Master Plan) และมีแม่บทในระดับจังหวัด เพื่อแก้ไขปัญหาการทับซ้อนของแผนงาน/โครงการ และอยู่พื้นฐานความต้องการ (Demand) และการใช้ประโยชน์ (Supply) รวมถึงฐานข้อมูลของทุกหน่วยงานจะต้องถูกรวบรวมประมวลผลเป็นฐานข้อมูลเดียวกันหรือฐานข้อมูลหลายมิติ (Big Data) เพื่อให้เกิดการวางแผนงาน/โครงการที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด มีความเห็นว่า

๑) การแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการน้ำนั้น จะต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชน และประชาชนจะต้องมีความรู้ มีเข้าใจและเข้าถึงได้ถึงโครงการต่าง ๆ การวางแผนในภาพรวมของน้ำที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง คือ พื้นที่ลุ่มน้ำปราจีนบุรี และลุ่มน้ำโตนเลสาป ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ เพื่อแก้ไขปัญหาภัยแล้ง น้ำท่วม และมีน้ำกิน น้ำใช้เพียงพอตลอดปี และควรมีคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำของจังหวัด เพื่อวางแผนร่วมกันกับหน่วยงานระดับจังหวัด

๒) การวางแผนร่วมกันของการบริหารจัดการน้ำ เพื่อแก้ไขปัญหา ควรจะต้องใช้ฐานข้อมูลที่เป็นรูปแบบเป็นฐานข้อมูลเดียวหรือข้อมูลหลายมิติ (Big Data) โดยการวางแผนจะต้องมีเจ้าภาพหลัก และรวมหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มาร่วมกันวางแผนในการบริหารจัดการน้ำเพื่อแก้ไขปัญหา น้ำท่วม ภัยแล้ง และน้ำเสีย และต้องมีแผนแม่บท (Master Plan) ควรมีการจัดทำแผนแม่บทร่วมกันในพื้นที่ระดับจังหวัด เพื่อแก้ไขปัญหาทับซ้อนของโครงการ การบริหารจัดการแหล่งน้ำในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว จะต้องมีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ การจัดทำแผนงาน/โครงการ เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำในหน้าแล้ง โดยวิธีการเก็บเก็บน้ำไว้ใช้ประโยชน์อย่างเพียงพอ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว จะต้องจัดทำแผนงาน/โครงการ โดยเฉพาะในพื้นที่อำเภอตาพระยา อาทิ เช่น ถังขนาดใหญ่สำหรับกักเก็บน้ำไว้ใช้ในการอุปโภคและบริโภคในครัวเรือน การแจกจ่ายน้ำให้กับประชาชนได้อย่างทั่วถึงนั้น ควรจัดทำโครงการเสริมคันกันน้ำทั้งในพื้นที่ที่มีอยู่แล้ว และในคลองธรรมชาติให้สูงขึ้น เพื่อสามารถกักเก็บน้ำได้มีระยะเวลาเพิ่มขึ้น การมีโครงการสร้างถังเก็บน้ำขนาดใหญ่ (ถังบ่อซีเมนต์) แล้วขุดเจาะบ่อน้ำบาดาลขึ้นมาเสริมสูบน้ำไปเก็บไว้ในถังบ่อซีเมนต์ เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่จะเป็นการ

แก้ไขปัญหาน้ำกินน้ำใช้ได้ในพื้นที่แล้ง สำหรับการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมในพื้นที่ ควรมีแผนงาน/โครงการเกี่ยวกับการ ขุดลอก คู คลอง และร่องระบายน้ำในพื้นที่ลุ่มต่ำและทางระบายน้ำ

๒. แนวทางและข้อเสนอแนะการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ด้านการปฏิบัติตามแผน

ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวข้างต้นมีแนวทางและข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ด้านการปฏิบัติตามแผน โดยมีการมุ่งเน้นที่จะมีการปฏิบัติงานตามแผนแบบบูรณาการร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการอำนวยการ บูรณาการของหน่วยเหนือในระดับจังหวัด หรือระดับภาค รวมถึงต้องยึดหลักตามแผนแม่บท (Master Plan) ที่ได้วางแผนร่วมกันแล้ว เพื่อให้การปฏิบัติตามแผนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด มีความเห็นว่า

๑) การจัดอุปสรรคของการปฏิบัติงานตามแผน โดยให้การประสานงาน และมีการบูรณาการปฏิบัติร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาน้ำ การแก้ไขปัญหาน้ำที่เกิดอุทกภัย ควรมีโครงการในเรื่องการขุดคู คลอง การกำจัดวัชพืช รวมถึงท่อระบายน้ำ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการบูรณาการ การปฏิบัติตามแผนงานแต่ละหน่วยงานกัน โดยจัดลำดับความเร่งด่วนของปัญหา ด้านปัญหาการขาดแคลนน้ำ และน้ำเสียก็ทำนองเดียวกัน และถึงการอำนวยการ บูรณาการของหน่วยเหนือในระดับจังหวัด หรือระดับภาคด้วย จึงจะประสบผลสำเร็จ ฉะนั้นการแก้ไขปัญหาน้ำ ควรมีการบูรณาการกันของหน่วยงานอย่างเป็นระบบ กล่าวคือ ต้องนำแผนงาน/โครงการมาปรึกษาหารือกัน วางแผนการทำงานร่วมกัน เพื่อป้องกันการซ้ำซ้อนของแผนงาน/โครงการ ซึ่งเป็นการเสียประโยชน์ของพื้นที่ในการพัฒนาแหล่งน้ำ การให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาน้ำขาดแคลนน้ำ เพื่อการอุปโภคเป็นอันดับแรก โดยการเพิ่มปริมาณน้ำในแหล่งกักเก็บน้ำสำคัญที่ประชาชนใช้ประโยชน์ โดยการสูบน้ำจากแหล่งน้ำหนึ่งไปยังอีกแหล่งน้ำหนึ่งที่สามารถใช้ประโยชน์ได้มากกว่า ที่ตรงกับความต้องการของประชาชน โดยเฉพาะแหล่งน้ำเพื่อผลิตน้ำประปา อีกประการคือ การประสานหน่วยงานของกระทรวงกลาโหม เพื่อมาบูรณาการในการช่วยเหลือและร่วมแก้ไขปัญหาน้ำให้กับประชาชน

๒) การปฏิบัติตามแผน ต้องยึดหลักตามแผนแม่บท (Master Plan) ที่ได้วางแผนร่วมกันแล้ว การปฏิบัติตามแผนต้องได้รับการยอมรับจากทุกหน่วยงาน โดยผ่านความเห็นชอบและการมีส่วนร่วมของประชาชน และต้องมีการกำหนดความรับผิดชอบอย่างชัดเจน การปฏิบัติงานตามแผนงาน/โครงการที่มีการวางแผนร่วมกันแล้ว ก็จะต้องมีการประชุมหรือวางแผนบูรณาการปฏิบัติตามร่วมกันอีกครั้ง เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลของโครงการ การปฏิบัติตามแผนงาน/โครงการ ควรจะต้องยึดหลักตามยุทธศาสตร์น้ำแห่งชาติ และจะต้องแบ่งมอบภารกิจให้หน่วยงานรับผิดชอบ ไปดำเนินการตามภารกิจที่ได้รับมอบหมาย การแก้ไขปัญหาน้ำขาดแคลนน้านั้น ควรมีโครงการในเรื่องการก่อสร้างแหล่งกักเก็บน้ำ แต่ต้องได้รับความเห็นชอบและตรงความต้องการจากประชาชนในพื้นที่ด้วย การปฏิบัติตามแผนร่วมกันของหน่วยงานในการแก้ไขปัญหาน้ำทั้ง ๓ เรื่อง ควรจะต้องพัฒนาหรือเพิ่มศักยภาพของแหล่งน้ำ โดยการ

จัดทำแนวทางการขับเคลื่อนแผนงาน ให้เกิดประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็แผนงานระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว โดยมีโครงการประกอบแผนงาน เป็นต้น

๓. แนวทางและข้อเสนอแนะการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ด้านการตรวจสอบ/ประเมินผล

ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวข้างต้นมีแนวทางและข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ด้านการตรวจสอบและประเมินผล โดยมีการมุ่งเน้นที่จะมีการตรวจสอบและประเมินผลปฏิบัติงานในรูปแบบของคณะกรรมการส่วนกลางร่วมกับภาคประชาชน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด มีความเห็นว่

๑) การตรวจสอบและประเมินผลควรมีการตรวจสอบโดยคณะกรรมการธรรมาภิบาลจะเป็นการตรวจสอบวิธีหนึ่งที่จะมีความชัดเจนตรงไปตรงมา การประเมินผลและการตรวจในปัจจุบันต่างหน่วยทำกันเอง ควรมีหน่วยหลักหรือหน่วยงานส่วนกลางเป็นคณะกรรมการ ในการตรวจสอบและประเมินผล การตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องน้ำแล้ง น้ำท่วมและน้ำเสีย ควรมีคณะกรรมการในทุกระดับตั้งระดับท้องถิ่นจนถึงคณะกรรมการตรวจสอบและประเมินผลในระดับจังหวัด หรือสูงกว่าระดับจังหวัดก็จะมีประสิทธิภาพมากขึ้น การตรวจสอบและประเมินผล การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนหรือผู้มีส่วนได้เสียในประโยชน์ ตั้งแต่ต้นจนจบร่วมกับทุกภาคส่วนในการดำเนินแผนงาน/โครงการเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยกันดูแลและพัฒนาให้เกิดความยั่งยืนได้

๒) การตรวจสอบและประเมินผลนั้น ต้องจัดทำหัวข้อและหลักเกณฑ์การประเมินตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผนงาน/โครงการ โดยจัดทำในรูปแบบของคณะทำงานที่จะเข้าไปตรวจสอบและประเมินผลตามห้วงเวลาที่เหมาะสม และความถี่ของการตรวจสอบและประเมินผลควรร้อยอย่างน้อย ๓ เดือนต่อครั้ง เพื่อให้เกิดการปฏิบัติตามแผนงาน/โครงการเป็นไปด้วยความต่อเนื่อง การตรวจสอบและประเมินผลได้อีกวิธีหนึ่ง คือ จังหวัดจะต้องแผนงาน/โครงการเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำเข้าสู่ระบบการจัดทำฐานข้อมูลภูมิศาสตร์สารสนเทศของจังหวัดสระแก้ว จะทำให้สามารถดำเนินโครงการต่าง ๆ ได้โดยง่ายและเป็นมาตรฐานเดียวกันทั้งจังหวัด

๔. แนวทางและข้อเสนอแนะการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ด้านการปรับปรุงแก้ไข

ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวข้างต้นมีแนวทางและข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ด้านการปรับปรุงแก้ไข โดยมีการมุ่งเน้นที่จะมีการปรับปรุงแก้ไขแผนงาน/โครงการในรูปแบบของคณะกรรมการหรือคณะทำงาน

ร่วมกับทุกภาคส่วน และให้สอดคล้องกับแผนแม่บท (Master Plan) ของการบริหารจัดการน้ำ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด มีความเห็นว่า

๑) การปรับปรุงแก้ไขแผนงาน/โครงการในระดับพื้นที่จังหวัด จะต้องมีการบริหารจัดการพื้นที่ในส่วนภูมิภาคระดับจังหวัด และการดำเนินการควรจะต้องมีคณะกรรมการหรือคณะทำงานที่มีผู้บริหารระดับจังหวัด เป็นประธานและคณะกรรมการ ในการปรับปรุงแก้ไขแผนงาน/โครงการ เพื่อปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องหรือข้อด้อยของแผนงาน การปรับปรุงแผนงานควรมีการบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเกี่ยวเพื่อพัฒนาปรับปรุงแผนงาน/โครงการ ในโอกาสต่อไปให้มีศักยภาพมากยิ่งขึ้น การปรับแผนงาน/โครงการที่จะแก้ไขปัญหาคอขวด การขาดแคลนน้ำและน้ำเสียนั้น จะต้องประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับจังหวัด หรือในระดับภาค เพื่อบูรณาการปรับปรุงแก้ไขด้านแผนงาน ในการแก้ไขปัญหาให้กับประชาชน

๒) การพัฒนาแหล่งน้ำ การสร้างที่กักเก็บน้ำย่อมจะต้องดำเนินการควบคู่กันไปกับการซ่อมบำรุงและการดูแลรักษา ควรมอบให้หน่วยงานในท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่จะบริหารจัดการต่อไป ทางหน่วยเหนือจะต้องพิจารณาสนับสนุนทุกด้านให้กับท้องถิ่นเพราะท้องถิ่นเป็นหน่วยอยู่ใกล้ชิดกับประชาชนผู้ที่ได้รับผลกระทบและรับรู้สภาพปัญหาในพื้นที่เป็นอย่างดี สำหรับการปรับปรุงแก้ไขแผนงาน/โครงการ ในการบริหารจัดการน้ำ ควรจะต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจนจากสภาพพื้นที่ เพื่อที่จะได้รู้สภาพจริงของปัญหา จะได้ร่วมกันแก้ไขปัญหาคอขวดของทุกหน่วยงาน รวมทั้งต้องบูรณาการแก้ไขปัญหา ร่วมกันอย่างจริงจัง หลังจากการจัดคณะกรรมการเข้าตรวจสอบและประเมินผลแล้ว ควรจะนำผลนั้น มาพัฒนาปรับปรุงแก้ไขแผนงาน/โครงการในห้วงระยะเวลา ๕ ปีต่อครั้ง เพื่อให้หน่วยงานที่รับผิดชอบหลักในแต่ละด้านเข้าไปดำเนินการตามแผนงาน/โครงการที่ได้พัฒนาปรับปรุงต่อไป

๓) การพัฒนาปรับปรุงแก้ไขแผนงานร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะต้องมีการบูรณาการของหน่วยงาน และควรจะมีการจัดตั้งคณะกรรมการลุ่มน้ำระดับจังหวัดขึ้น เพื่อการจัดทำแผนงาน/โครงการและแนวทางแก้ไขที่ถูกต้องตามความต้องการของประชาชนในพื้นที่ โดยมีการกำหนดหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง และงบประมาณที่ชัดเจนและเพียงพอ รวมทั้งการติดตามตรวจสอบและประเมินผลอย่างจริงจังต่อเนื่อง และการปรับปรุงแก้ไขแผนงาน/โครงการที่ดำเนินการไปแล้ว ควรจะต้องยึดหลักหรือให้สอดคล้องกับแผนแม่บทของการบริหารจัดการน้ำ และข้อกำหนดที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นการป้องกันการซ้ำซ้อนของแผนงาน/โครงการระหว่างหน่วยงาน และเป็นไปตามระเบียบแบบแผนของกฎหมาย

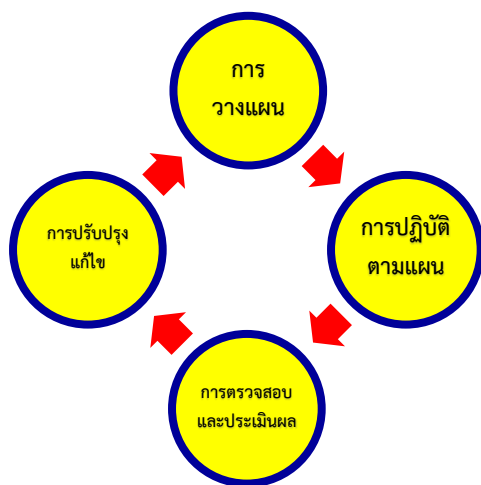
ผลการวิจัยแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว

ผู้วิจัย ได้แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน ดังนี้ ๑) การยกร่างแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว โดยผู้วิจัย และ ๒) พัฒนาและนำเสนอแนวทางการบริหาร

จัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว โดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๕ คน

๑. กราฟยกร่างแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว โดยผู้วิจัย

แผนภาพที่ ๔-๑ แนวทางการการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว (ยกร่าง)

จากแผนภาพที่ ๔-๑ อธิบายได้ว่า แนวทางการการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้วนั้น จะต้องใช้กระบวนการบริหารคุณภาพ หมายถึง กระบวนการบริหารคุณภาพเป็นกระบวนการในการบริหารให้เกิดคุณภาพ เป็นขั้นตอนในการดำเนินการและวิธีการจัดการ โดยมีขั้นตอน คือ การวางแผน (Plan) การปฏิบัติตามแผน (Do) การตรวจสอบ (Check) และการปรับปรุงแก้ไข (Act) เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพตามมาตรฐาน ประกอบด้วย ๔ ขั้นตอน ดังนี้

๑. **ขั้นที่ ๑ คือ การวางแผน (Plan)** เป็นการกำหนดแนวทางที่จะพัฒนาความคิดไปสู่รูปแบบที่เป็นจริงและไปสู่การปฏิบัติ (Do) โดยการกำหนดขอบเขตของปัญหาให้ชัดเจน การกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายรวมทั้งการกำหนดวิธีการที่จะบรรลุถึงวัตถุประสงค์ และเป้าหมายให้ชัดเจนแม่นยำที่สุด

๒. **ขั้นที่ ๒ คือ การปฏิบัติตามแผน (Do)** เป็นขั้นตอนการดำเนินการตามแผนที่ได้กำหนดไว้เป็นการวางแผนกำหนดการ การพิจารณากิจกรรม การกำหนดเวลา การจัดสรรทรัพยากรต่างๆ ในการดำเนินการจัดการ การพัฒนาขีดความสามารถในการทำงานของสมาชิกในองค์กร และการลงมือปฏิบัติตามแผน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์

๓. **ขั้นที่ ๓ คือ การตรวจสอบและประเมินผล (Check)** เป็นการดำเนินการตรวจสอบเพื่อให้รู้สถานการณ์ของการปฏิบัติงานที่ดำเนินไปและที่เป็นอยู่เพื่อเปรียบเทียบกับเป้าหมาย

และสิ่งที่กำหนดไว้เป็นแผนปฏิบัติการ โดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์ ของการตรวจสอบ การรวบรวม ข้อมูลการพิจารณากระบวนการทำงานเพื่อแสดงปริมาณและคุณภาพผลงานที่ได้รับเปรียบเทียบ ตามแผนที่วางไว้

๔. ขั้นที่ ๔ การปรับปรุงแก้ไข (Act) เป็นขั้นตอนที่เมื่อหากตรวจสอบพบว่าเกิด ข้อบกพร่องผิดพลาดขึ้นทำให้ผลงานที่ได้ไม่ตรงกับเป้าหมาย หรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานที่กำหนดก็มีการดำเนินการแก้ไขตามลักษณะที่ค้นพบ เช่นถ้าผลงานเบี่ยงเบนไปจากเป้าหมาย ต้องแก้ไขที่ต้นเหตุ ในการแก้ไขปัญหาเพื่อให้ผลงานเป็นไปตามมาตรฐาน อาจใช้มาตรการในการเน้นย้ำนโยบายการ ปรับปรุงระบบหรือวิธีการทำงานประชุมปรับปรุง เกี่ยวกับกระบวนการในการทำงานจากกระบวนการ บริหาร เพื่อปรับปรุงคุณภาพ

๒. ผลการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่ จังหวัดสระแก้ว จากการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview)

งานวิจัยเรื่องนี้ เป็นเรื่องที่มีความน่าสนใจ มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของ ประชาชนทั้งในพื้นที่ตามแนวชายแดนที่ติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน รวมไปถึงในพื้นที่ตอนในของประเทศ เพราะว่า เป็นงานที่เกี่ยวกับความเป็นอยู่ของประชาชน ระบบเศรษฐกิจของประเทศ รวมถึง ความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน สภาพปัญหาต่างๆ ทั้งที่เป็นภัยพิบัติของประเทศโดยตรงและใน ภูมิภาค การบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด จึงมีความจำเป็นและเป็นองค์ประกอบในการ ปฏิบัติงานแก้ไขปัญหาให้ประชาชนจึงจะมีสำเร็จมากขึ้น

ผู้วิจัย ได้พัฒนาแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัด สระแก้ว โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๕ คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจงและกำหนดเกณฑ์ในการเลือก คือ ๑) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำ ๒) นักวิชาการด้านการบริหาร จัดการน้ำ ๓) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารหน่วยงานความมั่นคง และ ๔) ประชาชนที่ได้รับผลกระทบ ในพื้นที่ ได้มีข้อเสนอแนะและแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัด สระแก้ว สรุปได้ ดังนี้

ประเด็นแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัด สระแก้ว ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็น ดังนี้

ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง ๔ กลุ่ม ซึ่งประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นนักวิชาการด้านการ บริหารจัดการน้ำ ผู้บริหารหน่วยงานด้านการบริหารจัดการน้ำ ผู้บริหารหน่วยงานด้านงานความมั่นคง ผู้บริหารหน่วยงานด้านงานป้องกันประเทศ และผู้นำชุมชนที่ได้รับผลกระทบในพื้นที่ และมีความเห็น สอดคล้องกันว่าการบริหารจัดการน้ำมีความเหมาะสม นำไปใช้ในการบริหารจัดการน้ำ เพื่อแก้ไข ปัญหาให้ประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ มีความเห็นว่า แนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิด ประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้วนั้น ควรมีองค์ประกอบ ด้านหลักการ การกำหนด

วัตถุประสงค์เป้าหมาย ให้สอดคล้องสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในการบริหารจัดการน้ำของพื้นที่ และกระบวนการ ขั้นตอนชัดเจน ภายใต้การบูรณาการร่วมกันทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการจัดทำแผนแม่บทการแก้ไขปัญหาพร้อมกัน โดยอาศัยแผนแม่บท (Master Plan) ของการบริหารจัดการน้ำ

ผู้วิจัย ได้นำข้อเสนอแนะแนวทางทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว เพิ่มเติมจากผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่ม และได้นำข้อมูลทั้งหมดไปดำเนินการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และนำไปปรับปรุงแก้ไข โดยได้แนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ประกอบด้วย ดังนี้

๑. หลักการ

๑) ทำให้ทราบถึงแผนการบริหารจัดการน้ำของประเทศ ในระดับลุ่มน้ำ ตั้งแต่พื้นที่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ เพื่อป้องกันและลดความเสียหายจากภัยพิบัติจากน้ำ (น้ำท่วม) และการขาดแคลนน้ำ (ภัยแล้ง)

๒) ปรับปรุงและเพิ่มความสามารถของระบบป้องกันภัยพิบัติจากน้ำ การบริหารจัดการน้ำในยามคับขัน และเพิ่มความสามารถการเตือนภัย

๓) ทำให้ทราบถึงวิธีการ และแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยการมีบูรณาการและการมีส่วนร่วมของหน่วยงานและผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน เพื่อแก้ไขปัญหาผลกระทบต่อประชาชนและพื้นที่

๔) สร้างความมั่นใจ และเพิ่มรายได้ของเกษตรกร ชุมชนและประเทศ การบริหารจัดการน้ำ ดินและป่าไม้ให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืน

๒. วัตถุประสงค์

๑) เพื่อให้การวางแผนและการจัดทำแผนงาน/โครงการเกิดการบูรณาการ และประสานงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๒) เพื่อให้การปฏิบัติตามแผนงาน/โครงการเกิดความสมบูรณ์ไม่เกิดการทับซ้อนของแผนงาน/โครงการในพื้นที่

๓) เพื่อให้การตรวจสอบและประเมินผลเป็นไปตามตัวชี้วัดและเป้าหมายของแผนงาน/โครงการ

๔) เพื่อให้การปรับปรุงแก้ไขแผนงาน/โครงการมีการพัฒนาปรับปรุงและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

๓. กระบวนการของแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ประกอบด้วย ๓ ส่วน ดังนี้

๑) องค์ประกอบของแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่ จังหวัดสระแก้ว ประกอบด้วย ดังนี้ (๑) งานด้านการวางแผน (๒) งานด้านการปฏิบัติตามแผน (๓) งานด้านการตรวจสอบและประเมินผล และ (๔) งานด้านการปรับปรุงแก้ไข

๒) ขั้นตอนของแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่ จังหวัดสระแก้ว ประกอบด้วย (๑) สำรวจและวิเคราะห์ความต้องการ (๒) กำหนดโครงการและ วัตถุประสงค์ (๓) การดำเนินการ และ (๔) การประเมินผล

๓) โครงการและกิจกรรมของแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่ จังหวัดสระแก้ว ประกอบด้วย โครงการ ดังนี้

(๑) โครงการด้านการวางแผน คือ โครงการวางแผนอย่างบูรณาการ เพื่อให้เกิดแผนแม่บท

(๒) โครงการด้านการปฏิบัติตามแผน คือ โครงการความร่วมมือบูรณาการแผน เพื่อลด ความขัดแย้งและทับซ้อนโครงการ

(๓) โครงการด้านการตรวจสอบและประเมินผล คือ โครงการบูรณาการตรวจสอบและ ประเมินผล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพแผนงาน

(๔) โครงการด้านการปรับปรุงแก้ไข คือ โครงการบูรณาการพัฒนาแผนงาน/โครงการ อย่างมีระบบ

สำหรับรายละเอียดโครงการและกิจกรรมของทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิด ประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ดังนี้

(๑) โครงการด้านการวางแผน คือ โครงการวางแผนอย่างบูรณาการ เพื่อให้เกิดแผนแม่บท

- **หลักการและเหตุผล:** การวางแผนงาน/โครงการ อย่างบูรณาการนั้นจะต้อง ได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งที่เป็นผู้บริหาร นักวิชาการ ผู้ดูแลงานด้านความมั่นคงและภาค ประชาชนที่มีประสบการณ์และที่ได้รับผลกระทบ และจะต้องข้อมูลในการตัดสินใจในการจัดทำ แผนงาน/โครงการที่ครบถ้วนรอบด้านหลายมิติ และจะต้องเป็นฐานข้อมูลเดียวกัน (Big Data) จึงออกมาเป็นแผนงาน/โครงการที่สมบูรณ์ สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างไม่มีข้อติดขัดและอุปสรรค ทั้งนี้ เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาด้านการจัดทำแผนงาน/โครงการ จึงควรที่จะต้องจัดทำแผนแม่บท (Master Plan) เพื่อเป็นหลักในการวางแผนร่วมกันในอนาคต

- **วัตถุประสงค์:** เพื่อให้การวางแผนเกิดการบูรณาการของหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำและผู้ที่ได้รับผลกระทบ และเกิดแผนแม่บท

- **เป้าหมาย :** หน่วยงานและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำ และหน่วยที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ และภาคประชาชน

- **วิธีการดำเนินการ** : โดยการกำหนดกิจกรรมในการดำเนินโครงการวางแผนอย่างบูรณาการ เพื่อให้เกิดแผนแม่บท ดังนี้ (๑) รับฟังการบรรยาย เรื่องเกี่ยวกับการบูรณาการจัดทำแผนงาน/โครงการ และการจัดทำแผนแม่บทที่ดี จากวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิและมีประสบการณ์ (๒) ฝึกอบรมการจัดทำแผนงาน/โครงการที่ถูกต้อง จากวิทยากร และผู้ที่มีความชำนาญเฉพาะและมีประสบการณ์ และ (๓) จัดสัมมนากลุ่มย่อย เพื่อหาแนวทางการวางแผนอย่างบูรณาการ และการจัดทำแผนแม่บทและแถลงผลการสัมมนา

- **ระยะเวลาดำเนินการ**: จำนวน ๓ วัน ๒ คืน

- **สรุปผลและประเมินการดำเนินโครงการ**

(๒) **โครงการด้านการปฏิบัติตามแผน คือ โครงการความร่วมมือบูรณาการแผนเพื่อลดความขัดแย้งและทับซ้อนโครงการ**

- **หลักการและเหตุผล** : การขจัดปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติตามแผน โดยใช้การประสานงาน และการบูรณาการ การปฏิบัติงานร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติตามแผนงาน ควรมีการบูรณาการแผนงานร่วมกัน มีการจัดลำดับความเร่งด่วนของการแก้ไขปัญหา ทั้งนี้ เพื่อเป็นการลดความขัดแย้ง และการทับซ้อนของแผนงาน/โครงการของแต่ละหน่วยงาน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลของแผนงาน/โครงการ

- **วัตถุประสงค์** : เพื่อให้เกิดการประสานงานและการบูรณาการแผนงาน/โครงการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเพื่อเป็นการลดความขัดแย้ง และการทับซ้อนของแผนงาน/โครงการ ในพื้นที่เป้าหมาย

- **เป้าหมาย** : หน่วยงานและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ และภาคประชาชน

- **วิธีการดำเนินการ**: โดยการกำหนดกิจกรรมในการดำเนินโครงการความร่วมมือบูรณาการแผน เพื่อลดความขัดแย้งและทับซ้อนโครงการ ดังนี้ (๑) รับฟังการบรรยาย เรื่องการประสานงานและการบูรณาการแผนงาน/โครงการ จากวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิและมีประสบการณ์ (๒) รับฟังการบรรยาย เรื่องเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานและการลดความขัดแย้งของหน่วยงานภาครัฐ จากวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิและมีประสบการณ์ (๓) ฝึกอบรมการวางแผนบูรณาการปฏิบัติตามแผน โดยวิทยากรผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิและมีประสบการณ์ และ (๔) จัดสัมมนากลุ่มย่อย เพื่อหาแนวทางการบริหารจัดการและบูรณาการแผนงาน/โครงการและแถลงผลการสัมมนา

- **ระยะเวลาดำเนินการ**: จำนวน ๓ วัน ๒ คืน

- **สรุปผลและประเมินการดำเนินโครงการ**

(๓) **โครงการด้านการตรวจสอบและประเมินผล คือ โครงการบูรณาการตรวจและประเมินผล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพแผนงาน**

- **หลักการและเหตุผล:** การตรวจสอบและการประเมินผลแผนงาน/โครงการเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเกิดความโปร่งใสของการปฏิบัติงานตามแผนงานต่าง ๆ ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนและผลกระทบต่อประชาชนและภาคส่วนอื่น ๆ การตรวจและการประเมินผลที่ดีจะต้องมีการบูรณาการกันหลายหน่วยงาน เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและมีธรรมาภิบาล จะไม่ใช่เป็นการตรวจสอบและประเมินผลเฉพาะหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเท่านั้น

- **วัตถุประสงค์:** เพื่อให้การบูรณาการและความโปร่งใสของการปฏิบัติงานตามแผนงาน และเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของแผนงาน/โครงการ ได้อย่างเต็มศักยภาพ

- **เป้าหมาย :** หน่วยงานและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำ และหน่วยที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ และภาคประชาชน

- **วิธีการดำเนินการ:** โดยการกำหนดกิจกรรมในการดำเนินโครงการบูรณาการตรวจและประเมินผล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพแผนงาน ดังนี้ (๑) รับฟังการบรรยาย เรื่องเกี่ยวกับระบบการตรวจสอบและประเมินผลแผนงาน/โครงการ จากวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิและมีประสบการณ์ (๒) รับฟังการบรรยาย เรื่องวิธีการและเกณฑ์มาตรฐานการตรวจสอบและประเมินผล เพื่อประสิทธิภาพแผนงาน/โครงการ จากวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิและมีประสบการณ์ และ (๓) จัดสัมมนากลุ่มย่อย เพื่อหาแนวทางการตรวจสอบและประเมินผลแผนงาน/โครงการที่มีประสิทธิภาพ และแลกเปลี่ยนผลการสัมมนา

- **ระยะเวลาดำเนินการ:** จำนวน ๓ วัน ๒ คืน

- **สรุปผลและประเมินการดำเนินโครงการ**

(๔) โครงการด้านการปรับปรุงแก้ไข คือ โครงการบูรณาการพัฒนาแผนงาน/โครงการอย่างมีระบบ

- **หลักการและเหตุผล :** การปรับปรุงแก้ไขและการพัฒนาแผนงาน/โครงการด้านการบริหารจัดการน้ำให้มีประสิทธิภาพสูงสุด จะต้องมียุทธศาสตร์หรือปัจจัยเกี่ยวข้องหลายประการ อาทิเช่น การบูรณาการความร่วมมือของทุกภาคส่วน คณะกรรมการหรือคณะทำงานในระดับต่าง ๆ รวมทั้งภาคประชาชน ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบเป็นหลัก ฉะนั้น การพัฒนาปรับปรุงแก้ไขแผนงาน/โครงการ จึงเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งที่จะต้องนำมาพิจารณาข้อดีและข้อด้อยของแผนงาน/โครงการ เพื่อการพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

- **วัตถุประสงค์:** เพื่อให้เกิดการบูรณาการพัฒนาแผนงาน/โครงการอย่างเป็นระบบ และมีการจัดตั้งคณะกรรมการลุ่มน้ำระดับจังหวัด เพื่อการจัดทำแผนงาน/โครงการ แก้ไขปัญหาที่ตรงความต้องการของประชาชนในพื้นที่อย่างแท้จริง

- **เป้าหมาย :** หน่วยงานและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำ และหน่วยที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ และภาคประชาชน

- **วิธีการดำเนินการ:** โดยการกำหนดกิจกรรมในการดำเนินโครงการบูรณาการพัฒนาแผนงาน/โครงการอย่างมีระบบ ดังนี้ (๑) รับฟังการบรรยาย เรื่องเกี่ยวกับงานพัฒนาปรับปรุงแผนงาน/โครงการให้มีประสิทธิภาพ จากวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิและมีประสบการณ์ (๒) รับฟังการบรรยาย เรื่องการพัฒนาปรับปรุงแผนงาน/โครงการ ให้สอดคล้องกับแผนแม่บทการบริหารจัดการน้ำ รวมถึงข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง จากวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิและมีประสบการณ์ และ (๓) จัดสัมมนากลุ่มย่อย เพื่อหาแนวทางการจัดตั้งคณะกรรมการลุ่มน้ำระดับจังหวัด เพื่อการจัดทำแผนงาน/โครงการ แก้ไขปัญหาที่ตรงความต้องการของประชาชนในพื้นที่

- **ระยะเวลาดำเนินการ:** จำนวน ๓ วัน ๒ คืน

- **สรุปผลและประเมินการดำเนินโครงการ**

๔. การนำรูปแบบไปใช้

การนำแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ไปใช้จะต้องดำเนินการ ดังนี้

๑) การเตรียมการ ในเรื่อง (๑) การกำหนดพื้นที่ (๒) กำหนดคุณสมบัติของผู้เข้าร่วม และ (๓) การกำหนดโครงการและกิจกรรม

๒) การดำเนินการ ในเรื่อง (๑) ผู้บริหารกำหนดนโยบาย (๒) ฝ่ายอำนวยการดำเนินการ และ (๓) เจ้าหน้าที่ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

๓) การประเมินผล จะต้องดำเนินการประเมินผลผู้เข้าร่วมโครงการก่อน ระหว่าง และหลังการดำเนินกิจกรรม

๕. เงื่อนไขของความสำเร็จของแนวทางการบริหารจัดการ

เงื่อนไขของความสำเร็จของการบริหารจัดการ จะต้องดำเนินการ ดังนี้

๑) ปรับใช้ตามบริบทของพื้นที่

๒) นโยบายและความร่วมมือของผู้บริหาร

๓) ความร่วมมือของเจ้าหน้าที่ และงบประมาณ

แนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ประกอบด้วย ๕ ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ ๑ หลักการของแนวทางแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ประกอบด้วย ดังนี้

๑) ทำให้ทราบถึงแผนการบริหารจัดการน้ำของประเทศ ในระดับลุ่มน้ำ ตั้งแต่พื้นที่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ เพื่อป้องกันและลดความเสียหายจากภัยพิบัติจากน้ำ (น้ำท่วม) และการขาดแคลนน้ำ (ภัยแล้ง)

๒) ปรับปรุงและเพิ่มความสามารถของระบบป้องกันภัยพิบัติจากน้ำ การบริหารจัดการน้ำ ในยามคับขัน และเพิ่มความสามารถการเตือนภัย

๓) ทำให้ทราบถึงวิธีการ และแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยการมีบูรณาการและการมีส่วนร่วมของหน่วยงานและผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน เพื่อแก้ไขปัญหาผลกระทบ ต่อประชาชนและพื้นที่

๔) สร้างความมั่นใจ และเพิ่มรายได้ของเกษตรกร ชุมชนและประเทศ การบริหาร จัดการ น้ำ ดินและป่าไม้ให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืน

ส่วนที่ ๒ วัตถุประสงค์ของแนวทางแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพ สูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ดังนี้

๑) เพื่อให้การวางแผนและการจัดทำแผนงาน/โครงการเกิดการบูรณาการ และ ประสานงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๒) เพื่อให้การปฏิบัติตามแผนงาน/โครงการเกิดความสมบูรณ์ไม่เกิดการทับซ้อน ของแผนงาน/โครงการในพื้นที่

๓) เพื่อให้การตรวจสอบและประเมินผลเป็นไปตามตัวชี้วัดและเป้าหมายของ แผนงาน/โครงการ

๔) เพื่อให้การปรับปรุงแก้ไขแผนงาน/โครงการมีการพัฒนาปรับปรุงและ มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ส่วนที่ ๓ กระบวนการของแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดใน พื้นที่จังหวัดสระแก้ว ประกอบด้วย ๓ ส่วน ดังนี้

๑) องค์ประกอบของแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัด สระแก้ว ประกอบด้วย ดังนี้ (๑) งานด้านการวางแผน (๒) งานด้านการปฏิบัติตามแผน (๓) งานด้าน การตรวจสอบและประเมินผล และ (๔) งานด้านการปรับปรุงแก้ไข

๒) ขั้นตอนของแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัด สระแก้ว ประกอบด้วย (๑) สำรวจและวิเคราะห์ความต้องการ (๒) กำหนดโครงการและวัตถุประสงค์ (๓) การดำเนินการ และ (๔) การประเมินผล

๓) โครงการและกิจกรรมของแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่ จังหวัดสระแก้ว ประกอบด้วย โครงการ ดังนี้

(๑) โครงการด้านการวางแผน คือ โครงการวางแผนอย่างบูรณาการ เพื่อให้เกิดแผนแม่บท

(๒) โครงการด้านการปฏิบัติตามแผน คือ โครงการความร่วมมือบูรณาการแผน เพื่อลดความ ขัดแย้งและทับซ้อนโครงการ

(๓) โครงการด้านการตรวจสอบและประเมินผล คือ โครงการบูรณาการตรวจและประเมินผล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพแผนงาน

(๔) โครงการด้านการปรับปรุงแก้ไข คือ โครงการบูรณาการพัฒนาแผนงาน/โครงการอย่างมีระบบ

ส่วนที่ ๔ การนำแนวทางไปใช้

การนำแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ไปปรับใช้จะต้องมีการดำเนินการตามขั้นตอน ๓ ขั้นตอน ดังนี้

๑. ขั้นการเตรียมการ จะต้องเตรียมการในเรื่อง ๑) การกำหนดพื้นที่ ๒) กำหนดคุณสมบัติของผู้เข้าร่วม และ ๓) การกำหนดโครงการและกิจกรรม

๒. ขั้นการดำเนินการ จะต้องดำเนินการทั้งในเรื่องของ ๑) ผู้บริหารกำหนดนโยบาย ๒) ฝ่ายอำนวยการดำเนินการ และ ๓) เจ้าหน้าที่ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

๓. ขั้นการประเมินผล จะต้องดำเนินการประเมินผลผู้เข้าร่วมโครงการก่อน ระหว่าง และหลังการดำเนินโครงการและกิจกรรม รวมถึงการประเมินผลก่อนและหลังการนำแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ไปปรับใช้

ส่วนที่ ๕ เงื่อนไขของความสำเร็จของแนวทาง

เงื่อนไขของความสำเร็จของแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว จะต้องดำเนินการและบริหารจัดการ ในเรื่องของการปรับใช้ตามบริบทของพื้นที่ และมีนโยบายและความร่วมมือของผู้บริหารเจ้าหน้าที่และจะต้องมีงบประมาณในการดำเนินการตามแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดนั้น ควรจะปฏิบัติตามขั้นตอนของแนวทางการบริหารจัดการน้ำ คือ

๑. การสำรวจและวิเคราะห์ความต้องการในการพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยการสำรวจตามองค์ประกอบ ๔ องค์ประกอบ คือ ๑) งานการวางแผน ๒) งานด้านการปฏิบัติตามแผน ๓) งานด้านการตรวจสอบและประเมินผล และ ๔) งานด้านการพัฒนาปรับปรุงแก้ไข

๒. การกำหนดโครงการและกิจกรรมให้มีความสอดคล้องและตรงต่อความต้องการในการพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดที่ได้การสำรวจและวิเคราะห์ความต้องการ โดยการบูรณาการหลักการบริหารจัดการคุณภาพเข้าไปในโครงการและกิจกรรมเพื่อให้เกิดการพัฒนาแนวทางให้เกิดความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ได้แก่ ๑) โครงการด้านการวางแผน คือ โครงการวางแผนอย่างบูรณาการ เพื่อให้เกิดแผนแม่บท ๒) โครงการด้านการปฏิบัติตามแผน คือ โครงการความร่วมมือบูรณาการแผน เพื่อลดความขัดแย้งและทับซ้อนโครงการ ๓) โครงการด้านการตรวจสอบ

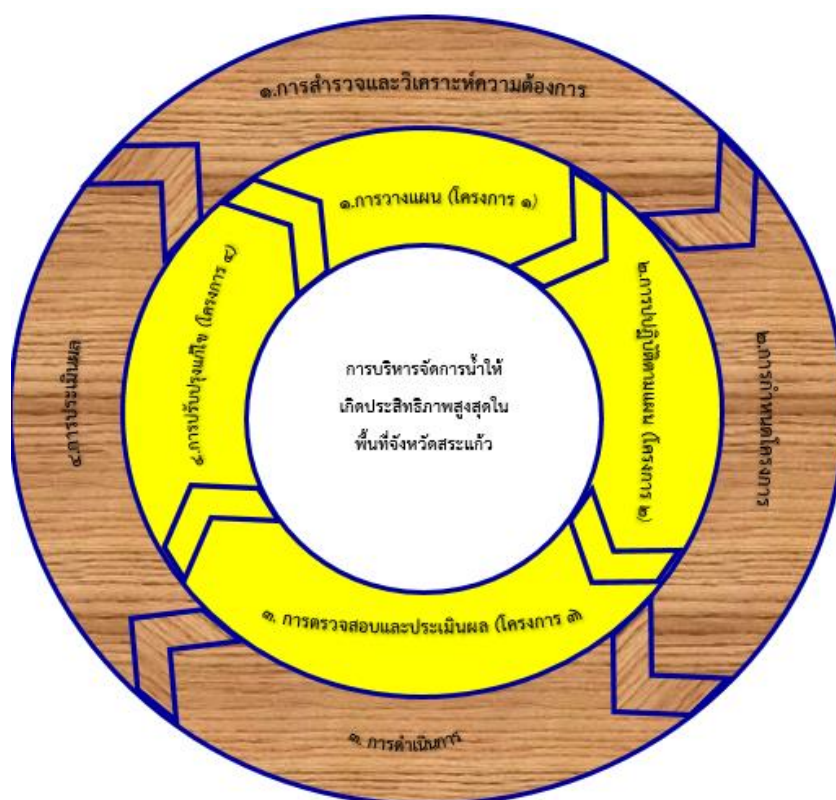
และประเมินผล คือ โครงการบูรณาการตรวจและประเมินผล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพแผนงาน และ ๔) โครงการด้านการปรับปรุงแก้ไข คือ โครงการบูรณาการพัฒนาแผนงาน/โครงการอย่างมีระบบ

๓. การดำเนินการพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยการดำเนินการตามโครงการและกิจกรรมที่กำหนดขึ้น

๔. การประเมินผล โดยการประเมินผล ตามโครงการและกิจกรรม รวมถึงการประเมินผลก่อนและหลังการนำแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ไปปรับใช้

ผู้วิจัย ได้นำข้อมูลจากองค์ประกอบของแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว มาเขียนเป็นภาพกระบวนการหรือแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ดังนี้

แผนภาพที่ ๔-๒ แนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว (สมบูรณ์)

จากแผนภาพที่ ๔-๒ อธิบายได้ว่า แนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว เป็นแบบเชิงสัญลักษณ์ (Sematic Model) มีแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว อยู่ตรงกลาง มีขั้นตอน การทางการบริหารจัดการ

น้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ๔ ขั้นตอน มีองค์ประกอบ ๔ องค์ประกอบ ได้แก่ ๑) ด้านการวางแผน ๒) ด้านการปฏิบัติตามแผน ๓) ด้านการตรวจสอบและประเมินผล และ ๔) ด้านการปรับปรุงแก้ไข มีรายละเอียดประกอบด้วย ดังนี้

ขั้นตอนของแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ประกอบด้วย ๑) สำรวจและวิเคราะห์ความต้องการ ๒) กำหนดโครงการและวัตถุประสงค์ ๓) การดำเนินการ และ ๔) การประเมินผล

๑. สำรวจและวิเคราะห์ความต้องการในการพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว โดยการสำรวจและวิเคราะห์ความต้องการตามองค์ประกอบ ๔ องค์ประกอบ ดังนี้

แนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว นั้น จะต้องใช้กระบวนการบริหารคุณภาพ หมายถึง กระบวนการบริหารคุณภาพเป็นกระบวนการในการบริหารให้เกิดคุณภาพ เป็นขั้นตอนในการดำเนินการและวิธีการจัดการ โดยมีขั้นตอน คือ การวางแผน (Plan) การปฏิบัติตามแผน (Do) การตรวจสอบ (Check) และการปรับปรุงแก้ไข (Act) เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพตามมาตรฐาน ประกอบด้วย ดังนี้

๑) การวางแผน (Plan) หมายถึง การกำหนดแนวทางที่จะพัฒนาความคิดไปสู่รูปแบบที่เป็นจริงและไปสู่การปฏิบัติ (Do) โดยการกำหนดขอบเขตของปัญหาให้ชัดเจน การกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายรวมทั้งการกำหนดวิธีการที่จะบรรลุถึงวัตถุประสงค์ และเป้าหมายให้ชัดเจนแม่นยำที่สุด

๒) การปฏิบัติตามแผน (Do) หมายถึง ขั้นตอนการดำเนินการตามแผนที่ได้กำหนดไว้ เป็นการวางแผนกำหนดการ การพิจารณากิจกรรม การกำหนดเวลา การจัดสรรทรัพยากรต่างๆ ในการดำเนินการจัดการ การพัฒนาขีดความสามารถในการทำงานของสมาชิกในองค์กร และการลงมือปฏิบัติตามแผน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์

๓) การตรวจสอบและประเมินผล (Check) หมายถึง การดำเนินการตรวจสอบเพื่อให้รู้สถานการณ์ของการปฏิบัติงานที่ดำเนินไปและที่เป็นอยู่เพื่อเปรียบเทียบกับเป้าหมายและสิ่งที่กำหนดไว้ เป็นแผนปฏิบัติการ โดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์ ของการตรวจสอบ การรวบรวมข้อมูลการพิจารณากระบวนการทำงานเพื่อแสดงปริมาณและคุณภาพผลงานที่ได้รับเปรียบเทียบกับแผนที่วางไว้

๔) การปรับปรุงแก้ไข (Act) หมายถึง ขั้นตอนที่ต้องทำเมื่อหากตรวจสอบพบว่าเกิดข้อบกพร่องผิดพลาดขึ้นทำให้ผลงานที่ได้ไม่ตรงกับเป้าหมาย หรือไม่เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดก็มีการดำเนินการแก้ไขตามลักษณะที่ค้นพบ เช่นถ้าผลงานเบี่ยงเบนไปจากเป้าหมาย ต้องแก้ไขที่ต้นเหตุในการแก้ไขปัญหาเพื่อให้ผลงานเป็นไปตามมาตรฐาน อาจใช้มาตรการในการเน้นย้ำนโยบายการปรับปรุงระบบหรือวิธีการทำงานประชุมปรับปรุง เกี่ยวกับกระบวนการในการทำงานจากกระบวนการบริหาร เพื่อปรับปรุงคุณภาพ

๒. การกำหนดโครงการและกิจกรรม

การกำหนดโครงการและกิจกรรมให้มีความสอดคล้องและตรงต่อความต้องการในการพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดที่ได้การสำรวจและวิเคราะห์ความต้องการ โดยการบูรณาการหลักการบริหารจัดการคุณภาพเข้าไปในโครงการและกิจกรรมเพื่อให้การพัฒนาแนวทางให้เกิดความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ได้แก่

- ๑) โครงการด้านการวางแผน คือ โครงการวางแผนอย่างบูรณาการ เพื่อให้เกิดแผนแม่บท
- ๒) โครงการด้านการรปฏิบัติตามแผน คือ โครงการความร่วมมือบูรณาการแผน เพื่อลดความขัดแย้งและทับซ้อนโครงการ
- ๓) โครงการด้านการตรวจสอบและประเมินผล คือ โครงการบูรณาการตรวจและประเมินผล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพแผนงาน และ
- ๔) โครงการด้านการปรับปรุงแก้ไข คือ โครงการบูรณาการพัฒนาแผนงาน/โครงการอย่างมีระบบ

๓. การดำเนินการ

การพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยการดำเนินการตามโครงการและกิจกรรมที่กำหนดขึ้น

๔. การประเมินผล

โดยการประเมินผล ตามโครงการและกิจกรรม รวมถึงการประเมินผลก่อนและหลังการนำแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ไปปรับใช้

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว” มีวัตถุประสงค์ ๒ ประการ ได้แก่ ๑. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ๒. เพื่อนำเสนอแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ซึ่งเป็นการศึกษาเฉพาะในเนื้อหาแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในเขตพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ประกอบด้วย ๙ อำเภอ ได้แก่ ๑) อำเภอเมืองสระแก้ว อำเภอตาพระยา อำเภอโคกสูง อำเภออรัญประเทศ อำเภอลองหาด อำเภอวัฒนานคร อำเภอเขาฉกรรจ์ อำเภอวังสมบูรณ์ และ อำเภอวังน้ำเย็น ๒) พื้นที่ลุ่มน้ำปราจีนบุรี ประกอบด้วยลุ่มน้ำย่อย คือ ลุ่มน้ำปราจีนบุรีตอนล่าง, แควหनुมาน, พระปรัง และพระสะทิง และ ๓) พื้นที่ลุ่มน้ำโดนเลสาบ ประกอบด้วยลุ่มน้ำย่อย คือ ลุ่มน้ำโดนเลสาบตอนบน, ลุ่มน้ำโดนเลสาบตอนล่าง และห้วยพรมโหด

ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ร่วมกับการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) โดยการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) ผู้บริหารจัดการน้ำ, นักวิชาการ, ผู้ทรงคุณวุฒิ, กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ และผู้นำชุมชน จำนวน ๑๕ คน ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ทั้งหมดมาวิเคราะห์ และประมวลผลโดยนำข้อมูลไปวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติคำร้อยละ จากผลการวิจัยสามารถสรุปผลการวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

สรุป

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว” มีผลการวิจัย ดังนี้

๑. สรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับสภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และแบบสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น ดังนี้

๑.๑ ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ มีผลการวิจัย ดังนี้

โดยเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) มีผลการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น ๔ ด้าน ดังนี้

ด้านการวางแผน (Plan) พบว่า สภาพปัญหาด้านการวางแผน ประกอบด้วย ๑๐ ปัญหา ได้แก่ ๑) ขาดความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ๒) ขาดการบูรณาการวางแผนร่วมกัน ๓) การวางแผนยังไม่ครอบคลุมชัดเจนไม่เป็นภาพรวมทั้งจังหวัด ๔) ไม่ได้ร่วมกันวางแผนอย่างจริงจังในระดับจังหวัด ๕) ยังขาดข้อมูลการเชื่อมโยงน้ำ (Big Data) เพื่อการวางแผน ๖) การวางแผนร่วมกันยังขาดเป้าหมายที่ชัดเจน(จากรัฐบาล) ๗) ยังขาดการวางแผนอย่างประสานสอดคล้องของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ๘) ยังขาดแผนแม่บท (Master Plan) ในการวางแผนร่วมกัน ๙) ยังขาดข้อมูลแผนงาน/โครงการของหน่วยงานในการวางแผน และ ๑๐) ไม่มีการจัดทำแผนงานระยะยาวร่วมกัน

ด้านการปฏิบัติตามแผน (Do) พบว่า สภาพปัญหาด้านการปฏิบัติตามแผน ประกอบด้วย ๗ ปัญหา ได้แก่ ๑) การขาดความเชื่อมโยงของหน่วยงานที่เข้าร่วม ๒) การปฏิบัติตามแผนงานมีข้อจำกัดและโครงการซ้ำซ้อน ๓) ขาดการบูรณาการปฏิบัติงานตามแผนร่วมกัน ๔) การปฏิบัติตามแผนยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เพราะหน่วยพิจารณาแต่งงบประมาณของหน่วยงานตนเอง ๕) การปฏิบัติงานตามแผนยังขาดการเชื่อมโยงกัน ๖) การปฏิบัติงานตามแผนยังทำได้น้อย เพราะงบประมาณไม่เพียงพอ และ ๗) ขาดการบูรณาการปฏิบัติแผนระดับจังหวัด

ด้านการตรวจสอบและประเมินผล (Check) พบว่า สภาพปัญหาทางด้านการตรวจสอบและประเมินผล ประกอบด้วย ๔ ปัญหา ได้แก่ ๑) การเก็บข้อมูลพื้นที่ยังไม่บูรณาการ ๒) การตรวจสอบ/ประเมินผลยังต่างหน่วยต่างทำ ๓) ไม่มีการประสานงานและบูรณาการกันเพื่อการตรวจสอบ/ประเมินผล ๔) ไม่ให้ความสำคัญของคณะทำงานในการตรวจสอบและภาคประชาชนไม่มีส่วนร่วม

ด้านการปรับปรุงแก้ไข (Act) พบว่า สภาพปัญหาทางด้านการปรับปรุงแก้ไข ประกอบด้วย ๓ ปัญหา ได้แก่ ๑) ขาดการตกลงใจในการประชุมปรับปรุงแก้ไขและไม่จริงจัง ๒) ยังขาดคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำระดับจังหวัด และ ๓) การร่วมกันปรับปรุงแผนงานยังขาดหน่วยงานแกนกลางหรือเจ้าภาพหลัก

๒. สรุปผลการวิจัยการพัฒนาแนวทาง/นำเสนอแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว

สรุปผลการวิจัย ผู้วิจัยได้ศึกษาพัฒนาแนวทางจากผู้ทรงคุณวุฒิจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม และได้้นำข้อเสนอแนะและแนวทางมาพัฒนาเป็นแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว มาปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาและปรับปรุงแก้ไข มีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้ ซึ่งสรุปผลการวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว” ประกอบด้วย ๕ ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ ๑ หลักการของแนวทางแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ประกอบด้วย ดังนี้

๑) ทำให้ทราบถึงแผนการบริหารจัดการน้ำของประเทศ ในระดับลุ่มน้ำ ตั้งแต่พื้นที่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ เพื่อป้องกันและลดความเสียหายจากภัยพิบัติจากน้ำ (น้ำท่วม) และการขาดแคลนน้ำ (ภัยแล้ง)

๒) ปรับปรุงและเพิ่มความสามารถของระบบป้องกันภัยพิบัติจากน้ำ การบริหารจัดการน้ำในยามคับขัน และเพิ่มความสามารถการเตือนภัย

๓) ทำให้ทราบถึงวิธีการ และแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยการมีบูรณาการและการมีส่วนร่วมของหน่วยงานและผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน เพื่อแก้ไขปัญหาผลกระทบต่อประชาชนและพื้นที่

๔) สร้างความมั่นใจ และเพิ่มรายได้ของเกษตรกร ชุมชนและประเทศ การบริหารจัดการน้ำ ดินและป่าไม้ให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืน

ส่วนที่ ๒ วัตถุประสงค์ของแนวทางแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ดังนี้

๑) เพื่อให้การวางแผนและการจัดทำแผนงาน/โครงการเกิดการบูรณาการ และประสานงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๒) เพื่อให้การปฏิบัติตามแผนงาน/โครงการเกิดความสมบูรณ์ไม่เกิดการทับซ้อนของแผนงาน/โครงการในพื้นที่

๓) เพื่อให้การตรวจสอบและประเมินผลเป็นไปตามตัวชี้วัดและเป้าหมายของแผนงาน/โครงการ

๔) เพื่อให้การปรับปรุงแก้ไขแผนงาน/โครงการมีการพัฒนาปรับปรุงและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ส่วนที่ ๓ กระบวนการของแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ประกอบด้วย ๓ ส่วน ดังนี้

๑) องค์ประกอบของแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ประกอบด้วย ดังนี้ (๑) งานด้านการวางแผน (๒) งานด้านการปฏิบัติตามแผน (๓) งานด้านการตรวจสอบและประเมินผล และ (๔) งานด้านการปรับปรุงแก้ไข

๒) ขั้นตอนของแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ประกอบด้วย (๑) สำรวจและวิเคราะห์ความต้องการ (๒) กำหนดโครงการและวัตถุประสงค์ (๓) การดำเนินการ และ (๔) การประเมินผล

๓) โครงการและกิจกรรมของแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่ จังหวัดสระแก้ว ประกอบด้วย โครงการ ดังนี้

(๑) โครงการด้านการวางแผน คือ โครงการวางแผนอย่างบูรณาการ เพื่อให้เกิดแผนแม่บท

(๒) โครงการด้านการปฏิบัติตามแผน คือ โครงการความร่วมมือบูรณาการแผน เพื่อลด ความขัดแย้งและทับซ้อนโครงการ

(๓) โครงการด้านการตรวจสอบและประเมินผล คือ โครงการบูรณาการตรวจและ ประเมินผล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพแผนงาน

(๔) โครงการด้านการปรับปรุงแก้ไข คือ โครงการบูรณาการพัฒนาแผนงาน/โครงการ อย่างมีระบบ

ส่วนที่ ๔ การนำแนวทางไปใช้

การนำแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ไปปรับใช้จะต้องมีการดำเนินการตามขั้นตอน ๓ ขั้นตอน ดังนี้

๑. ขั้นการเตรียมการ จะต้องเตรียมการในเรื่อง ๑) การกำหนดพื้นที่ ๒) กำหนด คุณสมบัติของผู้เข้าร่วม และ ๓) การกำหนดโครงการและกิจกรรม

๒. ขั้นการดำเนินการ จะต้องดำเนินการทั้งในเรื่องของ ๑) ผู้บริหารกำหนดนโยบาย ๒) ฝ่ายอำนวยการดำเนินการ และ ๓) เจ้าหน้าที่ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

๓. ขั้นการประเมินผล จะต้องดำเนินการประเมินผลผู้เข้าร่วมโครงการก่อน ระหว่าง และหลังการดำเนินโครงการและกิจกรรม รวมถึงการประเมินผลก่อนและหลังการนำแนวทางการ บริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ไปปรับใช้

ส่วนที่ ๕ เงื่อนไขของความสำเร็จของแนวทาง

เงื่อนไขของความสำเร็จของแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่ จังหวัดสระแก้ว จะต้องดำเนินการและบริหารจัดการ ในเรื่องของการปรับใช้ตามบริบทของพื้นที่ และ จะมีนโยบายและความร่วมมือของผู้บริหารเจ้าหน้าที่และจะต้องมีงบประมาณในการดำเนินการ ตาม แนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดนั้น ควรจะปฏิบัติตามขั้นตอนของแนวทางการ บริหารจัดการน้ำ คือ

๑. การสำรวจและวิเคราะห์ความต้องการในการพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการน้ำ ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยการสำรวจตามองค์ประกอบ ๔ องค์ประกอบ คือ ๑) งานการวางแผน ๒) งานด้านการปฏิบัติตามแผน ๓) งานด้านการตรวจสอบและประเมินผล และ ๔) งานด้านการ พัฒนาปรับปรุงแก้ไข

๒. การกำหนดโครงการและกิจกรรมให้มีความสอดคล้องและตรงต่อความต้องการใน การพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดที่ได้การสำรวจและวิเคราะห์ความ

ต้องการ โดยการบูรณาการหลักการบริหารจัดการคุณภาพเข้าไปในโครงการและกิจกรรมเพื่อให้เกิดการพัฒนาแนวทางให้เกิดความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ได้แก่ ๑) โครงการด้านการวางแผน คือ โครงการวางแผนอย่างบูรณาการ เพื่อให้เกิดแผนแม่บท ๒) โครงการด้านการปฏิบัติตามแผน คือ โครงการความร่วมมือบูรณาการแผน เพื่อลดความขัดแย้งและทับซ้อนโครงการ ๓) โครงการด้านการตรวจสอบและประเมินผล คือ โครงการบูรณาการตรวจสอบและประเมินผล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพแผนงาน และ ๔) โครงการด้านการปรับปรุงแก้ไข คือ โครงการบูรณาการพัฒนาแผนงาน/โครงการอย่างมีระบบ

๓. การดำเนินการพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยการดำเนินการตามโครงการและกิจกรรมที่กำหนดขึ้น

๔. การประเมินผล โดยการประเมินผล ตามโครงการและกิจกรรม รวมถึงการประเมินผลก่อนและหลังการนำแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ไปปรับใช้

อภิปรายผล

จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานพบว่า สภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ที่ได้ข้อมูลจากผู้บริหารเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ, ผู้ทรงคุณวุฒิ, นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญพิเศษ และผู้นำชุมชน ในภาพรวมทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการวางแผน (Plan) ๒) ด้านการปฏิบัติตามแผน ๓) ด้านการตรวจสอบและประเมินผล (Check) และ ๔) ด้านการปรับปรุงแก้ไข (Act) พบว่า ขาดการบูรณาการ ความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน รวมถึงขาดแผนแม่บทในการวางแผน การจัดทำแผนงาน การปฏิบัติงานตามแผน การตรวจสอบและประเมินผล และการปรับปรุงแก้ไขพัฒนาแผนงาน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับความถี่ที่มาก

จากการค้นคว้างานวิจัยภายในประเทศที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ไม่พบงานวิจัยใดที่สามารถเปรียบเทียบกันได้โดยตรง แต่มีผลการวิจัยที่ใกล้เคียงกัน คือ งานวิจัยของ **สัจจา บรรจงศิริ และคณะ** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง^๑ “แนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบมีส่วนร่วม : กรณีศึกษาพื้นที่ลุ่มน้ำยม” พบว่า ๑) กระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบมีส่วนร่วม ด้านสถานะแวดล้อมที่ เอื้ออำนวย ได้แก่ (๑) กฎหมายที่เกี่ยวข้องยังไม่เหมาะสม มีหลายหน่วยงานที่ทำหน้าที่กำกับดูแลและบังคับใช้ ส่วนประชาชน มีความรู้และความ

^๑สัจจา บรรจงศิริ และคณะ , แนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบมีส่วนร่วม : กรณีศึกษาพื้นที่ลุ่มน้ำยม, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๖๑.

ต้นตัวเกี่ยวกับกฎหมายและสิทธิเกี่ยวกับน้ำมากขึ้น (๒) ยุทธศาสตร์ของกลุ่มน้ำ มาจากการรวบรวมแผนงานจาก ภาคส่วนต่างๆของส่วนประสานและบริหารจัดการลุ่มน้ำยม และยุทธศาสตร์ยังมีช่องว่าง (๓) การสนับสนุนของภาคส่วนต่างๆต่อ ภาคประชาชนมีอย่างต่อเนื่อง ด้านบทบาท/ภาระหน้าที่ขององค์กร/สถาบัน มีองค์กรหลายระดับตั้งแต่ องค์กรระหว่างประเทศ องค์กรระดับประเทศ องค์กรระดับลุ่มน้ำ องค์กรระดับจังหวัด และองค์กรระดับท้องถิ่น ที่เข้ามาเสริมสร้างและพัฒนาสมรรถนะในการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ด้านเครื่องมือการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ที่พบ ได้แก่ (๑) การประเมินทรัพยากรน้ำ (๒) แผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (๓) การบริหารจัดการอุปสงค์และอุปทาน (๔) เครื่องมือ สำหรับเปลี่ยนแปลงทางสังคม (๕) การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง (๖) เครื่องมือกำกับดูแล ขอบเขตการจัดสรรน้ำและข้อกำหนดการ ใช้น้ำของชุมชน (๗) เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ (๘) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ๒) การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบมีส่วนร่วม พบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำตั้งแต่ระดับชุมชนจนถึงระดับองค์กรรัฐ ๓) ปัจจัยความสำเร็จและกลไก สำคัญในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ แบบมีส่วนร่วม มีดังนี้ (๑) ปัจจัยความสำเร็จในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบมี ส่วนร่วมมี ๒ ปัจจัย คือ ปัจจัยภายใน ได้แก่ ปัจจัยด้านสมาชิกกลุ่ม/องค์กร ด้านแกนนำ ด้านกิจกรรมของกลุ่ม และด้าน กฎระเบียบของกลุ่ม ปัจจัยภายนอก ได้แก่ การส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดสภาวะแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วม การปรับปรุง/ปฏิรูปองค์กรและระเบียบขององค์กรต่างๆ การเสริมสร้างและพัฒนาสมรรถนะองค์กรและความรู้ความสามารถของ กลุ่ม การบริหารระบบการจัดการสารสนเทศ และการแลกเปลี่ยนแบ่งปันข้อมูลข่าวสารความรู้ และการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง (๒) กลไกสำคัญในการเชื่อมโยงการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบมีส่วนร่วมจากระดับล่างสู่ระดับสูงขึ้นไปของกลุ่มน้ำยม พบว่าในการเชื่อมโยงการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจำเป็นต้องมีการสร้างกลไกในการเชื่อมโยงในทุกๆระดับ ตั้งแต่ ระดับหมู่บ้าน เครือข่าย ลุ่มน้ำสาขา และระดับประเทศ โดยกลุ่มหรือชุมชนต้องมีแผนงาน มีการสื่อสารแผนเพื่อบรรจุแผนลงในแผนของ หน่วยงาน และมีกลไกการเชื่อมโยงที่หลากหลาย (๔) แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำใน ระดับท้องถิ่นสู่ระดับสูงขึ้นไป พบว่ามี ๒ แนวทางคือ (๑) แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในระดับกลุ่มและระหว่างกลุ่มชาวบ้าน โดยสร้างความตระหนัก ร่วมกันจัดทำแผน มีคณะทำงานร่วม จัดกิจกรรมร่วม แลกเปลี่ยนผู้รู้ และทรัพยากร การให้ กำลังใจซึ่งกันละกัน และการเชื่อมโยงกิจกรรมกับกลุ่มกิจกรรมอื่นๆในชุมชน (๒) แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในระดับ องค์กรลุ่มน้ำ โดยมีการกำหนดเป้าหมาย ทิศทางแผนงาน จัดตั้งกลไกคณะทำงานร่วม มีความชัดเจนในบทบาทภารกิจ จัด กิจกรรมสม่ำเสมอ ออกแบบการเชื่อมโยง ข้อมูล สื่อสารประชาสัมพันธ์ สนับสนุนหน่วยเชื่อมโยงให้สามารถทำงานได้ จัดระบบ ติดตามประเมินผลโครงการต่างๆแบบมีส่วนร่วม และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในโครงการจัดการน้ำของรัฐ และด้านการบริหารจัดการที่มีคุณภาพยังได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ

สุภัทรมาศ จริยเวชช์วัฒนา ได้ศึกษาเรื่อง^๒ “การบริหารการจัดการของ เทศบาลตามหลักธรรมาภิบาล : ศึกษากรณีเทศบาลตำบลบ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง” ผลการศึกษาพบว่า ในการบริหาร การจัดการของเทศบาลตำบลบ้านฉางตามหลักธรรมาภิบาลเทศบาล ตำบลบ้านฉาง ได้จัดทำโครงการ ตามนโยบายและเทศบัญญัติในด้านต่าง ๆ และรับฟังความคิดเห็น และข้อเสนอแนะจากประชาชน เพื่อหาจุดยืนและแนวทางร่วมกัน พบว่า ยังประสบปัญหาในเรื่อง โครงสร้างพื้นฐานการทำงานใน เทศบาลยังไม่เป็นระบบ โดยพนักงานส่วนหนึ่งยังคงยึดติดกับ ระบบงานแบบเก่า ไม่ยอมรับระเบียบ กฎเกณฑ์ใหม่ ๆ ทางด้านกระบวนการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ ในการบริหารเทศบาลตำบลบ้านฉาง พบว่า เทศบาลตำบลบ้านฉางมีความเสมอภาคและกระจายการพัฒนาอย่างทั่วถึงไม่มีการเลือกปฏิบัติ และได้จัดตั้งคณะกรรมการชุมชนร่วมกันจัดทำแผนพัฒนา และในเรื่องของการจัดซื้อจัดจ้าง กระบวนการต่าง ๆ ส่วนใหญ่มีความเปิดเผยตรงไปตรงมา พบว่า มีปัญหาในเรื่องของคณะกรรมการ ชุมชนที่ได้รับการแต่งตั้งเข้ามานั้นบางคนไม่เห็นแก่ประโยชน์ของชุมชน แต่เข้ามาเพื่อหาผลประโยชน์ ให้กับตนเอง สำหรับด้านการปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบและประเมินผล มีความสอดคล้องกับ งานวิจัยของ **ขันตริภักษ์ ตันติเฉลิม** ได้วิจัยเรื่อง^๓ ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพใน การปฏิบัติงาน บรรเทาสาธารณภัยของข้าราชการสำนักโยธาธิการกลาโหม ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัย ทั้ง ๖ ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ความเข้าใจ ด้านขั้นตอนและการปฏิบัติ ด้านบทบาทในการปฏิบัติงานของหน่วย ด้านระเบียบปฏิบัติ ด้านการจัดองค์กรและด้านยุทธโธปกรณ์ และงบประมาณ มีผลต่อ ประสิทธิภาพใน การปฏิบัติงานบรรเทาสาธารณภัยของข้าราชการสำนักโยธาธิการกลาโหมในระดับต่ำ บุคลากรที่มี เพศ ระดับชั้นยศ อายุราชการและประสบการณ์ในการบรรเทาสาธารณภัยแตกต่างกัน มีปัจจัยที่มีผล ต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานบรรเทาสาธารณภัยไม่แตกต่างกัน ส่วนบุคลากรที่มี ระดับการศึกษา ต่างกัน มีปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานบรรเทาสาธารณภัย แตกต่างกันที่ระดับ นัยสำคัญทางสถิติ .๐๕

แนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ประกอบด้วย ๕ ส่วน คือ ๑) หลักการของแนวทางการบริหารจัดการน้ำ ๒) วัตถุประสงค์ของการ บริหารจัดการน้ำ ๓) กระบวนการบริหารจัดการน้ำให้มีประสิทธิภาพ (ในกระบวนการบริหารจัดการ

^๒สุภัทรมาศ จริยเวชช์วัฒนา. การบริหารจัดการเทศบาลตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษา เทศบาลตำบลบ้านฉาง. **ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาวิชานโยบาย สาธารณะ, (วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๗, บทคัดย่อ.

^๓ขันตริภักษ์ ตันติเฉลิม. ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานบรรเทาสาธารณภัย ของข้าราชการสำนักโยธาธิการกลาโหม. **ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาวิชาการบริหารทั่วไป, (วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๙), บทคัดย่อ.

น้ำให้มีประสิทธิภาพ พบว่า มืองค์ประกอบ ๔ องค์ประกอบ คือ หลักการบริหารจัดการคุณภาพ มีขั้นตอนในการบริหารจัดการน้ำให้มีประสิทธิภาพ ๔ ขั้นตอน และมีโครงการและกิจกรรม ประกอบการพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการ) ๔) การนำรูปแบบไปใช้ และ ๕) เงื่อนไขของความสำเร็จ สอดคล้องกับ ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศ (ปี พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๙)^๔ กล่าวคือ

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ เกี่ยวกับการจัดการน้ำอุปโภคบริโภค ซึ่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคนี้ เป็นความจำเป็นขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน จึงมีความสำคัญที่จะต้องจัดหาให้ประชาชนมีน้ำเพื่อการอุปโภคและบริโภคอย่างทั่วถึง ยุทธศาสตร์นี้จึงมีเป้าประสงค์คือ เพื่อจัดหาน้ำอุปโภคบริโภคให้แก่ชุมชน ครอบคลุมทุกหมู่บ้าน ชุมชนเมือง รวมทั้งพื้นที่เศรษฐกิจและแหล่งท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงของน้ำภาคการผลิต ภาคการเกษตร และอุตสาหกรรม ภาคการผลิตในการเกษตรและอุตสาหกรรมนั้นมีบทบาทที่สำคัญต่อสังคมและเศรษฐกิจของประเทศ การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการผลิตในภาคเกษตรและอุตสาหกรรมนั้นจึงมีความสำคัญ ยุทธศาสตร์นี้จึงมีเป้าประสงค์คือ เพื่อจัดหาน้ำต้นทุนสร้างความมั่นคงในภาคการผลิต เกษตร ภาคอุตสาหกรรม และภาคเศรษฐกิจอื่น ๆ โดยมีเป้าหมายพัฒนาแหล่งเก็บกักน้ำได้ไม่น้อยกว่า ๙,๕๐๐ ล้านลูกบาศก์เมตร เพิ่มพื้นที่ชลประทานไม่น้อยกว่า ๘.๗ ล้านไร่ จัดหาแหล่งน้ำให้พื้นที่เกษตรน้ำฝน ๒,๗๐๐ ล้านลูกบาศก์เมตร ชุดสระน้ำในไร่นา ๒๗๐,๐๐๐บ่อ พัฒน่าน้ำบาดาลเพื่อการเกษตร ๑.๐๔ ล้านไร่

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ เกี่ยวกับการจัดการน้ำท่วมและอุทกภัย มีเป้าประสงค์คือ เพื่อลดความเสียหายจากอุทกภัยของชุมชนเมืองและพื้นที่เศรษฐกิจสำคัญ บรรเทาความเสียหายและสนับสนุนการปรับตัวในพื้นที่เกษตร ลดความเสียหายจากดินโคลนถล่ม น้ำท่วมฉับพลัน โดยมีเป้าหมาย ปรับปรุงเพิ่มอัตราการไหลมากกว่าร้อยละ ๑๐ ในลำน้ำสายหลัก ๘๗๐ กิโลเมตร ลดความเสียหายจากน้ำล้นตลิ่งในกลุ่มน้ำวิกฤต ๑๐ กลุ่มน้ำ และพัฒนาพื้นที่รับน้ำนองในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ เกี่ยวกับการจัดการคุณภาพน้ำ มีเป้าประสงค์คือ เพื่อให้แหล่งน้ำมีคุณภาพอยู่ในระดับพอใช้ขึ้นไป โดยมีเป้าหมายพัฒนาระบบบำบัดน้ำเสีย ๒๐๑ แห่ง เพิ่มประสิทธิภาพระบบบำบัดน้ำเสีย ๔๗ แห่ง

^๔ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศ (ปี พ.ศ. 2558-2569), [ออนไลน์], แหล่งที่มา : http://www.onwr.go.th/?page_id=4207, [๑๕ มกราคม ๒๕๖๒].

ยุทธศาสตร์ที่ ๕ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ฟื้นฟูสภาพป่าต้นน้ำที่เสื่อมโทรมและป้องกันการพังทลายของดิน พื้นที่ป่าต้นน้ำ เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญต่อการเก็บรักษาความชุ่มชื้น การดูดซับน้ำ การชะลอการไหลของน้ำ อีกทั้งยังเป็นแหล่งระบบนิเวศที่สำคัญของพื้นที่ต้นน้ำ ยุทธศาสตร์นี้จึงมีเป้าประสงค์ คือ เพื่อปรับสมดุลระบบนิเวศ โดยมีเป้าหมายฟื้นฟูพื้นที่ป่าต้นน้ำ ๔.๗๗ ล้านไร่

ยุทธศาสตร์ที่ ๖ เกี่ยวกับการบริหารจัดการ ด้วยปัญหาทรัพยากรน้ำที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเกิดจากการบริหารที่ไม่มีเอกภาพ ทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการ ยุทธศาสตร์นี้จึงมีเป้าประสงค์คือ สร้างการบริหารที่มีเอกภาพโดยผลักดันให้มีองค์กร กฎหมาย และนโยบาย ขับเคลื่อน มีระบบข้อมูลสนับสนุนการตัดสินใจในการวางแผน มีแผนประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจแก่ประชาชน และมีการติดตาม ประเมินผลการดำเนินงาน

การนำเสนอแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบแนวทางแล้วนำไปปรึกษาที่อาจารย์ปรึกษาและปรับปรุงและแก้ไข ผลจากการตรวจสอบแนวทางทั้ง ๕ ส่วน มีความเห็นว่า มีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้

ข้อเสนอแนะ

การบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง และการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน เป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ในการแก้ไขปัญหาภัยพิบัติจากน้ำ ได้แก่ อุทกภัย การขาดแคลนน้ำ และการเกิดมลภาวะเป็นพิษทางน้ำ ทุกภาคส่วนจะต้องร่วมมือกันในการบูรณาการ การแก้ไขปัญหาร่วมกัน ไม่ว่าจะหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องทุกระดับ ภาคองค์กรเอกชน และภาคประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกัน โดยมีหลักการพื้นฐานของการมีส่วนร่วมในการวางแผน การปฏิบัติการ การตรวจและประเมินผล และการปรับปรุงแก้ไข และรวมไปถึงการปลูกจิตสำนึกและพัฒนาประชาชนในกลุ่มน้ำ ให้มีขีดความสามารถในการกำหนดความต้องการแก้ไขปัญหาของตนเอง และยังสามารถกำหนดโครงการพัฒนา เพื่อสนองตอบความต้องการขั้นพื้นฐานดังกล่าว นอกจากนี้ ประชาชนยังมีส่วนช่วยให้โครงการดำเนินการต่อไป โดยอาศัยความช่วยเหลือจากภายนอกน้อยที่สุด หรือไม่ต้องการความช่วยเหลือเลยในเชิงยุทธศาสตร์การพัฒนา ของภาครัฐนั้น การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาอย่างเหมาะสม จะช่วยป้องกันไม่ให้เกิดความรู้สึกว่าถูกพรากจากสิ่งแวดล้อม และถูกแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติ ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพ มีการกำหนดแนวทางการบริหารจัดการกับปัญหาต่างๆ ก่อนที่ปัญหาจะยุ่งยากเกินกว่าจะแก้ไขได้ในโอกาสต่อไป และการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด จะทำให้เกิดประโยชน์กับประชาชนคนไทยและประเทศชาติสืบไป

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว จะต้อง มีแนวทางการบริหารจัดการน้ำ ๕ ประการ คือ ๑. หลักการ ๒. วัตถุประสงค์ ๓. กระบวนการ ๔. การนำแนวทางไปปรับใช้ และ ๕. เงื่อนไขของความสำเร็จ โดยมีองค์ประกอบและขั้นตอนของกระบวนการของแนวทางการบริหารจัดการน้ำ ดังต่อไปนี้ คือ ๑) องค์ประกอบ ได้แก่ (๑) การวางแผน (๓) การปฏิบัติตามแผน (๓) การตรวจสอบและประเมินผล และ (๔) การปรับปรุงแก้ไข ๒) ขั้นตอน ได้แก่ (๑) สำรวจและวิเคราะห์ความต้องการ (๒) กำหนดโครงการและวัตถุประสงค์ (๓) การดำเนินการ และ (๔) การประเมินผล ๔) โครงการและกิจกรรมของแนวทางการบริหารจัดการน้ำ ทั้งนี้จะต้องให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การบริหารจัดการน้ำของประเทศ ดังนั้น การกำหนดนโยบายของภาครัฐ (รัฐบาล) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (หน่วยงานภาคปฏิบัติ) และภาคประชาชน (ผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงและทางอ้อม) จะต้องเน้นลงไปที้องค์ประกอบของแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดทั้ง ๔ ด้าน ดังนี้

๑. ด้านการวางแผน ผู้วิจัยเห็นว่า การบริหารจัดการน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ด้านการวางแผน ควรมุ่งเน้นที่จะมีการวางแผนร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยจะต้องใช้แผนแม่บท (Master Plan) และมีแม่บทในระดับจังหวัด เพื่อแก้ไขปัญหาการทับซ้อนของแผนงาน/โครงการ และอยู่พื้นฐานความต้องการ (Demand) และการใช้ประโยชน์ (Supply) รวมถึงฐานข้อมูลของทุกหน่วยงานจะต้องถูกรวบรวมประมวลผลเป็นฐานข้อมูลเดียวกันหรือฐานข้อมูลหลายมิติ (Big Data) เพื่อให้เกิดการวางแผนงาน/โครงการที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

๒. ด้านการปฏิบัติตามแผน ผู้วิจัยเห็นว่า การบริหารจัดการน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ด้านการปฏิบัติตามแผน ควรมีการมุ่งเน้นที่จะมีการปฏิบัติงานตามแผนแบบบูรณาการร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการอำนวยความสะดวก บูรณาการของหน่วยเหนือในระดับจังหวัด หรือระดับภาค รวมถึงต้องยึดหลักตามแผนแม่บท (Master Plan) ที่ได้วางแผนร่วมกันแล้ว เพื่อให้การปฏิบัติตามแผนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

๓. ด้านการตรวจสอบและประเมินผล ผู้วิจัยเห็นว่า การบริหารจัดการน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ด้านการตรวจสอบและประเมินผล ควรมีการมุ่งเน้นที่จะมีการตรวจสอบและประเมินผลปฏิบัติงานในรูปแบบของคณะกรรมการส่วนกลางร่วมกับภาคประชาชน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

๔. ด้านการปรับปรุงแก้ไข ผู้วิจัยเห็นว่า การบริหารจัดการน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ด้านการปรับปรุงแก้ไข ควรมีการมุ่งเน้นที่จะมีการปรับปรุงแก้ไขพัฒนาแผนงาน/โครงการในรูปแบบของคณะกรรมการหรือคณะทำงานร่วมกับทุกภาคส่วน และให้สอดคล้องกับแผนแม่บท (Master Plan) ของการบริหารจัดการน้ำ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

นอกจากข้อเสนอแนะเชิงนโยบายดังกล่าวข้างต้นแล้ว ผู้วิจัย มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในเรื่องการบริหารจัดการน้ำ ในการกักเก็บน้ำให้เพียงพอต่อความต้องการใช้น้ำ ในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับประเทศ จังหวัด อำเภอ ตำบลและหมู่บ้าน โดยมีการเชื่อมต่อกัน สามารถบริหารจัดการและส่งน้ำให้กระจายได้ทั่วถึง ส่งน้ำถึงเกษตรกรได้โดยตรง เหมือนกับการจัดทำน้ำประปา กล่าวคือ ประเทศไทยไม่ได้มีปัญหาการขาดแคลนน้ำ เพียงแต่ไม่สามารถกักเก็บน้ำไว้ใช้ประโยชน์ได้ในฤดูแล้ง จึงทำให้เกิดภาวะน้ำท่วมได้ง่าย และจะต้องผลักดันน้ำลงทะเล แต่ก็ประสบภัยแล้งตามมา ถ้าหากมีนโยบายการบริหารจัดการได้ดี ปัญหาดังกล่าวจะหมดไป เกษตรกรและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการใช้น้ำจะมีรายได้เพิ่มมากขึ้น จะเป็นการส่งเสริมระบบเศรษฐกิจของประเทศไปด้วย และการบริหารจัดการน้ำในระดับจังหวัดหรือพื้นที่ใดที่ประสบปัญหาอุทกภัย เห็นควรให้จัดทำคลองวงแหวนรอบพื้นที่ เพื่อใช้กักเก็บน้ำและป้องกันน้ำท่วมชุมชน และเป็นการกระจายน้ำได้ทุกทิศทาง และแหล่งกักเก็บน้ำนั้นควรจัดให้มีตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ ไม่ใช่เพียงแต่จัดทำพื้นที่แก้มลิงที่ปลายน้ำเท่านั้น

๒. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

การบริหารจัดการน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว เพื่อเป็นการป้องกันและการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากภัยพิบัติจากน้ำ และส่งผลกระทบต่อประชาชนและพื้นที่ รวมถึงทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ควรนำแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว โดยนำในส่วนขององค์ประกอบ ขั้นตอนและโครงการและกิจกรรม ไปปรับใช้ ดังนี้

๑. องค์ประกอบของแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ประกอบด้วย ดังนี้ ๑) งานด้านการวางแผน ๒) งานด้านการปฏิบัติตามแผน ๓) งานด้านการตรวจสอบและประเมินผล และ (๔) งานด้านการปรับปรุงแก้ไข

๒. ขั้นตอนของแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ประกอบด้วย ๑) สำรองและวิเคราะห์ความต้องการ ๒) กำหนดโครงการและวัตถุประสงค์ ๓) การดำเนินการ และ ๔) การประเมินผล

๓. โครงการและกิจกรรมของแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ประกอบด้วย โครงการ ดังนี้

๑) โครงการด้านการวางแผน คือ โครงการวางแผนอย่างบูรณาการ เพื่อให้เกิดแผนแม่บท

๒) โครงการด้านการปฏิบัติตามแผน คือ โครงการความร่วมมือบูรณาการแผน เพื่อลดความขัดแย้งและทับซ้อนโครงการ

๓) โครงการด้านการตรวจสอบและประเมินผล คือ โครงการบูรณาการตรวจและประเมินผล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพแผนงาน

๔) โครงการด้านการปรับปรุงแก้ไข คือ โครงการบูรณาการพัฒนาแผนงาน/โครงการอย่างมีระบบ

สรุปข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ ผู้วิจัย เสนอแนะควรนำทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ไปปรับใช้ และให้จัดทำแผนงาน/โครงการเร่งด่วนในเรื่องการบริหารจัดการน้ำ หากพื้นที่ระดับจังหวัดหรือพื้นที่ใดที่ประสบปัญหาอุทกภัย เห็นควรให้จัดทำคลองวงแหวนรอบพื้นที่ เพื่อใช้กักเก็บน้ำและป้องกันน้ำท่วมชุมชน และเป็นการกระจายน้ำได้ทุกทิศทาง และแหล่งกักเก็บน้ำนั้น จะต้องดำเนินการให้มีตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ รวมทั้งมีพื้นที่แก้มลิงเสริมที่ปลายน้ำด้วย

๓. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรจะทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำให้ครอบคลุมในหลายลุ่มน้ำหรือในระดับภาคของประเทศ

๒. ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการให้เกิดประสิทธิภาพกับประเทศเพื่อนบ้าน

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ วารสาร รายงาน

กรมชลประทาน. “การประชุมการบริหารจัดการน้ำท่วม ภัยแล้ง ในพื้นที่ชายแดนระหว่าง
ราชอาณาจักรไทย และราชอาณาจักรกัมพูชา ครั้งที่ ๒”. ธันวาคม ๒๕๖๑.

กรมชลประทาน. “การประชุมโครงการชลประทานสระแก้ว” กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและ
สหกรณ์. มีนาคม ๒๕๕๘.

กรมชลประทาน. “รายงานแผนแม่บทการพัฒนาลุ่มน้ำ โครงการชลประทานสระแก้ว สำนักงาน
ชลประทานที่ ๙”. มกราคม ๒๕๖๒. หน้า ๒-๓.

กรมชลประทาน. “รายงานแผนแม่บทการพัฒนาลุ่มน้ำ โครงการชลประทานสระแก้ว สำนักงาน
ชลประทานที่ ๙”. , มกราคม ๒๕๖๒. หน้า ๒-๘.

เจริญผล สุวรรณโชติ. **ทฤษฎีการบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : ทักษิณเฑียร, ๒๕๔๔, หน้า ๒๓๒.

ปราโมทย์ ไม้กลัด. **การบริหารจัดการทรัพยากรแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน**. เอกสารโรเนียว.
กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๐.

พนัส นาकिनทร์. **หลักการบริหารโรงเรียน**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๔. หน้า ๕.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต). **พุทธวิธีบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙, หน้า ๑.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร :
นามีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖. หน้า ๖๐๙.

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. **การบริหารเมืองหลวงและการบริหารท้องถิ่น : สหรัฐอเมริกา อังกฤษ
ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น และไทย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทร์เพช, ๒๕๔๕. หน้า ๓๙.

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. **การบริหารเมืองหลวงและการบริหารท้องถิ่น : สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส
ญี่ปุ่น และไทย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทร์เพช, ๒๕๔๕. หน้า ๓๖-๓๘.

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. **การบริหารจัดการและการบริหารการพัฒนาขององค์กรตาม
รัฐธรรมนูญและหน่วยงานของรัฐ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม,
๒๕๔๘. หน้า ๕.

ณัฐพันธ์ เขจรนันท์ และคณะ. **TQM : กลยุทธ์การสร้างองค์กรคุณภาพ**. กรุงเทพมหานคร :
บริษัทเอ็กโปเม็ท, ๒๕๔๖. หน้า ๗๖.

ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์. **ทฤษฎีองค์การสมัยใหม่**. กรุงเทพมหานคร : แชนท์โพธิ์พรีนติ้ง,

๒๕๕๖. หน้า ๑๗๗-๑๗๘.

ธงชัย สันติวงษ์. **องค์การและการบริหาร**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช,

๒๕๕๓. หน้า ๒๑-๒๒.

วิโรจน์ สารรัตน์. **การบริหารหลักการทฤษฎีและประเด็นทางการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร :

ทิพย์วิสุทธิ, ๒๕๕๒. หน้า ๑.

สุธี ขวัญเงิน. **การจัดการผลิตและปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร : ซีเอ็ดยูเคชั่น, ๒๕๕๘. หน้า ๒๒๒.

สมคิด บางโม. **หลักและทฤษฎีบริหารการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๔, กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏ

พระนคร, ๒๕๕๔. หน้า ๒.

สมพงษ์ เกษมสิน. **การบริหาร**. พิมพ์ครั้งที่ ๓, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เกษมสุวรรณ, ๒๕๑๔.

หน้า ๑๓-๑๔.

สมพงษ์ เกษมสิน. **การบริหาร**. พิมพ์ครั้งที่ ๗, กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๓. หน้า ๒๗, ๖.

สมศักดิ์ สินธุเวชญ์. “การประกันคุณภาพ”, **วารสารวิชาการ**. ๑,๔ ๘ เมษายน ๒๕๕๑.

หน้า ๓๐-๓๖.

เสนาะ ตีเยาว์. **หลักการบริหาร**. พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๔.

หน้า ๑.

หวน พิณธพันธ์. **นักบริหารมืออาชีพ**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๙,

หน้า ๑.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **แผนแม่บทการบริหารจัดการ
ทรัพยากรน้ำ, คณะกรรมการยุทธศาสตร์เพื่อวางระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ
สำนักงานคณะกรรมการยุทธศาสตร์ เพื่อวางระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, มกราคม ๒๕๕๕.**

ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

“กระบวนการบริหารจัดการ”. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

<https://kittianabun.wordpress.com/2013/12/15/>, [๑๕ มกราคม ๒๕๖๒].

“กรมชลประทาน”. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก : <https://th.wikipedia.org/wiki/>,

[๑๕ มกราคม ๒๕๖๒]

“กรมทรัพยากรน้ำ”. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก : <https://th.wikipedia.org/wiki/>,

[๑๕ มกราคม ๒๕๖๒].

“กรมส่งเสริมปกครองส่วนท้องถิ่น”. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก : <https://th.wikipedia.org/wiki/>, [๑๕ มกราคม ๒๕๖๒].

“ความหมายของประสิทธิภาพ”. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก : http://digital_collect.lib.buu.ac.th/dcms/files/54930008/chapter2.pdf, [๑๕ มกราคม ๖๒].

“ปัจจัยหรือทรัพยากรการบริหารจัดการ”. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก : <https://bemler.wordpress.com/2014/04/17/>, [๑๕ มกราคม ๖๒].

“ทางออกการบริหารจัดการน้ำของไทย”. (ปราโมทย์ ไม้กลัด กรรมการมูลนิธิชัยพัฒนา, อดีตอธิบดีกรมชลประทาน), [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก : <https://thaipublica.org/2014/03/water-management-solutions/>, [๑๕ มกราคม ๒๕๖๒].

“แนวคิดการจัดการน้ำและเทคโนโลยีดาวเทียม”. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก : <https://www.newsplus.co.th/149551>, [๑๕ มกราคม ๒๕๖๒].

“พระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำ”. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก : <http://hydrolaw.thaiwater.net/web/2016/02/02>, [๑๕ มกราคม ๒๕๖๒].

“ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศ”. (ปี พ.ศ. 2558-2569). [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก : http://www.onwr.go.th/?page_id=4207, [๑๕ มกราคม ๒๕๖๒].

วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย

ขันติรักษ์ ตันติเฉลิม. “ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานบรรเทาสาธารณภัยของข้าราชการสำนักโยธาธิการและผังเมือง”. ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทั่วไป, วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๙, บทคัดย่อ.

วิภารัตน์ กอพยัคฆ์จันทร์. “การประเมินประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด”. ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบาย สาธารณะ, วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจมหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๗, บทคัดย่อ.

สังจา บรรจงศิริ และคณะ. “แนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบมีส่วนร่วม : กรณีศึกษาพื้นที่ลุ่มน้ำยม”. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๖๑.

สุภัทรมาศ จริยะเวชวัฒนา. “การบริหารจัดการเทศบาลตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษา เทศบาลตำบลบ้านฉาง”. ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบาย สาธารณะ, วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๗, บทคัดย่อ.

สมศักดิ์ ตลประสิทธิ์. “การนำเสนอรูปแบบระบบการบริหารคุณภาพแบบมุ่งคุณภาพทั้งองค์กรในสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด”. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙, หน้า ๒๑-๒๒.

ภาษาต่างประเทศ

Gold. **The Human Side of Enterprise**. New York McGraw-Hi Book, 2000. pp.295

Evan, “School Councils : The Reality and Dream”. **Dissertation Abstracts**

International, 34 (2) : 2120-A; April, 2000, pp. 2120-A.

Flores, **A Student of Teachers Involvement on School-based Management**,

Dissertation Abstract Item, 12 (3) 43-48; May, 1994. pp 260.

Herbert A. Simon. **Administrative Behavior**. New york: Macmillian, 1947. p. 3.

Kinkade, Factors That Affect a School-based Management Team’Ability

to Make and Implement Teaching and Learning Decision, **Doctoral**

Dissertation Harvard, USA.: Harvard University, 1996. (Abstract).

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
แบบสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ทรงคุณวุฒิที่ไม่มีโครงสร้างเพื่อการวิจัย
เรื่อง

“การบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว”

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรของวิทยาลัยป้องกัน
ราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ กองบัญชาการกองทัพไทย เพื่อรวบรวมข้อมูล
ประกอบการวิจัย เรื่อง “การบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว”

ข้อมูลที่เป็นคำตอบและคำแนะนำจากท่านจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาแนวทางการ
การบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว จะเป็นข้อมูลทางวิชาการ
สำหรับศึกษาค้นคว้าและเพื่อประโยชน์สำหรับการวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างยิ่งและขอรับรองว่าจะไม่มี
ผลกระทบใด ๆ ต่อผู้ให้สัมภาษณ์ และผู้วิจัยจะเก็บรักษาข้อมูลของท่านเพื่อใช้ประโยชน์เฉพาะ
งานวิจัยนี้เท่านั้น

ผู้วิจัยจึงใคร่ขอความกรุณาและอนุเคราะห์จากท่านในการให้สัมภาษณ์ครั้งนี้ และ
ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

พลตรี วรยุทธ แก้ววิบูลย์พันธุ์
นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ
กองบัญชาการกองทัพไทย
ปีการศึกษา ๒๕๖๒

การวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์

๑. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว
๒. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว
๓. เพื่อนำเสนอแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว

คำจำกัดความ

การบริหารจัดการน้ำ หมายถึง กระบวนการ (กรรมวิธี) จัดการน้ำ ซึ่งโดยทั่วไป เกี่ยวข้องกับการจัดหาและพัฒนา การจัดสรรและใช้เพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ รวมตลอดถึงการอนุรักษ์ และฟื้นฟูแหล่งน้ำให้คงอยู่และมีใช้อย่างยั่งยืน รวมทั้งการแก้ไขปัญหาอันเกิดจากทรัพยากรน้ำทั้ง ด้านปริมาณและคุณภาพให้หมดไป...ซึ่งการจัดการน้ำนี้ เรามักกล่าวถึงกันเสมอ ๆ ว่าการจัดการน้ำ ต้องเป็น “การจัดการแบบบูรณาการ” หรือไม่ก็ “การจัดการน้ำอย่างยั่งยืน” นั้น มีหลักการอย่างไร สามารถอธิบายได้ว่า การจัดการน้ำอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือโดยด้านใดด้านหนึ่งแบบเอกเทศ ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ โดยหลักแล้วจะต้องดำเนินการให้สอดคล้องผสมผสานแบบรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างที่เรียกกันว่า “บูรณาการ” ด้วยหลายวิธีหลายเทคนิค และผู้คนในสังคมทุกชุมชนยอมรับ จึงจะนำไปสู่การจัดการหรือแก้ปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับน้ำได้อย่างสัมพัทธ์กัน

อุทกภัย หมายถึง ภัยหรืออันตรายที่เกิดจากน้ำท่วม หรืออันตรายอันเกิดจากสถานะ ที่น้ำไหลเอ่อล้นฝั่งแม่น้ำ ลำธาร หรือทางน้ำ เข้าท่วมพื้นที่ซึ่งโดยปกติแล้วไม่ได้อยู่ใต้ระดับน้ำ หรือเกิดจากการสะสมน้ำบนพื้นที่ซึ่งระบายออกไม่ทันทำให้พื้นที่นั้นปกคลุมไปด้วยน้ำ

ภัยแล้ง หมายถึง ภัยที่เกิดจากการขาดแคลนน้ำในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งเป็นเวลานาน จนก่อให้เกิดความแห้งแล้ง และส่งผลกระทบต่อชุมชน สาเหตุของการเกิดภัยแล้ง ส่วนใหญ่เกิดจาก ฝนแล้งและทิ้งช่วง ซึ่งฝนแล้งเป็นภาวะปริมาณฝนตกน้อยกว่าปกติหรือฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล

น้ำเสีย หมายถึง น้ำที่ได้รับผลกระทบในด้านคุณภาพจากอิทธิพลของมนุษย์ ระบบบำบัดน้ำเสียของเมืองระบายลงในท่อหรือคลองระบายน้ำเพื่อส่งไปบำบัดที่โรงงานบำบัดน้ำเสียหรือ ลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติโดยตรง น้ำเสียที่ผ่านการบำบัดมีการปล่อยลงไปในแหล่งน้ำธรรมชาติต่อไปหรือ อาจนำไปใช้ประโยชน์ทางใดทางหนึ่ง

ระบบ หมายถึง องค์ประกอบต่างๆที่มีความสัมพันธ์กัน หรือเป็นการรวมตัวของสิ่ง หลายสิ่ง เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยส่วนประกอบต่าง ๆ ร่วมกันทำงานอย่างผสมผสานกัน เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้

ประสิทธิภาพ หมายถึง กระบวนการ วิธีการ หรือการกระทำใด ๆ ที่นำไปสู่ผลสำเร็จ โดยใช้ทรัพยากรต่าง ๆ อันได้แก่ ทรัพยากรทางธรรมชาติ แรงงาน เงินทุน และวิธีการดำเนินการหรือ ประกอบการ ที่มีคุณภาพสูงสุดในการดำเนินการได้อย่างเต็มศักยภาพ อย่างไรก็ตามการดำเนินการใด

ๆ นั้นก็ขึ้นอยู่กับทรัพยากร ณ ขณะนั้นด้วยว่ามีคุณภาพและปริมาณเพียงใด หากมีคุณภาพมากการจะใช้อย่างเต็มศักยภาพได้นั้นจะต้องใช้ในปริมาณน้อยจึงจะเรียกได้ว่ามีประสิทธิภาพต่างกันกับทรัพยากรที่มีปริมาณมากแต่คุณภาพต่ำที่จะต้องเลือกวิธีการดัดศักยภาพ ของทรัพยากรออกมาให้ได้มากที่สุดจึงจะเรียกว่ามีประสิทธิภาพ

กระบวนการบริหารคุณภาพ หมายถึง กระบวนการบริหารคุณภาพ เป็นกระบวนการในการบริหาร ให้เกิดคุณภาพ เป็นขั้นตอนในการดำเนินการและวิธีการจัดการ โดยมีขั้นตอน คือการวางแผน (Plan) การปฏิบัติตามแผน (Do) การตรวจสอบ (Check) และการปรับปรุงแก้ไข (Act) เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพตามมาตรฐาน ประกอบด้วย ๔ ขั้นตอน ดังนี้

๑. การวางแผน (Plan) เป็นการกำหนดแนวทางที่จะพัฒนาความคิดไปสู่รูปแบบที่เป็นจริงและไปสู่การปฏิบัติ (Do) โดยการกำหนดขอบเขตของปัญหาให้ชัดเจน การกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายรวมทั้งการกำหนดวิธีการที่จะบรรลุถึงวัตถุประสงค์ และเป้าหมายให้ชัดเจนแม่นยำที่สุด

๒. การปฏิบัติตามแผน (Do) เป็นขั้นตอนการดำเนินการตามแผนที่ได้กำหนดไว้เป็นการวางแผนกำหนดการ การพิจารณากิจกรรม การกำหนดเวลา การจัดสรรทรัพยากรต่างๆในการดำเนินการจัดการ การพัฒนาขีดความสามารถในการทำงานของสมาชิกในองค์กร และการลงมือปฏิบัติตามแผน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์

๓. การตรวจสอบผลการปฏิบัติงาน (Check) เป็นการดำเนินการตรวจสอบเพื่อให้รู้สถานการณ์ของการปฏิบัติงานที่ดำเนินไปและที่เป็นอยู่เพื่อเปรียบเทียบกับเป้าหมายและสิ่งที่กำหนดไว้เป็นแผนปฏิบัติการ โดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์ ของการตรวจสอบ การรวบรวมข้อมูลการพิจารณากระบวนการทำงานเพื่อแสดงปริมาณและคุณภาพผลงานที่ได้รับเปรียบเทียบกับแผนที่วางไว้

๔. การปรับปรุงแก้ไข (Act) เป็นขั้นตอนที่เมื่อหากตรวจสอบพบว่าเกิดข้อบกพร่องผิดพลาดขึ้นทำให้ผลงานที่ได้ไม่ตรงกับเป้าหมาย หรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานที่กำหนดก็มีการดำเนินการแก้ไขตามลักษณะที่ค้นพบ เช่นถ้าผลงานเบี่ยงเบนไปจากเป้าหมาย ต้องแก้ไขที่ต้นเหตุในการแก้ไขปัญหาเพื่อให้ผลงานเป็นไปตามมาตรฐาน อาจใช้มาตรการในการเน้นย้ำนโยบายการปรับปรุงระบบหรือวิธีการทำงานประชุมปรับปรุง เกี่ยวกับกระบวนการในการทำงานจากกระบวนการบริหาร เพื่อปรับปรุงคุณภาพ

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรื่อง การบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว

ผู้ให้สัมภาษณ์.....

ตำแหน่ง.....

.....

.....

สัมภาษณ์เมื่อวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

สถานที่สัมภาษณ์.....

ตั้งแต่เวลา.....น. ถึงเวลา.....น.

ระยะเวลาในการสัมภาษณ์.....ชั่วโมง.....นาที

แนวคำถามในการสัมภาษณ์

ผู้วิจัยได้นำประเด็นสภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว จากการศึกษา เอกสาร สถานการณ์และผลกระทบจากภัยพิบัติอันเกิดจากน้ำที่ผ่านมานำมาเป็นประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์ และข้อเสนอแนะอื่น ๆ จากผู้ทรงคุณวุฒิ ดังต่อไปนี้

๑. ท่านคิดว่าสภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ในปัจจุบันเป็นอย่างไร ใน ๔ ด้าน ดังนี้

๑.๑ สภาพปัญหาด้านการวางแผนร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

.....
.....

๑.๒ สภาพปัญหาการปฏิบัติงานตามแผนร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

.....
.....

๑.๓ สภาพปัญหาการร่วมกันตรวจสอบ/ประเมินผลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

.....
.....

๑.๔ สภาพปัญหาการร่วมกันปรับปรุงแก้ไขของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

.....
.....
.....

**๒. อยากรทราบแนวทางในการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัด
สระแก้ว ใน ๔ ด้าน ดังนี้**

**๒.๑ การบริหารจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ด้านการวางแผนร่วมกัน
ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง**

(ประเด็นสภาพการบริหารจัดการน้ำเพื่อแก้ไขปัญหาใน ๓ เรื่อง ได้แก่ ๑) การแก้ไขปัญหาการเกิด
อุทกภัย(น้ำท่วม) ๒) การแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำ(ภัยแล้ง) และ ๓) การแก้ไขปัญหาการเกิด
มลภาวะเป็นพิษ(น้ำเสีย) นำมาเป็นประเด็นในการสัมภาษณ์ รวมถึงข้อเสนอแนะอื่น ๆ)

.....

.....

.....

.....

.....

**๒.๒ การบริหารจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ด้านการปฏิบัติงานตามแผน
ร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง**

(ประเด็นสภาพการบริหารจัดการน้ำเพื่อแก้ไขปัญหาใน ๓ เรื่อง ได้แก่ ๑) การแก้ไขปัญหาการเกิด
อุทกภัย(น้ำท่วม) ๒) การแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำ(ภัยแล้ง) และ ๓) การแก้ไขปัญหาการเกิด
มลภาวะเป็นพิษ(น้ำเสีย) นำมาเป็นประเด็นในการสัมภาษณ์ รวมถึงข้อเสนอแนะอื่น ๆ)

.....

.....

.....

.....

.....

**๒.๓ การบริหารจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ด้านการตรวจสอบ/ประเมินผล
ร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง**

(ประเด็นสภาพการบริหารจัดการน้ำเพื่อแก้ไขปัญหาใน ๓ เรื่อง ได้แก่ ๑) การแก้ไขปัญหาการเกิด
อุทกภัย(น้ำท่วม) ๒) การแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำ(ภัยแล้ง) และ ๓) การแก้ไขปัญหาการเกิด
มลภาวะเป็นพิษ(น้ำเสีย) นำมาเป็นประเด็นในการสัมภาษณ์ รวมถึงข้อเสนอแนะอื่น ๆ)

.....

.....

.....

.....

**๒.๔ การบริหารจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ด้านการปรับปรุงแก้ไข
ร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง**

(ประเด็นสภาพการบริหารจัดการน้ำเพื่อแก้ไขปัญหาใน ๓ เรื่อง ได้แก่ ๑) การแก้ไขปัญหาการเกิด
อุทกภัย(น้ำท่วม) ๒) การแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำ(ภัยแล้ง) และ ๓) การแก้ไขปัญหาการเกิด
มลภาวะเป็นพิษ(น้ำเสีย) นำมาเป็นประเด็นในการสัมภาษณ์ รวมถึงข้อเสนอแนะอื่น ๆ)

.....
.....
.....
.....
.....

**๓. ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ สำหรับแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพ
สูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว**

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

“ผู้วิจัยขอขอบพระคุณที่ให้ความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์ในครั้งนี้เป็นอย่างสูง”

ประวัติย่อผู้วิจัย

- ยศ-ชื่อ-นามสกุล : พลตรี วรยุทธ แก้ววิบูลย์พันธุ์
- วัน/เดือน/ปี (เกิด) : ๒๙ มีนาคม พ.ศ.๒๕๐๗
- การศึกษา : ปริญญาตรี วิทยาศาสตร์บัณฑิต (วทบ.)
โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า, พ.ศ. ๒๕๓๑
- : ปริญญาโท รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (รป.ม.)
มหาวิทยาลัยบูรพา, พ.ศ. ๒๕๔๗
- ตำแหน่ง/ประสบการณ์ทำงาน
- : ผู้บังคับกองร้อยอาวุธเบา กองพันทหารราบที่ ๒ กรมทหารราบที่ ๒๑ รักษาพระองค์ กองพลทหารราบที่ ๒ รักษาพระองค์ จังหวัดชลบุรี พ.ศ.๒๕๓๙
 - : รองเสนาธิการกรมทหารราบที่ ๒๑ รักษาพระองค์
จังหวัดชลบุรี พ.ศ.๒๕๔๖
 - : ผู้บังคับกองพันทหารราบที่ ๑ กรมทหารราบที่ ๒๑ รักษาพระองค์
จังหวัดชลบุรี พ.ศ.๒๕๔๗
 - : เสนาธิการกรมทหารราบที่ ๒๑ รักษาพระองค์ จังหวัดชลบุรี พ.ศ.๒๕๕๐
 - : รองผู้บังคับการกรมทหารราบที่ ๒๑ รักษาพระองค์ จังหวัดชลบุรี พ.ศ.๒๕๕๓
 - : เสนาธิการกองพลทหารราบที่ ๒ รักษาพระองค์ จังหวัดปราจีนบุรี พ.ศ.๒๕๕๖
 - : ผู้บังคับการกรมทหารราบที่ ๒๑ รักษาพระองค์ จังหวัดชลบุรี พ.ศ.๒๕๕๗
 - : รองผู้บัญชาการกองพลทหารราบที่ ๒ รักษาพระองค์ จังหวัดปราจีนบุรี
พ.ศ.๒๕๕๙
 - : ผู้บัญชาการกองพลทหารราบที่ ๑๑ จังหวัดฉะเชิงเทรา พ.ศ.๒๕๖๑
 - : สถานที่ทำงาน กองบัญชาการกองพลทหารราบที่ ๑๑
ค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราช อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา
- ตำแหน่งปัจจุบัน : ผู้บัญชาการกองพลทหารราบที่ ๑๑

สรุปย่อ

ลักษณะวิชา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

เรื่อง การบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว

ผู้วิจัย พลตรี วรยุทธ แก้ววิบูลย์พันธุ์ หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 61

ตำแหน่ง ผู้บัญชาการกองพลทหารราบที่ 11

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วิกฤตของปัญหาทรัพยากรน้ำอย่างต่อเนื่องทุกปีจนถึงปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นปัญหา ด้านการขาดแคลนน้ำ น้ำท่วมและน้ำแล้ง ก่อให้เกิดความเสียหายและสูญเสียงบประมาณในการ แก้ปัญหาดังกล่าว แต่ละปีเป็นจำนวนมาก ปัญหาหลักสำคัญที่ก่อให้เกิดวิกฤตดังกล่าว คือ การเพิ่มขึ้น ของจำนวนประชากรและมีการใช้ทรัพยากรอย่างไม่คุ้มค่าในกิจกรรมต่างๆ และมองแต่ผลประโยชน์ ในส่วนที่ตนได้และเสียประโยชน์ เท่านั้น มิได้มองปัญหาแบบเชื่อมโยงเป็นองค์รวม ทำให้การแก้ปัญหา ยิ่งแก้ยิ่งเพิ่มปัญหาไม่จบสิ้น ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างมีประสิทธิภาพถือเป็นโจทย์หลัก ที่มีความสำคัญที่จะส่งผลให้การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเกิดประโยชน์สูงสุด

การเกิดวิกฤตธรรมชาติดังกล่าว จึงได้มีการร่วมมือกันวางแผนในการแก้ไขปัญหาให้ สอดคล้องกับ สภาพพื้นที่ภูมิประเทศ ความเป็นจริงและตามความต้องการของชุมชน ประชาชนที่ประสบ ปัญหา และมีจิตสำนึกต่อภัยพิบัติที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อรองรับปัญหาที่จะเกิดขึ้น เรื่องน้ำต้นทุนที่จะ เพียงพอต่อการบริโภค อุปโภค อุตสาหกรรม การท่องเที่ยว การเกษตร น้ำเพื่อการรักษาระบบนิเวศ ทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ โดยยึดหลักการบริหารจัดการน้ำ โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ใน การวางแผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อสนองนโยบายรัฐ “พัฒนาการเกษตรสู่สากล” และให้ ประชาชนมีส่วนร่วมการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ และระบบนิเวศลุ่มน้ำ เพื่อสนองความต้องการของ ประชาชนทุกภาคส่วนอย่างเพียงพอและยั่งยืนในสถานะที่ประชาชน มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา แต่ภาครัฐยังมีข้อจำกัด ได้แก่ 1) ข้อจำกัดด้านนโยบายไม่ชัดเจน ในเรื่องการพัฒนาคุณภาพของ สิ่งแวดล้อมขาดความต่อเนื่องในการปฏิบัติ 2) ปัญหาเรื่องงบประมาณ และบุคลากรที่จะใช้ในการ ควบคุมดูแลให้มีการปฏิบัติตามมาตรการต่างๆ ที่กำหนดไว้ไม่เพียงพอ 3) ปัญหาในเรื่องการประสานงาน ระหว่างหน่วยงานต่างๆ ต้องใช้ความร่วมมือของหน่วยงานหลายฝ่ายและทุกภาคส่วน

สำหรับในพื้นที่ภาคตะวันออกของประเทศไทยมีลุ่มน้ำที่สำคัญ จำนวน 4 ลุ่มน้ำ ได้แก่ ลุ่มน้ำปราจีนบุรี ลุ่มน้ำบางปะกง ลุ่มน้ำโตนเลสาป และลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก ความต้องการน้ำของ

ทุกส่วนต่าง ๆ อาทิเช่น ภาคประชาชน ภาคเกษตรกรรม ภาคสังคมและภาคอุตสาหกรรม มีความต้องการมากขึ้นในทุกปี แต่ก็ยังมีสถานการณ์น้ำแล้ง น้ำท่วมและคุณภาพของน้ำเกิดขึ้นในพื้นที่ลุ่มน้ำดังกล่าวก็มีมากขึ้นด้วย โดยเฉพาะพื้นที่ลุ่มน้ำปราจีนและลุ่มน้ำโตนเลสาป ซึ่งครอบคลุมพื้นที่จังหวัดสระแก้วเป็นหลัก รวมถึงพื้นที่จังหวัดใกล้เคียงและพื้นที่ชายแดนประเทศเพื่อนบ้าน ในฤดูฝนน้ำจะมีมากก็เกิดน้ำท่วม ในฤดูแล้งก็เกิดภัยแล้งการขาดแคลนน้ำ สำหรับในพื้นที่จังหวัดสระแก้วมีลุ่มน้ำย่อยและอ่างเก็บกักน้ำเป็นจำนวนมาก แต่สถานการณ์ด้านการขาดแคลนน้ำและภัยแล้ง ในฤดูแล้งและฝนทิ้งช่วง มีสภาพปัญหาเนื่องจากปริมาณฝนที่ตกในลุ่มน้ำโตนเลสาปมีปริมาณน้อยกว่าเกณฑ์เฉลี่ย โดยเฉพาะพื้นที่อำเภอตาพระยา อำเภอโคกสูง จึงทำให้อ่างเก็บน้ำห้วยยางที่มีความจุอ่าง 60 ล้านลูกบาศก์เมตร มีปริมาณน้ำเพียง 20-30 ล้านลูกบาศก์เมตร ซึ่งไม่เพียงพอต่อพื้นที่ชลประทาน 40,000 ไร่ สำหรับสภาพปัญหาด้านน้ำท่วมและอุทกภัย กล่าวคือ ในพื้นที่ลุ่มน้ำปราจีนบุรี เขตลุ่มน้ำย่อยคลองพระสะทึง มีปัญหาอุทกภัยในช่วงฤดูน้ำหลากฝนตกหนักแหล่งน้ำในพื้นที่ไม่สามารถรองรับปริมาณน้ำได้ ทำให้น้ำท่วมพื้นที่ลุ่มต่ำข้างคลองธรรมชาติ และในพื้นที่ลุ่มน้ำโตนเลสาป มีสภาพปัญหาช่วงฤดูฝน ในเขตลุ่มน้ำพรหมโหด อำเภออรัญประเทศ ซึ่งมีชุมชนย่านการค้าการลงทุน ตลาดการค้าชายแดนจำนวนมาก น้ำท่วมในพื้นที่เทศบาลอรัญประเทศบ่อยครั้ง สร้างความเสียหายให้กับประชาชน และระบบเศรษฐกิจ รวมถึงระบบการค้าตามแนวชายแดนประเทศเพื่อนบ้าน นอกจากนี้ ยังเกิดภาวะน้ำท่วมพื้นที่อื่น ๆ อีกมาก อาทิเช่น อำเภอเมืองสระแก้ว อำเภอวังน้ำเย็น อำเภอเขาฉกรรจ์ ตำบลตาพระยา ตำบลทัพเสด็จ ตำบลทัพไทย อำเภอตาพระยา ตำบลท่าข้าม เทศบาลอรัญประเทศ และตลาดโรงเกลือ อำเภออรัญประเทศ ความเสียหายจากอุทกภัย (น้ำท่วม) ที่เกิดขึ้นในห้วงเวลาที่ผ่านมา (พ.ศ.2556-ปัจจุบัน) จำนวน 9 อำเภอ 58 ตำบล 3 เทศบาลเมือง 655 หมู่บ้าน และ 32 ชุมชน ราษฎรประสบอุทกภัย จำนวน 54,200 คน พื้นที่ทางการเกษตรเสียหายจำนวน 108,007 ไร่ นอกจากภัยจากอุทกภัยในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ยังประสบปัญหาภัยแล้งอีก จึงสร้างความเสียหายให้พื้นที่ทางการเกษตร ภาคอุตสาหกรรม การค้าชายแดน มีมูลค่าจำนวนมากต่อปี รวมไปถึงอาจจะส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านได้

จากสภาพปัญหาและข้อจำกัดของภาครัฐดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้พิจารณาศักยภาพการบริหารจัดการน้ำของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องและภาคประชาชนนอกภาครัฐ ได้แก่ องค์กรเอกชน และประชาชนโดยทั่วไป ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกับภาครัฐ โดยมีหลักการพื้นฐานของการมีส่วนร่วมในการวางแผน การปฏิบัติการ การตรวจและประเมินผล และการปรับปรุงแก้ไข และรวมไปถึงการปลูกจิตสำนึกและพัฒนาประชาชนในลุ่มน้ำ ให้มีขีดความสามารถในการกำหนดความต้องการแก้ไขปัญหาของตนเอง และยังสามารถกำหนดโครงการพัฒนาเพื่อสนองตอบความต้องการขั้นพื้นฐานดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้เสนองานวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้วขึ้น เพื่อศึกษาสภาพของปัญหาและแนวทางการแก้ไขภัยจากอุทกภัย(น้ำท่วม) และภัยแล้ง(น้ำแล้ง) และนำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหามาซึ่งนโยบายต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว
2. เพื่อนำเสนอแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นเกี่ยวกับ “ระบบการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว” ได้แก่ 1) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ 2) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องประสิทธิภาพ และ 3) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการน้ำ

2. ขอบเขตด้านประชากร

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตด้านประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ, ผู้ทรงคุณวุฒิ, นักวิชาการ, ผู้เชี่ยวชาญพิเศษ และผู้นำชุมชนในพื้นที่เกิดอุทกภัย(น้ำท่วม) และภัยแล้ง(น้ำแล้ง) จำนวน 15 คน

3. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ 1) พื้นที่จังหวัดสระแก้ว จำนวน 9 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองสระแก้ว อำเภอตาพระยา อำเภอโคกสูง อำเภออรัญประเทศ อำเภอลองหาด อำเภอวัฒนานคร อำเภอเขาฉกรรจ์ อำเภอวังสมบูรณ์ และอำเภอวังน้ำเย็น 2) พื้นที่ลุ่มน้ำปราจีนบุรี และพื้นที่ลุ่มน้ำโดนเลสาบ

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้ระยะเวลาในการศึกษา ตุลาคม 2561-กันยายน 2562

วิธีดำเนินการวิจัย

ดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ร่วมกับการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) ดังนี้

1. ขั้นตอนการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ดำเนินการศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว มี 2 ขั้นตอน 1) ศึกษาจากเอกสาร และ 2) ศึกษาจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดสระแก้วของผู้บริหารและเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ, ผู้ทรงคุณวุฒิ, นักวิชาการ, ผู้เชี่ยวชาญพิเศษ และผู้นำชุมชนในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว มี 2 ขั้นตอน 1) ยกร่างแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว และ 2) ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว

โดยการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) จากผู้บริหารเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ, ผู้ทรงคุณวุฒิ, นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญพิเศษ และผู้นำชุมชน จำนวน 15 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง และกำหนดเกณฑ์ในการเลือก

ขั้นตอนที่ 3 การนำเสนอแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้วิจัย ได้กำหนดคัดเลือกการสัมภาษณ์แบบเจาะจงและเกณฑ์การเลือก คือ ผู้บริหารเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ, ผู้ทรงคุณวุฒิ, นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญพิเศษ และผู้นำชุมชน จำนวน 15 คน

3. เครื่องมือการวิจัย แบบการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัย ได้ศึกษาเอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ เพื่อรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นก่อนลงพื้นที่ ข้อมูลที่สำคัญในขั้นนี้ คือ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยเกี่ยวกับ “การบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด” และการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) ได้แก่ ผู้บริหารเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ, ผู้ทรงคุณวุฒิ, นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญพิเศษ และผู้นำชุมชน จำนวน 15 คน โดยใช้การสัมภาษณ์แบบที่ไม่มีโครงสร้าง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล/นำเสนอข้อมูล

ดำเนินการโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และเทคนิคการวิเคราะห์แบบ TAC คือ การจำแนกและจัดระบบข้อมูล (Typology and Taxonomy) การวิเคราะห์สรุปอุปนัย (Analytic Induction) และการวิเคราะห์สาเหตุและผล (Cause and Effect Analysis) และการนำเสนอแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว

จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน พบว่าสภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ที่ได้ข้อมูลจากผู้บริหารเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ, ผู้ทรงคุณวุฒิ, นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญพิเศษ และผู้นำชุมชน ในภาพรวมทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการวางแผน 2) ด้านการปฏิบัติตามแผน 3) ด้านการตรวจสอบและประเมินผล) และ 4) ด้านการปรับปรุงแก้ไข พบว่า ขาดการบูรณาการความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน รวมถึงขาดแผนแม่บทในการวางแผน การจัดทำแผนงาน การปฏิบัติงานตามแผน การตรวจสอบและประเมินผล และการปรับปรุงแก้ไขพัฒนาแผนงาน

2. แนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว

แนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้วประกอบด้วย 5 ส่วน คือ 1) หลักการของแนวทางการบริหารจัดการน้ำ 2) วัตถุประสงค์ของการบริหารจัดการน้ำ 3) กระบวนการบริหารจัดการน้ำให้มีประสิทธิภาพ (ในกระบวนการบริหารจัดการน้ำให้มีประสิทธิภาพพบว่า มีองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบ คือ หลักการบริหารจัดการคุณภาพ มีขั้นตอนในการบริหารจัดการน้ำให้มีประสิทธิภาพ 4 ขั้นตอน และมีโครงการและกิจกรรมประกอบการพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการ) 4) การนำรูปแบบไปใช้ และ 5) เงื่อนไขของความสำเร็จ สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศ (ปี พ.ศ. 2558-2569)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้วิจัย มีข้อเสนอแนะ แนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว จะต้องมีความรู้แนวทางการบริหารจัดการน้ำ 5 ประการ คือ 1.หลักการ 2.วัตถุประสงค์ 3. กระบวนการ 4. การนำแนวทางไปปรับใช้ และ 5. เงื่อนไขของความสำเร็จ โดยมีขั้นตอนของแนวทางการบริหารจัดการน้ำ คือ 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) สำรวจและวิเคราะห์ความต้องการ 2) กำหนดโครงการและวัตถุประสงค์ 3) การดำเนินการ และ 4) การประเมินผล รวมทั้งโครงการและกิจกรรมของแนวทางการบริหารจัดการน้ำ ทั้งนี้ จะต้องให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การบริหารจัดการน้ำของประเทศ สำหรับข้อเสนอแนะการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ได้แก่ การกักเก็บน้ำให้เพียงพอต่อความต้องการใช้น้ำในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับประเทศ จังหวัด อำเภอ ตำบลและหมู่บ้าน ให้การเชื่อมต่อกันสามารถบริหารจัดการและส่งน้ำให้ได้ทั่วถึง ควรมีการ กักเก็บตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ และเห็นควรจัดทำคลองวงแหวนรอบพื้นที่เพื่อใช้กักเก็บน้ำและป้องกันน้ำท่วมชุมชน และสามารถกระจายน้ำได้ทุกทิศทาง

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ผู้วิจัย มีข้อเสนอแนะควรนำแนวทางการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว โดยนำในส่วนขององค์ประกอบ ขั้นตอนและโครงการและกิจกรรม ไปปรับใช้ และมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ควรจะต้องจัดทำแผนงาน/โครงการเร่งด่วนในเรื่องการบริหารจัดการน้ำ หากพื้นที่ระดับจังหวัดหรือพื้นที่ใดที่ประสบปัญหาอุทกภัย เห็นควรให้จัดทำคลองวงแหวนรอบพื้นที่ เพื่อใช้กักเก็บน้ำและป้องกันน้ำท่วมชุมชน และเป็นการกระจายน้ำได้ทุกทิศทาง และแหล่งกักเก็บน้ำนั้น จะต้องดำเนินการให้มีตั้งแต่ ต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ รวมทั้งมีพื้นที่แก้มลิงเสริมที่ปลายน้ำด้วย

3. ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรจะทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำให้ครอบคลุมในหลายลุ่มน้ำหรือในระดับภาคของประเทศ และ 2) ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการให้เกิดประสิทธิภาพกับประเทศเพื่อนบ้าน